

ISSN_ 2564-7164

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI
THE TURKISH FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING ACADEMICIAN

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF
ACCOUNTING SCIENCE

Cilt / Volume: 20 Sayı / Issue: 3 Eylül / September 2018

ISSN_2564-7164

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI
THE TURKISH FOUNDATION FOR SCIENCE AND COLLABORATION OF ACCOUNTING ACADEMICIAN

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

THE WORLD OF
ACCOUNTING SCIENCE

Cilt / Volume: 20 Sayı / Issue: 3 Eylül / September 2018

**MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM
VE DAYANIŞMA VAKFI / THE TURKISH
FOUNDATION FOR SCIENCE AND
COLLABORATION
OF ACCOUNTING ACADEMICIAN**

Genel Yayın Yönetmeni / Senior Editor

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN (Başkent Üniversitesi)

Baş Editör / Chief Editor

Prof. Dr. Beyhan MARŞAP (Gazi Üniversitesi)

Editör / Editor

Doç. Dr. Seyhan ÇİL KOÇYİĞİT (Gazi Üniversitesi)

Doç. Dr. Can ÖZTÜRK (Çankaya Üniversitesi)

Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU (Gazi Üniversitesi)

Editör Yardımcısı / Associate Editor

Doç. Dr. Bilge Leyli ELİTAŞ (Yalova Üniversitesi)

Doç. Dr. Arzu ÖZSÖZGÜN ÇALIŞKAN (Yıldız Teknik Üniversitesi)

Editörler Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Durmuş ACAR (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Nuran CÖMERT (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Ülkü ERGUN (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Assoc. Prof. Dr. Graham GAL (University of Massachusetts)

Prof. Dr. Yoshiaki JINNAI (Tokyo Keizai University, Japan)

Prof. Dr. Reşat KARCIOĞLU (Atatürk Üniversitesi)

Prof. Dr. Seval KARDEŞ SELİMOĞLU (Anadolu Üniversitesi)

Prof. Dr. Ganite KURT (Gazi Üniversitesi)

Prof. Dr. Juan LANERO (Leon University, Spain)

Prof. Dr. Mehmet ÖZBİRECİKLİ (Mustafa Kemal Üniversitesi)

Prof. Dr. Yıldız ÖZERHAN (Gazi Üniversitesi)

Assoc. Prof. Dr. Rezarta SHKURTI (Tirana University, Albania)

Prof. Dr. Hülya TALU (İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Adriana TIRON-TUDOR (Babeş-Bolyai University, Romania)

Prof. Dr. Şaban UZAY (Erciyes Üniversitesi)

Yayın Sekreteri / Editorial Staff

Arş. Gör. Sefa TOPUZ (Gazi Üniversitesi)

*Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfına Aittir.
All the copy rights of this journal is under the sole responsibility of the
AACF*

Bu dergide ileri sürülen fikirler makalelerin yazarlarına aittir.

*Bu fikirler MÖDAV'ın görüşlerini yansıtmaz.
The opinions put forwarded in this journal are belong to their writers
These opinions do not reflect the views of the AACF*

MODAV/ AACF

**Merkez/ Center Kumrular Caddesi No: 26 06440 Kızılay Ankara
Tel: (0312) 232 33 77 Fax: (0312) 231 71 17**

Makale gönderimi:

Mail to:

Doç .Dr. Seyhan ÇİL KOÇYİĞİT

<http://dergipark.gov.tr/mbdd>

*Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan bu dergi hakemli bir dergi olup,
yılda dört defa yayınlanmaktadır. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Cilt:
10 Sayı: 1 Mart 2008 tarihinden itibaren **Ebscohost Academic Search Complete** 'de,
Haziran 2014 yılından itibaren **TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal ve Beşeri
Bilimler Veri Tabanı** 'nda indekslenmektedir. Aynı zamanda 2017 yılından itibaren
de **DergiPark** 'ta yer alan dergimiz, 2018 yılı Mart ayı itibariyle de **SOBIAD**
(**Atıf Dizini**) tarafından indekslenmeye başlanmıştır.*

*This journal is prepared in Turkish and English languages, published
four times a year. Journal of The World of Accounting Science have been indexed
by **Ebscohost Academic Search Complete** since March 2008, Vol:10 No:1 and
TUBITAK ULAKBIM Social and Humanities Science Database since June 2014.
At the same time, our journal, which has been in **Dergipark** since 2017, has started
to be indexed by **SOBIAD** as of March 2018.*

EYLÜL 2018 SAYISI BİLİM HAKEM LİSTESİ

- Prof. Dr. AKTAŞ, Rafet
Prof. Dr. ALAGÖZ, Ali
Prof. Dr. BALSARI, Çağnur
Prof. Dr. BAŞAR, Ayşe Banu
Prof. Dr. DEMİREL, Burcu
Prof. Dr. DERAN, Ali
Prof. Dr. EGE, İlhan
Prof. Dr. KARDEŞ SELİMOĞLU, Seval
Prof. Dr. ÖNCE, Saime
Prof. Dr. ÖZERHAN, Yıldız
Prof. Dr. PAMUKÇU, Fatma
Prof. Dr. UYAR, Süleyman
Prof. Dr. UZAY, Şaban
Doç. Dr. AKIN, Osman
Doç. Dr. ALKAN, Gönül
Doç. Dr. ANIL KESKİN, Duygu
Doç. Dr. ÇİL KOÇYİĞİT, Seyhan
Doç. Dr. KARĞIN, Sibel
Doç. Dr. ÖZDEMİR, Serkan
Doç. Dr. ÖZTÜRK, Can
Doç. Dr. TANÇ, Ahmet
Doç. Dr. YILMAZ, Rıfat
Doç. Dr. ZEYTİNOĞLU, Emin

İÇİNDEKİLER

UFRS 9 – BEKLENEN KREDİ ZARARLARI MODELİ UYGULAMASININ AVRUPA VE TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ Dr. Banu SULTANOĞLU.....	476
IPSAS VS. ULUSAL GAAP: ARNAVUTLUK KAMU SEKTÖRÜ İLE UYGULANAN ULUSLARARASI KAMU SEKTÖRÜ MUHASEBE YÖNETMELİKLERİ ARASINDAKİ FARKLILIKLARI VE ZORLUKLARI Ph.D. Dritan FINO Ph.D.Keşjana HALILI Ph.D.Erisa RODHANI.....	507
ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNDEKİ FİNANSAL RAPORLAMA FARKLILIKLARINA İLİŞKİN BIST 100 VE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNİN İNCELEMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN Samet BÜLBÜL.....	531
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇIKLAMALARI KAPSAMINDA KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUĞUN KÂRLILIK ÜZERİNE ETKİSİ: BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE BİR ARAŞTIRMA Prof. Dr. Azzem ÖZKAN Doç. Dr. Şükran GÜNGÖR TANÇ Bahşende TAŞDEMİR.....	560
FİNANSAL HİZMETLER SEKTÖRÜNDE FİNANSAL OLMAYAN BİLGİLERİN RAPORLANMASI: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA Dr. Öğretim Üyesi Nuray DEMİREL ARICI Arş. Gör. Nihal ALTUN.....	578
TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KAMUSAL HESAP VEREBİLİRLİĞİN ARACI OLARAK STRATEJİK PLANLAMA Dr. Ahmet TANER	608
BAĞIMSIZ DENETİM FİRMALARININ BULUT BİLİŞİM UYGULAMALARINI BENİMSEME DÜZEYLERİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül CİĞER Öğr. Gör. Bülent KINAY.....	629
HALKA AÇIK ÜRETİM ŞİRKETLERİNİN BAĞIMSIZ DENETİM KARAKTERİSTİĞİ ÜSTÜNE DESKRİPTİF BİR ARAŞTIRMA Dr. Gökberk CAN	650
FAALİYET TABANLI MALİYETLEME VE BİR HASTANE İŞLETMESİNDE UYGULAMA Doç. Dr. İlhan EGE Öğr. Gör. Murat KURTLAR.....	679
NAKİT AKIŞI İLE KARLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİ: TAŞIT ARAÇLARI SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA Doç. Dr. Hasan UYGURTÜRK Dr. Öğretim Üyesi Hakan VARGÜN	705

CONTENTS

EXPECTED CREDIT LOSS MODEL BY IFRS 9 AND ITS POSSIBLE EARLY IMPACTS ON EUROPEAN AND TURKISH BANKING SECTOR	
Dr. Banu SULTANOĞLU.....	476
IPSAS VS. NATIONAL GAAP*: DIFFERENCES AND CHALLENGES IN IMPLEMENTING IPSAS IN ALBANIAN PUBLIC SECTOR	
Ph.D. Dritan FINO Ph.D. Kesjana HALILI Ph.D. Erisa RODHANI.....	507
INVESTIGATING FINANCIAL REPORTING DIFFERENCES OF COMPANIES LISTED ON BIST 100 AND CORPORATE GOVERNANCE INDEX IN TERMS OF BUSINESS COMBINATIONS UNDER COMMON CONTROL(BCUCC)	
Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN Samet BÜLBÜL.....	531
THE EFFECT OF INSTITUTIONAL SOCIAL RESPONSIBILITY WITHIN THE CONTEXT OF SUSTAINABILITY STATEMENTS ON PROFITABILITY: A RESEARCH ON BIST SUSTAINABILITY INDEX	
Prof. Dr. Azzem ÖZKAN Doç. Dr. Şükran GÜNGÖR TANÇ Bahşende TAŞDEMİR.....	560
NON-FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL SERVICES SECTOR: AN EMPIRICAL RESEARCH ON SUSTAINABILITY REPORTS	
Dr. Öğretim Üyesi Nuray DEMİREL ARICI Arş. Gör. Nihal ALTUN.....	578
STRATEGIC PLANNING AS A TOOL FOR ACCOUNTABILITY IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION	
Dr. Ahmet TANER	608
AUDIT FIRMS' ADOPTION LEVEL OF CLOUD COMPUTING: A QUALITATIVE RESEARCH IN ANTALYA	
Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül CİĞER Öğr. Gör. Bülent KINAY.....	629
A DESCRIPTIVE RESEARCH ON TURKISH LISTED MANUFACTURING COMPANIES' INDEPENDENT AUDIT CHARACTERISTICS	
Dr. Gökberk CAN	650
ACTIVITY BASED COSTING AND AN APPLICATION IN A HOSPITAL COMPANY	
Doç. Dr. İlhan EGE Öğr. Gör. Murat KURLAR.....	679
THE RELATIONSHIP BETWEEN CASH FLOW AND PROFITABILITY: A RESEARCH ON VEHICLES SECTOR	
Doç. Dr. Hasan UYGURTÜRK Dr. Öğretim Üyesi Hakan VARGÜN.....	705

EXPECTED CREDIT LOSS MODEL BY IFRS 9 AND ITS POSSIBLE EARLY IMPACTS ON EUROPEAN AND TURKISH BANKING SECTOR*

Dr. Banu SULTANOĞLU**

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Eylül 2018; 20(3); 476-506

476

ABSTRACT

IFRS 9 – “Financial Instruments”, the replacement of IAS 39 – “Financial Instruments: Recognition and Measurement” was issued by International Accounting Standards Board in July, 2014 and became mandatory on January 1, 2018. The significant change implemented in the new standard is about the “impairment” phase which is based on “Expected Credit Losses” (ECL) rather than “Incurred Credit Losses”. In this study, the measurement and recognition of allowances for impairment are explained and then the expected possible qualitative and quantitative effects of this transition primarily in the European Banking Industry are analyzed and compared with Turkish Banking Industry. It is expected that, ECL application by European banks would result in on average 13%-18% increase in loss provisions and Common Equity Tier 1 (CET1) and total capital ratio decrease by on average 45-75 basis points (bps) and 35-50 bps, respectively whereas the total amount of provisions will be diminishing by 4.1% and will have 33 bps and 21 bps positive impacts on CET1 and total capital adequacy ratio on average, respectively for Turkish banks.

Keywords: IFRS 9, Expected Credit Loss, ECL, Impairment, Loan Loss Provision

JEL Classification: M40, M41, M48.

UFRS 9 – BEKLENEN KREDİ ZARARLARI MODELİ UYGULAMASININ AVRUPA VE TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZ

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, 2014 yılının Temmuz ayında, UMS 39'un “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme”nin yerine UFRS 9 - “Finansal Araçlar” Standardını yayınlamıştır. Yeni standart 1 Ocak 2018'den itibaren yürürlüğe girmiştir. Yeni standarttaki en önemli değişiklik, “değer

* Date of submission: 10.05.2018; date of acceptance: 23.05.2018.

** Bilkent University, Faculty of Business Administration, sbanu@bilkent.edu.tr, orcid.org/0000-0003-0114-1553.

düşüklüğü" bölümünde yapılan "Gerçekleşen Kredi Zararları" yerine "Beklenen Kredi Zararları" uygulamasıdır. Bu çalışmada, yeni standarda göre değer düşüklüğü karşılıklarının ölçümü ve muhasebeleştirilmesi açıklandıktan sonra, Avrupa Bankacılık Sektöründe bu geçişin beklenen muhtemel nitel ve nicel etkileri analiz edilip, sonuçları Türk Bankacılık Sektörü ile karşılaştırılmıştır. Avrupa'da bu geçiş sonucu, karşılıkların ortalama olarak % 13 -% 18 aralığında artması, buna bağlı olarak da çekirdek sermaye ve toplam sermaye yeterliliği rasyosunda sırasıyla, ortalama 45-75 ve 35-50 baz puanlık düşüş beklenmektedir. Türkiye'deki beklenti ise, sonuçların tam tersi yönde olacağıdır. Türkiye'deki bankalar için toplam karşılıklar tutarının % 4,1 düşmesi ve çekirdek sermaye ve toplam sermaye yeterliliği rasyolarında ise, sırasıyla, 33 ve 21 baz puanlık pozitif etki olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: UFRS 9, Beklenen Kredi Zararları Modeli, Kredi Karşılıkları.

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M48.

1. INTRODUCTION

IFRS 9 – "Financial Instruments", the replacement of IAS 39 – "Financial Instruments: Recognition and Measurement" was issued by International Accounting Standards Board (IASB) in July, 2014 and became mandatory on January 1, 2018. The new standard will apply to a wide range of entities including financial and non-financial that hold financial assets measured at amortized cost, financial assets (debt instruments) measured at fair value through other comprehensive income (FVTOCI) and financial assets measured at fair value through profit or loss (FVTPL).

The new standard is introduced with 3 Phases: Phase 1 – Classification and Measurement of Financial Assets, Phase 2 – Three Stage Modelling for Impairment and Phase 3 – Hedge Accounting.

In particular, the impairment phase (Phase 2) is at the forefront of the Standard due to the transition from the Incurred Loss Model to Expected Credit Loss Model (ECL). Relatedly, the IASB's Chairman stated in one of his speeches that Phase 2 will have the biggest impact especially on the banks because of the ECL Model that requires early recognition of loss allowances (Hoogervorst 2016).

The new impairment model in IFRS 9 aims to recognize the provision for expected credit losses before they happen and update them at each reporting period to reflect the changes in credit risks since initial recognition. Thus, it will ensure the timely recognition of credit losses and therefore will lead to more accurate and transparent information for the financial statement users. On the other hand, it may rocket the credit loss allowances and result in volatile profit or loss due to changes in the state of economy such as high level of allowances during unfavorable and low level of allowances during favorable economic conditions. Particularly, the banks are expected to be the most affected group since they hold a significant portfolio of loans in their financial statements.

The aim of this study is to explain briefly the measurement and recognition of allowances for credit losses according to the new impairment approach in IFRS 9 and examine the expected possible qualitative and quantitative effects of this transition primarily in the European Banking Industry and compare them with Turkish Banking Industry. Surveys have been carried out by European Banking Authority (EBA) who is held responsible for ensuring the implementation of IFRS 9 by the EU banks and also Big 4 audit firms aiming at analyzing the level of preparedness, potential quantitative and qualitative impacts and the implementation process. According to EBA results, impairment provisions are expected to increase by 13%-18% on average and Common Equity Tier 1 (CET1) and total capital ratio decrease by on average 45-75 basis points (bps) and 35-50 bps, respectively. Big 4 results were also parallel with EBA results.

In Turkey, the Banking Regulation and Supervision Agency (BRSA) has conducted two analysis studies in 2016 and 2017 to assess the impact of implementing ECL in terms of specifically the levels of provisions and the capital adequacy. However, the results are opposing with the ones done in Europe, that is, the total amount of provisions is expected to decrease by 4.1% and 33 bps and 21 bps positive impact on CET1 and total capital adequacy ratio on average, respectively.

2. NEED FOR A CHANGE

In IAS 39, impairment allowances are recognized based on the "Incurred Loss Model". In this model, banks record loss allowances only at the existence of an "objective evidence" (e.g.

borrower's significant financial difficulty, decrease in collateral values, risk of bankruptcy). In other words, they are not allowed to do it until the real occurrence of an impairment or the existence of a probability of default that is close or equal to 100% (Novotny-Farkas 2016). This practice has therefore been highly criticized for deferring the recognition of credit losses until too late (Hoogervorst 2014).

Another critic was about its being backward-looking and rule-based approach. The reporting entities were allowed to consider only the past and current conditions when assessing the quality of such risky financial assets even if the management has intuitively available information about probable future losses. This is because it will require considerable level of managerial judgement which IAS 39 did not embody such a principle (Huian 2012).

Furthermore, from a financial stability perspective, procyclicality was another important concern addressed under the incurred loss approach. During upswings, the level of loss allowances will be low which results in excessive lending and at the same time, overstated earnings, dividend distributions and regulatory capital whereas in a downturn, banks will experience sharp rise in expected losses which this time hits both profit and loss and also capital, and hence will choose the way of reducing lending instead of raising new capital or cutting dividend payments to maintain minimum regulatory capital requirements (Novotny-Farkas 2016; Cohen and Edwards 2017). Numerous studies have been done about the issue that the incurred loss approach increases procyclicality whereas expected credit loss model reduces it or at least keeps it natural. (Laeven and Majnoni 2003; Beatty and Liao 2011; Bushman and Williams 2012).

As a consequence, those failing issues prevailing in IAS 39 became evident in the global financial crisis period and G20 leaders, investors, regulatory authorities, standard setters have called on the IASB to take action. Finally, IASB revised the rule-based incurred loss application of impairment model and shifted to a forward-looking, principle-based approach, called Expected Credit Loss Model.

3. EXPECTED CREDIT LOSS MODEL FOR IMPAIRMENT UNDER IFRS 9

The main purpose of "impairment" in IFRS 9 is to establish an "expected credit losses" model that reflects the changes in the credit quality of a financial instrument, such as deterioration or improvement over its remaining expected lifetime. Hence, the "Expected Credit Loss Model" is introduced by IFRS 9 that is based on "expected credit losses" rather than "incurred credit losses". According to ECL Model, instead of recognizing the impairment via identifying a credit loss event, the banks will proactively estimate "expected losses" (ECLs) by incorporating not only the historical and current data but also reasonable and supportable information that includes forecasts of future economic conditions (forward-looking).

The complexity will also be overcome by the use of a unified model (ECL) for all financial instruments instead of different impairment models for different financial instruments. According to IASB, the application of a single model will both increase the comparability of amounts recognized in profit or loss and reduce the complexity associated with the use of multiple models in IAS 39 (KPMG 2014).

According to the SWOT analysis done by Huian (2012) for the new ECL model, ensuring more accurate and timely recognition, using forward-looking information, improving transparency, prudence and providing extensive disclosures were counted as strengths of new approach. On the other hand, considerable level of judgement, the operating costs of implementation, complex credit-risk assessment approach with multiple stages and severe financial impacts in terms of provision levels and regulatory capital were found as threats. The comparative impairment issues by 2 methods are presented in the following table (Gornjak 2017):

Table 1. Comparison of Incurred Loss Model and Expected Credit Loss Model

IAS 39 – Incurred Loss Model	IFRS 9 – Expected Credit Loss Model
<ul style="list-style-type: none"> ▪ recognition of credit loss when there is an objective evidence of impairment 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ recognition of credit loss at initial recognition and each subsequent reporting period, even if they have not been incurred
<ul style="list-style-type: none"> ▪ complex due to different impairment models for different financial instruments 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ unified impairment model (ECL) for all financial assets within the scope

<ul style="list-style-type: none"> ▪ only past and current conditions are used for determining impairment 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ past events, current conditions and reasonable and supportable forecasts of future economic conditions
<ul style="list-style-type: none"> ▪ slow, gradual and protracted manner 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ early, timely and prudential manner
<ul style="list-style-type: none"> ▪ increases procyclicality 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ decreases procyclicality

The scope of financial assets that will be subject to new impairment model in Phase 2 is provided in Table 2 (IFRS 9 5.5.1):

Table 2. Scope of Financial Assets Subject to Impairment

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Financial assets (debt instruments) measured at amortized cost – loans, debt securities, bank balances and deposits and trade receivables,
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Financial assets (debt instruments) measured at fair value through FVTOCI
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lease receivables under IAS 17 <i>Leases</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Contract assets under IFRS 15 <i>Revenue from Contracts with Customers</i>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Loan commitments and financial guarantee contracts that are not measured at fair value through profit or loss

3. 1. Recognition of Expected Credit Losses

According to IFRS 9, ECLs are recognized right from origination which would directly solve the problem of late recognition of “trigger” loss events. Therefore, for all financial assets that are subject to impairment even if they are of high quality, recognition will start with 12-month ECLs at initial recognition. In the subsequent periods, with the exception of purchased or originated credit-impaired financial assets, the entities are then required to assess the credit quality of their assets in terms of probability of default and depending on the change in the credit quality, they are required to measure the loss allowance at an amount equal to the 12-month or lifetime expected credit losses (IFRS 9 paragraphs 5.5.3 and 5.5.5).

12-month ECL is defined as the portion of lifetime ECLs that occur as a result of possible default within 12 months after the reporting period or a shorter period if the expected life of a financial asset is less than 12 months. According to IASB, 12-month ECLs would be proxy for the upcoming ECLs and also would fix the problem of interest revenue overstatement existing in IAS 39 (EY 2014).

Lifetime ECL is defined as the expected credit losses that result from all possible default events over the life of the financial instrument. When a significant deterioration occurs after initial recognition, a loss allowance is recognized at the reporting date based on the present value of all cash shortfalls over the remaining expected life of the financial asset (IFRS 9 paragraphs 5.5.3 and 5.5.15).

3.2.Measurement of Expected Credit Losses

IFRS 9 defines ECLs as the weighted average of expected credit losses with the respective risks of a default occurring as the weightings (IFRS 9 Appendix A). *Credit losses* are cash shortfalls representing the difference between the present value of all contractual cash flows due to an entity and the present value of all cash flows expected to be received by the entity. The standard does not provide a single method of measuring expected credit losses provided that it might vary based on the type of instrument and the available information but it requires that any measurement of ECL should take into account the followings (IFRS 9 paragraphs 5.5.17):

- an unbiased evaluation of a range of possible outcomes and their probabilities of occurrence (probability-weighted amount);
- the time value of money; and
- reasonable and supportable information that is available without undue cost or effort about past events, current conditions and reasonable and supportable forecasts of future economic conditions.

The first of the aforementioned elements could be derived by evaluating a range of possible scenarios considering the amount and timing of the cash flows for particular outcomes and the estimated probability of those outcomes through their credit risk management systems. Under IAS 39, the entities were using the best estimate of the ultimate outcome, however as seen in IFRS 9, it is the probability-weighted outcome (KPMG 2014). For the time value of money, effective interest rate (EIR)¹ is the input that discounts the cash shortfalls where the standard provides EIRs to be used for different types of financial instrument. Lastly, it is very clear that, considerable judgment will be used by the entities for determining them and the degree of judgement depends on the availability of detailed supportable information which should include

¹ Credit-adjusted EIR is used for purchased or originated credit impaired financial assets in Credit Adjusted Approach

factors that are specific to the borrower, general economic conditions and an assessment of both the current and the future conditions.

In practice, banks may use their existing calculation processes and information for Basel regulatory requirements modified for IFRS 9 and also the models and processes they have developed for stress testing (EY 2014).

Hence, total ECL will be calculated with a formula of:

$$\sum_{t=1}^T PD_t \times EAD_t \times LGD_t \times EIR_t$$

where:

- PD : Probability of Default; estimate the likelihood of default over the expected life
- EAD : Exposure at Default; estimate of an exposure at a future default date – the balance of exposure after principle and interest payments.
- LGD : Loss Given Default; estimate of the loss arising on default. It is the difference between expected cash flows that are due and the expected amount from collaterals. It is generally referred as a percentage of EAD.
- EIR : Effective Interest Rate; used to discount an expected loss to a present value

12-month ECL is computed mostly without EIR due to the immateriality of discounting. All parameters are expected to be updated with respect to new information arrivals at time t . However, LGD may be assumed to be constant for many ECL models, therefore the ECL is computed based on changes in PD and EIR (Novotny-Farkas 2016). To calculate those parameters, especially the banks will need to set up their own internal credit rating systems and use a set of econometric models such as the Logit Model or models used by credit rating agencies (EY 2014).

IFRS 9 requires entities to estimate the expected losses based on the formula above according to one of three approaches stated below:

- *General Approach* – applies to all loans and receivables not eligible for the other approaches;
- *Simplified Approach* – applies to certain trade receivables or contract assets of one year or less and “IFRS 15 contract assets” and “IFRS 16 Leases”;
- *Credit Adjusted Approach* – applies to purchased or originated credit-impaired assets (e.g., junk bonds).

3.2.1. The General Approach

Under the General approach, with the exception of purchased or originated credit-impaired assets², the entities are required to follow a three-stage process through assessing the credit quality of their assets in terms of probability of default at each reporting period after initial recognition and determine the expected credit losses accordingly based on either 12-month ECL or lifetime ECL. The three stages in which financial assets are classified according to relative credit risk at the reporting date are explained below:

- *Stage 1* - includes “Performing” group of financial assets that have not been significantly deteriorated since initial recognition or the ones bearing low credit risk at the reporting date. For financial assets in Stage 1, entities are required to measure the loss allowance at an amount equal to 12-month ECLs (i. e. $ECL = 12\text{-month PD} \times LGD$) and the interest revenue is calculated from the gross carrying amount of the financial assets before ECL adjustment.
- *Stage 2* - is made of “Under-Performing” group of financial assets that have deteriorated significantly in credit quality since initial recognition with lack of objective evidence of a credit loss event. When a financial asset moves to stage 2, entities are required to recognize lifetime ECLs but the interest revenue is still calculated from the gross carrying amount of the financial assets before ECL adjustment.
- *Stage 3* - comprises of “Non-Performing” group of financial assets that have objective evidence of default at the reporting date. The application is equivalent to the recognition of impaired assets under IAS 39, that is the loss allowance will be equal to the lifetime

² *Purchased or originated credit impaired* financial assets are not treated under the General Approach because they are impaired right from origination and their losses are already reflected in the fair values at initial recognition.

ECLs. In this stage, the interest revenue is then calculated from the net amount (i.e. the difference between gross carrying amount of the financial assets and the ECL).

To assess the significant increase in credit risk of a financial asset passing from Stage 1 to Stage 2, the banks may adopt various approaches by using with reasonable and supportable information that is available without undue cost or effort which again embraces a considerable judgment. The standard has provided a list of sixteen indicators, both quantitative and qualitative (B5.5.17 (a-p)) factors that the banks should consider for subsequent significant risk assessments such as missed payments, increases in credit spreads, external credit downgrades, variations in PDs or has established a "rebuttable presumption" of 30 days past due. According to Deloitte Banking Survey conducted in 2016, 30 days past due appeared to be the most common indicator of 'significant increase in credit risk' (71% on average).

The standard term *default* is the critical factor for the assessment of moving from Stage 2 to Stage 3 but the term itself and the conditions that underpin it are not directly defined in the standard. Instead, it guides the entities to make their own definitions that should be in line with the ones used for their internal credit risk management purposes and take into account the qualitative indicators (e.g., breaches of financial covenants) in addition to days past due. However, to prevent the possible discrepancies, the standard makes a "rebuttable presumption" by stating that default does not occur later than when a financial asset is 90 days past due unless an entity has reasonable and supportable information to demonstrate an alternative criterion. According to Deloitte Banking Survey, on average 80% of banks intent to define default as '90 days past due'.

The use of 12-month or lifetime ECL depends on which stage the financial assets are in that is determined based on the course of the risk in their credit level since initial recognition. If the credit exposures have not been significantly deteriorated in the subsequent period, 12-month ECL, otherwise lifetime ECL is used for loss allowance. As all the financial assets within the impairment scope of IFRS 9 carries with some implicit risk of default (i.e. loans, receivables), they all have expected losses at initial recognition. Therefore, 12-month ECL is calculated and recognized in Stage 1 for those type of assets having implicit default risk plus the ones where their credit quality has not declined since acquisition. Subsequently, in the case of significant deterioration, the financial assets move from Stage 1 to Stage 2 and therefore lifetime ECL is

applied. The General Approach also allows passing from lifetime to 12-month expected credit losses when the credit risk is reversed after the initial recognition (IFRS 9 par. 5.5.11). Figure 1 summarizes shifting between stages required by the General Approach.

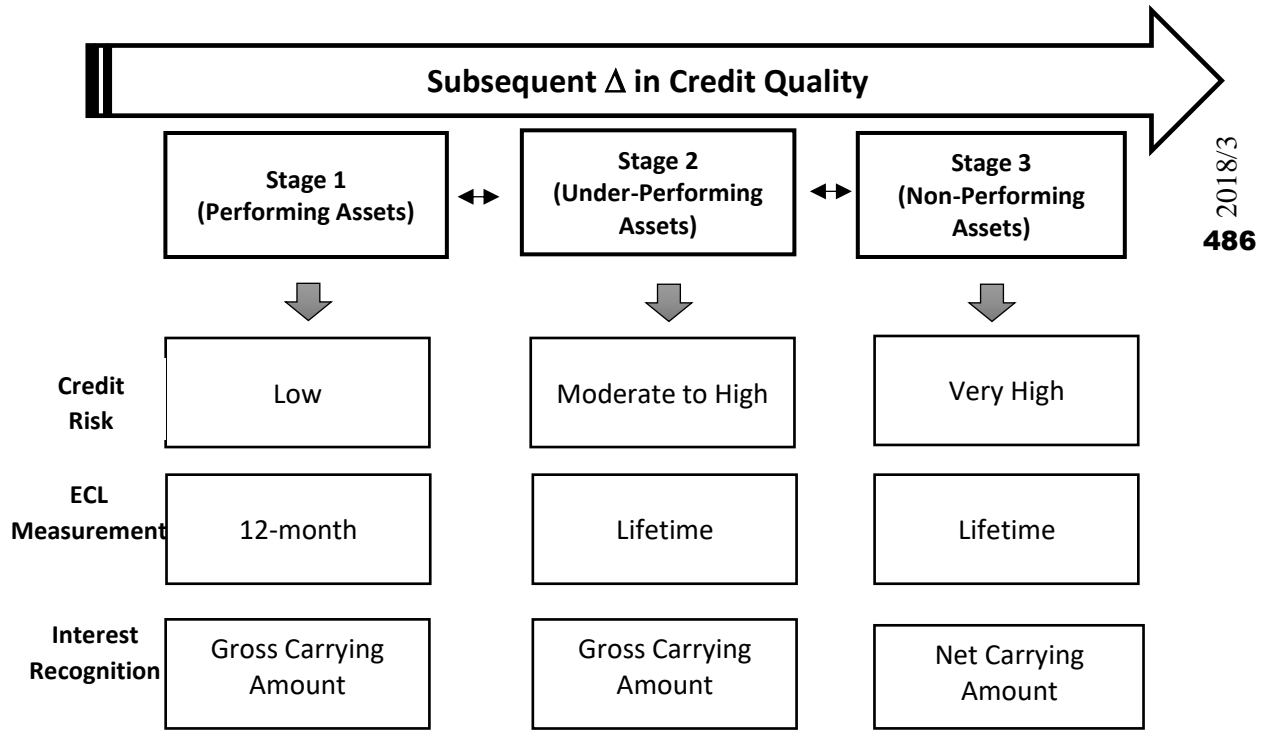

Figure 1. General Three-Stage ECL Model

The three-stage General approach could be explained better with the following example:

Example: A bank gives loan to a customer in the amount of 100.000 TL at the beginning of Year 1. The maturity of the loan is 5 years. The effective annual interest rate is 11%. The bank’s estimated LGD for every year is estimated to be 25%. At initial recognition, the loan has a low credit risk, therefore under the new impairment model, 12-month expected credit losses will be recognized as it will be in Stage 1. The estimated PD within the next 12-month period is 1%, allowance for impairment loss will be recognized as follows:

ACCOUNT NAME	DEBIT	CREDIT
Impairment Loss	250*	
Loss Allowance		250

*100.000x25%x1%

In the second year, a significant deterioration of the credit quality occurred but there is no objective evidence of an impairment loss (e.g. 30 days past due). The loan will pass to Stage 2 and lifetime expected credit losses will be recognized. New PD is estimated as 5%, LGD is same as previous year and 20.000 TL was collected during the period (EAD will be equal to 80.000 TL). The bank recognizes the lifetime expected credit losses, as follows:

ACCOUNT NAME	DEBIT	CREDIT
Impairment Loss	562*	
Loss Allowance		562

* $[(80.000 \times 25\% \times 5\%) // 1,11^2]$ – 250 TL

Assume that the loan defaults at the end of Year 3 with PD = 100% and will pass to Stage 3. The allowance will be accounted as:

ACCOUNT NAME	DEBIT	CREDIT
Impairment Loss	13.811*	
Loss Allowance		13.811

* $[(80.000 \times 25\% \times 100\%) // 1,11^3]$ – 812 TL

In the Incurred Loss Model by IAS 39, the impairment loss of 14.623 TL would be recognized only when the loss event occurred, that is at the end of Year 3 and it would be “too late”.

3.2.2. The Simplified Approach

The Standard also proposed a Simplified Approach option for the entities to facilitate the frequent track of changes in credit risk for some group of financial assets such as: (a) trade receivables and contract assets of one year or less with no financing component; (b) trade receivables and contract assets that do constitute a financing transaction in accordance with IFRS 15; lease receivables within the scope of IFRS 16. For the ones in (a), the entities do not necessarily need to calculate 12-month ECL and to assess when a significant increase in credit risk has occurred, instead, recognize a loss allowance directly as lifetime ECLs from the very beginning (IFRS 9 paragraphs 5.5.3 and 5.5.15) which makes sense as they are at most 12

months old. The standard also allows the entities to choose this approach as an option for the ones in (b). These simplifications will avoid having to perform significant risk assessments for financial assets with low credit risk (PWC 2014).

3.2.3. Credit Adjusted Approach

Purchased or originated credit-impaired financial assets are not treated under the General Approach because they are impaired right from origination and their losses are already reflected in their amortized cost by using credit-adjusted EIR at initial recognition. Therefore, in order to avoid double-counting, no further 12-month ECL allowance is recognized. In the subsequent periods, the cumulative changes in lifetime expected credit losses are recognized. Also, for the interest revenue, credit-adjusted EIR is used for those type of instruments.

A decision tree for ECL measurement can be drawn as follows:

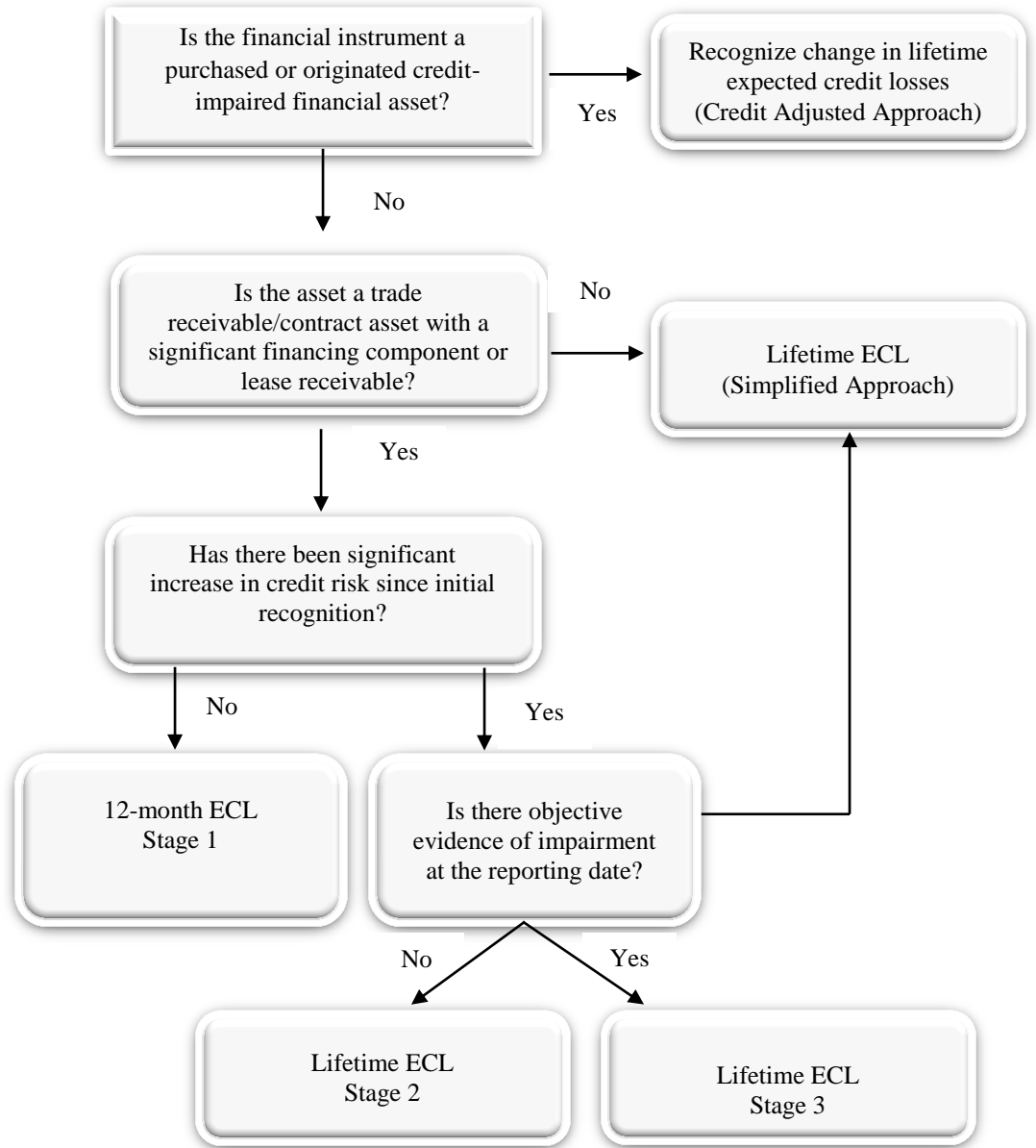

Figure 2. ECL Measurement Decision Tree

4. EARLY EXPECTED IMPACTS OF IMPAIRMENT UNDER IFRS 9 ON BANKING INDUSTRY

The new impairment approach introduced with the ECL Model by IFRS 9 aims to recognize a credit loss before a financial instrument becomes delinquent and when it becomes mandatory in 2018 for all listed entities holding debt-type assets, the banks will probably be the most affected group due to material increase of impairment loss allowances causing a decline in equity.

The new ECL approach is expected to have some significant financial implications. First, more accurate and transparent reporting of profit or loss amounts and asset qualities which will enhance the investors' confidence in financial reporting (European Financial Reporting Advisory Group 2015). The other is the implementation of more cautious and less cyclical lending strategies (ESRB 2017). Providing 12-month ECL in Stage 1 will reduce the overstatement of profits and thus decrease distributing dividends out of those overstated profits. Hence, the banks would maintain higher capital which would protect them as well as lessen excessive loan growth in the financial market when the economy worsened. This means that procyclicality will still exist through ECL approach but as a natural form expected from the economy (Novotny-Farkas 2016). The combined positive effects of all these is the expected improvement in financial stability which was significantly deteriorated during the global financial crisis (Beatty and Liao 2011; Bushman and Williams 2015; Novotny-Farkas 2015).

On the other hand, it brings more impairment loss burden to the banks compared to IAS 39 and the main driver of it will be the recognition of additional ECLs for the instruments classified in Stage 1 and Stage 2, not that the impairment allowances provided for Stage 3 that are exactly the same with IAS 39. This burden is expected to have a direct day-one impact on the profit or loss and consequently capital adequacy of banks. First, their profit is anticipated to be lower which will take the attention of investors and regulators in terms of dividend distribution and capital adequacy, respectively. This is very crucial for banks considering that they must maintain a basic level of capital adequacy to distribute dividends and avoid being forced to take actions like raising equity, decreasing new lending and selling assets (ESRB, 2017). Second, the fall in profits will consume the banks' CET1, thus decrease the CET1 ratios. As CET1 is known to be an important indicator of capital adequacy standard ratio and a vital portion (4.5%) of the bank's minimum Tier 1 capital ratio (7%) according to Basel III capital

requirements, lower values of CET1 ratios will force banks to accommodate the impact on CET1 by either lowering the level of new lending or through asset sales (ESRB, 2017) which in turn negatively affect the economy. Third, shifts from Stage 1 to Stage 2 or 3 will increase the volatility of profit or loss between periods due the different levels of impairment losses (12-month versus lifetime) in those stages. Therefore, especially the banks having a portfolio of large number of loans lying in either Stage 2 or Stage 3 are expected to report higher provisions that triggers the volatility of profit or loss immediately (KPMG 2014). Hence, some think that, this would cause again procyclicality to continue as was in IAS 39. In other words, when the economy passes from normal to crisis period, there will be a sudden reaction by banks provided that their ECLs will rise when adverse macroeconomic information received. This may cause high lending prices accompanied with a reduction in bank lending (Fraisie, Lé and Thesmar 2015; Gropp, Mosk, Ongena and Wix 2016; Jiménez, Ongena, Peydro and Savurina 2017; Abad and Suarez 2017).

When estimating ECLs, a wider network of information about arrears will be used by the banks, including forecasts of future events and economic conditions. Under IAS 39, as the banks were relying solely on the past credit-related information (e.g. missed payments, forbearances) they were able to calculate and record only the actual losses whereas after the transition they will use forward-looking information to account also for possible future losses. Although this will help the banks to avoid late loss recordings, the degree of judgements is, of course, expected to be so high especially when the forecast horizon increases (shifts from Stage 1 to Stage 2 or 3) triggering the availability of detailed information. As discussed previously, this is mostly because the standard only provides some guidelines for doing credit risk assessments instead of proposing a rule-based approach, that is again very much judgmental. In relation to this, the survey results reveal that changes in PDs and missed payments are the most common indicators for them while doing risk assessments as there are no strict rules to follow (Deloitte 2016). Hence there are two important expected consequences of all these; one is to put the comparability and reliability in jeopardy and, the other is the significant change in modelling that will prevent the harmonization (European Banking Authority 2017). Depending on the credit risk defined at origination, a loan with same characteristics could be classified in Stage 1 for one bank and in Stage 2 for another (PWC 2014).

Besides, in order to meet the requirements of forthcoming use of expected credit loss model, the banks will recognize that they must make fundamental changes or even new investments in technical and human resources such as developing convenient IT systems and having more and well-trained staff for running statistical ECL models. Banks using internal ratings-based approach (IRB banks) may prefer to adopt their existing systems since it involves similar expected loss approach to regulatory capital requirements of Basel II but still it may need some adjustments due to the new ECL requirements. The banks with standardized approach (SA banks), which are mostly small ones will need to make significant investments in new models and IT infrastructures to avoid several methodological differences that exist in SA. The expected radical change in technology and human capital infrastructure will require a high level of supervision, that is, the involvement of key stakeholders such as board of directors (BOD), audit committee, senior management and internal/external auditors. Hence, it is accepted that all these changes will be too costly for banks but at the same time will have a positive effect regarding the decision-making process of credit risk management.

As discussed in greater above, the complexity of modelling, the use of estimates leading to higher levels of judgement plus the changes in financial results with the transition will strictly require to provide extensive and comparable both qualitative and quantitative information to financial statement users. Therefore, extensive and high-quality level of disclosures for providing information about modelling choices, underlying model assumptions, ECL parameters and the retrospective financial statement impacts of the transition on the date of initial application will be essential to enhance the transparency of financial statements.

4.1. European Banking Industry

In 2016 and 2017, EBA conducted a 2-stage survey for the expected impact assessment of the new standard on a sample of 54 banks (2016 – 58 banks) across European Economic Area (20 countries). The sample is composed of 74% large banks and is representative of the banking sector in the EU consisting of a range of banks in terms of size, business model and risk profile. The main objective of this survey was to collect information about the level of preparedness, potential quantitative and qualitative implications and implementation processes. The response rate for all the data including qualitative and quantitative was very high (91%). EBA

summarized the impacts estimated by the European banks both in terms of qualitative and quantitative aspects.

Qualitative Impacts:

- **Degree of Preparedness:** 68% were in the "building", only 13% passed to the "testing" and the remaining was in the "advanced design" phase.
- **Involvement of Key Stakeholders:** need for robust governance process where the Board of Directors (BOD), audit committee, senior management, external auditors and the role of the various departments would be responsible for the ECL implementation. Among those, the most actively involved group was found to be senior management whereas BOD, audit committee involvement was very limited.
- **Methodology for ECL measurement:** need for adjustment for IRB models or develop new ECL models, validate and back-test annually or more frequently of each component in ECL Model (i.e. PD, LGD, EAD and EIR) and perform the assessment of the appropriateness of the exposures into stages if General Approach was chosen. A majority group preferred to use PD x LGD x EAD without discounted cash flow approach for 12-month ECL and PD x LGD x EAD with discounted cash flow for lifetime ECL.
- **Use of Forward-Looking Information:** 68% estimate ECL by using forward-looking information for a time horizon of 3 and 15% for a time horizon of 5 years by using externally or/and internally generated data. 58% of the banks will use probability-weighted ECL based on a number of scenarios, 17% will use one single scenario based on the most likely outcome with an adjustment and the remaining will use both depending on the exposure. For the vast majority, PD was the parameter that would be adjusted for each scenario more than the LGD, EAD.
- **Assessment of Significant Increase in Credit Risk:** Most banks would do assessment of significant increase in the credit quality using more quantitative indicators compared to qualitative. The primary quantitative indicator would be the change in PD and credit scoring or the rating of an exposure were also most commonly used indicators. For the qualitative indicators, they would use mostly the watch-lists.

Quantitative Impacts:

- Larger banks using IRB for measuring credit risk estimated a higher increase in provisions compared to smaller banks using a standardized approach (SA) but the estimated impact on the capital will be just the opposite due to the prudential treatment of provisions in the sense that the new impact of IFRS 9 on the capital would be absorbed under IRB approach.
- The main driver of the impact was meant to be the *ECLs for Stage 2 exposures*.
- Total impairment provisions were expected to increase by 13% on average and up to 18% for 75% of respondents
- CET1 and total capital ratio were expected to decrease by on average 45 bps and 35 bps and by up to 75 bps for CET1 and 50 bps for total capital ratio according to 86% and 76% of respondents, respectively.
- 72% (80% is larger banks) anticipated a volatility in profit or loss which is mainly due to shifting from Stage 1 to Stage 2 (from 12-month ECL to lifetime ECL), and also to the use of forward-looking information in the calculation of ECLs that needs to be reassessed at each reporting period

Similar surveys were also conducted by major consulting firms such as Deloitte (2016) with 91 banks (76% Europe), 43 banks in 10 countries by PricewaterhouseCoopers (2016) and 29 top-tier banks worldwide by Ernst and Young (2017) to scrutinize the same issues that were tested by EBA. According to Deloitte's Global Banking IFRS Survey results, the estimated increase of impairment provisions will be 25%, reduction of up to 50 basis points in CET1 and increase volatility in profit or loss whereas PWC results expect an increase between 0-10% by 19% of respondents and 10-30% by 32% respondents. The expected increase in provisions according to Ernst and Young results was found to be 15% and the majority of respondents expect the estimated impact on CET 1 ratio to be between 0 %-0.25 %. The qualitative aspects and their responses were very much parallel with EBA results.

4.2. Turkish Banking Industry

The impact on the Turkish Banking Industry is the regulatory change that has taken place through the abolishment of the old regulation – “Regulation on the Procedures and Principles

for Determination of Qualifications of Loans and Other Receivables by Banks and Provisions to be Set Aside” that was effective since 2006 and the issuance of the new regulation in accordance with IFRS 9 – “Regulation on the Procedures and Principles for Determination of Classification of Loans by Banks and Provisions to be Set Aside” (Regulation) dated June 22, 2016 # 29750 by the BRSA and thus the accompanying quantitative impact expected in the provisioning. The new Regulation was approved to be implemented in 2017 but a 1-year adjustment period has been granted to the banks until 1 January 2018. Thus, the full effects will be seen in 2018.

4.2.1. Issuance of New Regulation by the BRSA

The new Regulation sets the principles by dividing the group of banks into the applicants and non-applicants of IFRS 9. This would imply that, the applicants will be in full compliance with IFRS 9 and the banks that are not going to apply IFRS 9 by providing the necessary grounds to the BRSA (i.e. irrelevance with their operations, not prepared for IFRS 9 until 1/1/2018) will continue to be subject to the provisions of the Regulation. However, non-applicants are very few (7 out of 49).

The rules and principles related to the classification of loans, the allocation of provisions and the collaterals (guarantees) required to be taken into consideration stated in the new Regulation are explained below:

i. Classification of Loans

Banks, including their overseas branches, have to classify and monitor their loans according to the five groups listed below based on the recovery capabilities and debtors’ creditworthiness levels:

Performing Loans (Stage 1 & 2)	Non-Performing Loans (Stage 3)
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Group 1: Loans of a Standard Nature ▪ Group 2: Loans Under Close Monitoring 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Group 3: Loans with Limited Recovery ▪ Group 4: Loans with Suspicious Recovery ▪ Group 5: Loans Having the Nature of Loss

The loan classification which was also existing in the ex-Regulation (2006) is currently revised with the following additions made to comply with IFRS 9:

i. *To be classified in Group 1:*

- the presumption of overdue payment ≤ 30 days criterion
- the recognition of allowance based on 12-month ECL in accordance with IFRS 9

ii. *To be classified in Group 2:*

- the consideration of additional factors for the assessment of changes in credit risk such as adverse changes in business, financial or macroeconomic conditions
- particular emphasis on the use of collaterals and without resorting to collaterals, risk of fully recover
- the new and revised classification criterions for Group 2:
 - the presumption of overdue payment over 30 days criterion in ex-Regulation is changed as $30 \text{ days} \leq \text{past due} \leq 90 \text{ days}$ or
 - the existence of a significant increase in the credit risk in accordance with IFRS 9 or
 - the occurrence of net realizable value of collaterals \leq the book value of the financial asset for such loans that are fully collateralized or
 - the occurrence of being subject to restructuring while being followed in Group 1 or 2, however which do not carry the condition of delaying time to be classified among Non-Performing Loans or
 - the occurrence of being subject to restructuring and reclassified as Performing Loans while being followed in any Group of Non-Performing Loans due to the existence of net realizable value of collaterals \leq the book value of the financial asset

iii. *To be classified in Group 3:*

- the consideration of additional factors for the assessment of changes in credit risk such as adverse changes in business, financial or macroeconomic conditions

- particular emphasis on the use of collaterals and without resorting to collaterals, limited means for total recovery or are likely to lead to losses in case of the existence of net realizable value of collaterals \leq the book value of the financial asset or inadequacy of capital to make payments
- the new and revised classification criteria for Group 3:
 - the presumption of 90-day delay for default definition that is consistent with IFRS 9
 - the occurrence of being subject to restructuring and moved from Non-Performing Loans to Performing Loans but the existence of overdue payment over 30 days in 12-month period or subject to restructuring again in the first year

For Group 4 and 5, other than the acceptance of presumptions of 180-day for Group 4 and 1-year for Group 5 delay for default, no changes are made in the Regulation.

Such a kind of loan classification that neither exists in IAS 39 nor IFRS 9 provides great convenience in provisioning for Turkish banks. The banks that are applying IFRS 9 will refer to the classification rules in the Regulation but will provide allowances according to IFRS 9.

The classification of loans in terms of Performing and Non-Performing with their characteristics is stated below in the tabular form:

Table 3a. Classification of Performing Loans

PERFORMING LOANS (Stage 1 & 2 Loans)	
Group 1 Loans of Standard Nature	Group 2 Loans Under Close Monitoring
<ul style="list-style-type: none"> – no current or expected repayment problems – payment delays \leq 30 days – totally recoverable/collectable – no decline in the creditworthiness of borrowers – the recognition of 12-month ECL 	<ul style="list-style-type: none"> – no current payment problems but require close monitoring – 30 days \leq past due \leq 90 days or – without resorting to collaterals, risk of fully recover – the existence of a significant increase in the credit risk in accordance with IFRS 9 or – the occurrence of net realizable value of collaterals \leq the book value of the financial asset for such loans that are fully collateralized or – the occurrence of being subject to restructuring while being followed in Group 1 or 2, however which do not carry the condition of delaying time to be classified among Non-Performing Loans or – the occurrence of being subject to restructuring and reclassified as Performing Loans while being followed in any Group of Non-Performing Loans due to the existence of net realizable value of collaterals \leq the book value of the financial asset

Table 3b. Classification of Non-Performing Loans

NON-PERFORMING LOANS		
Group 3 Loans with Limited Recovery	Group 4 Loans with Suspicious Recovery	Group 5 Loans Having the Nature of Loss
<ul style="list-style-type: none"> – debtors suffered deterioration – without resorting to collaterals, limited means for total recovery or are likely to lead to losses in case of the existence of net realizable value of collaterals \leq the book value of the financial asset or inadequacy of capital to make payments – 90 days \leq payment delays \leq 180 days – the presumption of 90-day delay for default definition that is consistent with IFRS 9 – restructured and moved from Non-Performing Loans to Performing Loans but the existence of overdue payment over 30 days in 12-month period or subject to restructuring in the first year 	<ul style="list-style-type: none"> – debtors suffered substantial deterioration – quite likely that full recovery cannot be achieved without resorting to collaterals – 180 days \leq payment delays \leq 365 days – no present nature of loss due to the possible contribution by means of mergers, opportunities for securing new financing or capital expansion to debtors' creditworthiness – presumptions of 180-day delay for default definition 	<ul style="list-style-type: none"> – debtors' credit worthiness has completely disappeared and believed that recovery is not possible – payment delays \geq 365 days – presumptions of 365-day delay for default definition

When the classification in the BRSA Regulation is adapted to the General Approach under IFRS 9, the Performing Loans groups (Group 1 and 2) are considered as Stage 1 and Stage 2, the Non-Performing Loans groups (Group 3, 4 and 5) will be treated as Stage 3 loans.

ii. Allowance for ECL

With respect to provisioning, those banks who will apply IFRS 9, the BRSA will require to be in full compliance with IFRS 9 in terms of providing ECLs. On the other hand, the non-applicants will continue to provide provisions in accordance with the Articles 10, 11, 13 and 15 in the new Regulation instead of IFRS 9. A comparative table is stated below that summarizes

the principles of provisioning for applicants and non-applicants of IFRS 9 in the new Regulation and the ex-Regulation:

Table 4. Comparative Rules for Allocating Allowances

Provisions	New Regulation (#29750)		Ex-Regulation (#26333)
	IFRS 9 Applicants	IFRS 9 Non-Applicants (Articles # 10, 11, 13 and 15)	All Banks
General Provision	Group 1 & 2: 12-month ECL and Lifetime ECL	<ul style="list-style-type: none"> – 1,5% for Group 1 (both cash and non-cash) – 3% for Group 2 (both cash and non-cash) 	<ul style="list-style-type: none"> – 1% for Group 1 cash and 0,2% for non-cash loans – 2% for Group 2 cash and 0,4% for non-cash loans
Special Provision	Group 3, 4 and 5: Lifetime ECL	<ul style="list-style-type: none"> – minimum 20% of Group 3 – minimum 50% of Group 4 – 100% of Group 5 	<ul style="list-style-type: none"> – minimum 20% of Group 3 – minimum 50% of Group 4 – 100% of Group 5

In the ex-Regulation, all of the banks were providing general and special provisions according to the different fixed rates required by the BRSA for cash and non-cash loans (Table 4). In the current position, as the banks are grouped into applicants and non-applicants, the banks that are applying IFRS 9 will be required to calculate general and special provisions based on 12-month or lifetime ECL whereas the non-applicants will continue to provide general provisions by using the new fixed rates stated in the current Regulation. However, when the new rates in the new Regulation are compared with the ones in the ex-Regulation, there is a 50% increase in the general provision rates for cash loans. Another significant amendment is made with respect to the non-cash loans; the non-applicants will calculate provisions by applying the general provision rate for cash loans (1,5% and 3%) over the amount of risk calculated according to the "Regulation Regarding the Measurement and Evaluation of Banks' Capital Adequacy". This means that, those who do not apply IFRS 9 will face a serious burden

of allowance because the new Regulation now uses the provision rates of cash loans for non-cash loans. This will mean that banks that do not apply IFRS 9 will have to allocate more general provisions than the ex-Regulation. Thus, since the Regulation allows to be an applicant or non-applicant of IFRS 9 in terms of provisioning, it will create significant discrepancies in provision levels between banks and thus will impair comparability. Related to the special provision rates, no changes were made in the new Regulation.

iii. Collaterals

The collaterals are taken into account at their net realizable value when calculating the amount of impairment to be incurred. In IFRS 9, the collateral has limited role in the credit risk assessment but it directly affects the measurement of ECLs and mitigates the increase in provisions for loss given default under IFRS 9 especially the case of move from Stage 1 to Stage 2. Therefore, the banks are allowed to consider the expected proceeds from the collateral while calculating both general and special provisions. However, before the new Regulation, they were only allowed to use the collaterals while calculating special provisions, not for general provisions. In other words, the banks were directly calculating general provisions based on the specified rates required by the BRSA without considering the collaterals. Thus, the use of collaterals in the calculation of ECLs will be accepted as a significant positive impact for the banks and especially the consideration of collaterals in the calculation of ECLs for general provisions may lead to significant decreases in general provision values of Turkish Banks.

In the Regulation, collaterals are ranked by five groups which is done from the most liquid to least liquid and least risk to most risk. The following rates are multiplied with the net realizable value of collaterals while calculating special provisions:

- Rate of consideration for Group One guarantees: One hundred percent (100 %)
- Rate of consideration for Group Two guarantees: Eighty percent (80 %)
- Rate of consideration for Group Three guarantees: Fifty percent (60 %)
- Rate of consideration for Group Four guarantees: Forty percent (40 %)
- Rate of consideration for Group Five guarantees: Twenty five percent (20 %)

4.2.2. Expected Financial Impacts on Turkish Banks

Similar survey studies conducted by EBA in Europe were also carried out by the BRSA two times including 49 banks' September 2016 and June 2017 data to assess the possible impacts of implementing ECL in terms of specifically the levels of provisions and the capital adequacy. There was no such a detailed report like EBA's, only a press release was made in December 2017 by the BRSA. In both studies, it is envisaged that 36 banks will be able to calculate the expected loss provisions under IFRS 9, 6 banks will apply IFRS 9 late and 7 banks will never apply. In the second study, a quantitative impact analysis of the application of IFRS 9 was conducted by 20 banks with 78.1% of the sector loan portfolio. The expected quantitative implications for Turkish Banking Industry are expected to be the opposite of EBA surveys:

- 4,1% (2,565 million TL) decrease in the total amount of provisions
- 33 basis points positive impact on CET1 ratios on average and
- 21 basis points positive impact on total capital adequacy ratios on average

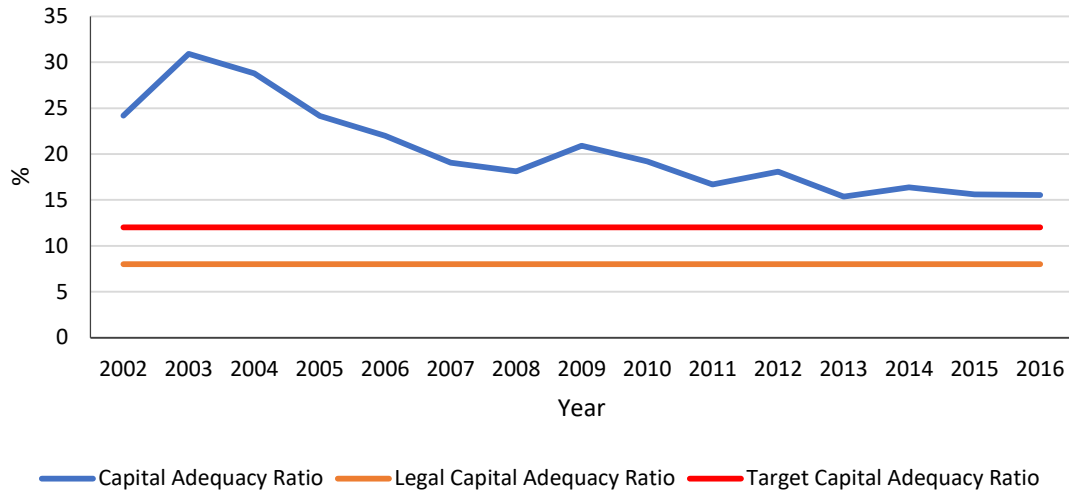
There are mainly three reasons why the Turkish Banking Industry will encounter reverse impacts upon transition to IFRS 9. One is the BRSA's more prudent and rule-based approach. Compared to IAS 39, banks were required to apply the specified rates in the ex-Regulation for calculating general and special provisions which were explained before and those rates were kept as more cautious by the BRSA to maintain a strong Turkish Banking System by putting aside reserves during benign times to take precautions during bad times. Since the banks have kept more prudent provisions till now, the quantitative impact of the transition to IFRS 9 in Turkey is expected to be very limited or reverse as verified with BRSA survey. Second reason for BRSA's survey results, is the consideration of collaterals in measuring ECLs under IFRS 9. The collaterals were not being taken into account in the calculation of General Provisions in the previous Regulation. For instance, for Group 1, before IFRS 9, 1% is directly provided as general provision without considering the collaterals, however now, due to the low levels of PD and LGD and the possibility of using collaterals for calculating 12-month ECLs, there is an expected material decrease in the General Provisions. The third reason is a series of structural reforms that were made in advance by the BRSA during both domestic and global financial crisis periods and Basel compliance. In late 2000, Turkey has entered into a severe domestic financial crisis (DFC) due to the significant depreciation of Turkish Lira (TL) against major currencies and the sharp rise in interest rates. This was also labeled as a banking crisis since

these led to a collapse in the banking sector due to their exposure to direct interest rate and indirect exchange rate risks (Comert and Colak 2014). In the year 2000, Turkish Government decided to remove the fragmented structure in banking regulation and supervision, and to establish an independent body which will be the sole authority in banking sector³. As a result, Banking Regulation and Supervision Agency (BRSA) was established in 1999 and began to operate in 2000 as the sole authority to regulate the Turkish Banking Sector. In order to take preventive actions against DFC, the BRSA quickly put into practice the first versions of a series of laws and regulations that are currently in force in the sector. The implementation of the Banking Sector Restructuring Program in 2001 with the issuance of “Implementation Principles and Procedures of the Banking Sector Restructuring Program” Regulation was also a very important measure taken in those times with the aim of transitioning to a banking sector that is resistant to internal and external shocks⁴.

During the period starting with fluctuations in 2006 and ending with 2007-2008 crisis, Turkish Banking Industry managed to stay robust with the measures undertaken in DFC period. Following the fluctuations in 2006, especially against the adverse developments that may occur in international financial markets and Turkey’s ongoing compliance with Basel II practices in the same period, the BRSA strictly continued to take several proactive actions for sustaining the regulation and supervision of the banking industry. First, the BRSA increased the level of provisions requirement for loans (i.e. general provision ratios foreseen as 0.5% for cash loans and 0.1% for non-cash loans were amended as 1% for cash loans and 0.2% for non-cash loans). Second, the BRSA introduced the target rationing for capital adequacy to be applied to all banks. Thus, although the legal ratio was stated to be 8% in the “Measuring and Assessing Capital Adequacy of Banks” Regulation (2006) to meet the Basel II criteria, the BRSA set a target ratio of 12% and it was decided to notify the banks that the ones that were not able to achieve the target were not allowed to open new branches. Currently, in Turkey, no bank has a capital adequacy ratio below 12% (Graph 1). Third, the BRSA took another important measure for the profit distribution such that when the banks decided to distribute profits, they must have got the approval from the BRSA (Erdoğan 2014).

³ https://www.bddk.org.tr/websitesi/english/About_Us/About_BRSA/5804brsa_booklet_nov2015.pdf

⁴ www.bddk.org.tr

Graph 1. Capital Adequacy Ratio of Turkish Banking Industry

Source: BRSA

One of the most important lessons learned from those crises was the sustainability of strong capital structure of Turkish banks through the aforementioned actions taken by the BRSA. Therefore, Turkish banks currently maintain high capital adequacy ratios. Especially, restricting profit distribution and encouraging the profits to be kept in the equity by BRSA made it possible to generate reserves of about twice as much as the total paid-in capital of the banks, thus protecting the sector's strong equity structure.

As a result, the changes implemented in the Regulation that lead to favorable calculations for ECLs, the use of collaterals and the constructive, strong measures taken in advance can be considered as explanatory for the initial results of the BRSA surveys.

5. CONCLUSION

IASB replaced IAS 39's old rule – Incurred Loss Model with the new rule – Expected Credit Loss Model by IFRS 9 effective on January 1, 2018. The introduction of ECL requires the banks to proactively estimate an 'expected loss' through the use of three-stage approach and recognize provisions accordingly before the occurrence of a default. With this, the banks are expected to provide more accurate information about allowances which was lacking during IAS 39 but on the other hand, it will lead to higher levels of provisions tied with lower levels of

CET1 and at the same time volatile profit or loss due to moves between stages. Furthermore, as the new ECL approach requires not only past, current conditions but also future economic forecasts, it will result in considerable level of judgments.

The expected early quantitative implications on European and Turkish Banking Industry based on surveys seem to be contradictory. European survey results indicate the emergence of higher levels of provisions and lower levels of CET1. However, the results expected for Turkish banks are opposing. This is mainly because of three reasons. First, 12-month or lifetime ECL provisions more than fixed rate of general and special provisions, second the use collaterals not only for special but also for general provisions and lastly very cautious banking structure based on the experiences during crises periods.

The introduction of the expected credit loss application will have its full effects in 2018. In this regard, preparers, regulatory authorities and auditors share a very significant role in promoting sound implementation processes for banks.

REFERENCES

- Abad, J. and J. Suarez. 2017. "Assessing the Cyclical Implications of IFRS 9: A recursive model", ESRB Occasional Paper, 12.
- BRSA 2016. "Regulation on the Procedures and Principles for Determination of Classification of Loans by Banks and Provisions to be Set Aside".
- Beatty, A and S. Liao. 2011. "Do Delays in Expected Loss Recognition Affect Banks' Willingness to Lend?", *Journal of Accounting and Economics*, 52.
- Bernanke, B. and C. Lown.1991. "The Credit Crunch", *Brooking Papers on Economic Activity*, 2.
- Bushman, R and C. Williams. 2012. "Accounting Discretion, Loan Loss Provisioning, and Discipline of Banks' Risk-Taking", *Journal of Accounting and Economics*, 54.
- Cohen, B. and G. Edwards.2017. "The New Era of Expected Credit Loss Provisioning", *BIS Quarterly Review*.

- Comert, H. and S. Colak. 2014. "The Impacts of the Global Crisis on the Turkish Economy and Policy Responses", Middle East Technical University, ERC Working Papers in Economics, 14(17).
- Deloitte. 2016. "Sixth Global IFRS Banking Survey: No Time Like the Present".
- Erdoğan, A. 2014. "Basel Kriterlerinin Bankacılık Sektörüne Etkisi ve Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Basel Kriterlerine Uyum Süreci", Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16 (1).
- Ernst & Young. 2017. "EY IFRS 9 Impairment Banking Survey".
- Ernst & Young. 2014. "Impairment of Financial Instruments Under IFRS 9".
- European Banking Authority. 2016. "Report on Results from the EBA Impact Assessment of IFRS 9".
- European Banking Authority. 2017. "Report on Results from the Second EBA Impact Assessment of IFRS 9".
- European Financial Reporting Advisory Group. 2015. "Endorsement Advice on IFRS 9 Financial Instruments".
- European Systemic Risk Board. 2017. "Financial stability implications of IFRS 9".
- Financial Stability Forum. 2009. "Report of the Financial Stability Forum on Addressing Procyclicality in the Financial System".
- Fraisse, H., M. Lé and D. Thesmar. 2015. "The Real Effects of Bank Capital Requirements", Débats Économiques et Financiers, 8.
- Gornjak, M. 2017. "Comparison of IAS 39 and IFRS 9: The Analysis of Replacement", International Journal of Management, Knowledge and Learning, 6 (1).
- Gropp, R., T Mosk. S. Ongena, and C. Wix. 2016. "Bank Response to Higher Capital Requirements: Evidence from a Natural Experiment", SAFE Working Paper, 156.
- Hoogervorst, H. 2016. Introductory comments to the European Parliament. Retrieved from <http://www.ifrs.org/Alerts/Conference/Documents/2015/Hans-Hoogervorst-speech-Jan-2016.pdf> (Erişim Tarihi: 10.05.2018).

- Huian, M. 2012. “Accounting for Financial Assets and Financial Liabilities According To IFRS 9, Economic Sciences, 59 (1), 27-47, doi: 10.2478/v10316-012-0002-0 IFRS 9: Financial Instruments.
- Jiménez, G., S. Ongena, J.-L. Peydró and J. Saurina.2017. “Macroprudential Policy, Countercyclical Bank Capital Buffers and Credit Supply: Evidence from the Spanish Dynamic Provisioning Experiments”, Journal of Political Economy, Forthcoming.
- KPMG. 2014. “First Impressions: IFRS 9 Financial Instruments”.
- Laeven, L. and G. Majnoni. 2003. “Loan Loss Provisioning and Economic Slowdowns: Too much, Too Late?”, Journal of Financial Intermediation, 12.
- Novotny-Farkas, Z. 2016. “The Interaction of the IFRS 9 Expected Loss Approach with Supervisory Rules and Implications for Financial Stability”, Accounting in Europe, 13(2).
- Pricewaterhouse Coopers UK. 2016. “IFRS 9: Impairment – Global Banking Industry Benchmark”.
- Tong, T. 2014. “A Review of the Expected Credit Loss Model of IFRS 9 Financial Instruments”[www.https://www.bddk.org.tr/websitesi/english/About_Us/About_BRSA/5804brsa_booklet_nov2015.pdf](https://www.bddk.org.tr/websitesi/english/About_Us/About_BRSA/5804brsa_booklet_nov2015.pdf) (Erişim Tarihi: 10. 05. 2018).
- www.bddk.org.tr (Erişim Tarihi: 10.05.2018).

IPSAS VS. NATIONAL GAAP*: DIFFERENCES AND CHALLENGES IN IMPLEMENTING IPSAS IN ALBANIAN PUBLIC SECTOR**

Dritan FINO, PhD***

Kesjana HALILI, PhD****

Erisa RODHANI, PhD*****

<p>Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Eylül 2018; 20(3); 507-530</p>
--

ABSTRACT

507

The aim of this paper is to analyze the differences between International Public Sector Accounting Standards (IPSAS) and the Albanian Public Sector GAAP (Albanian PS GAAP). At the same time, the paper tries to emphasize the steps and the challenges of implementing IPSAS in Albanian context. The analyses are based on official information from strategic documents of the Government of Albania, as well as official reports form the international professional and financial institutions, such as: World Bank, IFAC, and OECD.

Keywords: Public Sector Accounting Standards, Transparency, Accrual Accounting, Public Finance Management.

JEL Classification: H83, M40, M4

IPSAS VS. ULUSAL GAAP: ARNAVUTLUK KAMU SEKTÖRÜ İLE UYGULANAN ULUSLARARASI KAMU SEKTÖRÜ MUHASEBE YÖNETMELİKLERİ ARASINDAKİ FARKLILIKLAR VE ZORLUKLAR

ÖZ

Bu makalenin amacı, Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları (IPSAS) ile Arnavutluk Kamu Sektörü GAAP (Arnavutluk PS GAAP) arasındaki farklılıkları analiz etmektir. Aynı zamanda, bu

* GAAP is defined for the purposes of this paper as comprising the laws and sub-legal acts in regard to financial reporting that is applicable to the entire public sector.

** This paper was presented at 14th International Conference on Accounting, hold by MODAV in TIRANA / ALBANIA, on October 11-13, 2017 and prepared in accordance with criticism. Date of submission: 22.12.2017; date of acceptance: 07.08.2018.

*** Ministry of Finance and Economy, Dritan.Fino@financa.gov.al, orcid.org/0000-0003-1214-2412.

**** Ministry of Finance and Economy, Kesjana.Halili@financa.gov.al, orcid.org/0000-0001-9559-4750.

*****Ministry of Finance and Economy, Erisa.Rodhani@financa.gov.al, orcid.org/0000-0001-5067-8045.

makale Arnavutluk şartlarında, IPSAS uygulamasının adımlarını ve zorluklarını vurgulamaya çalışmaktadır. Analizler, Arnavutluk Hükümeti'nin stratejik belgelerinin resmi bilgilerine, hem de Dünya Bankası, IFAC ve OECD gibi uluslararası mesleki ve mali kurumların resmi raporlarına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Kamu Muhasebe Standartları, Şeffaflık, Tahakkuk Esaslı Muhasebe, Kamu Finans Yönetimi

JEL Sınıflandırması: H83, M40, M4

1. INTRODUCTION

The public sector accounting as the ex post recording and reporting of financial operations of government represents the fundamental management process in public sector entities. Even before, but especially in time of financial and economic crisis, countries are facing a challenge to improve the information served by public accounting for the state budgeting purpose; most often by reforming accounting principle from cash flow into accrual. The financial and economic crisis revealed that accounting based on accrual principle provides more transparent budgeting. Accrual accounting is an accounting methodology under which transactions are recognized as the underlying economic events occur, regardless of the timing of the related cash receipts and payments while the cash flow accounting recognizes the revenues and expenditures when cash is received and paid respectively. The accounting on accrual principle obtains more transparent and complete review of the business activities and property of the users of public funds than cash principle does (Jovanovic 2013). Also (Carlin 2005) states the superiority of accrual accounting and reporting compared to cash on three related themes. Firstly, the adoption of accrual accounting enhances transparency and accountability both externally and internally. Next, accrual accounting leads to greater organizational performance and outputs through improved resource allocation. And, lastly accrual accounting allows public entities to identify full costs of their activities, which is pivotal to ensure greater efficiency.

The financial and economic crisis revealed that besides private, also public sector need high quality financial information from the financial statements. The financial statements should fully disclose information, including the long-term impact of decisions taken and not just their short-term impact on cash flows and should have the clear distinction between market and non-market activities in the public sector, as well as the financial statements and statistical reports.

They should be sufficiently detailed to provide insight into past, present, and partly also in the future, which means that it must include financial information on the known future expenditure. The theory has explored and practice of financial and economic crisis confirmed that information supplied by the accrual based accounting provides transparent budgeting. The significant trend towards accruals in financial statements of public sector entities has not resulted in accrual budgeting. Many assume that the focus of good fiscal policy must be primarily on cash fiscal aggregates (OECD 2009). The others believe that the accrual accounting has often been introduced as an accounting system separate from the budgetary accounting, which remains on a commitment basis and cash or near cash basis. The pragmatic attraction of this is that the wealth of additional data provided in the accrual accounts is just that: additional data. These data do not necessary change the way that a government functions, not least because the budgets still occupy most people attention when concerned with financial matters (Jones 2007).

One important issue about the public accounting is the accounting treatment for heritage assets, because several authors are in view that the accounting for heritage assets would seem to be more problematic and is subject to different treatment by different countries and standard-setting bodies. Some of these authors do not consider the heritage assets as assets and hence they should not be capitalized. (Barton 2000), argues that heritage assets do not satisfy the concepts of assets because of their public goods nature, that is, they are for the benefits of the public and are not for sale. They are provided to the public on a non-commercial basis and are funded primarily from non-exchange revenues (e.g., taxation, fines, etc.). Moreover, they are not maintained for income generation but for other purposes such as cultural, educational, recreational and other community purposes.

Other studies develop further arguments for not inclusion of heritage assets in the financial statements, because of the different roles that heritage assets fulfill compared with normal commercial assets. (Pallot 1992) is of opinion that heritage assets should be kept separate from other assets and proposes that they be called “community assets”. She based her proposal on making distinction between public sector assets used for community purposes and commercial assets. As she believes that, the public sector assets differ in fundamental respects from commercial assets. One of these respects is related the assets ownership rights, as she classifies asset ownership rights into:

- a) The right to manage;
- b) The right to the benefits; and
- c) The right to dispose of the property.

Of course, the government has the right to manage, but the rights to the benefits rest with the public, and the right of government to dispose of the property is not an unfettered one. In addition, Pallot distinguishes between physical assets as input into a productive process, and assets which services directly to the public. When the assets are inputs, they are used up in the productive process, except for land. This is true of commercial assets. However, when the assets provide services directly to the public, their use does not necessarily use up the asset – viewing a work of art does not damage the item. Based on the aforementioned reasons, the heritage assets differ from the commercial assets and they should be kept separate from other assets.

Albania is a middle-income country that has made enormous strides in establishing a credible, multi-party democracy and market economy over the last two and a half decades. It has generally been able to maintain positive growth rates and financial stability, despite the ongoing economic crisis. Before the global financial crisis, Albania was one of the fastest-growing economies in Europe, enjoying average annual real growth rates of 6%, accompanied by rapid reductions in poverty. However, after 2008 average growth halved and macroeconomic imbalances in the public and external sectors emerged. The pace of growth was also mirrored in poverty and unemployment: between 2002 and 2008, poverty in the country fell by half (to about 12.4 %) but in 2012 it increased again to 14.3%. Unemployment increased from 12.5% in 2008 to 17.6 % in 2014, with a slight improvement of 17.3% in 2015, while youth unemployment reaching 32.1 % in the same period. Looking toward the future, Albania is focused on supporting economic recovery and growth in a difficult external environment, broadening and sustaining the country's social gains, and reducing vulnerability to climate change. Key challenges for Albania going forward include fiscal consolidation and strengthened public expenditure management, regulatory and institutional reform, reduction of infrastructure deficits, and improvement in the effectiveness of social protection systems and key health services (World Bank Open Data, n.d.).

The Government of Albania is committed to the gradual introduction of a modern system of public sector accounting based in international standards. Public accounting in Albania is

currently done on a cash basis with elements of accruals with regard to assets and liabilities. Cash based accounting and subsequent insufficient commitment control is seen as one of the factors which lead to the significant accumulation of arrears in the public sector. In accordance with Albania's PFM Strategy; approved by the Council of Ministers and published in December 2014, the Government wants to make a gradual transition to accrual accounting aligned to International Public Sector Accounting Standards (IPSAS) (Ministry of Finance and Economy, 2014). It is important to recognize that there are already significant on-going activities in Albania that will improve public sector financial reporting. These include:

- On-going compilation of comprehensive registers of property, plant and equipment across all budget spending units;
 - The rollout of a web-based interface for all budget spending units and the consequent transfer of processing responsibilities from local Treasury offices to those budget spending units;
 - Implementation of AFMIS;
 - Implementation of a centralized payroll system under the Department of Public Administration (DOPA);
 - and the activities to help better monitor arrears.

These ongoing activities, once completed, will in and of themselves considerably improve the value of public sector financial reporting and contribute to achieving this strategic objective.

2. CURRENT INSTITUTIONAL FRAMEWORK OF PUBLIC SECTOR IN ALBANIA

IPSAS are specifically designed for the public sector, but they are aligned with private sector standards. Most IPSAS have been developed from International Financial Reporting Standards (IFRS). IFRS have been designed for the private sector. IPSAS only deviate from IFRS Standards for public-sector specific reasons. IPSAS take account of the specific characteristics of the public sector. In developing IPSAS, the International Public Sector Accounting Standards Board (IPSASB) seeks to achieve convergence with the international standards for the preparation of the national accounts of the SNA, ESA, and the IMF statistics of government finances (International Federation of Accountants (IFAC), n.d.).

2.1. Composition of Public Sector

The Ministry of Finance and Economy (MoFE) is responsible for all public financial management in Albania. This includes formulating and monitoring fiscal policy, preparation and implementation of the budget, all public internal financial control, managing the internal and external public debt, as well as integrating fiscal and monetary policies in the national economy in cooperation and coordination with the Central Bank and related institutions. Line ministries have functional responsibilities and are also responsible for the maintenance of internal controls within their ministries. They prepare and submit the ministry budget proposals, execute the approved budget, make expenditure, procure goods and services and report on their performance to the MoFE and other interested parties on a regular basis. Local governments constitute the second level of government. They consist of municipalities and regions. Municipalities are the basic units of local government, performing financial management and all other duties of self-government not otherwise assigned in accordance with national government laws and regulations. They prepare budgets, execute the approved budgets, enter into contracts, and conduct procurements and all other aspects of government administration.

There is a degree of uncertainty regarding the precise number of public sector entities and this would need to be resolved in conjunction with any planned steps for consolidation of financial statements. Albanian Government Financial Information System (AGFIS) does not generate a precise list with all controlling entities and their respective controlled institutions (subordinate units and agencies). More specifically, the list and number of government institutions in the AGFIS appears to contain: institutions which have completed the activities for which they were established, fund codes which are not associated with institutions, subordinate units that have more than one code, and other institutions or companies which are financed by the state budget but are not government institutions. The following table presents the approximate composition of Albanian public sector entities including public sector owned companies.

Table 1. Approximate Composition of Albanian Public Sector Entities Including Public Sector Owned Companies

	Central Institutions	Subordinate Units	Autonomous agencies	Public Companies	Total
Central Government	43	1000	72*	40	1155
Local Government	73	173	31	126	403
Special Funds	3	24			27
Totals	119	1197	103	166	1585

Source: Ministry of Finance and Economy, 2017

2.2. Statutory Framework

Albania has a tradition of written law. The supreme legislation is the Constitution and the principles contained therein are elaborated in various laws, including the following on the matter of public sector financial management: the Law on Accounting and Financial Statements (2004 revised); the Law on Management of the Budgetary System (2008 revised); the Law on Financial Management and Control (2010 revised); the Law on Internal Audit (2015); and the Law on the State Supreme Audit (2014). In addition, there are separate laws on the organization of various specific public sector entities such as ministries, agencies or chambers. The principles of the laws are further specified in so-called Sublegal Acts. The main sub-legal acts relating to public sector accounting and financial reporting include: Council of Ministers decision on approval of the Public Accounting Plan (Chart of Accounts) for central and local government institutions and their subordinate units (1998 revised in 2001), which was repealed but is still being used; MOF instruction on the preparation and reporting of annual financial statements for central institutions, local government bodies and their subordinate units and project implementation units for agreements with foreign donors (2006 revised in 2007, 2008); MOF instruction on standard procedures for the budget execution (2012 revised); MOF instruction on the closing procedures for the annual accounts of the budget (each year); MOF on assets management in public sector entities (2011 revised in 2016); and MOF instruction on the use of AGFIS by Treasury and online institutions.

The legal framework for public sector financial accounting and reporting is complex, fragmented and ambiguous. Formal public sector accounting standards do not exist. In 2010, the MOF proposed and Parliament approved a Law on Financial Management and Control (2010). This legislation repealed all existing public financial accounting and reporting requirements and promised that new sub-legal acts and other guidance materials to support the law would be issued within one year. However, to date there has been very little in the way of new sub-legal acts and other guidance materials. Consequently, there is some confusion as to the current public financial accounting and reporting requirements.

2.3. Staffing

There are approximately 3,000 dedicated finance staff serving the approximately 1,300 public sector entities, meaning that there are on average just over two finance staff per central and local government unit. This is considered by many to be too few. It is believed that most economics graduates choose to enter the private rather than public sector because of a significant difference in remuneration between the two sectors. There is no precise information to hand on the difference in remuneration. However, INSTAT reports that remuneration of private sector professional and finance staff ranges from 67,386 to 94,294 ALL/month (equivalent approximately to Euro 500-700 pcm) whereas the average monthly salary in state administration varies from 42,000 to 82,825 ALL/month (equivalent approximately to Euro 300-600 pcm) (Institute of Statistics INSTAT 2016).

On the other hand, higher education in Albania is offered by 13 public universities and 46 private universities, of which over 20 offer accounting and auditing courses. All universities have several faculties. Approximately 80 percent of all students are admitted to public universities, of which by far the largest, oldest and arguably most respected is the University of Tirana with 35,000 students (Ministry of Education, Sport and Youth 2016).

In the field of accounting, the Faculty offers the following courses: a three-year undergraduate degree in Finance and Accounting; a two-year Scientific Master's Program (MSc) in Accounting and Auditing; a 1.5-year Professional Master's (MP) in accounting; a Doctoral program in Accounting and Auditing; as well as other specialized courses in accounting and finance. Universities should consider offering more detailed courses in public sector accounting and auditing in order that undergraduates may better understand the

challenges of the public sector, bring with them into the public sector a basic knowledge of the subject and thereby help facilitate an improvement in public sector financial management.

There is no professional education and qualification offered in the fields of public sector finance and accounting. There is also no professional body in Albania for public sector finance staff. This situation contrasts with that of the private sector where accounting professionals may undertake a program of professional education and qualification in corporate sector financial reporting and auditing with the Institute of Authorized Chartered Auditors of Albania (IEKA). The MoFE should consider forming or sponsoring a body to not only support public sector finance staff, including establishing appropriate professional education and qualification offerings, but also to represent and help the profession develop, challenge and advocate changes to the field of public sector finance. The MoFE may also wish to consider approaching other MoFE's in the region to see if it can learn from and leverage its classroom-based as well as online IPSAS learning tools.

There is no requirement for finance and accounting staff in the public sector to undertake regular relevant continuing education. In the five years or so following the significant changes to the public sector accounting framework that were brought about in 1998, the MoFE organized various training to help staff better understand and implement those changes. The Albanian School of Public Administration (ASPA) delivers short training public financial management courses though these are not compulsory for any grade of public finance staff.

2.4. Setting Accounting Standards

As we mentioned above, the MoFE is responsible for all public finance management in Albania. The Ministry consists of a number of General Departments such as: Treasury, Budget, Public Debt, Fiscal Policy and Central Harmonization Units for Public Internal Financial Control (PIFC). Associated institutions under MoFE include the General Directors of Taxation, Customs, Money Laundering and the Institute of Social Insurance.

As discussed earlier, there are no specific public sector accounting standards for the government sector. There are no specific established procedures for the preparation and discussion of all that constitutes Albanian PS GAAP. However, all acts issued by the Minister of Finance and Economy are considered administrative acts and administrative acts which apply to all government institutions are required to be circulated officially for feedback received

before a final decision is taken. The PIFC Board (established through the FMC law) discusses new elements of Albanian PS GAAP before it is approved having invited other accounting and audit professionals to their meetings.

There is no code of ethics for accountants in the public sector. However, there is a code of ethics for public sector internal auditors issued by the MoFE. In addition, there are no procedures governing regarding conflicts of interest for the PIFC Board. Accountants in the private sector, that are IEKA members follow the IEKA's code of ethics.

2.5. Government Financial System (GFS)

Statistical reporting in Albania follows the IMF's Government Finance Statistics Manual (GFSM 2014) and the EU-counterpart, the European System of Integrated Economic Accounts (ESA 2010). The MOF is responsible for compiling Government Finance Statistics (GFS) reports in accordance with GFS 2014, whereas the National Statistical Institute (NSI) is responsible for compiling reports for the EU and Eurostat, such as those reporting on the EDP as well as in accordance with ESA 2010. It is common practice for countries to use such information as is available and compiled in accordance with national PS GAAP as their main source of data for the production of fiscal statistics, and this is the practice followed in Albania. Fiscal statistics are often produced on an accrual basis even though national PS GAAP may be predominantly cash-based by making ad-hoc so-called "bridging" adjustments to the cash-based information. However, a national PS GAAP that is predominantly accruals-based helps ensure better comprehensiveness and accuracy of the accruals-based fiscal statistics.

Both statistics frameworks, GFSM 2014 and ESA 2010, record flows on an accruals basis. Albania's intention to implement accrual accounting in the public sector based on IPSAS would therefore leverage significant synergies in the production of financial information. Having such entity-level audited financial reporting data would substantially reduce the risk of systematic reporting errors in the data used for preparing GFS in Albania. As concerns the methodologies of IPSAS and GFS, considerable overlaps and broad similarities can be detected, while at the same time important conceptual differences remain. While GFS is a macro-level concept that serves the purpose of macroeconomic analysis and policy making, IPSAS as a micro-model is used for accountability and decision making at an entity level, including the entire government reporting entity. It is important to note that the different methodologies produce different sets of

financial information and one accrual concept cannot replace the other but rather complements it. When the MoFE eventually produces and publishes accrual-based consolidated financial statements, it may wish to consider the preparation of a reconciliation between these financial statements and GFS reports.

2.6. Quality and Availability of Financial Reports

In our country, all financial reports prepared in accordance with Albanian PS GAAP, including the budget implementation reports, are derived from the same set of underlying accounting records and are prepared and presented for each calendar year ending December 31. Excluding the budget implementation reports, the other financial reports are specified in the Article 12 of the Law on Accounting and Financial Statements (2004), paragraph 32 of MoF Instruction 33/2015 and MoF Instruction 14/2006. They comprise the following:

- Statement of Financial Position (Balance sheet);
- Performance Statement (Expense and Revenue Statement);
- Sources and Expenses for Investments (long term assets);
- Cash Flow Statement;
- Statement on the Status and Changes in Long-term Assets;
- Statement on Amortization of the Fixed Assets;
- Statement of Movements in Net Equity (Movements of Funds);
- Statement on the Number of Employees and the Salary Fund; and
- Notes to the financial statements, containing disclosure of accounting policies, as well as other

explanatory material.

The MoFE is reluctant to publish the other financial reports because of concerns regarding data quality e.g. the MoFE has concerns regarding the consolidation process. Data quality and availability of reports should greatly improve once the AGFIS and AFMIS projects are complete.

2.7. Information Technology

There are, broadly speaking, two sets of Information Technology (IT) accounting systems: the Albanian Government Financial Information System (AGFIS), which is currently not fully functional but is used across most of the public sector; and the myriad of mostly local, IT accounting systems used in public sector entities that serve primarily to make up for the lack of full functionality of AGFIS.

The main features of AGFIS include:

a. Financial statements. There is a single financial closing level for all central government institutions. Local governments (municipalities and region councils) maintain separate financial statements.

b. Cash transactions. All cash transactions are performed centrally through the Treasury Single Account (TSA) at the Central Bank. All cash transactions between the government units (local and central government units) whose accounts are administered by MOF Treasury are executed within AGFIS through accounting transactions without the movement of cash. Hence budget implementation reports which are cash-based and essentially report on financial transactions can be produced directly from AGFIS. On the other hand, a full set of financial statements prepared in accordance with Albanian PS GAAP, which also reflect non-financial transactions, require period-end journals to be entered onto AGFIS.

Currently, all budget implementation reports are produced directly from AGFIS because such reports are cash-based and all cash transactions flow through the TSA and are captured directly in AGFIS. Although by design, AGFIS is capable of producing full accruals financial statements in accordance with Albanian PS GAAP, in reality it will only be able to do directly so once AGFIS is fully functional (including addressing all the issues listed above) and is used by all government units. Until then, in order to produce a full set of financial statements in accordance with Albanian PS GAAP, period-end journal entries reflecting non-cash transactions must first be made into AGFIS. In addition, entities not included in the TSA (extra-budgetary institutions, Project Implementation units with foreign financing) must submit their budget execution reports.

Any proposals to introduce IPSAS should take into account not only the amendments that might be necessary to AGFIS but also those that might be necessary to local IT accounting systems used by public sector entities. This is because AGFIS, as currently implemented, can only produce full accruals financial statements after manual period-end journals entries have been received from these public sector entities which are derived from their own local IT accounting systems. As such, it might be advisable, at least in the early stages of IPSAS-implementation, to focus on those aspects of IPSAS that require little or no modifications to the local IT accounting systems. It might be more appropriate to implement the other aspects of IPSAS when AGFIS is at a further stage of implementation and perhaps when all entities use AGFIS as their main accounting system or when their local IT accounting systems are better integrated with AGFIS.

3. COMPARISON OF ALBANIAN PS GAAP WITH IPSAS

Albanian PS GAAP has significant elements of accruals-accounting and as such, the fundamental principles underlying Albanian PS GAAP are consistent with the fundamental principles underlying IPSAS. Examples of this include capitalization of and accounting for fixed assets, depreciation of fixed assets, and accounting for receivables and payables.

This chapter summarizes the consistencies and inconsistencies between Albanian PS GAAP as designed and IPSAS. It is not a comparison of actual practice but is rather a comparison of the prescribed requirements of Albanian PS GAAP with IPSAS (International Public Sector Accounting Standards Board 2016).

3.1. Areas of Albanian PS GAAP That Are More Consistent with IPSAS

IPSAS 1 - Presentation of Financial Statements. Albanian PS GAAP conforms to IPSAS 1 in terms of responsibilities for the preparation and presentation of financial statements, main principles, structure and content and presentation of items, as well as the basic definitions of assets and liabilities and the presentation of line items on the face of financial statements. However, Albanian PS GAAP does not require the additional disclosures of key assumptions and risks. In order to further conform to IPSAS 1, Albanian PS GAAP would need to require the additional disclosures of key assumptions and risks.

IPSAS 4 – The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates. Albanian PS GAAP is broadly in line with IPSAS 4 in three main ways: i) initial recognition of foreign currency transactions is calculated by applying the spot exchange rate at the date of the transaction; ii) foreign currency monetary items are translated using the closing rate; and iii) non-monetary items that are measured in terms of historical cost are translated using the exchange rate at the date of the transaction. In addition, exchange differences arising on the settlement or on translating monetary items at rates different from those at which they were translated on initial recognition are recognized in surplus or deficit. In order to further conform to IPSAS 4, Albanian PS GAAP would need additionally to specify that the exchange rate used for non-monetary items measured at fair value in a foreign currency should be as at the date when the fair value was determined.

IPSAS 17 – Property, Plant and Equipment. Albanian PS GAAP is broadly in line with IPSAS 17 except for the following three ways: i) depreciation charge is recognized directly as a decrease in equity rather than in surplus or deficit, ii) there is no periodic review of the residual value and the useful life of an asset, and iii) the gain or loss arising from the de-recognition of an item of PPE is reflected directly as an increase or decrease in equity rather than in surplus or deficit. In order to further conform to IPSAS 17, Albanian PS GAAP would need to change to require: i) that depreciation charge is recognized in surplus or deficit for the period rather than directly as a decrease in equity, as is currently the case; ii) a periodic review of the residual value and the useful life of an asset; and iii) that the gain or loss arising from the de-recognition of an item of PPE is reflected in surplus or deficit rather than directly as an increase or decrease in equity, as is currently the case. **IPSAS 24** – Presentation of Budget Information in Financial Statements. Consistent with IPSAS 24, Albanian PS GAAP also requires that the budget implementation report includes a comparison between the budget amounts for which it is held publicly accountable and the actual amounts. Individual public sector entities are not, however, required to make their individual approved budgets publicly available, although some make public their comparison of budget and actual amounts. All individual entities submit such information to the MOF in annual budget implementation reports. In order to further conform to IPSAS 24, Albanian PS GAAP would need to change to require individual public sector entities to make their individual approved budgets publicly available and also make public their comparison of budget and actual amounts.

IPSAS 35 – Consolidated Financial Statements. Consistent with IPSAS 35, government controlling entities are required to present consolidated financial statements to the same calendar year-end reporting date. However, there are some omissions in terms of definitions and the express requirement that consolidated government entities use uniform accounting policies. In order to further conform to IPSAS 35, Albanian PS GAAP would need to expand its definitions and also expressly require that consolidated government entities use uniform accounting policies.

3.2. Areas of Albanian PS GAAP That Are Least Consistent with IPSAS

IPSAS 2 - Cash Flow Statements. The classification of transactions within the cash flow statement required by Albanian PS GAAP is substantially different from that required by IPSAS 2. In addition, there is no disclosure of investing and financing transactions that do not require the use of cash or cash equivalents. There is also no disclosure of the components of cash and cash equivalents nor any presentation of a reconciliation of the amounts in the cash flow statement, with the equivalent items reported in the statement of financial position. In order to conform to IPSAS 2, Albanian PS GAAP would need to change the classification of transactions within the cash flow statement and this would likely require a change to the manner in which AGFIS compiles the Cash Flow Statement.

IPSAS 5 – Borrowing Costs. Albanian PS GAAP is not consistent with IPSAS 5 in that borrowing costs are recognized as an expense on the date of payment rather than in the period in which they are incurred or even in the period in which they are incurred, except to the extent that they are capitalized as part of the acquisition, construction or production cost of a qualifying asset. In order to conform to IPSAS 5, Albanian PS GAAP would need to require borrowing costs to be recognized as an expense in the period in which they are incurred except to the extent that they are capitalized as part of the acquisition, construction or production cost of a qualifying asset.

IPSAS 9 – Revenue from Exchange Transactions. Albanian PS GAAP is not consistent with IPSAS 9 in that revenues are measured on a cash basis rather than by: reference to stage of completion of services; or transfer of the significant risks and rewards of ownership, control and economic benefit or service potential of goods. In order to conform to IPSAS 9, Albanian PS GAAP would need to require revenues to be measured by reference to stage of completion of

services, or transfer of the significant risks and rewards of ownership, control and economic benefit or service potential of goods.

IPSAS 12 – Inventories. Albanian PS GAAP is in line with IPSAS 12 in the following four ways: i) terms of definition of inventories; ii) measurement of inventories acquired through non-exchange transactions; iii) recognition of the carrying amount as an expense in the period when those inventories are sold or exchanged; and iv) recognition of write downs or losses during the period in which they occur. However, Albanian PS GAAP differs from IPSAS 12 in that it does not require the following: i) inventory to be measured at lower of cost and current replacement costs where inventory is held for distribution or sale at no or nominal charge; and ii) inventory acquired through exchange transactions and not for distribution at no charge or nominal charge to be measured at the lower of cost and net realizable value. In order to conform to IPSAS 12, Albanian PS GAAP would need to require: i) inventory to be measured at lower of cost and current replacement costs where inventory is held for distribution or sale at no or nominal charge; and ii) inventory acquired through exchange transactions and not for distribution at no charge or nominal charge to be measured at the lower of cost and net realizable value.

IPSAS 14 – Events after the Reporting Date. Albanian PS GAAP differs considerably from IPSAS 14 in the following way: it does not address adjusting and non-adjusting events regarding those that occur between the reporting date and the date when the financial statements are authorized for issue, except for events which occur during the one-month so-called “supplementary period” immediately following the end of the reporting period. In order to conform to IPSAS 14, Albanian PS GAAP would need to require that public sector entities specifically consider adjusting and non-adjusting events regarding those that occur between the reporting date and the date when the financial statements are authorized.

IPSAS 22 – Disclosure of Information about the General Government Sector (GGS). Although Albanian PS GAAP requires disclosure of financial information about the GGS that is consistent with IPSAS 22, there is no requirement for these disclosures to be reconciled to the consolidated financial statements of the government, showing separately the amount of the adjustment to each equivalent item in those financial statements. In order to conform to IPSAS 22, Albanian PS GAAP would need to require GGS disclosures to be reconciled to the

consolidated financial statements of the government, showing separately the amount of the adjustment to each equivalent item in those financial statements.

IPSAS 31 – Intangible Assets. Albanian PS GAAP is consistent with IPSAS 31 in many respects. However, its basic definition as an expense incurred for the creation or acquisition of assets such as development studies, preparatory studies, patents, copyright, intellectual rights and software is inconsistent with IPSAS 31. This would require intangible assets to be defined in terms of whether they are separately identifiable, whether the entity exerts control, and the future economic benefits. In addition, gains or losses from de-recognition are included directly in equity (in the Financial Position Statement) rather than in surplus or deficit for the period, as required by IPSAS 31. Finally, there are only very limited disclosures. In order to conform to IPSAS 31, Albanian PS GAAP would need to revise its definition of an intangible asset significantly and also require that gains or losses from de-recognition are included in surplus or deficit for the period. In addition, the chart of accounts and AGFIS might need to be revised to allow for the separate accounting and reporting of intangible assets.

3.3. Areas of Albanian PS GAAP That Are Entirely Silent with IPSAS

Albanian PS GAAP is silent in respect of the matters addressed by the following IPSAS. As such, Albanian PS GAAP would need to adopt wholesale the requirements of IPSAS 13, 16, 18, 19, 20, 21, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36, 37, 38, 39. In addition, the chart of accounts and AGFIS might need to be revised to allow for the separate accounting and reporting of the relevant types of transactions.

IPSAS 13 – Leases. Albanian PS GAAP does not address the issue of leases per IPSAS 13 as leases are a fairly recent innovation in Albania.

IPSAS 16 – Investment Property. Albanian PS GAAP does not address the issue of investment property per IPSAS 16 and specifically makes no distinction of assets held as investment property from other assets.

IPSAS 18 – Segment Reporting. Albanian PS GAAP does not address the issue of segment reporting per IPSAS 18.

IPSAS 19 – Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets. Albanian PS GAAP does not address provisions, contingent liabilities and contingent assets per IPSAS 19 in that it makes no recognition or disclosure of such matters.

IPSAS 20 – Related Party Disclosures. Albanian PS GAAP does not address the issue of related party disclosures per IPSAS 20.

IPSAS 21 – Impairment of Non-Cash Generating Assets. Albanian PS GAAP does not address the issue of non-cash generating assets per IPSAS 21.

IPSAS 27 – Agriculture. Albanian PS GAAP does not address the issue of agriculture per IPSAS 27.

IPSAS 28 – Financial Instruments: Presentation. Albanian PS GAAP does not address the issue of financial instruments: presentation per IPSAS 28.

IPSAS 29 – Financial Instruments: Recognition and Measurement. Albanian PS GAAP does not address the issue of financial instruments: recognition and measurement per IPSAS 29.

IPSAS 30 – Financial Instruments: Disclosure. Albanian PS GAAP does not address the issue of financial instruments: disclosure per IPSAS 30.

IPSAS 32 – Service Concession Arrangements. Albanian PS GAAP does not address the issue of Service Concession Arrangements: Grantor per IPSAS 32.

IPSAS 34 – Separate Financial Statements. Albanian PS GAAP does not address the issue of Separate Financial Statements per IPSAS 34.

IPSAS 36 – Investments in Associates and Joint Ventures. Albanian PS GAAP does not address the issue of Investments in Associates and Joint Ventures per IPSAS 36.

IPSAS 37 – Joint Arrangements. Albanian PS GAAP does not address the issue of Joint Arrangements per IPSAS 37.

IPSAS 38 – Disclosure of Interests in Other Entities. Albanian PS GAAP does not address the issue of Disclosure of Interests in Other Entities per IPSAS 38.

IPSAS 39 – Employee Benefits. Albanian PS GAAP does not address the issue of Employee Benefits per IPSAS 39.

3.4. Benefits of The Implementation of IPSAS.

Traditionally public administrations have set their own standards for accounting and financial reporting. As we explained above, accounting by general government institutions in Albania is currently done on a cash basis, but with some accrual elements relating to receivables and payables. The financial reporting to parliament is focused on the execution of the budget. International standards for public sector accounting and reporting are, however emerging. The standards, which are set by the International Public Sector Accounting Standards (IPSAS) Board, aiming to improve the quality of general purpose financial reporting by public sector entities, leading to better informed assessments of the resource allocation decisions made by governments, thereby increasing transparency and accountability. The implementation of these standards will lead these benefits for our country:

- The public entities will access to high quality financial information, comprehensive budgeting which also takes into account value-for-money considerations and proper evaluations of whether monies spent have achieved the objectives set.
- Accrual accounting gives a far more comprehensive picture of a country's assets and liabilities than cash-based accounting does. It provides information about the income which needs to be raised for known commitments or expected future outcomes.
- Access to accurate and reliable financial information will help our government take decisions on public spending and future planning that are important for the long-term success of Albania and creating the right environment for growth of our country.
- Better public sector accounting will raise the international investor confidence and global comparability.
- Empowering citizens and their elected representatives to scrutinise public sector finances can help establish a culture of democratic accountability, based on a shared understanding of a country's assets and liabilities as well as the risks and responsibilities faced by governments.

According to these benefits, our country has foreseen some outcome indicator, provided in the Public Finance Management Strategy (2014-2020), as follow:

- Presentation of financial statements as per IPSAS framework. Reporting actual versus budget in a comparative basis.
- The number of standards implemented.
- National guide, the related arrangements and the long term action plan for transition from the existing modified accounting basis to the accrual basis of accounting.
- Daily desegregation of accounting data through Interface between AGFIS and Tax IT system.
- General Government institutions accessing AGFIS directly shall be able to execute their budget and perform financial reporting.
- Financial capacities increased and financial officers well trained.

4. CONCLUSIONS

Based on the findings above, it is very important to provide the suggested roadmap to strengthen Albanian PS GAAP, in accordance with IPSAS. This roadmap described in this paper is for the short- to medium-term. This is because international experience shows that the time-period for reform is long, and it is difficult to predict with accuracy or even keep track of the incremental costs of the reform. It will not take the Albanian public sector accounting all the way through from where it is now to fully implemented IPSAS. The emphasis here is to start with small steps in the right direction with a focus on creating an appropriate enabling environment.

Create demand for reform of public sector accounting

Experience in other countries has also shown the importance of commitment from senior management and politicians as well as the participation of key stakeholders to create demand for reform of public sector accounting. There are a number of key activities that could help create awareness of, and demand for, public sector accounting reform, including:

- Establish Project Implementation Team of key stakeholders including Treasury and Budget Departments, the SAI and users.

- Organize study visits to selected EU countries that apply either IPSAS or national standards based on IPSAS;
- Conduct high-level policy setting workshops for senior officials and stakeholders;
- Develop and deliver training on IPSAS and its standard-setting process for the regulators and other stakeholders to enhance practical knowledge and understanding of those standards; and
- Conduct workshops to develop reform action.

Address institutional framework

Following from this paper analysis of the institutional framework, there are a number of issues with the framework that could be addressed:

- Resolve the uncertainty regarding the number of public sector entities. Significant work has been done by Treasury and the NSI but further work is required to identify the entities and also establish procedures for maintaining an up-to-date list of such entities;
- Resolve the complex and ambiguous legal framework for public sector financial accounting and reporting. More specifically, all public financial accounting and reporting requirements that were repealed because they were specified as such by the Law on Financial Management and Control (2010) should be reinstated to the extent that public sector entities continue to be required to comply with them, except where and until such time as new sub-legal acts and other guidance materials have been issued;
- Make plans to address the shortage of accounting and finance staff, including identifying the number and grade of staff required across the public sector. In conjunction with this activity, it might also be useful to consider the appropriateness of the entity-level internal organization of the finance function and, more specifically, to consider whether the processes may be better allocated between relevant departments and units;
- Develop a comprehensive change management strategy to foresee and proactively address challenges, build on opportunities and ensure effective communication among all stakeholders and users in order to imbed the reform into the institutional culture;

- Consider how to require or otherwise encourage universities to offer more detailed courses in public sector accounting and auditing in order that undergraduates may better understand the challenges of the public sector, bring a basic knowledge of the subject with them into the public sector and thereby help facilitate an improvement in public sector financial management;

- Form or sponsor a body not only designed to support public sector finance staff, including establishing appropriate professional education and qualification offerings, but also to represent and help the profession develop, challenge and advocate changes to the field of public sector finance;

- Establish the requirement as well as the means for finance and accounting staff in the public sector to undertake regular relevant continuing education;

- Establish a code of ethics for finance and accounting staff in the public sector, perhaps based on that established for public sector internal auditors.

- Translate relevant IPSAS into Albanian.

5. PLANNING-MILESTONES

According to the current situation of the institutional framework of the public sector in Albania and in the comparison of the Albanian PS GAAP with IPSAS, the government has identified some specific objectives, aligned with the Albania PFM Strategy (2014-2020), to be achieved in the near future:

1. Development of public sector accounting and financial reporting in line with IPSAS.

- Assessment of the current situation on public accounting and development of public accounting legal and regulatory framework, by conducting a gap analysis comparing national accounting standards against IPSAS. The results of this gap analysis will incorporate a roadmap for the further development of national accounting legislation and guidance, taking account of the Albania. This topic encompasses the following activities: i) translation of IPSAS into Albanian, ii) development and enactment of national accounting legislation, and iii) national level implementation guidance.

- Review and amendment of the national chart of accounts. This topic will include: i) the review, and ii) if needed, the amendment of the national chart of accounts in order to be fully in line with accrual accounting/ budgeting and statistical needs.

2. Development of MoFE capacities and of professional accounting skills for public accounting practitioners.

- Technical capacity building of the Financial Reporting Unit and Central Harmonization Unit (CHU) at the MoFE. This activity includes: i) defining institutional responsibilities, and ii) setting up a work plan for the newly created Financial Reporting Unit (Treasury) and the CHU.

- Development of professional accounting skills and a sustainable public sector accounting training mechanism. In order to improve the professional accounting skills and develop local training capacities, the following activities are foreseen under this topic: i) training of a selected number of financial officers to obtain an internationally recognized professional qualification certificate, ii) training of a sufficient number of trainers through the train of trainers approach, and iii) institutionalization of a local training and certification program at a local institution to ensure the sustainability of the development of public accounting skills in the long-run. The training foresees a two year training of one cohort (25 students in English) to obtain a professional qualification in IPSAS. Out of this cohort, a maximum of 15 candidates will be selected to receive additional methodological training to become trainers and be able to deliver the training afterwards. A continuous training and certification mechanism will be established and institutionalized at a local institution. A dedicated working group, comprising all relevant stakeholders, will be established to define the content of the training and prepare the relevant legal framework to regulate training for public accountants in Albania.

REFERENCES

Barton, A. D. 2000. "Accounting for Public Heritage Facilities – Assets or Liabilities of the Government?", *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 13(2).

Carlin, T. M. 2005. Debating the Impact of Accrual Accounting and Reporting in the Public Sector, Financial Accountability and Management in Governments, Public Services and Charities.

Institute of Statistics, INSTAT. 2016.

International Federation of Accountants (IFAC). (n.d.). Retrieved from International Federation of Accountants (IFAC): <https://www.ipsasb.org/> (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

International Public Sector Accounting Standards Board. 2016. Handbook of International Public Sector Accounting Pronouncements, IFAC.

Jones, R. 2007. The Functions of Governmental Accounting in Europe, Revista de Estudos Politecnicos.

Jovanovic, T. 2013. Public Sector Accounting Reform, NISPAcee, The Network of Institutes and Schools of Public Administration in Central and Eastern Europe.

Ministry of Education, Sport and Youth. 2016.

Ministry of Finance and Economy. 2014. Public Finance Management Strategy (2014-2020). Tirana: Ministry of Finance and Economy, Retrieved from Public Finance Management Strategy: <http://www.financa.gov.al/al/raportime/strategjia-per-menaxhimin-e-financave-publike-2014-2020> (Erişim Tarihi: 11.12.2017).

OECD. 2009. "Accrual Accounting and Budgeting: Key Issues and Recent Developments", OECD Journal on Budgeting, 43-59.

Pallot, J. 1992. "Elements of a Theoretical Framework for Public Sector Accounting", Accounting, Auditing & Accountability Journal, 5(1).

World Bank Open Data. (n.d.). Retrieved from World Bank: <https://data.worldbank.org/> (Erişim Tarihi: 10.12.2107).

ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNDEKİ FİNANSAL RAPORLAMA FARKLILIKLARINA İLİŞKİN BIST 100 VE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNİN İNCELEMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN**

Samet BÜLBÜL***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 531-559

ÖZ

Günümüz iş dünyasında, işletme birleşmelerinden elde edilmek istenen faydaların artırılması, müşterek işletmeye ilişkin faaliyetlerin kontrol edilmesi ve uygulanacak politikaların belirlenmesinde, ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kapsamda, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin politika ve prosedürlerin ortaya konulması, birleşmeye ilişkin esasların belirlenmesinde konuyla ilgili standartların ve düzenlemelerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak, firmaların finansal raporları ve bağımsız denetim raporlarına bakıldığında konuya ilgili farklı uygulamaların olduğu da görülmektedir. Bu çalışmada, ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri ve bunun ilgili standartlar ve düzenlemeler gereğince raporlaması ele alınmış olup, BIST 100 ve TKYD (Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği) Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmaların 2017 yılı finansal tablo ve dipnotları incelenmiş ve ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin açıklamalar ve hesaplamalar analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortak Kontrol, Şirket Birleşmeleri, Hakların Birleştirilmesi, Finansal Raporlama Standartları.

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42.

INVESTIGATING FINANCIAL REPORTING DIFFERENCES OF COMPANIES LISTED ON BIST 100 AND CORPORATE GOVERNANCE INDEX IN TERMS OF BUSINESS COMBINATIONS UNDER COMMON CONTROL(BCUCC)

ABSTRACT

Business Combinations under Common Control (BCUCC) are widely undertaken in today's business world for several reasons such as, increasing the benefits obtained from business combinations,

* Makale gönderim tarihi: 16.05.2018; kabul tarihi: 06.09.2018.

**Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Bölümü, nakdogan@baskent.edu.tr, orcid.org/0000-0001-8168-6152.

***Başkent Üniversitesi, Muhasebe-Finansman Doktora Programı Özel Öğrencisi, bulbulsamet @ yahoo.com, orcid.org/0000-0003-2795-4608.

controlling the activities of entities under common control and determining the relevant policies to be applied. Hence, the relevant standards and regulations pertaining to BCUCC need to be carried out to establish policies and procedures and also determine the terms of business combinations. However, when the companies' financial statements together with independent auditors' reports are examined, it is revealed that there are discrepancies between companies in applying this practice. In this study, the financial statements and disclosures of companies traded in BIST 100 and TKYD Corporate Governance Index are analyzed with respect to the explanatory notes and calculations related to BCUCC for the year ending 2017.

Keywords: Common Control, Business Combinations, Combined Rights, Financial Reporting Standards

JEL Classification: M40, M41, M42

1. GİRİŞ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, iş ortaklıkları ve müştereken kontrol edilen işletmelerle kavramsal olarak karıştırılabilmektedir. Ancak konuya standartlar açısından bakıldığında, iş ortaklıklarının TMS 28 İştirakler ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar standardı kapsamında olduğu görülmektedir. TMS 28 konuyu, “*müşterek kontrole sahip olan tarafların, girişimin net varlıkları üzerinde haklarının bulunduğu müşterek anlaşmadır.*” şeklinde açıklamakta ve finansal tablolarla ilgili düzenleme konusunda özkaynak yöntemini esas almaktadır (TMS 28. Md. 3/10). Bunun yanında, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardı ise, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin bu standart kapsamı dışında olduğunu ifade etmektedir (TFRS 3. p. 2/c). Dolayısıyla, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirme esaslarına yönelik özel bir hüküm standartlarda yer almamakta ve konu KGK düzenlemeleri çerçevesinde muhasebeleştirilmektedir.

2. ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, aynı hissedara veya hissedar grubuna ait işletmeler arasında gerçekleştirilen, ortak yönetim altında faaliyet gösteren ve geçici olmayan birleşmeleri içeren bir işlemdir. Bu tür birleşmeler ana ortaklığın bağlı ortaklıkları arasında olabileceği gibi aynı grup içerisindeki işletmelerde de söz konusu olabilmektedir. Bununla birlikte, işletme birleşmeleri, TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardında düzenlenen bir konu olmakla birlikte, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin özel bir hüküm, gerek TFRS 3'te gerekse diğer

standartlar çerçevesinde yer almamaktadır. Bunun yerine TFRS 3 (2c)'de konuya ilişkin uygulama rehberliği ifadesi bulunmaktadır. Dolayısıyla, TFRS 3, tanım yapmanın yanında, ortak kontrole tabi işletmelere rehberlik eden aşağıdaki paragrafları belirtmiş ve muhasebe düzenlemelerini içeren açıklamalara yer vermemiştir (TFRS 3: B1-B4):

B1 *Bu TFRS, ortak kontrole tabi işletmelerin veya teşebbüslerin birleşmelerine uygulanmaz. Ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren bir işletme birleşmesi, birleşen tüm teşebbüs ya da işletmelerin işletme birleşmesinin öncesinde ve sonrasında aynı kişi veya kişiler tarafından kontrol edildiği ve bu kontrolün geçici olmadığı bir işletme birleşmesidir.*

B2 *Bir grup birey, sözleşmeye dayalı anlaşmaların bir sonucu olarak toplu halde, söz konusu işletmenin faaliyetlerinden fayda sağlamak için o işletmenin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüne sahip olduğunda bir işletmeyi kontrol ediyor sayılır. Dolayısıyla, söz konusu grup, sözleşmeye dayalı anlaşmaların bir sonucu olarak, birleşen işletmelerin her biri üzerinde, faaliyetlerinden fayda sağlamak için söz konusu işletmelerin finansal ve faaliyet politikalarını yönetme gücüne sahip ise ve bu güç geçici değil ise bu tür bir işletme birleşmesi, bu TFRS'nin kapsamı dışındadır.*

B3 *Bir işletme, sözleşmeye dayalı bir anlaşmaya göre bir birey veya bir grup birey tarafından kontrol ediliyor olabilir ve bu birey veya söz konusu grup, TFRS'lerin finansal raporlama hükümlerine tabi olmayabilirler. Dolayısıyla bir işletme birleşmesinin, ortak kontrole tabi işletmeleri içeren bir birleşme olarak değerlendirilmesi için, birleşen işletmelerin aynı konsolide finansal tabloların bir parçası içerisinde yer almaları gerekmez.*

B4 *Birleşmenin ortak kontrole tabi işletmeleri içerip içermediğinin belirlenmesi ile, birleşme öncesine ve sonrasına ilişkin olarak birleşen işletmelerin her birindeki kontrol gücü olmayan paylarının (azınlık paylarının) derecesi ilişkili değildir. Benzer şekilde, birleşen işletmelerden birinin konsolide finansal tablolardan çıkarılmış bir bağlı ortaklık olması gerçeği, birleşmenin ortak kontrole tabi işletmeleri içerip içermediğinin belirlenmesi ile ilişkili değildir.”*

3. ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNDE HAKLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ YÖNTEMİ VE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Hakların birleştirilmesi yöntemi (pooling of interest method), birleşmeye konu tarafların, işletmeye ilişkin risklerini ve menfaatlerini herhangi bir kesinti olmaksızın devam ettirdikleri bir yöntemdir (Ersoy 2004). Böylelikle, birleşme sonrasındaki ortak kontrole tabi işletmelerde, taraflar, işletmenin bütün varlıklarını ve faaliyetlerini tek başlarına kontrol edememektedirler (Karapınar 2006). Yöntemde, birleşmeye taraf olan işletmelerin bilançolarındaki varlık ve borçlarının defter(kayıtlı) değerleriyle izlenmesi, net varlıklar ile iktisap bedeli arasındaki tutarın da özkaynaklarda muhasebeleştirilmesi esas alınmaktadır. Hakların birleştirilmesi yönteminin amacı, birleşen işletmelerin halihazırda müştereken yönetilmesine rağmen, öncesinde olduğu gibi farklı işletme olarak muhasebeleştirilmesi gerekliliğidir (Karagül ve Şen 2018). Bu nedenle, birleşme işlemindeki varlıkların edinilmesi ile yükümlülüklerin üstlenilmesi bir satın alma işlemi gibi görülmemektedir. Hakların birleştirilmesi yöntemi, konsolide finansal tablolar düzenlenirken satın alma yönteminden farklılaşmaktadır. Satın alma yönteminde, konsolidasyon şerefiyesine ait amortisman görülmekte iken, hakların birleştirilmesi yönteminde şerefiye oluşmadığı için amortisman ayrılmayacaktır. Ayrıca, hakların birleştirilmesi yönteminde, finansal tabloların düzeltilmesi yapılırken raporlamaya ilişkin dönemin başında gerçekleşmiş gibi işlem yapılmalıdır (Akdoğan ve Tenker 2004).

a. BOBİ FRS Açısından Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilme Esasları

TFRS 3-İşletme Birleşmeleri standardında ortak kontrole tabi işletmelerdeki muhasebeleştirme esaslarına yönelik bir hüküm yer almadığı yukarıda ifade edilmiştir. TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardının 4'üncü maddesinde ve İngiltere Finansal Raporlama Standardı (FRS) Bölüm 19-İşletme Birleşmeleri ve Şerefiye bölümünün 19. 6 numaralı maddesinde satın alma yöntemine ilişkin esaslara yer verilmiş olup, hakların birleştirilmesi yöntemine burada da değinilmemiştir. Ancak, ülkemizde, yakın zamanda yayınlanan BOBİ FRS Bölüm 21-İş Birleşmeleri bölümünde, ortak kontrole tabi iş birleşmelerindeki hükümlere bakıldığında, 34-35'inci paragraflarda hakların birleştirilmesi yönteminin kullanılacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda, yayınlanan hükümler çerçevesinde, ortak kontrole tabi işletmelerdeki hakların birleştirilmesi yönteminde, işletme varlıklarının ve yükümlülüklerinin

değerleri, piyasa değerlerinden oluşmadığı için aynı kalmakta ve pozitif şerefiye ya da negatif şerefiye oluşmamaktadır. İştirak tutarı ile satın alınan şirketin sermayesindeki pay oranı tutarının netleştirilmesi sonucu oluşan fark ise, doğrudan özkaynaklar altında raporlanmaktadır. Söz konusu birleşme işlemindeki aktif-pasif uyumsuzluğunu gidermek amacıyla, özkaynaklarda ayrı bir kalemde denkleştirici bir hesap kullanılması hususu BOBİ FRS’de aşağıdaki şekilde yer almaktadır (BOBİ FRS 21. 35):

- i) *Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri hakların birleşmesi (pooling of interest) yöntemi ile muhasebeleştirilmeli dolayısıyla finansal tablolarda şerefiyeye yer verilmemelidir,*
- ii) *Hakların birleştirilmesi yöntemi uygulanırken, ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başı itibarıyla birleşme gerçekleşmiş gibi finansal tablolar düzeltilmeli ve ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başından itibaren karşılaştırmalı olarak sunulmalıdır,*
- iii) *Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin finansal tablolara yansıtılmasında ana ortaklık açısından bakılması uygun olacağından, konsolidasyon işleminde **topluluğun** kontrolünü elinde bulunduran şirketin ortak kontrolde bulunan şirketlerin kontrolünü ele geçirdiği tarihte ve sonrasında TMS’ye göre finansal tablo düzenleniyormuş gibi finansal tablolar birleşme muhasebesi dahil TMS hükümlerine göre yeniden düzenlenmelidir,*
- iv) *Ortak kontrole tabi işletme birleşmesi nedeniyle oluşacak muhtemel aktif – pasif uyumsuzluğunu gidermek amacıyla özkaynaklar altında denkleştirici bir hesap olarak **“Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi”** hesabı kullanılmalıdır.”*

Bu konu kapsamında, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde hakların birleştirilmesi ile ilgili aşağıda verilen örnek konuyu açıklamaktadır:

ÖRNEK: SARI ve KIRMIZI işletmeleri, gerçekleştirdikleri faaliyetlerle ilgili olarak ortak kontrole tabi olmasını istedikleri TURUNCU işletmesini, 01.01.2018 tarihinde her biri 100.000’er TL koymak suretiyle %50 pay oranı ile kurmuşlardır. SARI işletmesinin aynı zamanda %100 sahiplilik oranı ile kontrol gücü kendisine ait olan MAVİ bağlı ortaklığı bulunmaktadır. MAVİ ortaklığının sermaye tutarı 250.000 TL’dir. İşletmelerin 01.01.2018 tarihli finansal durum tabloları aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. Örnek Firmaların Ortaklık Bilgileri ve Finansal Durum Tabloları

ORTAKLIK BİLGİLERİ	ANA ORTAK	ANA ORTAK	ORTAK KONTROLE TABİ
FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	SARI İŞLETMESİ	KIRMIZI İŞLETMESİ	TURUNCU İŞLETMESİ
VARLIKLAR			
Dönen Varlıklar	250.000	150.000	100.000
Duran Varlıklar	600.000	250.000	
Özkaynak Yöntemiyle	100.000	100.000	
Değerlenen Ortaklık(TURUNCU İşletmesi)			100.000
Bağlı Ortaklık (MAVİ İşletmesi)	250.000	-	
Diğer Duran Varlıklar	250.000	150.000	
VARLIKLAR TOPLAMI	850.000	400.000	200.000
KAYNAKLAR			
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	100.000	125.000	0
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	150.000	100.000	0
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	250.000	225.000	0
ÖZKAYNAKLAR	600.000	175.000	200.000
KAYNAKLAR TOPLAMI	850.000	400.000	200.000

MAVİ işletmesinin 01.01.2018 tarihli finansal durum tablosu ise aşağıdaki gibidir.

Tablo 2. MAVİ İşletmesinin Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	MAVİ İŞLETMESİ
VARLIKLAR	
Dönen Varlıklar	200.000
Duran Varlıklar	130.000
VARLIKLAR TOPLAMI	330.000

KAYNAKLAR	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	30.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	50.000
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	80.000
ÖZKAYNAKLAR	
Sermaye	250.000
KAYNAKLAR TOPLAMI	330.000

SARI işletmesi, TURUNCU işletmesindeki %50 payın tamamını, MAVİ işletmesine, 31.07.2018 tarihinde 120.000 TL'ye nakden satmıştır. Satış işleminin gerçekleştiği tarihte, TURUNCU işletmesinin net varlıkları toplamı 200.000 TL olup, içinde bulunulan yıl içerisinde mali nitelikli herhangi bir faaliyet göstermediği varsayılmıştır. Devir işleminden sonra SARI işletmesinin bireysel finansal tablosunda değişiklik olsa dahi, konsolide finansal tablosunda herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Çünkü MAVİ işletmesi TURUNCU işletmesindeki payı aldığı için ve de MAVİ işletmesi SARI işletmesinin kontrolünde olduğu için, TURUNCU işletmesinin payı SARI işletmesinin konsolide tablosunda “**Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar**” hesabında 100.000 TL olarak raporlanmaya devam edecektir. Aradaki fark olan 20.000 TL de şerefiye olarak değil grup içi işlem olarak konsolidasyonda elemine edilecektir. Bireysel tablolarda Özkaynaklarda eksi(artı) değer olarak “*Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi*” kaleminde raporlanacaktır.

TURUNCU işletmenin payının MAVİ işletmesine devredilmesinin şirketlerin kaydına etkisi ise aşağıdaki yevmiye kaydı gibi olacaktır:

SARI İŞLETMESİ

/	/
Bankalar	120.000
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar(Turuncu İşletmesi)	100.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	20.000
/	/

MAVİ İŞLETMESİ

/	/
Özkaynak Yöntemiyle Değerlenen Yatırımlar(Turuncu İşletmesi)	100.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	20.000
Bankalar	120.000
/	/

TURUNCU işletmesinin paylarının, SARI işletmesinden MAVİ işletmesine satılmasından sonra MAVİ işletmesinin finansal durum tablosu aşağıdaki gibi olacaktır.

Tablo 3. MAVİ İşletmesinin Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	MAVİ İŞLETMESİ
VARLIKLAR	
Dönen Varlıklar (200.000-120.000)	80.000
Duran Varlıklar	230.000
Özkaynak Yöntemine Göre Değerlendirilen Yatırımlar (İş ortaklığı-TURUNCU İşletmesi)	100.000
Diğer Duran Varlık Kalemleri	130.000
VARLIKLAR TOPLAMI	310.000
KAYNAKLAR	
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar	30.000
Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar	50.000
TOPLAM YABANCI KAYNAKLAR	80.000
ÖZKAYNAKLAR	230.000
Sermaye	250.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	(20.000)
KAYNAKLAR TOPLAMI	310.000

Bütün bu işlemlerin sonucunda;

- SARI işletmesinin TURUNCU işletmesindeki payı, MAVİ işletmesine geçmiş olmakla beraber, nihai anlamda SARI işletmesinin kontrol gücünde bir değişiklik olmamıştır çünkü SARI işletmesi, dolaylı olarak hala TURUNCU işletmesinde ana ortak(%50) konumundadır.
- Kontrol gücünün aynı kalması nedeniyle, SARI ve MAVİ işletmesi arasındaki satış işleminin, ortak kontrole tabi işletme birleşmesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir ve hakların birleştirilmesi yöntemine göre muhasebeleştirme işlemi uygulanmıştır.

- c) Söz konusu işleme ilişkin varlık ve yükümlükleri gösteren finansal durum tablosu, iktisap (satın alma) bedeli ve ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren birleşmelerin etkisi hesabının oluşumu ise aşağıdaki gibi hesaplanmıştır.

Tablo 4. İşletme Birleşmesindeki Hesaplamalara İlişkin Detaylar

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	(TL)
Toplam Varlıklar	100.000
Toplam Yükümlülükler	0
Edinilen Net Varlıklar	100.000
HESAPLAMAYA İLİŞKİN DETAYLAR	
Edinilen Net Varlıklar	200.000
Edinilen Hisse Oranı	0,50
Edinilen Net Varlıklar Toplamı	100.000
İktisap Tutarı(Satın Alma Bedeli)	120.000
Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	(20.000)

Yukarıdaki örnekte, ortak yönetim altındaki işletmelerden satın alınan hisseler, defter değerleri üzerinden muhasebeleştirilmiş ve ödenen rakam ile elde edilen net varlığın defter değeri arasındaki fark olan (20.000) TL'lik tutar, satın alan MAVİ işletmesinin finansal durum tablosunun özkaynaklarında ayrı bir kalem olarak ve eksi olarak muhasebeleştirilmiştir.

SARI işletmesinin, TURUNCU İşletmesini MAVİ işletmesine devrinden sonra dönem sonundaki konsolide finansal durum tablosu aşağıdaki gibi olacaktır:

Tablo 5. Dönem Sonunda Düzenlenecek Konsolide Finansal Durum Tablosu

FİNANSAL DURUM TABLOSU KALEMLERİ	SARI İşletmesi	MAVİ İşletmesi	Eliminasyon Kayıtları Borç ---- Alacak	SARI İşletmesi Konsolide Finansal Durum Tablosu
Dönen Varlıklar	370.000	80.000		450.000

Duran Varlıklar	500.000	230.000		480.000
Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenen Yatırımlar (TURUNCU İşletmesi)	250.000	100.000	250.000	100.000
Bağlı Ortaklıklar Diğer Duran Varlıklar	250.000	130.000		380.000
Varlıklar Toplamı	870.000	310.000	250.000	930.000
Kısa Vad. Yab. Kay.	100.000	30.000		130.000
Uzun Vad. Yab. Kay.	150.000	50.000		200.000
Top. Yabancı Kay.	250.000	80.000		330.000
Özkaynaklar				
Sermaye	600.000	250.000	250.000	600.000
Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerin Etkisi	20.000	(20.000)	20.000 20.000	
Özkaynaklar Top	620.000	230.000	270.000 20.000	600.000
Kaynaklar Toplamı	870.000	310.000	270.000 270.000	930.000

Konsolide finansal tablodan da görüldüğü üzere; ana ortaklık SARI işletmesi olduğu için, MAVİ işletmesinin finansal durum tablosu ile SARI işletmesinin bireysel finansal tablo verileri tam konsolidasyon yöntemi ile TFRS 10 kapsamında birleştirilmiştir. Grup şirketleri arasında konunun kolay anlaşılması için işlem yapılmadığı varsayılmıştır. Bu nedenle, eliminasyon kayıtları, MAVİ işletmesinin sermaye tutarı ile SARI işletmesindeki bağlı ortaklıklar kalemi, karşılıklı olarak indirgenmiştir. Aynı şekilde, bireysel finansal tablolarda yer alan “Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerinin Etkisi” kalemleri de karşılıklı olarak elimine edilmiştir. Konsolide finansal tabloda TURUNCU işletmesindeki pay tutarı 100.000 TL olarak raporlanmaya devam edilmiştir.

b. Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulanmasına Yönelik İlke Kararı Taslağı Açısından Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilme Esasları

KGK'nın yayınlamış olduğu 2018/1 ilke kararı gereğince, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin düzenlemelerde değişikliğe gidilmiş olup 21/07/2013 tarih ve 28714 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kurul Kararı'nın I No'lu Ekinde yer alan "Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi" konulu İlke Kararı yürürlükten kaldırılmıştır. Ülkemiz uygulamasında görülen muhasebe politikalarına ilişkin farklılıkları ortadan kaldırmak amacıyla, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde hakların birleştirilmesi (pooling of interest) yöntemi kullanılmaktadır (KGK,2018/1). Bu yönüme göre;

"i) Edinen işletme, edinilen işletmenin varlık ve yükümlülüklerini birleşme tarihindeki defter değeri üzerinden finansal tablolarına alır. Bu kapsamda aşağıdaki esaslara uyulur:

(a) Varlık ve yükümlülüklerin, birleşme tarihi itibarıyla ortak kontrolü elinde bulunduran taraf açısından taşıdığı defter değerleri dikkate alınır. Bu itibarla, edinilen işletmenin kendi finansal tablolarında yer alan defter değerlerinin, ortak kontrolü elinde bulunduran ya da daha üst bir ana ortaklık tarafından hazırlanan konsolide finansal tablolardaki defter değerlerinden farklı olması durumunda, varlık ve yükümlülüklerin konsolide finansal tablolardaki değerleri esas alınır.

(b) Yeknesak muhasebe politikalarının uygulanması amacıyla gerekli düzeltmeler yapılır.

(c) TFRS 3'te öngörülen satın alma yönteminden farklı olarak edinilen işletmenin varlık ve yükümlülükleri, birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülmez ve edinilen işletmenin birleşme tarihi itibarıyla kendi finansal tablolarında (ya da ortak kontrolü elinde bulunduran veya daha üst bir ana ortaklık tarafından hazırlanan konsolide finansal tablolarda) yer alanlar dışında başka bir varlık veya yükümlülük finansal tablolara alınmaz.

ii) Edinen işletme, varsa kontrol gücü olmayan payların birleşme tarihindeki değerini, bu payların ilgili olduğu varlık ve yükümlülüklerin defter değerinin oransal payı üzerinden ölçer. Kontrol gücü olmayan paylarda, birleşmeden dolayı meydana gelen değişiklikler TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar'a uygun şekilde özkaynak işlemi olarak muhasebeleştirilir.

iii) Birleşmeyle bağlantılı olarak katılan maliyetler doğrudan kâr veya zarara yansıtılır.

iv) Edinilen işletmenin geçmiş yıl kârları, diğer kapsamlı gelirleri, kârdan ayrılan yedekleri gibi birleşme öncesi elde ettiği gelir ve giderlerle ilgili özkaynaklarında yer alan kalemler ile edinen işletmenin benzer kalemleri birleştirilir. Bu kalemlerin birleştirilmesinde, edinilen işletmenin özkaynak kalemlerinin birleşme tarihi itibarıyla ortak kontrolü elinde bulunduran taraf açısından taşıdığı defter değerleri dikkate alınır.

v) Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde şerefiye ortaya çıkmaz.

vi) Birleşmenin pay değişimi yoluyla gerçekleşmesi durumunda:

(a) Edinen işletme tarafından ihraç edilen paylar nominal değerleri üzerinden gösterilir. Bu paylara ilişkin herhangi bir ihraç primi finansal tablolara alınmaz.

(b) Edinen işletme tarafından ihraç edilen payların nominal değerleri ile edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin (ödenmiş sermaye, paylara ilişkin primler gibi) birleşme tarihindeki defter değerleri arasındaki fark **“Paylara İlişkin Primler”** kalemine yansıtılır.

vii) Birleşmenin pay değişimi dışındaki şekillerde (örneğin; nakden ödeme yapılması, bedelsiz olarak birleşmenin gerçekleşmesi gibi) gerçekleşmesi durumunda:

(a) Edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerinin ödenen bedeli aşması durumunda oluşan fark **“Paylara İlişkin Primler”** kalemine yansıtılır.

(b) Ödenen bedelin edinilen işletmenin sermayesini temsil eden özkaynak kalemlerinin birleşme tarihindeki defter değerlerini aşması durumunda oluşan fark **“Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları”** kalemine yansıtılır.

viii) Ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başı itibarıyla birleşme gerçekleşmiş gibi finansal tablolar düzeltilir ve ortak kontrolün olduğu raporlama döneminin başından itibaren karşılaştırmalı olarak sunulur.

ix) Ortak kontrole tabi işletme birleşmesi sonucu edinilen bağlı ortaklığın daha sonradan kontrolünün kaybedilmesi durumunda (ortak kontrole tabi bir işletme birleşmesi işlemi dışında) *TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar*’ın ilgili hükümleri uygulanır.”

Yukarıda verilen örnek, taslak metne göre çözülmüş olsaydı, *''Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerinin Etkisi ''* kalemi yerine *''Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları''* kalemi kullanılacaktı.

4. BIST 100 VE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDEKİ FİRMALARIN RAPORLAMA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ

Bu başlık altında, BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmaların, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerindeki raporlama farklılıkları ele alınacak ve bunlar ilgili standartlar açısından değerlendirilecektir.

4.1. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma kapsamında, BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksindeki firmaların 2017 yılına ait finansal tablo ve dipnotları, bağımsız denetim raporları ve faaliyet raporları incelenmiş olup, bilgiye ulaşmak açısından, gerekli olması halinde daha önceki yıla/yıllara ait raporlara da ulaşılmıştır. Araştırmaya konu firma sayıları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir: Yukarıdaki tabloda, BIST 100 endeksindeki 4 firma, 2017 yılına ait finansal bilgilere ulaşamadığından kapsam dışında bırakılmıştır. Bunlar, Tat Gıda, İpek Enerji, Koza Altın ve Koza Metal firmalarıdır. Kurumsal Yönetim Endeksindeki 58 firmadan sadece 51 firma kapsama alınmış, 6 adet firma halka açık olmadığı, 1 adet firma da Sivil Toplum Kuruluşu olduğu için finansal tablolarına erişilemediğinden incelemeye alınmamıştır. Kurumsal Yönetim Endeksine tabi 35 şirket aynı zamanda BIST 100 kapsamında bulunan şirketler olduğundan toplamda 112 firmanın raporları incelenmiştir. İnceleme sonucunda toplam 28 firmanın ortak kontrole tabi işletme birleşmesi raporlaması yaptığı tespit edilmiştir. Toplamda 28 adet firmaya ait finansal tablolar ve denetim raporlarına ilişkin inceleme sonuçları ve bulguların değerlendirilmesi aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 6. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmesine İlişkin İncelenen Firma Sayıları

ENDEKS	FİRMA SAYISI	ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMESİ RAPORLAMASI
BIST 100	96 Adet	25 Adet
Kurumsal Yönetim Endeksi	51 Adet	3 Adet
BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Birleşiminde Endeksi	35'i aynıdır + 16 ilave şirket dahil edilmiştir.	28 Adet
	TOPLAM	28 Adet
NOT: Halka açık olmayan ve Sivil Toplum Kuruluşu olanların finansal tablolarına ulaşamamıştır.		

4.2. Araştırma Bulgularının Ayrıntılı Listesi

Aşağıdaki Tablo 7'deki ortak kontrole tabi işletme birleşmeleriyle ilgili olarak, şirketlerin bağımsız denetim raporları ve faaliyet raporlarının incelenmesi sonucunda; şirketlerin birleşmeye ilişkin detayları tam olarak açıklamadıkları tespit edilmiştir. Bir kısım şirketlerde ana ortaklığa ilişkin pay oranı değişimlerinin verilmediği, diğer bir kısmında ise söz konusu birleşmeye ilişkin defter değeri ile satın alma bedelinin açıklanmadığı görülmektedir. Bu yönüyle bakıldığında, şirketlerin ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde farklı hesaplar kullanmasının yanında, birleşmeye ilişkin açıklamalar konusunda da farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki Tablo 8 bu konudaki tespitleri göstermektedir:

Tablo 7. Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmeleri Raporlamasına İlişkin Bulguların Ayrıntılı Listesi

SIRA	ENDEKS	DENETİM FİRMASI	FİRMA ADI	RAPORLAMA YERİ	KULLANILAN HESAP	DİPNOTLAR	HESAPLAMA DETAYI
1	BIST 100	KPMG	AKSA ENERJİ	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
2	BIST 100	EY	ALARKO HOLDİNG	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
3	BIST 100	KPMG	ANEL ELEKTRİK	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
4	BIST 100	PWC	ARÇELİK	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşme Denkleştirme Hesabı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
5	BIST 100	ARKAN & ERGİN	ÇEMAŞ DÖKÜM	Özkaynaklar, Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal.Sağ.Nakit Akışları	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
6	BIST 100	EY	DEVA HOLDİNG	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
7	BIST 100	EY	ENERJİSA ENERJİ	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.

8	BIST 100	EY	FENERBAHÇE SPORTİF	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
9	BIST 100	KPMG	GALATASARAY SPORTİF	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
10	BIST 100	PWC	SABANCI HOLDİNG	Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
11	BIST 100	BİRLEŞİK EKOL	İŞIKLAR ENERJİ YAPI HOLDİNG	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
12	BIST 100	İRFAN BAĞ. DEN.	İHLAS HOLDİNG	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Geçmiş Yıl Kar/Zararları İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
13	BIST 100	DELOITTE	KARSAN OTOMOTİV	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
14	BIST 100	KPMG	MAVİ GİYİM	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
15	BIST 100	PWC	MİGROS	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşme Denkleştirme Hesabı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
16	BIST 100	ATA BAĞ. DEN.	NET HOLDİNG	Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal. Sağ. Nakit Akışı	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.

Ortak Kontrole Tabi İşletme Birleşmelerindeki Finansal Raporlama Farklılıklarına İlişkin
BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksi Şirketlerinin İncelemesine Yönelik Bir Araştırma

17	BIST 100	AS BAĞ. DEN.	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
18	BIST 100	PWC	PARK ELEKTRİK ÜRETİM	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
19	BIST 100	DELOITTE	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
20	BIST 100	EY	SODA SANAYİİ	Özkaynaklar, Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal.Sağ.Nakit Akışları	Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
21	BIST 100	EY	TAV HAVALİMANLARI	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
22	BIST 100	PWC	TÜRK TRAKTÖR	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Birleşme Yedekleri	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
23	BIST 100	PWC	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM SANAYİ	Özkaynak Değişim Tablosu ve Finansman Faal. Sağ. Nakit Akışı	Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
24	BIST 100	PWC	ÜLKER BİSKÜVİ	Özkaynaklar, Özkaynak Değişim Tablosu ve İşletme	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.

				Faal.Sağ.Nakit Akışları	Etkisi		
25	BIST 100	PWC	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Geçmiş Yıl Kar/Zararları İçerisinde	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
26	KEY	İRFAN BAĞ. DEN.	İHLAS EV ALETLERİ	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.
27	KEY	PWC	PINAR SÜT MAMULLERİ	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi	Açıklama Yapılmamış.	Hesaplama Gösterilmemiş.
28	KEY	EY	AKIŞ GYO	Özkaynaklar ve Özkaynak Değişim Tablosu	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi ve Birleşme Denkleştirme Hesabı	Açıklama Yapılmış.	Hesaplama Gösterilmiş.

Tablo 8. Ana Ortaklıktaki Ortak Kontrolde Tabi İşletmelerde Birleşmeye Konu Edilen Bağlı Ortaklıklar Listesi

SI RA NO	ANA ORTAK	ANA ORTAKLIK İÇERİSİNDE BİRLEŞMEYE KONU EDİLEN BAĞLI ORTAKLIKLAR	Ana Ortak Eski Pay Oranı	Ana Ortak Yeni Pay Oranı	KAYITLI DEĞER (DEFTER DEĞERİ- TL)	İKTİSAP (SATIN ALMA) BEDELİ- TL	BİRLEŞME DENKLEŞTİR ME FARKI (TL)
1	AKSA ENERJİ	Kapıdağ Rüzgar Enerjisi	YOK	94%	Verilmemiş	Verilmemiş	-117.919.849
		Siirt Akköy Enerji	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	2.747.958
2	ALARKO HOLDİNG	Panel Enerji	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	98.182
		Alsim Alarko Sanayi Tesisleri	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	98.182
3	ANEL ELEKTRİK	<i>Verilmemiş.</i>	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	-48.314.150
4	ARÇELİK	Grundig Elektronik	YOK	YOK	34.341	19.834	14.507
5	ÇEMAŞ DÖKÜM	Niğbaş Niğde Beton	YOK	95,30 %	13.900.924	42.983.102	-29.082.178
		BND Elektrik Üretim	YOK	99,90 %	47.417.531	74.945.854	-27.528.323
6	DEVA HOLDİNG	<i>Verilmemiş.</i>	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	-146.500
7	ENERJİSA ENERJİ	EEDAŞ Enerjisa Elektrik Dağıtım	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	143.598
8	FENERBAHÇE	Fenerium	YOK	82,50 %	10.020.952	231.000.00 0	-220.979.048

9	GALATASARAY	Galatasaray Mağazacılık	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	181.161.640
10	SABANCI HOLDİNG	Enerjisa Enerji	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	72.592
11	İŞIKLAR ENERJİ YAPI	Yapı Kültürü ve Yapı Holding	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	2.704.512
		Ege Kraft Torba Sanayi	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	86.468.634
		Işıklar Yatırım Holding	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-34.317.525
		Işıklar İnşaat Malz. Paz	YOK	%99.9 0	Verilmemiş	Verilmemiş	-494.834
		Usaş Yatırımlar Holding	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-121.967.819
		Işıklar Enerji ve Yapı Holding	YOK	44,49 %	Verilmemiş	Verilmemiş	-9.658.583
		Işıklar Pazarlama	YOK	44,49 %	Verilmemiş	Verilmemiş	909.236
		Çimtek Çimento Teknolojisi	YOK	41,16 %	Verilmemiş	Verilmemiş	-34.015.180
		Niğbaş Niğde Beton Sanayi ve Ticaret	YOK	65,64 %	35.874.019	42.983.102	-7.109.083
		BND Elektrik Üretim	YOK	23,60 %	Verilmemiş	Verilmemiş	-18.070.827
		Çemaş Döküm Sanayi	YOK	65,58 %	34.938.373	52.538.510	-17.600.137
12	İHLAS HOLDİNG	Şifa Yemek ve Gıda Üretim Tesisleri	YOK	100%	6.048.553	18.347.233	-12.298.680
		KPT Lojistik Taşımacılık Tur. Rek.	YOK	100%	275.246	5.294.509	-5.019.263

Ortak Kontrolde Tabi İşletme Birleşmelerindeki Finansal Raporlama Farklılıklarına İlişkin
BIST 100 ve Kurumsal Yönetim Endeksi Şirketlerinin İncelemesine Yönelik Bir Araştırma

13	KARSAN OTOMOTİV	Kare Yatırım Menkul Değerler	99,90 %	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	5.305.140
14	MAVİ GİYİM	Mavi Grup Giyim	99,91 %	200%	Verilmemiş	Verilmemiş	-35.757
15	MİGROS	MH Perakendecilik ve Ticaret	YOK	80,51 %	Verilmemiş	Verilmemiş	27.312
16	NET HOLDİNG	Kıbrıs Diyalog Gazetecilik	YOK	87,50 %	2.034.084	2.100.000	-65.916
17	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM	Odaş Enerji	YOK	YOK	-729.287	23.342.950	-24.072.237
		Hidro Enerji	YOK	YOK	51.398	150.490	-99.092
		Suda Stratejik Metal	YOK	YOK	20.616	70.000	-49.384
		Küçük Enerji	YOK	YOK	44.768	2.065.876	-2.021.108
		Yel Enerji	YOK	YOK	-96.256	0	-96.256
		Anadolu Export	YOK	YOK	-2.753	0	-2.753
18	PARK ELEKTRİK	Konya İlgin Elektrik Üretim	YOK	100%	54.132.147	540.870.000	-486.737.853
19	PEGASUS	İZAIR İzmir Hava Yolları	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	29.504.957
20	SODA SANAYİİ	Türkiye Şişe ve Cam	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	-2.471
21	TAV HAVALİMANLARI	Havaş	60%	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	76.811
22	TÜRK TRAKTÖR	Trakmak	YOK	88,06 %	47.800.000	53.369.000	-5.569.000
23	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	Cheminvest Türkiye Deri Kimyasalları	YOK	YOK	Verilmemiş	Verilmemiş	19.745
24	ÜLKER BİSKÜVİ	Maina International	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-413.214.412

		B.V.					
25	ZORLU ENERJİ	Zorlu Hirdoelektrik	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	-1.000
27	PINAR SÜT MAMÜLLERİ	Çamlı Yem Besicilik Sanayii	25,95 %	31,95 %	2.629.985	8.167.862	-5.537.877
28	AKİŞ GYO	Saf Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı	YOK	100%	Verilmemiş	Verilmemiş	870.289.152

5. RAPORLAMAYA İLİŞKİN FARKLILIKLARDA TMS/TFRS HÜKÜMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu başlıkta, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerindeki raporlama farklılıklarına ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır. Bu kapsamda, farklı raporlama örneklerinden de görüleceği üzere, öncelikle sınıflandırma ile ilgili yapılan uygulamaların mevzuat hükümleri ile uyumu araştırılarak farklı olan uygulamalar hakkında genel bir değerlendirme yapılmış ve sonuçlar analiz edilmiştir.

5.1. Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler Açısından

Finansal tablo örnekleri ve kullanım rehberi, 17/11/2012 tarihli ve 28470 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Türkiye Muhasebe Standartlarının Uygulama Kapsamının Belirlenmesine İlişkin Kurul Kararı” uyarınca finansal tablolarını Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS/TFRS) göre düzenlemek zorunda olan şirketlerin finansal raporlamasında hangi kalemlerin nasıl değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Buradaki örneklere baktığımızda, Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler başlığında aşağıdaki açıklamalar yer almaktadır.

“Bu kalemde, diğer kapsamlı gelir unsuru olarak tanımlanan ve ortaya çıktıkları dönemde doğrudan özkaynak unsuru olarak raporlanan ve hiçbir durumda kâr veya zarara aktarılamayacak aşağıdakiler gibi diğer kapsamlı gelir unsurları izlenir:

- *Maddi duran varlıklar yeniden değerlendirme artış/azalışları*
- *Maddi olmayan duran varlıklar yeniden değerlendirme artış/azalışları*
- *Tanımlanmış fayda planları yeniden ölçüm kazançları/kayıpları*
- *Özkaynak yöntemiyle değerlendirilen yatırımların diğer kapsamlı gelirinden kâr/zararda sınıflandırılmayacak paylar*
- *Diğer kâr veya zarar olarak yeniden sınıflandırılmayacak diğer kapsamlı gelir unsurları*

Özkaynaklara ilişkin dipnotta, TMS 1'in 79'uncu maddesinin (b) bendi çerçevesinde, bu yedeklerin her birinin niteliği ve amacıyla ilgili açıklamalar yapılır. "

Bunlara ilave olarak TFRS 3 İşletme Birleşmeleri standardının 38'inci maddesinde: *"Transfer edilen bedel, edinen işletmenin, birleşme tarihindeki defter değerleri gerçeğe uygun değerlerinden farklı olan varlık veya borçlarını içeriyor olabilir (örneğin, parasal olmayan varlıklar veya edinen işletmenin bir iş kolu). Böyle bir durum söz konusuysa, edinen işletme, transfer edilen varlık veya borçların birleşme tarihi itibarıyla gerçeğe uygun değerlerini yeniden ölçer ve sonuç olarak ortaya çıkan kazanç veya zararları, kar veya zararda muhasebeleştirir. Ancak, bazen transfer edilen varlık veya borçlar işletme birleşmesinden sonra birleşmiş işletmede kalmaktadır (örneğin, varlık veya borçlar edinilen işletmenin eski sahipleri yerine edinilen işletmeye transfer edildiyse) ve dolayısıyla edinen işletme söz konusu varlık veya borçların kontrolüne sahip olmaya devam etmektedir. Bu durumda, edinen işletme, birleşme öncesinde ve sonrasında kontrolünde bulunan bu varlık veya borçları, birleşme tarihinden hemen önceki defter değerleri ile ölçer ve kar veya zararda bir kazanç veya zarar muhasebeleştirmez."* hükmü mevcuttur.

Yukarıdaki hükümlerde görüldüğü gibi, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin hükümlere bu başlık altında yer verilmemiştir. **Aşamalı Birleşme**'ye ilişkin ise standarttaki 42'nci paragraftaki hükümleri, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine tam karşılık gelmemektedir çünkü *"Aşamalı olarak gerçekleşen bir işletme birleşmesinde edinen işletme birleşme tarihindeki gerçeğe uygun değeri üzerinden yeniden ölçer ve sonuçta ortaya çıkan bir kazanç veya kayıp varsa bunu kâr veya zararda ya da -uygun olması durumunda- diğer kapsamlı gelirden finansal tablolara alır."* ifadesi hakların birleştirilmesi yöntemindeki defter

değeri ile kaydedilmesi ilkesine aykırı bir durum oluşturmaktadır. TFRS 3-İşletme birleşmeleri standardında, kontrol devam ettiği müddetçe, bu transfer edilen bedellerin kar veya zararda muhasebeleştirilemeyeceği açıkça belirtilmesine rağmen, mevcut raporlama örneklerinde bakıldığında bu konuda raporlamaların olduğu görülmektedir.

5.2. Geçmiş Yıllar Kârları/Zararları Açısından

Yukarıda ifade edilen finansal tablo örnekleri ve kullanım rehberinde geçmiş yıllar karlar/zararları bölümünde aşağıdaki açıklamalar yer almaktadır.

- *Net dönem kârı dışındaki birikmiş kâr/zararlar bu kalemde netleştirilerek gösterilir. Özleri itibarıyla birikmiş kâr/zarar niteliğinde olan -dolayısıyla kısıtlanmamış olan- olağan üstü yedekler de birikmiş kâr sayılır ve bu kalemde gösterilir. Geçmiş yıllar kâr/zararı içindeki olağanüstü yedek tutarları dipnotlarda açıklanır.*
- *TMS'ye ilk geçiş dolayısıyla ortaya çıkan kâr veya zararlar da bu kalem altında gösterilir.*

Aynı şekilde, burada da ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin bir hüküm yer almamaktadır ama raporlama örneklerinde buna ilişkin örnekler de mevcuttur. Ancak bu grupta sınıflama ile ilgili şartlı bir hüküm TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar standardında “Kontrol Kaybedilmesi” bölümünde, B98 ve B99 numaralı paragraflarda “Bağlı ortaklıkla ilgili olarak, daha önce diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilmiş bir yeniden değerlendirme olumlu farkı, ilgili varlığın elden çıkarılması durumunda doğrudan dağıtılmamış kârlara aktarılacaksa, ana ortaklık bağlı ortaklık üzerindeki kontrolü kaybettiğinde de söz konusu yeniden değerlendirme olumlu farkı doğrudan dağıtılmamış kârlara aktarılır. Burada açıklanan esas çerçevesinde diğer kapsamlı gelirden muhasebeleştirilen tutarları, kâr veya zararda yeniden sınıflandırır ya da diğer TFRS'lerce zorunlu kılınyorsa doğrudan dağıtılmamış kârlara aktarır.” şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, ana ortaklığın kontrolü kaybetmesi halinde geçmiş yıllar karları/zararlarına aktarılacak tutarlar, ana ortaklığın kontrolü devam ettikçe “Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” hesabında izlenmelidir.

6. ARAŞTIRMA SONUÇLARINA İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRMELER

Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde, ilgili standartlar ve tebliğler kapsamında yapılan düzenlemeler yukarıda detaylı olarak ifade edilmiştir. Ancak, uygulamada 28 adet şirketin finansal tablo ve dipnotlarında konuyla ilgili çeşitli uygulamaların varlığı da ortadadır. Bu kapsamda, araştırma sonuçlarına ilişkin aşağıdaki değerlendirmelerin yapılması çalışmanın önemini ortaya koymasından dikkate değer kabul edilmelidir.

1. Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin, standarttaki sınıflama hükümlerinden farklı uygulamalar varlığını korumaktadır. Hatta yürürlükten kaldırılan KGK'nın 2013 yılındaki tebliğinden öncesinde meydana gelen ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde kullanılan hesaplar hala kullanılmaya devam etmekte ve birleşme işleminde hesaplanan tutarlar farklı isimler altında izlenmektedir. Hatta aynı firmanın, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde kullanmış olduğu hesaplar, bağımsız denetim raporlarından da görüleceği üzere yıllar itibariyle değişiklik gösterebilmektedir. Bununla ilgili örnekler aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Tablo 9. Firmaların Yıllar İtibariyle Kullanmış Oldukları Farklı Hesaplar

FİRMA	YIL	KULLANILAN HESAPLAR
ARÇELİK	2009	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
ARÇELİK	2017	Birleşme Denkleştirme Hesabı
KARSAN OTOMOTİV	2010	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
KARSAN OTOMOTİV	2017	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
TÜRK TRAKTÖR	2008	Birleşme Yedekleri
TÜRK TRAKTÖR	2017	Birleşme Yedekleri
PINAR SÜT	2005	Ortak Kontrol Altındaki İşletmeler Arasında Yapılan Hisse Alışı Etkisi
PINAR SÜT	2017	Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi
AKİŞ GYO	2012	Birleşmeye İlişkin İlave Özsermaye Katkısı Hesabı
AKİŞ GYO	2017	Birleşme Denkleştirme Hesabı ve Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi

2. İşletme Birleşmeleri standardındaki transfer edilen bedel ve aşamalı birleşmeye ilişkin hükümleri dikkate aldığımızda; kar veya zararda yeniden sınıflandırılmayacak birikmiş diğer kapsamlı gelirler veya giderler grubu içerisindeki sınıflama örnekleri devam etmektedir. Bununla ilgili standarttaki hüküm açıkça belirtilmiş olmasına rağmen uygulamadaki farklılıkların sürdürüldüğü görülmektedir.
3. Geçmiş yıllar karları/zararları ile ilgili olarak, Konsolide Finansal Tablolar standardındaki hükümler yukarıda ifade edilmiştir. Buradaki hükümler, belli şartlar dahilinde geçmiş yıllar karları/zararları hesabına aktarılabilceğini ifade etmekte iken uygulamada bunun çeşitli örnekleri görülmektedir. Örneğin; İhlas Holding A.Ş. 2017 yılına ait bağımsız denetim raporunun Notlar bölümündeki 20'nci sayfasında, " *Holding tarafından kontrol edilen işletmelerle gerçekleşen yasal birleşmeler sonucunda herhangi bir şerefiye veya birleşme karı oluşmamaktadır. İştirak tutarı ile satın alınan şirketin sermayesindeki payı nispetindeki tutarın netleştirilmesi sonucu oluşan fark, doğrudan özkaynaklar içerisinde "ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren birleşmelerin etkisi" olarak "geçmiş yıllar kar/zararları" kalemi altında muhasebeleştirilir*" hükmüne ve kontrolün de devam etmesine rağmen raporlama kısmında geçmiş yıllar karları/zararlarına aktarmaya devam etmekte ve bilançosunun özkaynaklar bölümünde " *ortak kontrole tabi teşebbüs veya işletmeleri içeren birleşmelerin etkisi*" hesabına yer vermemektedir. Bu konuya bir diğer örnekte ise; Aksa Enerji A.Ş.'de 2017 yılına ait bağımsız denetim raporunda "*Söz konusu şirketlerin satılarak, Grup'un kontrolünü kaybetmesi halinde, daha önce "Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi" hesabı altında kayıtlara alınan tutarı "Geçmiş yıllar karları/(zararları)"na sınıflanır*" hükmü çerçevesinde aktarım yaptığı görülmektedir.
4. Araştırma kapsamında, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin 28 şirket içerisinde 5 tanesi konuya ilişkin açıklama yapma gereği duymayarak sadece özkaynaklarda ve özkaynak değişim tablosunda hesabın kendisini göstermiş; 16 tanesi de birleşmeye ilişkin hesaplama detayını(alım yüzdesi, transfer bedeli, kayıtlı değeri, gerçeğe uygun değeri.) göstermemiştir.
5. Hakların birleştirilmesi yönteminde şerefiyenin oluşmadığı çalışmanın 2'nci başlığında ifade edilmiştir. Ancak, araştırmada, Odaş Elektrik Enerji A.Ş.'de konuya ilişkin bir

açıklayıcı dipnotta konu şöyle ifade edilmektedir: “*Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin hakların birleşmesi yöntemi ile muhasebeleştirilmesi dolayısıyla finansal tablolarda şerefiyeye yer verilemeyeceğinden dolayı ortak kontrole tabi işletmelerin satın alınmasından kaynaklanan 26.340.830 TL şerefiye tutarları özkaynaklar altında denkleştirici bir hesap olarak “ Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi” hesabında gösterilmiştir*”. Ayrıca bu şirket, bilançosunda, bu tutarı Kar veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler hesabının alt başlığında “*Ortak Kontrole Tabi Teşebbüs veya İşletmeleri İçeren Birleşmelerin Etkisi*” olarak izlemektedir.

6. Araştırmada, Çemaş Döküm A.Ş., Net Holding A.Ş., Soda Sanayii A.Ş. ve Türkiye Şişecam A.Ş. firmalarının ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinden kaynaklı tutarları Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Akışları olarak gösterdiği; Ülker Bisküvi A.Ş.’nin de bu tutarları İşletme Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Akışları bölümünde raporladığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili bir ilave bir açıklama veya hesaplama ise her üç şirketin dipnotlarında bulunmamaktadır.
7. Araştırmaya konu şirketlerde, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerine ilişkin kullanılacak hesap konusundaki farklılıklar yukarıdaki tabloda ifade edilmiştir. Burada dikkat çeken husus, aynı denetim şirketinin farklı firmaları denetlemesine rağmen ilgili hesap olarak farklı isimleri kullanmasıdır. Bir diğer ifadeyle, kullanılacak hesap firmadan firmaya değişebilmekle birlikte denetçiden denetçiye de değişebilmektedir.

7. SONUÇ

Ortak kontrole tabi işletme birleşmeleri, günümüzde yaygın olarak kullanılan bir birleşme yöntemidir. Konuyla ilgili TFRS 3, TFRS 10, TMS 28’de özel bir hüküm olmaması ve sadece TFRS 3 İşletme Birleşmelerinin Uygulama Rehberindeki dört madde kapsamında değerlendirilmesi, düzenlemeye ilişkin KGK düzenlemeleri ile netlik kazanmış bulunmaktadır. Bu kapsamda, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirme esaslarına yönelik belirlenen hükümler tüm firmalar için bağlayıcı niteliktedir. Ayrıca, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde, hakların birleştirilmesi yöntemi gereğince, şerefiyenin oluşmaması ve bunun yerine özkaynaklarda denkleştirici bir hesap kullanılması da getirilen düzenlemenin önemli bir

parçasıdır. Ancak, bu hesabın kullanımı ve gerek açıklayıcı dipnotları gerekse hesaplama detayları açısından firmadan firmaya hatta denetçiden denetçiye önemli farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle, çalışma içerisinde, 28 adet firmanın finansal tabloları ve dipnotları incelenmiş, denetim raporları gözden geçirilmiş ve uygulamadaki farklılıklar tespit edilmiştir.

Ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinin muhasebeleştirilme esaslarının doğru olması, gerekli açıklama ve hesaplama detaylarının verilmesi, finansal bilgi kullanıcılarının gerçek bilgiye ulaşması açısından önemli bir husustur. Ancak söz konusu 28 adet firma içerisinde, kullanılan hesabın farklı olmasını bir tarafa bıraktığımızda, birleşme işlemine ilişkin açıklama ve hesaplamaların verilmediği de görülmektedir ve bu durum muhasebenin temel ilkelerinden olan tam açıklama ilkesine tam karşılık gelmemektedir. Ayrıca, önemlilik ilkesinden hareketle, birleşmeye ilişkin bilgilerin muhasebeleştirilmesinde önemli hesap tutarlarının sonuçlara etkisi her durumda gösterilmesi gerektiği unutulmamalıdır. Uygulamada, mevcut düzenlemelerden farklı hesapların kullanılması ve farklı sınıflandırmaların yapılması ise, standartların uygulanması açısından çeşitli değerlendirmeleri beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, gerek uygulama birliğinin sağlanması gerekse finansal tabloların tam açıklama ve önemlilik ilkesi gereğince doğru ve güvenilir bilgilerin sunulması, ortak kontrole tabi işletme birleşmelerinde farklı uygulamaları ortadan kaldırmaya yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

Akdoğan, N. ve N. Tenker. 2004. Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 9. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Büyük ve Orta Ölçekli Firmalar İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)

Ersoy, A. 2004. “Uluslararası Muhasebeye Göre Ticari Birleşmeler ve Konsolidasyon Uygulamaları”, Yaklaşım, 136.

Finansal Tablo Örnekler ve Kullanım Rehberi (Resmi Gazete, 17.11.2012).

Karapınar, A. 2006. “Uluslararası Finansal Raporlama Standardı Taslak 3’e Göre İşletme Birleşmeleri”, Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı 5. Sempozyumu Antalya.

Şen, İ. K. ve A. A. Karagül. 2018. Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardına Göre Ortak Kontrole Tabi İş Birleşmelerinin Raporlanmasında Kullanılacak Hakların Birleştirilmesi Yöntemi ve Bir Uygulama, Ankara SMMMO Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, Nisan.

TFRS 3 İşletme Birleşmeleri Standardı

TFRS 10 Konsolide Finansal Tablolar Standardı

TMS 28 İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar Standardı

www.frc.org.uk https://www.frc.org.uk/getattachment/e1d6b167-6cdb-4550-bde3-f94484226_fb_d/FRS-102-WEB-Ready-2015.pdf (Erişim Tarihi:15.05.2018).

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇIKLAMALARI KAPSAMINDA KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUĞUN KÂRLILIK ÜZERİNE ETKİSİ: BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE BİR ARAŞTIRMA*

Prof. Dr. Azzem ÖZKAN**

Doç. Dr. Şükran GÜNGÖR TANÇ***

Bahşende TAŞDEMİR****

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 560-577

ÖZ

Sürdürülebilirlik Endeksinin Borsa İstanbul'da 2014 yılından itibaren yayınlanması ülkemizde sürdürülebilir kalkınmayı hedef alan işletmeler açısından son derece önemli bir gelişme olmuştur. Araştırmanın temel amacı, sürdürülebilirlik raporları kapsamında işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının finansal performansları üzerinde etkisi olup olmadığını tespit etmektir. Bu araştırmanın örneklemini Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan 35 işletme oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre işletmelerin kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarının kârlılık oranları üzerine pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bulguların ardından araştırmanın bazı kısıtları olduğuna vurgu yapılmış ve gelecekte araştırma yapacaklar için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Finansal Performans

JEL Sınıflandırması: M40, M49

THE EFFECT OF INSTITUTIONAL SOCIAL RESPONSIBILITY WITHIN THE CONTEXT OF SUSTAINABILITY STATEMENTS ON PROFITABILITY: A RESEARCH ON BIST SUSTAINABILITY INDEX

ABSTRACT

The publication of the Istanbul Stock Exchange Sustainability Index since 2014 has been an extremely important development in terms of businesses aiming at sustainable development in our country. The

* Bu çalışma; 11-13 Ekim 2017 tarihlerinde Tiran'da düzenlenen, 14. Uluslararası Muhasebe Konferansı'nda (MODAV-ICA 2017) bildiri olarak sunulmuş olup gözden geçirilmiştir. Makale gönderim tarihi: 05.02.2018; kabul tarihi: 07.09.2018.

** Erciyes Üniversitesi, İİBF, azzem@erciyes.edu.tr, orcid.org/0000-0001-5901-3314.

*** Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF, sgungor@nevsehir.edu.tr, orcid.org/0000-0002-0675-2479.

**** Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, SBE Doktora Öğrencisi, bahsendemucuk@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-3760-8963.

main purpose of the survey is to determine whether businesses are affected by financial statements of corporate social responsibility statements as part of their sustainability reports. The sample of this research is composed of 35 enterprises located in Borsa Istanbul Sustainability Index. Research findings show that firms have a positive effect on profitability ratios of corporate social responsibility disclosures. After the findings emphasized that there are some limitations of the research and some suggestions were made for future researches.

Keywords: Sustainability, Corporate Social Responsibility, Financial Performance

JEL Classification: M40, M49

1. GİRİŞ

Kurumsal Sosyal Sorumluluk kavramı sanayi devrimi ile tüketmeyi alışkanlık haline getirmiş toplumların iktisadi ve ekonomik hayatının esasını oluşturduğu global ortamda bulunan çevreyle, toplumla ve iktisadi hayatla ilgili olumsuzluklara çözüm sağlayabilme seçeneklerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Kaosların arka arkaya görüldüğü 1970'den itibaren ülkelerin yönetimleri, çalışma hayatı ve toplumlar arasında önem kazanmaya başlamıştır.

Türkiye için ise Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ahilik sistemi ile benzerlik gösterse ve iyilik yapmak ile karıştırılsa da bahse konu kavramın gelişim göstermesinin esas nedeni 1980 yılı sonrası gerçekleşen liberal ekonomi ile biçimlenmesidir. Bu aşamada üretme ve tüketme işlevlerinin lokal esnaflardan ve kişilerden, ülke ve devletlerarası üretme ve tüketme işlevine geçiş göstermesi bir başlangıçtır. 2000 yılından başlayarak firmaların kârlılık seviyelerinde artış gösterme taraflı satma yöntemlerini kuvvetlendirme gereksinimi, elde edilemeyen pazar türlerinin yaygınlaşması, itibar yönetiminin alıcıların algılarında yer bulması, düzenli sektörler ile devlet yönetiminin bağlantılarında gelişim sağlanması, ham madde ve enerjinin fiyatlarında bulunan ve kullanım aşamasındaki artma ile verimli olma hususuna dikkat çekilmesi gibi hususlar sebebiyle Kurumsal Sosyal Sorumluluk algısı, gereksinimi ve uygulama türleri hem çalışma hayatının hem de akademik çevrenin dikkatini çekmiştir. Türkiye'de sermaye pazarının batılı benzerlerine göre bir dağılım göstermemesi, profesyonel idareciliğin başarılı bir şekilde yapılmaması gibi sebeplerle Kurumsal Sosyal Sorumluluk yaklaşımı ve kültürü Türkiye'de sınırlı bir düzeyde gelişim göstermiştir. Türkiye'de, gelir düzeyinde artış görülmesi, tüketicilerin daha bilgili olmaları, Kurumsal Sosyal Sorumluluk uygulama türlerinin önem

derecesini arttırmıştır. Buna paralel olarak tüketicilerin de itibarının güçlenmesini arzulayan markaların ve firmaların bu kapsamdaki projeleri ile iletişim kurma çabaları artış göstermiştir.

Günümüzde de birey, toplum ve çevre koşullarının işletmelerin sürdürülebilir kalkınma yolunda kurumsal yönetime eklenmesi ile pek çok işletmenin Kurumsal Sosyal Sorumluluk veya Sürdürülebilirlik Raporları yayımlayarak çevre, sosyal, ekonomik ve yönetim konularındaki faaliyetleri ve çabaları hakkında paydaşlarını aydınlattığı ve borsalarında işletmelerle ilgilenen yatırımcılara şeffaf bilgi sunmalarını ve ihtiyaçları olan ürün ve hizmeti sağlamak amacıyla bir takım faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. İşletmeler de bu çerçevede sadece ekonomik getiriye değil meydana getirdikleri faaliyetlerin sosyal ve çevresel risklerini de göz önünde bulundurup tedbir alma yönünde adımlar atmış, ilerleme göstermişlerdir. Artık sadece işletmeler değil tüketiciler de almayı düşündükleri veya araştırdıkları ürünün çevreye olan etkilerini ve sonuçlarını incelemektedirler. Paydaşlar da söz konusu durumlarda işletmelerden şeffaf bilgi beklemektedirler. İşletmelerin yalnızca kâr amaçlı yönetim stratejilerinin uzun dönemde sürdürülebilirlik açısından başarısızlıkla sonuçlanabileceği görülmektedir.

Finansal performans, bir işletmenin karlılık ve yatırım amacıyla risk alabilme ve rekabet edebilme yeteneği olarak tanımlanabilmektedir (Karatepe 2008, 89). Günümüzde işletmeler toplum tarafından sadece bilançoları, karları gibi finansal sermayeleri ile değil aynı zamanda sosyal sorumluluk anlayışları ile de değerlendirilmektedir (Ateşoğlu ve Türker 2010, 210).

Bu araştırmanın amacı BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan 35 işletmenin, faaliyet raporlarında yer alan kurumsal sosyal sorumluluk açıklamalarını ve finansal performansı etkileyip etkilemediğini test etmektir. Ek olarak işletmelerin kurumsal sosyal sorumlulukla ilgili faaliyetlerinin yatırımcılar veya işletmenin çevresindekileri etkileyip etkilemediğini dikkate alınarak; söz konusu işletmelerin finansal performans ile kurumsal sosyal sorumluluk arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada ilk olarak sürdürülebilirlik kavramına ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramına değinilmiş, ardından kurumsal sosyal sorumluluk çalışmalarının muhasebe ve finansman açısından değerlendirilmesi yapılmış daha sonra da elde edilen sonuçlar değerlendirilerek önerilerde bulunulmuştur.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Günümüzde değişim, teknolojik gelişmeler, yaşam kalitesi, refah seviyesi, küreselleşme, sanayileşme, ekonomi gibi terimler karşı konulamaz şekilde sürdürülebilirlik düşünce ve anlayışının gelişmesine yardımcı olmuştur. Hemen hemen insanlık tarihinin geçmişi kadar eskiye dayanan sürdürülebilirlik kavramının, dünya gündemini oldukça etkilediğini belirtmek gerekir. En can alıcı noktada sürdürülebilirliğin kendine yer edindiği günümüz dünyasında birçok bilim dalında kullanılmaya başlayan bu kavramın, ülke çapıyla sınırı kalmayıp uluslararası genişliğe ulaştığı gözlenmiştir (Doğru 2012, 5).

Bilinen en yaygın tanımıyla sürdürülebilirlik; sosyoekonomik sistemin (SES) güncel taleplerinin, gelecek nesillerin ihtiyaçlarının karşılanmasını önlemeyecek veya engellemeyecek şekilde, bugünden karşılanması demektir (Gönenç ve Wolflin 2004, 1).

İşletmeler için birçok yararı olan sürdürülebilirlik uygulamaları, bir yük olarak görülmemelidir. Birçok görüşün tam tersine sürdürülebilirlik, maliyet artışına neden olmamakta, aksine maliyetleri düşürmektedir ve kârlılığın sürdürülebilmesinin yanı sıra, faydanın güç kazanmasını sağlamaktadır (Nidumolu ve diğerleri. 2009; Høgevold ve Svensson 2012).

Kurumsal sürdürülebilirliğin, günümüzün etkin ve canlı iş hayatında yeni bir yönetim bakış biçimi olarak ortaya çıktığını belirtmek doğru olacaktır. Bu yaklaşım, işletmelerin finansal performans başarılarının yanında toplumsal gereksinimlerini de karşılayabilme ve çevresel hassasiyetin sürdürülebilirlik açısından hayati önemi ve zorunluluğunu savunmaktadır (Sarıkaya ve Kara 2007, 225–226).

3. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Kurumsal sosyal sorumluluk ibaresi ilk kez ekonomist Howard R. Bowen'ın (1953) "İş Adamlarının Sosyal Sorumlulukları" kitabı ile dile getirilmiştir. Bowen işletmelerin toplum değerleri ile uyumlu politikalar benimseyip uygulaması gerekliliğini vurgulamıştır (Balı ve Cinel 2011, 48). Toplum değerine uyumlu olması gereken politikalar ile kastedilen unsur sosyal sorumluluktur. İş adamlarının sosyal sorumluluk bilinci ile hareket edip faaliyette bulunmalarının ekonomik problemlerin iyileştirilmesine yardımcı olacağı aynı doğrultuda iktisadi amaçlara ulaşmada getiri sağlayacağı ifade edilmiştir (Gür 2012, 90).

1960'lı yıllara bakıldığında; çevreye duyarlı üretim, tüketicilerin hakları, çalışanların hakları, asgari ücret, sigortalı çalışma vb. birçok konu ele alınmıştır. Bu konularla ilgili yardımcı olunacak öneriler dile getirilmiştir. Bu yıllar aynı zamanda ırk ayrımı ve kadın hakları hususlarında önemli aşamalar kaydedilip, sivil toplum örgütlerinin de önem kazandığı yıllardır. 1960'lı yıllar süresince yaşanan birçok değişim sebebiyle bu değişimlere seyirci kalmayan işletmeler de, bir takım politikalar geliştirerek kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerini yerine getirmeye başlamışlardır. 1970'lere gelindiğinde işletmelerde ortaklara bilgi sağlama, reklamların ahlaki olması, iş vermede adalet, karın paylaşılması, çevrenin korunması, şeklinde kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri görülmektedir. 1980'lerdeki sosyal sorumluluk faaliyetleri ise; atıkları azaltma, geri dönüşüm, fakirlere maddi yardım, toplum sağlığına hizmet, daha iyi çalışma koşulları biçiminde yer almaktadır. İlgili yıllarda kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarından işletmelerin elde edeceği getirilerin net olarak ifade edilmemiş olması sebebiyle genel anlamda işletmelerin iktisadi ve hukuki sorumluluklarını yerine getirmeye gayret ettiği ek olarak birtakım gönüllü faaliyetlerde yer aldığı gözlenmektedir. Günümüze gelindiğinde ise işletmeler, kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını bir plan ile harekete geçirmekte ve stratejiler geliştirmektedirler (Aktan ve Börü 2007, 23-24).

Kurumsal sosyal sorumluluk konusunu önemseyen işletmeler oldukça önemli getiriler sağlamaktadırlar. İlk olarak, işletmelerin marka değerleri artmaktadır ve işletmelerin piyasa değerleri yükselmektedir. Günümüzde tüketiciler ihtiyaç duyduğu ürünü yalnızca kalitesi ve fiyatına bakarak değil, ürünü üreten işletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetlerini de göz önünde bulundurarak alacakları ürünü tercih etmektedirler. Auger ve arkadaşları tarafından (2003) Amerika'da yapılan çalışmada tüketicilerin etik kurallarına uygun şekilde üretilen ürünleri daha fazla talep ettikleri tespit edilmiştir. Toplumların gelişme düzeyine bağlı olarak tüketicilerin davranışları değişmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluklarının farkında olan işletmeler yeni pazarlara girme konusunda ve müşterilerin güvenini kazanmada oldukça önemli avantajlar elde etmektedirler. Dünyada artık kurumsal yatırımcılar, bir işletmeye yatırım yapmadan önce, o işletmenin sosyal sorumluluk faaliyetlerini ve performansını da değerlendirmeye başlamıştır (Mohr ve Webb 2005, 124).

4. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ÇALIŞMALARININ MUHASEBE VE FİNANSMAN AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhasebenin ana amacı işletmede ortaya çıkan ve para birimi ile ifade edilebilen olayları Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri”ne uygun olarak belirli bir sistem içinde kaydetmek, sınıflandırmak, özetlemek, finansal tablolar biçiminde raporlamak ve yorumlamaktır (Yanık 2011, 9).

Muhasebe, çeşitli birey ve kurumlara bilgi sağlamakla görevli bir fonksiyondur. Muhasebe meslek mensubunun da bu görevi, doğru, şeffaf, tarafsız ve adil bir şekilde yerine getirmesi gereklidir. Gerçekleşmesi beklenen bu yükümlülükler yalnızca, sosyal sorumluluk kavramının benimsenmesi ile oluşmaktadır. İşletmenin muhasebe fonksiyonunu kullanarak yapmış olduğu faaliyetler ile bilgi kullanıcılarına nitelikli belgeler sunmaktadır. Fakat bu nitelikli bilgilere dayanarak doğru değerlendirmelere varan bilgi kullanıcıların alacağı rasyonel kararlar, işletmenin topluma en faydalı olacak biçimde faaliyetlerini sürdürmesine ve uzun soluklu olmasına imkân sağlayabilir. Ek olarak muhasebenin ana işlevlerinden biri olan bu sosyal sorumluluk ilkesi, muhasebe fonksiyonunun gerçekleştirildiği bütün işletmelerde mevcuttur. Dolayısıyla işletmelerin kurumsal anlamda sosyal sorumlu olmalarının teşvikçisi ve denetleyicisi de muhasebe fonksiyonudur (Ateş ve Senal 2012, 75).

5. LİTERATÜR TARAMASI

Literatüre bakıldığında kurumsal sosyal sorumluluğun finansal performans üzerine etkisini inceleyen birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan ülkemizde ve yurtdışında yapılmış olanlar özetlenmiştir.

Ülkemizde konu ile ilgili yapılan ilk çalışma Aras ve diğerleri (2010)’a aittir. Aras ve diğerleri (2010) “Kurumsal Performansın Yönetilmesi: Gelişen Piyasalardaki Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Finansal Performans Arasındaki İlişkinin Araştırılması” adlı çalışmalarında İMKB-100 endeksinde yer alan işletmelerin sosyal sorumluluk politikaları ile finansal göstergeleri arasındaki ilişkiyi 2005-2007 yılları bazında incelemiştir. Yapılan çalışma sonrası KSS ile firma büyüklüğü arasında bir ilişki tespit edilmiş ancak finansal performans ya da kârlılık arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

Arsoy ve diğerleri (2012) nin “Corporate Social Responsibility and Financial Performance Relationship” adlı araştırmalarında İMKB’ de yer alan 28 işletmenin verilerini kullanmıştır. KSS için değişken olarak kurumsal yönetim kullanılmıştır. Finansal performans için değişken olarak aktif kârlılığı, satışların kârlılığı, toplam borçlar/toplam varlıklar, toplam satışlar ve özkaynaklar kullanılmıştır. Ve yapılan araştırma neticesinde, kurumsal sosyal sorumluluk ile işletme performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Tonus ve Tez (2013) tarafından yapılan “Farklı Paydaşların Kurumsal İtibarı Değerlendirmelerindeki Farklılığın Sosyal Ve Finansal Performans Algılarıyla İlişkisi” çalışmada ise işletmenin kurumsal itibarını değerlendirme çerçevesinde farklı paydaşların, sosyal ve finansal performans algılarının birbirinden farklı olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonucunda paydaşların nezninde işletmenin kurumsal itibarının değerlendirilmesinde, sosyal performans ile finansal performans algılama seviyesi arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Alparslan ve Aygün (2013)’ ün “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Ve Firma Performansı” adlı çalışmada 117 işletmenin verilerini dikkate alarak kurumsal sosyal sorumluluk ile firma performansı arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmada finansal performans değişkeni olarak biri muhasebe diğeri ise piyasa odaklı iki bağımlı değişken kullanılmıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk olarak işletmenin bağış ve yardımları bağımsız değişken olarak alınmıştır. Çalışmanın sonucu kurumsal sosyal sorumluluk ile şirket finansal performans göstergeleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirtilmiştir.

Başar (2014) “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Kimya-Petrol-Plastik Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada BİST Kimya, Petrol, Plastik Endeksinde yer alan şirketlerin Global Reporting Initiative(GRI)- Küresel Raporlama Girişimi tarafından belirlenmiş olan sosyal sorumluluk ölçütlerine göre raporlama düzeyi ile finansal performans göstergeleri arasındaki ilişkiyi 2010-2012 yılları arasında incelemiştir. Netice; şirketlerin sosyal sorumluluk açıklamaları ile hisse başına kazanç tutarları arasında ters yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. İşletmelerin sosyal sorumluluk faaliyetlerinin şirketlere maliyetli olduğunu ve kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirilmeyen işletmelere göre iktisadi açıdan sıkıntıya neden olduğunu belirtmektedir.

Cochran ve Wood (1984) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

McWilliams ve Siegel (2000) tarafından yapılan bir araştırma sonucunda kurumsal sosyal sorumluluğun finansal performans üzerinde tarafsız bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

Margolis ve Walsh (2002) ın “Misery Loves Companies: Whither Social Initiatives by Business?” adlı çalışmada 1971 ve 2001 yılları arasında kurumsal sosyal sorumluluk ile finansal performans arasındaki ilişkiyi inceleyen 122 adet çalışmanın varlığından bahsetmektedir. 2001 yılı sonrasında da birçok çalışmaya konu olan kurumsal sosyal sorumluluk-finansal performans ilişkisi ilk kez Bragdon ve Marlin tarafından 1972 yılında araştırılmıştır. Mevcut çalışmada çevresel performansı kirlilik düzeyi, finansal performansı ise özkaynakların kârlılığı temsil etmekte olup çevresel performansla finansal performans arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

Tsoutsoura (2004) nın “Corporate Social Responsibility And Financial Performance” 1996-2000 yıllarını kapsayan araştırmada finansal performans ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Chen ve Wang (2011) tarafından Çin’de yapılan, araştırmaya konu olan işletmelerin 2007 ve 2008 yıllarının verilerine dayanan çalışmalarında kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasında pozitif bir etki olduğu sonucuna varılmıştır.

Nadeem (2012) tarafından 156 işletmeyi kapsayan araştırma sonucunda kurumsal sosyal sorumluluk ve finansal performans arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6. YÖNTEM

2011-2016 yılları arasında BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan işletmelerinin Faaliyet Raporları ve Sürdürülebilirlik Raporlarında açıklamış oldukları kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri ve 2011-2016 tarihleri arasındaki finansal raporları incelenmiştir.

İlk aşamada işletmelerin sürdürülebilirlik raporları ve faaliyet raporlarında yer alan; çalışan, müşteri, çevre, toplum, paydaş, sürdürülebilirlik, risk yönetimi, yenilik ile ilgili kurumsal sosyal sorumluluk açıklamaları içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve hangi kelimenin kaç kere

kullanıldığı hesaplanmıştır. Söz konusu kelimelerin seçilme nedeni; kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik kavramlarının tanımında da yer alıp, aynı zamanda işletmelerin yayımladıkları faaliyet ve sürdürülebilirlik raporları kapsamında sıklıkla kullanılmış olmalarıdır. İçerik analizi yazılı, sözlü ve diğer belgelerin bağımsız, tarafsız ve sistematik bir biçimde incelenmesini sağlayan bilimsel bir bakış biçimidir (Tavşancıl ve Aslan 2001). Çalışma bir küme içerisindeki metinlerden oluşan belirli kelimelerin veya nesnelerin var olup olmadığının tespiti için yapılır (Büyüköztürk ve diğerleri 2008). İçerik analizi vasıtasıyla verileri açıklama ve verilerin içinde bulunan saklı gerçeklerin meydana çıkarılması hedeflenmektedir (Gülbahar ve Alper 2009).

İkinci aşamada işletmelerin 2011-2016 yılları arasında işletmelerin finansal performanslarının değerlendirilmesi için oran analizi kullanılmıştır. Araştırma için seçilen finansal oranlar; kârlılık oranlarıdır. Oranlar BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan 35 işletme için finansal tablolardan faydalanılarak hesaplanmıştır. Finansal oranlar için veriler FİNNET 2000 web sayfasından elde edilmiştir.

Son aşamada ise içerik analiz sonuçları ve finansal oran sonuçları istatistiksel olarak değerlendirmek için temel bileşenler yöntemi ve panel en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. İşletmelerin finansal performanslarını tespit etmek için kullanılan finansal oranları bağımlı değişken, kurumsal sosyal sorumluluk kelimeleri ise bağımsız değişken olarak belirlenmiştir.

6.1. Araştırma Modeli

Çalışmada panel veri yöntemi ile en küçük kareler (EKK) baz alınarak katsayı tahminleri aşağıdaki dört model için ayrı ayrı hesaplanmıştır.

$$\text{Model 1 } Y_{kâr} = \beta_1 X_0 + \beta_2 X_1 + \beta_3 X_2 + \beta_4 X_3 + \beta_5 X_4 + \beta_6 X_5 + \beta_7 X_6 + \beta_8 X_7 + U_t$$

Model 1’de $Y_{kâr}$ ile kâr değişkeni gösterilmiştir. Kâr değişkeni 4 farklı rasyo (faaliyet kârı oranı- net kâr marjı- özsermaye kârlılığı- aktif kârlılık) temel bileşen yöntemi ile tek değişkene indirgenmiştir.

Modelde X_0 ile Müşteri değişkeni gösterilmiştir. Müşteri değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Müşteri” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_1 ile Paydaş değişkeni gösterilmiştir. Paydaş değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Paydaş” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_2 ile Risk Yönetimi değişkeni gösterilmiştir. Risk Yönetimi değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Risk Yönetimi” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_3 ile Sürdürülebilirlik değişkeni gösterilmiştir. Sürdürülebilirlik değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Risk Yönetimi” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_4 ile Toplum değişkeni gösterilmiştir. Toplum değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Toplum” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_5 ile Yenilik değişkeni gösterilmiştir. Yenilik değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Yenilik” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_6 ile Çevre değişkeni gösterilmiştir. Çevre değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Çevre” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

Modelde X_7 ile Çalışan değişkeni gösterilmiştir. Çalışan değişkeni incelenen 35 işletmenin Sürdürülebilirlik Raporları ve Faaliyet raporlarında yer alan “Çalışan” kelimesi içerik analizi ile elde edilmiştir.

7. BULGULAR

İşletmelerin Sürdürülebilirlik ve Faaliyet raporlarında Kurumsal Sosyal Sorumluluk projelerinde 8 önemli faktör göz önünde bulundurulmuştur. Bu faktörler: Müşteri, Paydaş, Risk Yönetimi, Sürdürülebilirlik, Toplum, Yenilik, Çevre, Çalışan’ dan ibarettir. Bu faktörler bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Finansal Performans Ölçümü içinde Kârlılık Oranları dikkate alınmıştır.

İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açıklamalarının Kârlılık Oranları Etkisine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara ait tablolar aşağıda gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Değişken Katsayısı “c” ile olasılık değeri “p” ile gösterilmiştir.

Tablo 1. İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açıklamalarının Kârlılık Oranları Etkisine İlişkin Bulgular

Bağımlı Değişken: KÂR				
Yöntem: Panel En küçük Kareler				
Örneklem: 2011-2016				
Dönemler: 6				
Kesitler: 35				
Toplam Panel(dengeli) Gözlem: 210				
Değişken	Katsayı	Std. Hata	T-İstatistiği	Olasılık
MÜŞTERİ	0,101708	0,345895	0,294043	0,7690
PAYDAŞ	-2,013440	1,559478	-1,291099	0,1981
RİSK YÖNETİMİ	9,291218	1,810928	5,130.639	0,0000
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	-1,278183	0,556617	-2,296342	0,0227
TOPLUM	-2,743353	1,193155	-2,299243	0,0225
YENİLİK	2,399928	2,109925	1,137447	0,2567
ÇEVRE	1,103349	0,529209	2,084901	0,0383
ÇALIŞAN	1,846390	0,411426	4,487783	0,0000
R ²	0,065236	Ortalama bağımlı değişken	500,9713	
Ayarlı R ²	0,067524	Bağımlı değişkenin standart sapması	34,79207	
Regresyonun standart hatası	288,0162	Akaike bilgi kriteri	14,20126	
Toplam kare reşidi	16756574	Schwarz kriteri	14,32877	
Günlük olasılığı	-1483,132	Hannan-Quinn kriteri	14,25281	
Durbin-Watson test istatistiği	0,473614			

Analiz sonucunda endekste yer alan işletmeler Müşteri bağımsız değişken faktörü açısından incelenmiştir. Olasılık değeri $p= 0,7690 > 0,10$ olduğu için müşteri değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamsızdır. Ancak değişken katsayısı $c= 0,101708 > 0$ olduğu için iki değişken arasında pozitif bir ilişki mevcuttur. Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan firmaların müşterileri ile ilgili faaliyetleri kârlarını olumlu yönde etkilemektedir.

İşletmeler Paydaş bağımsız değişken faktörü açısından incelenmiştir. Olasılık değeri $p= 0,1981 > 0,10$ olduğu için paydaş değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamsızdır. Değişken katsayısı $c= -2,013440 < 0$ olduğu için iki değişken arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Endekste yer alan işletmelerin paydaşlarıyla ilgili faaliyetleri kârlılıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Risk Yönetimi bağımsız değişkeni kârlılık bazında incelenmiş olup olasılık değeri $p= 0,0000 < 0,10$ olduğu için risk yönetimi değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamlıdır ve değişken katsayısı $c= 9,291218 > 0$ olduğu için iki değişken arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki mevcuttur. İşletmeler kârlarını maksimize etmek için risklerini etkin yönetmelidir. İşletmelerin kârını en çok etkileyen değişken risk yönetimidir.

İşletmeler Sürdürülebilirlik bağımsız değişken faktörü açısından incelenmiştir. Olasılık değeri $p= 0,0227 < 0,10$ olduğu için paydaş değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Fakat değişken katsayısı $c= -1,278183 < 0$ olduğu için iki değişken arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Endekste yer alan işletmelerin sürdürülebilirlik faaliyetleri kârlılıklarını olumsuz yönde etkilemektedir. Sürdürülebilirlik faaliyetleri işletmeler için ek maliyet yaratmaktadır, sürdürülebilirlik faaliyetleri arttıkça kârlılık düşmektedir.

İşletmeler Toplum bağımsız değişken faktörü açısından incelenmiştir. Olasılık değeri $p= 0,0225 < 0,10$ olduğu için paydaş değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Ancak değişken katsayısı $c= -2,743353 < 0$ olduğu için iki değişken arasında negatif bir ilişki söz konusudur. Endekste yer alan işletmelerin toplum ilgili faaliyetleri kârlılıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

İşletmeler Yenilik bağımsız değişken faktörü açısından incelenmiş olup olasılık değeri $p= 0,2567 > 0,10$ olduğu için müşteri değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamsızdır. Ancak değişken katsayısı $c= 2,399928 > 0$ olduğu için iki değişken arasında pozitif bir ilişki mevcuttur. Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan firmaların yenilik çalışmaları kârlarını

olumlu yönde etkilemektedir. Yenilik değişkeni kârlılık değişkenini risk yönetiminden sonra en fazla etkileyen değişkendir. İşletmeler yenilik yoluna gittiklerinde kârları da artmaktadır.

Çevre bağımsız değişkeni kârlılık bazında incelenmiş olup olasılık değeri $p = 0,0383 < 0,10$ olduğu için çevre değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamlıdır ve değişken katsayısı $c = 1,103349 > 0$ olduğu için iki değişken arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki mevcuttur. İşletmeler çevre ile ilgili faaliyetlerini arttırdıkça kârlılıkları da artmaktadır. Tüketicilerin günümüzde bir ürünü satın almadan önce işletmenin çevre ile ilgili önlemlerini de dikkate alarak ürünü satın alma kararı verdiklerini göz önünde bulundurduğumuzda çevre faktörünün kârlılığı etkilediği görülmektedir.

İşletmeler Çalışan bağımsız değişken faktörü açısından incelenmiş olup olasılık değeri $p = 0,0000 < 0,10$ olduğu için çalışan değişkeninin kârlılık değişkenine olan etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Değişken katsayısı $c = 1,846390 > 0$ olduğu için iki değişken arasında pozitif bir ilişki mevcuttur. İşletmelerin çalışanları ile ilgili faaliyetleri eğitim vs. işletmenin kârlılığını olumlu etkilemektedir. Çalışanlarına değer veren bir işletmenin çalışanlarının daha verimli çalıştığını ve etkin ürün/hizmet ürettiklerini göz önünde bulundurduğumuzda çalışan faktörünün işletmenin kârlılığı üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu görülmektedir.

8. SONUÇ

Doğada yaşayan her canlının hayat süresi olduğu gibi işletmelerinde belirli bir süre sonra sona eren bir yaşam süresi bulunmaktadır. İşletmeler yönünden bakıldığında bu süreyi uzatmak veya kısaltmak işletmelerin bağlı bulunduğu süreçlere ve bu süreçte meydana gelebilecek olasılıklarla yakından ilgilidir. Bu süreçte sürdürülebilirlik kavramı devreye girmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı hayatın hemen hemen her alanında etkisini göstermeye başlamıştır. İşletmelerin yalnızca kâr amaçlı yönetim stratejilerinin uzun dönemde sürdürülebilirlik açısından başarısızlıkla sonuçlanabileceği görülmektedir. Bu nedenle sürdürülebilirliğini devam ettirmek gayesinde olan işletmeler yalnızca kâr amacı güden kuruluşlar kimliğinden sıyrılmalı, çevreye topluma sorumlu yapılara dönüşmelidir.

Günümüzde işletmelerin birçoğu sürdürülebilirlik raporu yayımlamakta ve kamuoyuyla paylaşmaktadır. Çünkü işletmenin çevre, sosyal ve ekonomik faaliyetlerini takip eden karar vericiler artık sınırlı sayıda değil oldukça fazladır. İşletmeye yatırım yapacak birey kurum veya kuruluşlar, işletmenin ürettiği ürün veya hizmete ihtiyaç duyan tüketiciler, işletmelerin

paydaşları karar vericilerden bazılarını oluşturmaktadır. Bu nedenle işletmelerin faaliyetlerini paylaşımları işletmelere avantaj sağlamaktadır. İşletmeler bu vasıta ile hem üzerine düşen sorumluluklarını yerine getirmekte hem de kazançlarını arttırmaktadırlar.

Sürdürülebilirliğin önemli bir boyutu da sosyal sorumluluktur. İşletmelerin sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri durumunda bilgi edinme öğrenme ve yaratıcılık potansiyelleri artış göstermektedir. Sosyal sorumluluk faaliyetlerini ciddiye alan işletmelerin marka değeri ve piyasa değeri de aynı oranda artmakta ve toplumun desteğiyle birlikte saygınlık kazanmaktadırlar. Bazı durumlarda işletmeler sosyal sorumluluk faaliyetlerini ek maliyet olarak görmektedirler. Ancak bilinmelidir ki sosyal sorumluluk işletmelerin karşısına çıkabilecek olumsuz durumlara karşı önlem almayı da gerektiren bir husustur. Bu bağlamda işletmeler karşılaşılabilecekleri sorunlara önceden önlem aldığı için problemin önem derecesine göre daha az maliyetle sorunun üstesinden gelmektedirler. Dolayısıyla işletmeler sosyal sorumluluğu, bir maliyet olarak değil kazanç olarak düşünmelidir.

Sosyal sorumluluk aynı zamanda finansal performansın da önemli bir fonksiyonudur. İşletmelerin finansal performansı dönem içerisinde gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerle ilgili veriler bazında ölçülmektedir. Bu verileri doğru, şeffaf, tarafsız ve adil bir şekilde sunmak işletmenin sosyal sorumluluğu olarak bilinmektedir. İşletmelerin sunduğu bu verilere dayanarak bilgi kullanıcılarının alacakları rasyonel kararlar işletmelerin sürdürülebilir olmasını sağlayacaktır.

Bu amaçla bu çalışmada işletmelerin Sürdürülebilirlik Raporlarında ve Faaliyet Raporlarında kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili yaptıkları açıklamaların işletmelerin finansal performansı üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Bu çalışma kapsamında BİST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunan 35 işletmenin 2011-2016 yılları arasında sürdürülebilirlik raporları ve faaliyet raporları açıklamaları bağımsız değişken ve işletmelerin 2011-2016 yılları arasındaki finansal raporları bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Faaliyet raporları açıklamaları kapsamında 8 değişken belirlenmiştir. Bu değişkenler; müşteri, çalışan, çevre, toplum, paydaş, risk yönetimi, sürdürülebilirlik ve yeniliktir. Söz konusu değişkenlerin seçilme nedeni; kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik kavramlarının tanımında da yer alıp, aynı zamanda işletmelerin yayımladıkları faaliyet ve sürdürülebilirlik raporları kapsamında sıklıkla kullanılmış olmaları gösterilebilir.

İşletmelerin finansal performanslarının ölçümü için bağımlı değişken olarak; kârlılık oranları tercih edilmiştir.

İlk aşamada işletmelerin faaliyet ve sürdürülebilirlik raporlarında geçen yukarıda belirtilen 8 bağımsız değişken kavramı için içerik analizi yapılmış hangi kelimenin kaç kere kullanıldığı hesaplanmıştır.

İkinci aşamada işletmelerin finansal performans göstergesi olarak seçilen bağımlı değişkenlere oran analizi uygulanmıştır. Bağımsız değişkenlerde yer alan her bir oran kendi içerisinde de farklı oranlar barındırması sebebiyle, örneğin kârlılık değişkeni 4 farklı rasyo içermektedir (faaliyet kârı-net kâr-özsermaye kârlılığı-aktif kârlılık) temel bileşenler yöntemi ile tek değişkene indirgenmiştir. Son olarak panel veri en küçük kareler yöntemi kullanılarak sosyal sorumluluk açıklamalarının finansal performans üzerine etkisi tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular sırasıyla;

Panel veri analizi EKK yönteminden hesaplanan katsayı tahminlerine göre kârlılık oranları bazında paydaş, sürdürülebilirlik ve toplum katsayıları negatif bulunmuştur. Buda ilgili değişkenlerin kârlılığı olumsuz yönde etkilediği anlamına gelmektedir. Müşteri, risk yönetimi, yenilik, çevre ve çalışan katsayıları pozitif bulunmuştur. Buda ilgili değişkenlerin kârlılığı olumlu yönde etkilediği anlamına gelmektedir.

Bu çalışmada işletmelerin finansal performanslarını ölçmek için muhasebe temelli göstergeler kullanılmıştır. Bu çalışmayı izleyen araştırmalarda finansal performans, piyasa bazlı göstergeler kullanılarak ölçümlenip kurumsal sosyal sorumluluk ile ilişkisi tespit edilebilir. Ayrıca Sürdürülebilirlik Endeksinde yer alan işletmelerde her sene artış olduğu gözlemlenmektedir bu sebeple bu çalışmayı izleyen araştırmalarda incelenen işletmelerin kapsamı daha da genişletilerek daha fazla sayıda işletmeye uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Aktan, C.C. ve D. Börü. 2007. “Kurumsal Sosyal Sorumluluk”, Aktan. C.C. (ed.), Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk, İstanbul, İGİAD Yayınları.

- Alparslan, A ve M. Aygün. 2013. “Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Firma Performansı”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18 (1).
- Aras, G., A. Aybars ve O. Kutlu. 2010. “Managing Corporate Performance: Investigating the Relationship Between Corporate Social Responsibility and Financial Performance in Emerging Markets”, International Journal of Productivity and Performance Management, 59 (3).
- Arsoy, A.P., Ö. Arabacı ve A. Çiftçiöğlü. 2012. “Corporate Social Responsibility and Financial Performance Relationship: The Case of Turkey”, The Journal of Accounting and Finance, 53.
- Ateş, B ve S. Senal. 2012. “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kapsamında Muhasebenin Sosyal Sorumluluğu: Süleyman Demirel Üniversitesi’nde Bir Araştırma”, Çukurova Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16 (1).
- Ateşoğlu, İ ve A. Türker. 2010. “Konaklama İşletmelerinin Sosyal Sorumluluk Faaliyetlerine Yaklaşımı: Muğla İli Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15 (3).
- Balı, S ve M.O. Cinel. 2011. “Bir Rekabet Aracı Olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk”, ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 2 (4).
- Başar, B. 2014. “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Kimya-Petrol-Plastik Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Araştırma”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 21 (2).
- Büyüköztürk, Ş ve E. Kılıç, Ö. E. Akgün, Ş. Karadeniz, F. Demirel. 2008. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Pegem Yayınları, Ankara.
- Chen, H and X. Wang. 2011. “Corporate Social Responsibility And Corporate Financial Performance in China: An Empirical Research From Chinese Firms”, Corporate Governance, 11 (4).
- Cochran, P. L and R. A. Wood. 1984. “Corporate Social Responsibility and Financial Corporate Social Responsibility and Financial Performance”, Academy of Management Journal, 27 (1).

- Doğru, G. 2012. “Kurumsal Sürdürülebilirlikte stratejik İnsan Kaynakları Yönetiminin Rolü”, Dokuz Eylül Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Göneç, E ve J. Wolflin. 2004. “Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Yönetim ve Karar Verme Süreci”, SES Topluluğu- US Fish & Wildlife Service, (3)1.
- Gölbahar, Y ve A. Alper. 2009. Öğretim Teknolojileri Alanında Yapılan Araştırmalar, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 42 (2).
- Gür, B. 2012. “Sürdürülebilir Kalkınma, Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Türkiye’de Mikro Finansman Uygulamaları”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11 (1).
- Karatepe, S. 2008. “İtibar Yönetimi: Halkla İlişkilerde Güven Yaratma”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7 (23).
- Margolis, J.D and J.P. Walsh. 2001. “Misery Loves Companies: Whither Social Initiatives by Business?”, Division of Research Harvard Business School.
- McWilliams, A and D. Siegel. 2000.“Corporate Social Responsibility And Financial Performance: Correlation or Misspecification?”, Strategic Management Journal, 21 (5).
- Mohr, L.A., D. J. Webb and E. Haris. 2001. “Do Consumers Expect Companies to be Socially Responsible? The Impact of Corporate Social Responsibility on Buying Behavior”, The Journal of Consumer Affairs, 35 (1).
- Nadem, I. 2012.“Impact of Corporate Social Responsibility on Financial Performance of Corporations: Evidence From Pakistan”, International Journal of Learning & Development, 2 (6).
- Nidumolu, R., C.K. Prahalad and M.R. Rangaswami. 2009. “Why Sustainability is Now the Key Driver of Innovation”, Harvard Business Review, 87 (9).
- Sarıkaya. M. ve F. Z. Kara. 2007. “Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık”, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14 (2).
- Tavşancıl E ve E. Aslan. 2001. İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri, Epsilon Yayınları, İstanbul.

Tonush, Z. and H.Y. Tez. 2013. “Farklı Paydaşların Kurumsal İtibarı Değerlendirmelerindeki Farklılığın Sosyal Ve Finansal Performans Algılarıyla İlişkisi”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 35.

Tsoutsoura, M. 2004. Corporate Social Responsibility And Financial Performance <http://escholarship.org/uc/item/111799p2> (Erişim Tarihi: 20. 06. 2017).

Yanık, S. 2011. TSPAKB (Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği). Muhasebe, Denetim ve Etik Kurallar, Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisansı Eğitimi.

FİNANSAL HİZMETLER SEKTÖRÜNDE FİNANSAL OLMAYAN BİLGİLERİN RAPORLANMASI: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA*

Yrd. Doç. Dr. Nuray DEMİREL ARICI**

Arş. Gör. Nihal ALTUN***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 578-607

ÖZ

Günümüzde birçok işletme sürdürülebilirlik faaliyetlerinde bulunmakta ve bu faaliyetleriyle ilgili bilgileri paydaşlarına sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, 2011-2015 yılları arasında Türkiye’de finansal hizmetler sektöründe sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilgili finansal olmayan bilgilerin raporlanma düzeyini tespit etmek ve çalışma dönemi itibarıyla bu bilgilere ilişkin trendleri ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmada, seçilen bankaların sürdürülebilirlik raporları belli kategoriler dahilinde sistematik olarak incelenmiş ve sonuçlar raporlanmıştır. Ayrıca her bir bankanın belirlenen kategorileri ilk yayınladıkları sürdürülebilirlik raporları ile son yayınladıkları sürdürülebilirlik raporlarındaki açıklama düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımlı iki örneklem t-testi ile test edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, "kadın" ve "iş sağlığı ve güvenliği" kategorilerinin açıklama düzeyinde anlamlı bir artış yaşandığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik Raporlanması, Bankalar, Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması

JEL Sınıflandırması: M40, M41, Q56

* Bu çalışma, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yrd. Doç. Dr. Nuray DEMİREL ARICI danışmanlığında Arş. Gör. Nihal ALTUN tarafından tamamlanan "Küresel Sürdürülebilirlik Raporlama İlkeleri Çerçevesinde Finansal Olmayan Bilgilerin Raporlanması: Finansal Hizmetler Sektörü Üzerine Bir Çalışma" adlı yüksek lisans tezinden türetilmiştir. Makale gönderim tarihi: 23.01.2018; kabul tarihi: 29.05.2018.

** Manisa Celal Bayar Üniversitesi İşletme Fakültesi İşleme (İngilizce) Bölümü, orcid.org/0000-0002-0504-426X, 0542 587 69 96, nuray.demirel@cbu.edu.tr

*** Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, orcid.org/0000-0003-1040-443, nihal.altun@btu.edu.tr

NON-FINANCIAL REPORTING IN FINANCIAL SERVICES SECTOR: AN EMPIRICAL RESEARCH ON SUSTAINABILITY REPORTS

ABSTRACT

In present, many businesses are engaged in sustainability activities and present information about these activities to their stakeholders through sustainability reports. The aim of this study is to determine the disclosure level of non-financial information related to the sustainability activities in financial services sector in Turkey between 2011-2015 and demonstrate disclosure trends. For this purpose, the sustainability reports of selected banks have been systematically examined within certain categories and the results have been reported. In addition, the disclosure levels of categories for each bank is tested by two paired sample t-test whether there is a significant difference between the first and last sustainability reports. As a result of the study, it is determined that the disclosure level of "woman" and "health and safety at work" is increased significantly.

Keywords: Sustainability Reporting, Banks, Non-Financial Reporting

JEL Classification: M40, M41, Q56

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1987 yılında yayımlanan Bruntland Raporu'nda tanımlanmıştır. Raporunda kavram, *"gelecek neslin ihtiyaçlarını karşılayabilme imkânlarından ödün verilmeksizin bugünkü neslin ihtiyaçlarının karşılanmasına dayalı ekonomik bir model"* olarak tanımlanmıştır. Kuşaklar arası kaynak dağılımının adaletini benimseyen sürdürülebilir kalkınmanın üç önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlar ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliktir. Toplumun ve ekonominin bir parçası olan işletmeler ve finansal kurumlar için salt üretim ve kar maksimizasyonu odaklı faaliyet dönemi bitmiş durumdadır. İşletmeler, kurum ve kuruluşlar faaliyetlerinden dolayı sürdürülebilirlik algısı gereğince topluma ve çevreye karşı sorumlu davranmalıdırlar.

Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına paralel olan sürdürülebilirlik muhasebesi, kurum ve kuruluşların var olan sürdürülebilir performanslarını ve gelecekle ilgili sürdürülebilirlik sağlayan plan ve projelerini özetleyen raporların hazırlanarak paydaşlara sunulmasını sağlayan alt muhasebe dalıdır. Sürdürülebilirlik muhasebesinin amacı, sürdürülebilir faaliyetlerde bulunan kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin ölçülüp değerlendirilmesidir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de finansal hizmetler sektöründe finansal olmayan bilgilerin raporlanma düzeyini tespit etmek ve çalışma dönemi itibariyle bu bilgilere ilişkin trendleri ortaya koymaktır. Bu amaçla finansal olmayan bilgilerin raporlanmasında güncel bir araç olan sürdürülebilirlik raporları sistematik olarak incelenmiş ve sonuçlar raporlanmıştır.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA KAVRAMI

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ulusların öncelikli hedefi, üretimin artırılarak ekonomik kalkınmanın sağlanması olmuştur. Hızlı sanayileşme sürecinde doğal kaynaklar israf edilerek çevreye zarar verilmiştir.

1960’lı yıllara gelindiğinde sanayiye dayalı kalkınma modelinin çevreye verdiği zararlar kabul edilmeye başlanmıştır. İlk kez 1962 yılında Rachel Carson, *Sessiz Geliş* isimli çalışmasında, tarımsal böcek ilaçlarının çevreye ve hayvanlara olası zararlarına vurgu yapmıştır. 1972 yılında Roma Klübü tarafından hazırlanan *Büyümenin Sınırları* başlıklı rapor, kalkınmanın doğaya olan zararına ilk kez değinen rapordur. Raporda, ekonomi ile çevre arasındaki ilişkinin birbirine bağlı olması gerektiği ve sanayiye dayalı kalkınma modelinin çevreye ciddi zararlar verdiği vurgulanmaktadır (Seydioğulları 2013, 21). Sürdürülebilir kalkınma kavramının tarihsel gelişimi Tablo 1’de görülebilmektedir.

Tablo 1. Sürdürülebilir Kalkınma Konusunda Gerçekleştirilen Uluslararası Görüşmeler

1972	Stockholm Konferansı	2002	Rio+10 Zirvesi
1987	Ortak Geleceğimiz Raporu	2006	AB 6. Çevre Programı
1992	Rio Zirvesi	2010	V. Dünya Kentsel Forumu
1996	Habitat II Zirvesi	2012	Rio+20: İstedığımız Gelecek
1997	Rio+5 Zirvesi		

Kaynak: Seydioğulları 2013, 21.

Tablo 1’de görüldüğü gibi, sürdürülebilirlik kalkınma konusunda çeşitli uluslararası adımlar atılmıştır. Bunlardan ilki Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1972 yılında gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı”dır. İsveç’in Stockholm şehrinde gerçekleşen bu konferansta çevre eğitimi ve sürdürülebilirlik kavramları küresel bir anlam kazanmıştır. Bildiride yer alan “*insanlık, şimdiki ve gelecek nesiller için çevreyi korumak ve iyileştirmek zorundadır*” ifadesi ile sürdürülebilir kalkınma kavramının çevresel boyutuna dikkat çekilmiştir (Ünal ve Dımışkı 1999, 143).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk kez 1987’de Bruntland (Ortak Geleceğimiz) Raporu’nda Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından “*bugününün insan ihtiyaçlarının, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerini feda etmeden karşılanabilmesi*” olarak ifade edilmiştir (UN 1987). 1992 yılında Rio de Jenerio’da gerçekleştirilen Rio Konferansı ile sürdürülebilir kalkınma, global ölçekte aktif bir politika haline gelmiştir. 178 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen konferansta, sürdürülebilir kalkınma kavramının içeriği genişletilmiş ve tanımın temelinde doğa ile sağlıklı, uyumlu bir yaşam hakkı olduğu kabul edilmiştir (Tıraş 2012, 63). 1996 yılında İstanbul’da düzenlenen Habitat II Konferansı, insan yerleşmelerinin genelinde yaşanan sıkıntıları aşmak için yapılacak olan çalışmalara ışık tutan bir organizasyondur (www.csb.gov.tr). Habitat II toplantısının sürdürülebilir bir yerleşme ile herkese konut ve yeterli barınak başlıklı iki önemli konusu bulunmaktadır (www.imo.org.tr). 1997 yılında gerçekleştirilen Rio+5 Zirvesi, 1992 Rio Konferansı’nda alınan kararların, geçen beş yıllık süre zarfında nasıl ele alındığını, uygulanıp uygulanmadığını değerlendirmek için gerçekleştirilmiştir. Zirve sonucunda, 1992 Zirvesi’nin başarılı ve somut bir girişim sunmadığı vurgulanmıştır (Seydioğulları 2013, 22). 2002 yılında gerçekleştirilen Rio+10 Zirvesi, Rio Zirvesi’nin son on yıllık değerlendirmesini sunmak için gerçekleştirilmiştir. Zirvenin sonuç bildirgesinde, yoksullukla mücadelenin, enerji arzı çeşitliliğinin ve buna bağlı olarak yenilenebilir enerji kullanımının artırılmasının ve ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin oluşturulmasının 2005 yılına kadar başlatılması kararları alınmıştır (Özmehmet 2010, 11).

6. Çevre Eylem Programı’nda AB’nin çevre alanında alması gereken önlemlere yer verilmektedir. İklim değişikliği, doğa ve biyolojik çeşitlilik, çevre ve sağlık ile ilgili doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve atıkların yönetimi konuları öncelik alanları olarak belirlenmiştir (Çokgezen 2007, 96). 2012 Rio+20 Zirvesi’nde vurgulanan sürdürülebilirlik yaklaşımında, “*gelecek kuşaklara bir yük bırakmaksızın, bir kentin yaşam kalitesini ekolojik, kültürel, siyasi, kurumsal, toplumsal ve ekonomik bileşenler açısından geliştirmeyi*” öngörülmektedir. Zirvede sürdürülebilir gelişme ve yoksulluğun azaltılması çerçevesinde, yeşil ekonomi ve sürdürülebilir gelişme yeniden tartışılmıştır (Özcan 2016, 37-54).

Sürdürülebilirlik kavramı ekonomi, çevre ve toplum olmak üzere üç boyutu kapsamaktadır. İlk zamanlar ayrı ayrı ele alınan bu boyutların zamanla sürdürülebilirlik stratejilerinin gerçekleştirilmesinde bir bütün olarak ele alınmaları gereği anlaşılmıştır. *Ekonomik kalkınma açısından sürdürülebilirlik*, ekonomik faaliyetler gerçekleştirilirken kaynak kullanımına dikkat

etmek ve bu bilinçle üretimde bulunmak anlamına gelmektedir. Ekonomi, topluma bağımlı şekilde var olmakta; toplum ise varlığının devamı için çevreye ihtiyaç duymakla beraber insan faaliyetlerinden etkilenmektedir (Giddings ve diğerleri 2002, 191). *Çevrenin korunmasına yönelik sürdürülebilirlik*, insan faaliyetleri sonucu zarar gören doğanın tahribatını azaltmakla ilgilidir (Alpagut 2010, 65). İnsan sağlığının, hava, su ve toprak kalitesinin korunması anlamına gelen biyoçeşitliliğin korunması, ancak sürdürülebilir bir çevre anlayışı ile mümkündür. Bu nedenle çevreye daha duyarlı ekonomik kalkınma modelleri benimsenmelidir. Çünkü bozulan bir çevreyi, bozulduktan sonra onarmak, korumaktan daha zordur (Kaypak 2011, 26). *Sosyal açıdan sürdürülebilirlik* ise, sadece tüketen bir toplum değil, tüketimde bulunurken çevreye duyarlı ve çevreye en az zarar veren tüketici profilinin oluşturulmasını öngörmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik aynı zamanda, toplumlararası eşitsizliğin ortadan kaldırılması, kültürel sistemin devamı gibi kavramları içeren insan odaklı bir olgudur. Bunun yanı sıra eğitim ve sağlık gibi sosyal hizmetlerin sağlanması, gelir dağılımı adaletsizliğinin ve cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması anlayışının benimsenmesidir. Sürdürülebilir kalkınma ekonomik, çevresel ve sosyal ilkelerin eşanlı olarak gözetilmesiyle mümkün olmaktadır (Sarıkaya ve Kara 2007, 224).

3. KURUMSAL RAPORLAMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kurumsal raporlama, işletmelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Finansal raporlar temel olarak işletmelerin finansal performansını, faaliyet sonuçlarını ve nakit akışlarını gösteren raporlardır. Finansal raporlar, işletmenin paydaşlarının işletmeyle ilgili ekonomik kararlar verirken başvurdukları en önemli bilgi kaynaklarıdır.

Halka açık işletmelerin finansal raporlarını yayımlama zorunluluğu, 1930'larda yaşanan Büyük Buhran'ın etkisiyle Amerika Birleşik Devletleri'nde 1933 yılında yapılan yasal düzenlemelerle birlikte başlamaktadır (Karğın ve diğerleri 2013, 30). Yaşanan büyük krizin yatırımcı güvenine zarar verdiğini düşünen ABD, Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu (SEC)'nu kurarak, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini (US-GAAP) oluşturmuş ve borsada işlem gören şirketlerin finansal bilgilerinin yayınlanmasını zorunlu hale getirmiştir (Aras ve Sarioğlu 2015, 21). Finansal raporlamanın yatırımcı güvenini arttırdığını gören ülkeler, benzer düzenlemelerle işletmelerin finansal raporlarını yayımlamalarını talep etmişlerdir.

Küreselleşmeyle birlikte, işletmelerin faaliyetlerinin ulusal sınırları aşması, internet tabanlı finansal raporlama, işletmelerin başka ülkelerin borsalarında işlem görebilme imkanının ortaya çıkması ve sınır ötesi yatırımlar gibi sebeplerle muhasebede uluslararası standartların geliştirilmesi ihtiyacını gündeme getirmiştir. Uluslararası muhasebe standartlarıyla ilgili süreç 1960'lara kadar eskiye dayanmakta ise de, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından 2001 yılından beri ilke bazlı standartlar yayınlamakta ve bu standartlar birçok ülke tarafından gönüllü olarak kabul görmektedir (Arıcı ve Karğın 2017, 216).

1980'lerden sonra ekonominin daha fazla bilgi odaklı olması, daha az makine ve fiziksel güce dayalı olması ile birlikte bir firmanın değeri sadece defter değeri ile ölçülemez duruma gelmiştir (Eccles ve Serafeim 2014, 4). Büyük bir hızla artan teknolojik gelişmeler ile birlikte çevresel konulara olan duyarlılığın artması finansal raporların son yıllarda tarafların bilgi ihtiyacını gidermede yetersiz kaldığını ortaya koymuştur (Büdeyri ve Kısa 2016, 183). Makine ve emeğe dayalı üretim giderek azalırken, bilgiye dayalı üretimin artması ile birlikte şirketlerin varlıkları, bilançolarında gözükmeyen gayri nakdi varlıklara kaymış durumdadır. Finansal raporlar, gayri nakdi varlıkları sunmada yetersiz kalmaktadırlar (Altınay 2016, 48). Ayrıca finansal raporlamanın en sık eleştirilen tarafından bir tanesi de sosyal, çevresel ve toplumla ilgili raporlamayı içermemesidir (Aydın 2015, 62).

Finansal olmayan bilgilerin raporlanması çabası, geçmişten günümüze dört aşama geçirmiştir. Birinci aşama; 1960-1970'li yıllarda, sanayi devriminden bu yana üretiminin ve makineleşmenin, çevreye verdiği zararın azaltılmaya çalışıldığı süreçtir. İkinci aşama; yaşanan doğal afet ve felaketler nedeniyle hükümetlerin işletmeler için düzenlemeler getirdiği 1980'li yıllardır. Üçüncü aşama, uluslararası organizasyonların bu konuda pek çok çalışma yaptığı 1990'lı yıllardır. Son aşama ise, üçlü performans ölçütleri esas alınarak, kurumsal sosyal sorumluluk raporlamanın daha gelişmiş hali olan sürdürülebilirlik raporlamasıdır (Akarçay 2014, 3).

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

Küreselleşme ile birlikte faaliyetlerini kendi sınırlarının dışına çıkarak gerçekleştiren işletmeler, toplum, çevre ve ekonomide küresel izler bırakmaktadırlar. Artan küresel etki ile birlikte toplumun ve işletme paydaşlarının işletmelerden beklentileri artmakta ve dolayısıyla

işletmelerin sorumlulukları artmaktadır. İşletmelerden salt üretim odaklı değil, üretimde bulunurken meydana getirdikleri sorunları ortadan kaldırmaları ve çözümün bir parçası olmaları beklenmektedir (Yangil 2015, 361).

Sürdürülebilirlik raporlaması, çoğunlukla gönüllülük esasına dayalıdır. Fakat bazı ülkeler raporlamanın zorunlu olması için bir takım düzenlemeler yapmaktadırlar. İsviçre, Norveç, Finlandiya, Danimarka, Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde kurumsal sosyal sorumluluk/sürdürülebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Geçtiğimiz son on yıl içerisinde sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili küresel düzeyde çeşitli standartlar geliştirilmiştir. Bunlardan bazıları Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, Küresel Raporlama Girişimi (GRI), ISO 26000, SA 8800, ISO 14001'dir. En yaygın olarak kullanılan standart, 1997 yılında yayınlanan GRI'dir (Bonson ve Bednarova 2015, 183). GRI'nin misyonu, her büyüklükteki ve her sektördeki kurumlar tarafından kullanılacak güvenilir raporlama çevresi oluşturarak, raporlamanın standart hale getirilmesidir (www.globalreporting.org).

Sürdürülebilirlik raporları; hissedarlar, olası yatırımcılar, çalışanlar, müşteriler, akademisyenler, ilgili diğer gruplar tarafından değerlendirilmekte olduğu için farklı paydaşların farklı beklentileri olmaktadır (Hoşnut 2015, 120). Paydaşların beklentilerini karşılayabilmek için geliştirilen sürdürülebilirlik raporlamasının öne çıkan nedenleri şu şekilde sıralanmıştır (Aksoy 2013, 1-2):

- Küresel ısınmanın etkisiyle meydana gelen iklim değişikliğinin akabinde yaşanan çevresel felaketlerin, işletmelerin faaliyetlerinde daha dikkatli davranmalarını zorunlu kılması,
- Uluslararası düzeyde gerçekleştirilen ticari anlaşmalarda öne çıkan ve uluslararası finans kuruluşlarının kredi kullanım şartlarında “sürdürülebilirlik” kriterinin yer almaya başlaması,
- Yatırımcıların sadece şirketin ekonomik verimliliğine odaklanmayıp, sosyal ve çevresel performanslarını da değerlendirmeye başlamaları,
- Müşterilerin ve tüketicilerin, şirketlerin sosyal ve çevresel performansını değerlendirip, tercihlerini bu şekilde yapmaya başlamaları,
- Çevreye ve topluma duyarlı işletmelerin, marka değerinin ve itibarının yükseleceği görüşünün hakim olmaya başlaması,

- Borsada işlem gören şirketlerin finansal performanslarının açıklanmasına ilaveten sosyal ve çevresel performanslarını açıklama zorunluluğunun getirilmesi,
- İşletmelerin uzun vadede devamlılığının sosyal, çevresel ve ekonomik kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasına bağlı olduğunun ve rekabet avantajının bu sayede gerçekleştirileceğinin benimsenmesi.

Faktörler göz önüne alındığında, işletmeler uzun vadede değer yaratmak ve rekabet avantajı elde edebilmek için politikalarına sürdürülebilirlik ekseninde devam etmek zorunda kalmışlardır. Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan işletme sayısı her geçen gün artmaktadır. 2015 yılında KPMG tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre; N100¹ şirketlerinin üçte biri sürdürülebilirlik raporlaması yaparken, G250² şirketleri arasında sürdürülebilirlik raporlaması oranı ise yüzde 90'dır (www.kpmg.com).

5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASIYLA İLGİLİ AMPİRİK LİTERATÜR

Günümüzde yaşanan hızlı değişimler neticesinde çağdaş yönetim anlayışında ortaya çıkan yeni eğilimlerle birlikte, işletmelerin raporladıkları kar rakamları tek başına yeterli olamamaktadır. Hizmetler sektörü, özellikle de bankalar bu eğilimlerden çok fazla etkilenmektedir (Tek ve Gümüş 2006, 13). Konu ile ilgili literatür taraması yapıldığında, çok sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Aşağıda bankacılık sektörü üzerine yapılan çalışmaların bir kısmı özetlenmiştir.

Parlakkaya ve diğerleri (2016), Türkiye'deki bankaların kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) raporlarını karşılaştırabilmek ve değerlendirebilmek için Küresel Raporlama Girişimi şablonunu baz almışlardır. Türkiye'de 2015 Ocak ayı itibarıyla 51 bankanın faaliyet gösterdiği yalnız 12 bankanın sosyal sorumluluk faaliyetlerini raporladıkları bilgisine ulaşılmıştır. 10 bankanın GRI standartlarına uyumlu bir şekilde rapor hazırladıklarını öne belirtmişlerdir. Fidan ve Şentürk (2017), örnek olay tarama modeli kullanılmışlar ve sonucunda Akbank, Garanti Bankası ve İş Bankası'nın KSS uygulamalarında işbirliğini önemsedikleri bulgusuna varmışlardır. Özçelik ve Öztürk (2014), Türkiye'de faaliyet gösteren ve sürdürülebilirlik raporu

¹ 45 ülkenin her birinde geliri en yüksek 100 şirket. Dünya çapında toplam 4500 şirket, Bankalar bu örneğin yaklaşık %7'sini oluşturmaktadır.

² Fortune 500, 2014 listesinde tanımladığı gibi dünyanın en büyük 250 şirketi. Bankalar bu örneklemin % 12'sini oluşturmaktadır.

yayınlanmış bankaların 2011 yılı sürdürülebilirlik performansını analiz etmiş ve neticesinde, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası'nın sürdürülebilirlik performansı açısından birinci olduğu bulgusuna erişmişlerdir. Ada ve Kılıç (2014), sürdürülebilir bankacılık kavramını ve Türkiye ile Avrupa Birliği'nde faaliyet gösteren bankaların sürdürülebilir kalkınmaya katkılarını seçilen bankalar kapsamında incelemişlerdir. Sonuç olarak AB'ndeki bankaların faaliyetlerinin, kamunun ve kurumların sosyal ve çevresel konular hakkında duyarlı olduklarından dolayı çevresel ve sosyal konulara önem verdikleri yargısına varmışlardır.

6. UYGULAMA

6.1. Amaç, Veri ve Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 2011-2015 yılları arasında finansal hizmetler sektöründe finansal olmayan bilgilerin raporlanma düzeyini tespit etmek ve çalışma dönemi itibariyle bu bilgilere ilişkin trendleri ortaya koymaktır. Çalışmanın kapsamını, kurumsal sürdürülebilirlik raporları veri tabanında (www.kurumsalsurdurulebilirlik.com) veya bankaların kendi web sayfalarında en az iki sürdürülebilirlik raporu bulunan bankalar oluşturmaktadır. Bu bankalar ve raporları aşağıdaki Tablo 2'de görülebilmektedir.

Tablo 2. Sürdürülebilirlik Raporlarının Bankalara ve Yıllara Göre Dağılımı

Bankalar	2011	2012	2013	2014	2015
Türkiye İş Bankası	X	✓	✓	✓	✓
Garanti Bankası	✓	X	✓	✓	✓
Akbank	✓	✓	✓	✓	✓
Yapı Kredi Bankası	✓	✓	✓	✓	✓
Şekerbank	X	X	✓	X	✓
TSKB	✓	X	✓	X	✓

Yapılan araştırmada bankacılık sektöründe ilk sürdürülebilirlik raporlamasının 2008 yılında TSKB tarafından yapıldığı ve 2008-2015 yılları arasında toplam 28 adet rapor yayımlandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte yapılan analizlerde karşılaştırılabilirliğin sağlanabilmesi amacıyla çalışma dönemi, 2011-2015 olarak belirlenmiş ve söz konusu dönemdeki 23 rapor incelemeye alınmıştır.

Çalışmada yöntem olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, yazılı ve görsel metinlerin analizi için kullanılan nitel veri analiz türleri arasında en sık kullanılan analiz şeklidir (Özdemir 2010, 335). İçerik analizlerinde, çalışma konusuna ilişkin standart kategorilerin

bulunmaması ve kategorilerin araştırmacıların öznel yaklaşımlarından etkilenmesi bu tür çalışmaların önemli kısıtlarından biridir.

Sürdürülebilirlik raporları temel olarak ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Bu araştırmanın konusunu bankaların sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik hakkındaki açıklamaları oluşturmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarında ortak bir dilin olmaması nedeniyle alt kategoriler belirlenirken, incelenen sürdürülebilirlik raporlarındaki açıklanma düzeyleri dikkate alınmıştır. Söz konusu alt kategorilerin arttırılabilirliği mümkündür. Ancak kategori sayısının arttırılmasının karşılaştırılabilirliği azalttığı görüldüğünden, nihai olarak iki ana kategoride yer almak üzere toplam yedi alt kategoride karar kılınmıştır.

Çalışmada sosyal sürdürülebilirlik için dört alt kategori belirlenmiştir:

❖ *Eğitim ve Öğretim:* Çalışanların hizmet içi eğitimi, toplumun eğitimine katkılar, yetişkinlere finansal okur yazarlık eğitimleri, tasarruf eğitimleri, işaret dili eğitimi, girişimcilik eğitimleri vb.

❖ *Kadın:* Kadınların sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi, kadın çalışan sayısının arttırılması, kadın girişimcilere yönelik eğitimler vb.

❖ *İş Sağlığı ve Güvenliği:* Sağlıklı ve güvenli iş yerleri için yapılan uygulamalar, çalışan sağlığı ve güvenliğini önemsenmesi, farkındalıkları arttırmak adına eğitim programlarının düzenlenmesi vb.

❖ *Kültür – Sanat ve Spor:* Sanata destek, sergi açma fırsatları, sportif faaliyetlere destek vb. yer almaktadır.

Sürdürülebilirliğin ikinci boyutu olan çevresel sürdürülebilirlik için üç alt kategori belirlenmiştir:

❖ *Enerji:* Yenilenebilir enerji kaynaklarına fon sağlanması, enerji tasarrufu, enerjiyi daha yeşil kullanmak, yenilenebilir enerji projeleri ile cari açığı azaltmak vb.

❖ *Karbon Emisyonu:* Karbon emisyonlarını azaltma faaliyetleri, müşterilerini çevresel ayak izlerini azaltmaları konusunda bilgilendirmeleri, yenilenebilir enerjiye yatırım yapmak vb.

❖ *Geri Dönüşüm*: Kağıt, plastik, cam kullanımını azaltmak, atıkların yeniden kullanılmasını sağlamak, çevre dostu malzeme kullanımı ile geri dönüştürülebilir madde kullanılmasını sağlamak vb. yer almaktadır.

Her bankanın çalışma dönemi boyunca yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik raporları alt kategoriler açısından incelenmiş ve bu alt kategorilerin raporlarda yer alma sıklıkları (kelime sayısı) belirlenmiştir. Alt kategorilerin frekans toplamları, ait oldukları ana kategorinin frekansını oluşturmaktadır.

Çalışmanın iki ana ve yedi alt hipotezi söz konusudur. Hipotezler aşağıdaki gibidir:

H1: Bankaların ilk sürdürülebilirlik raporları (İSR) ile son sürdürülebilirlik raporları (SSR)'ndaki sosyal sürdürülebilirlik açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.1: Bankaların İSR ile SSR'ndaki eğitim ve öğretim kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.2: Bankaların İSR ile SSR'ndaki kadın kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.3: Bankaların İSR ile SSR'ndaki iş sağlığı ve güvenliği kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H1.4: Bankaların İSR ile SSR'ndaki kültür –sanat ve spor kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2: Bankaların İSR ile SSR'ndaki çevresel sürdürülebilirlik açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2.1: Bankaların İSR ile SSR'ndaki enerji kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2.2: Bankaların İSR ile SSR'ndaki karbon emisyonu kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

H2.3: Bankaların İSR ile SSR'ndaki geri dönüşüm kategorisi açıklama düzeyleri arasında fark vardır.

İçerik analizi ile ana ve alt kategoriler için açıklanma düzeyleri (frekanslar) bulunduktan sonra bankaların ilk yayınladıkları sürdürülebilirlik raporları ile son yayınladıkları

sürdürülebilirlik raporlarında her bir ana ve alt kategorinin açıklanma düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı bağımsız iki örneklem t-testi ile araştırılmıştır. Bağımlı iki örneklem t-testi istatistiği aşağıdaki gibi gösterilebilir (Özdamar 2009, 307);

$$t = (\bar{X}_F * \sqrt{n}) / S_F$$

(1)

\bar{X}_F = farkların ortalaması,

S_F = farkların standart sapmasıdır

n = örneklem sayısı

Bu amaçla ilk olarak, testte kullanılan verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. Daha sonra bağımsız iki örneklem t-testinin uygulanabilmesi için gerekli olan normal dağılım koşulunun sağlanıp sağlanmadığı Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile sınanmıştır. Analizlerde SPSS 24 Paket Programı kullanılmıştır.

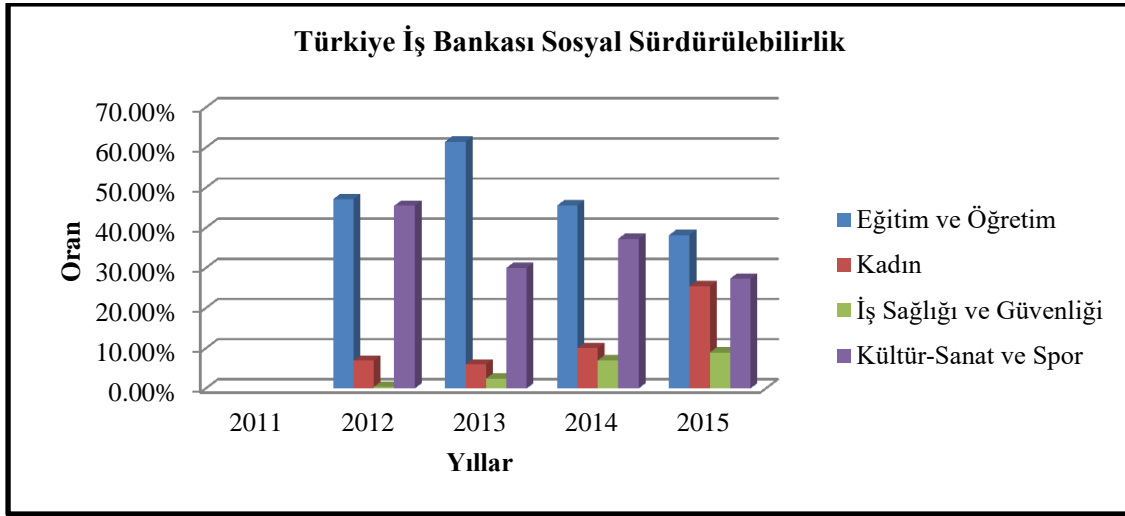
6.2. İçerik Analizine İlişkin Bulgular

Türkiye İş Bankası, Garanti Bankası, Akbank, Yapı Kredi Bankası sürdürülebilirlik raporlarını birer yıllık yayımlarken, Şekerbank ve TSKB ikişer yıllık döngülerde yayımladıkları görülmüştür. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu olmadığından bankaların raporlarında referans aldıkları ilke ve standartlar birbirinden farklı gerçekleşmiştir. Bununla birlikte en çok kullanılan GRI ilkeleridir. Sosyal sürdürülebilirlik için belirlenen dört alt kategoriye ilişkin içerik analizi sonuçları banka ve yıl bazında aşağıdaki tablo ve grafiklerde raporlanmıştır.

Tablo 3. Türkiye İş Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	-	116	174	104	81	475
	(%)*	-	47,15	61,48	45,61	38,21	49,02
Kadın	(f)	-	17	17	23	54	111
	(%)*	-	6,91	6,01	10,09	25,47	11,46
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	-	1	7	16	19	43
	(%)*	-	0,41	2,47	7,02	8,96	4,44
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	-	112	85	85	58	340
	(%)*	-	45,53	30,04	37,28	27,36	35,09
Toplam	(f)	-	246	283	228	212	969
	(%)**	-	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f:İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

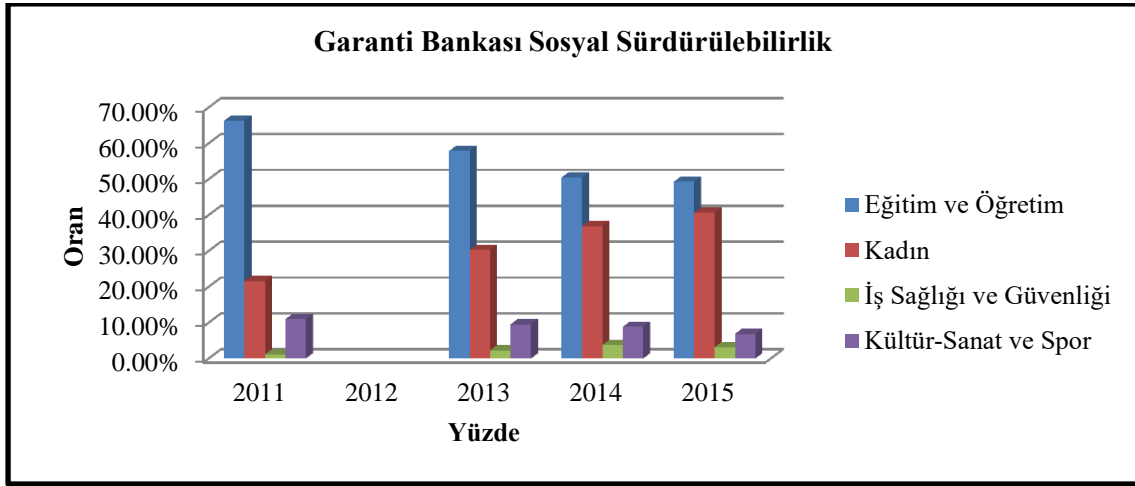
Grafik 1. Türkiye İş Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 3 ve Grafik 1'den görüleceği üzere Türkiye İş Bankası sürdürülebilirlik raporlamasına 2012 yılında başlamıştır. Bulgular incelendiğinde, 2012-2015 yıllarında Türkiye İş Bankası sosyal sürdürülebilirlik alt kategorilerinde açıklanma düzeyi en yüksek, eğitim ve öğretimdir. İkinci sırada kültür-sanat ve sporun geldiği görülmektedir. Kadın, iş güvenliği ve sağlığı alanındaki açıklamaların yıllar itibariyle artış gösterdiği gözlenmiştir.

Tablo 4. Garanti Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	175	-	176	160	172	683
	(%)*	66,29	-	57,89	50,47	49,28	55,35
Kadın	(f)	57	-	92	117	142	408
	(%)*	21,59	-	30,26	36,91	40,69	33,06
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	3	-	7	12	11	33
	(%)*	1,14	-	2,30	3,79	3,15	2,67
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	29	-	29	28	24	110
	(%)*	10,98	-	9,54	8,83	6,88	8,91
Toplam	f	264	-	304	317	349	1234
	(%)**	100,00	-	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f:İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

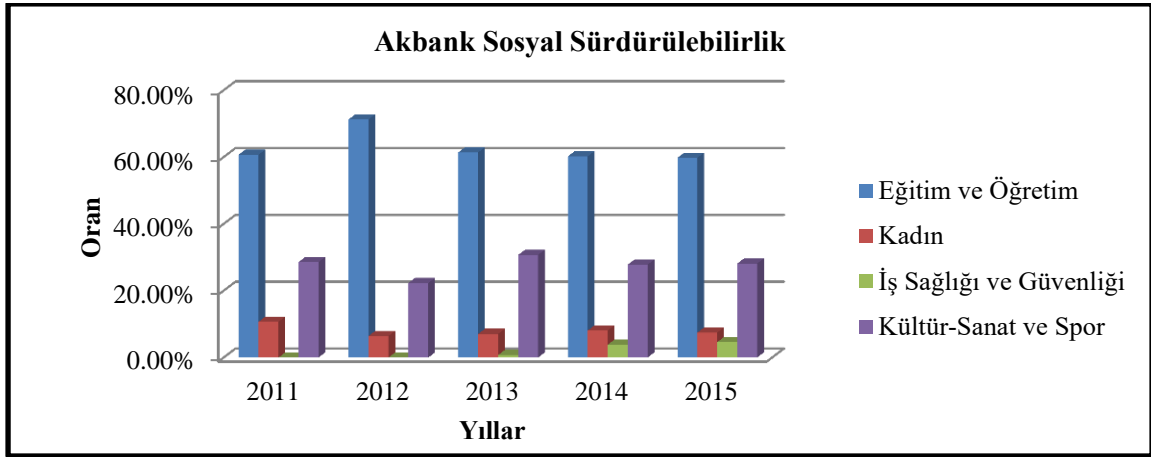
Grafik 2. Garanti Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Garanti Bankası 2011-2015 sosyal sürdürülebilirlik kategorisinde, eğitim ve öğretim alt kategorisinin açıklanma düzeyi %55,35'lik oranla birinci sırada yer almaktadır. Kadın kategorisi %33,06'lık oranla ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü olarak kültür – sanat ve spor kategorisi %8,91'lik oranla yer alırken, dördüncü olarak ise %2,67'lik oranla iş sağlığı ve güvenliği gelmektedir.

Tablo 5. Akbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	136	166	156	156	168	782
	(%)*	60,71	71,24	61,42	60,23	59,79	62,51
Kadın	(f)	24	15	18	21	21	99
	(%)*	10,71	6,44	7,09	8,11	7,47	7,91
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	0	0	2	10	13	25
	(%)*	0,00	0,00	0,79	3,86	4,63	2,00
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	64	52	78	72	79	345
	(%)*	28,57	22,32	30,71	27,80	28,11	27,58
Toplam	(f)	224	233	254	259	281	1251
	(%)**	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

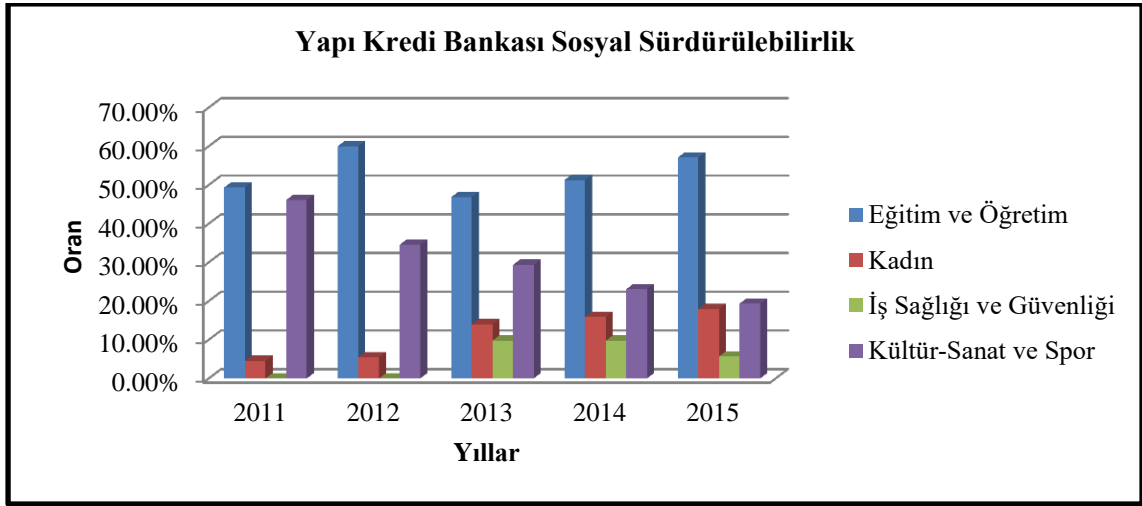
Grafik 3. Akbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 5 ve Grafik 3'ten görüleceği üzere Akbank her yıl düzenli rapor yayınlamaktadır. Akbank, 2011-2015 döneminde eğitim kategorisi % 62,51'lik oranla birinci sırada yer almakta, ikinci olarak kültür-sanat ve spor üçüncü olarak kadın ve son olarak ise iş sağlığı ve güvenliği içeriği yer almaktadır.

Tablo 6. Yapı Kredi Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	76	99	67	100	121	463
	(%)*	49,35	60	46,85	51,28	57,08	53,28
Kadın	(f)	7	9	20	31	38	105
	(%)*	4,55	5,45	13,99	15,9	17,92	12,08
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	0	0	14	19	12	45
	(%)*	0	0	9,79	9,74	5,66	5,18
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	71	57	42	45	41	256
	(%)*	46,1	34,55	29,37	23,08	19,34	29,46
Toplam	(f)	154	165	143	195	212	869
	(%**)	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklamalar: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

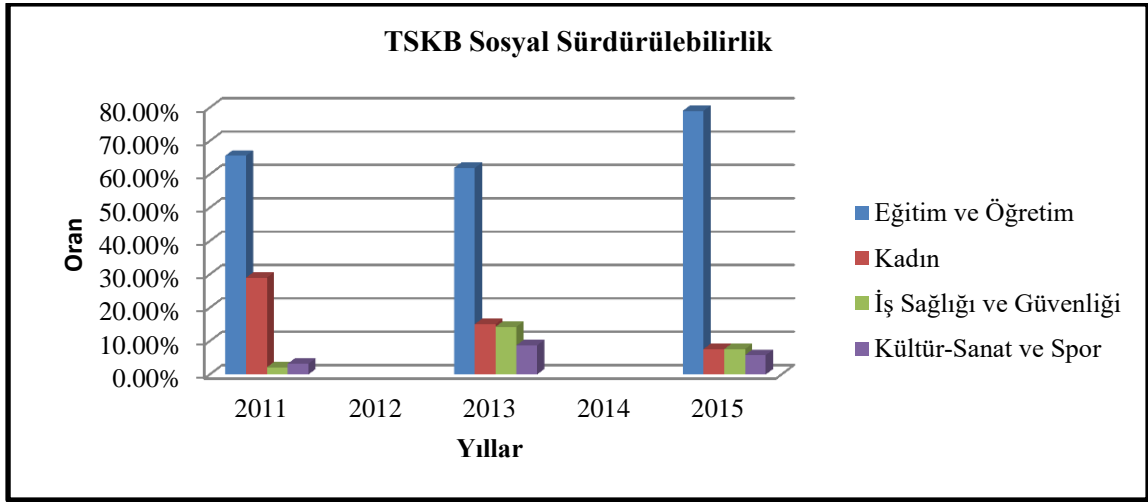
Grafik 4. Yapı Kredi Bankası Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yapı Kredi Bankası her yıl düzenli rapor yayınlamıştır. Raporlarında %53,28’lik oranla eğitim kategorisi birinci sırada yer almaktadır. %29,46’lık oranla kültür – sanat ve spor yer almaktadır. Üçüncü sırada yer alan kadın kategorisinin içeriği ise yıllar ilerledikçe içeriği artmıştır.

Tablo 7. TSKB Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	61	-	78	-	177	316
	(%)*	65,59	-	61,90	-	79,02	71,33
Kadın	(f)	27	-	19	-	17	63
	(%)*	29,03	-	15,08	-	7,59	14,22
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	2	-	18	-	17	37
	(%)*	2,15	-	14,29	-	7,59	8,35
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	3	-	11	-	13	27
	(%)*	3,23	-	8,73	-	5,80	6,09
Toplam	(f)	93	-	126	-	224	443
	(%)**	100,00	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

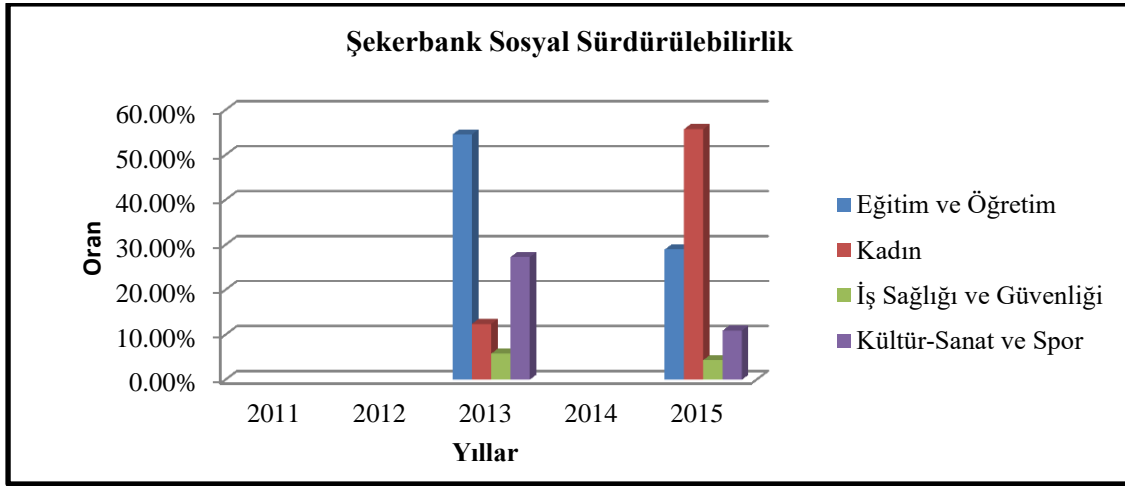
Grafik 5. TSKB Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 7 ve Grafik 5'den görüleceği üzere TSKB, raporlarını iki yıllık aralıklarla yayınlamaktadır. Açıklanma düzeyleri açısından %71,33'lük oranla birinci sırada yer alan eğitim ve öğretim kategorisinin ardından %14,22 ile kadın kategorisi gelmektedir.

Tablo 8. Şekerbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler		2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Eğitim ve Öğretim	(f)	-	-	66	-	53	119
	(%)*	-	-	54,55	-	28,96	39,14
Kadın	(f)	-	-	15	-	102	117
	(%)*	-	-	12,40	-	55,74	38,49
İş Sağlığı ve Güvenliği	(f)	-	-	7	-	8	15
	(%)*	-	-	5,79	-	4,37	4,93
Kültür-Sanat ve Spor	(f)	-	-	33	-	20	53
	(%)*	-	-	27,27	-	10,93	17,43
Toplam	(f)	-	-	121	-	183	304
	(%)**	-	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplam

Grafik 6. Şekerbank Sosyal Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

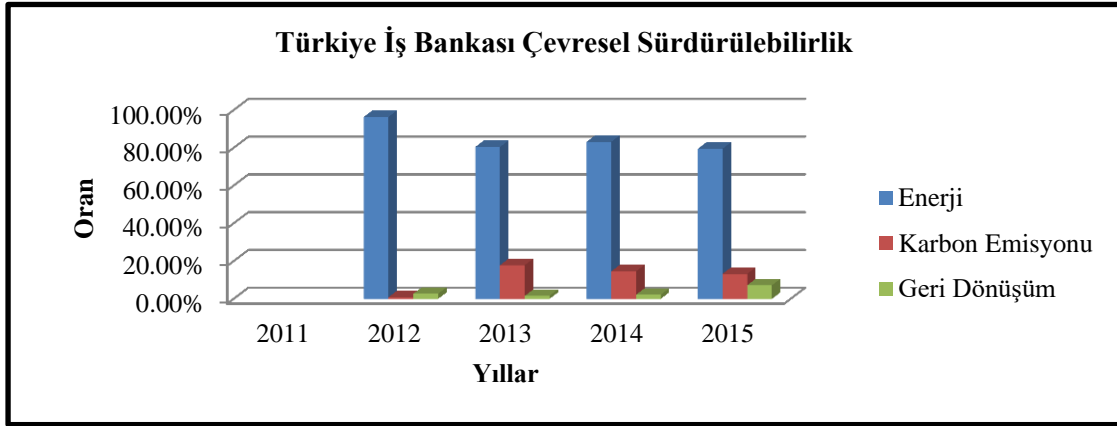
Şekerbank'ın 2011-2015 yılları arasında iki raporu bulunmaktadır. Bu raporlarda %39,14'lük içerik ile eğitim ve öğretim kategorisi ve %38,49'luk oranla kadın kategorisi en çok açıklama düzeyine sahiptir.

Çevresel sürdürülebilirlik için belirlenen üç alt kategoriye ilişkin sonuçlar aşağıda banka ve yıl bazında raporlanmıştır.

Tablo 9. Türkiye İş Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	-	107	99	114	66	386
	(%)*	-	96,40	80,49	83,21	79,52	85,02
Karbon Emisyonu	(f)	-	1	22	20	11	54
	(%)*	-	0,90	17,89	14,60	13,25	11,89
Geri Dönüşüm	(f)	-	3	2	3	6	14
	(%)*	-	2,70	1,63	2,19	7,23	3,08
Toplam	(f)	-	111	123	137	83	454
	(%)**	-	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

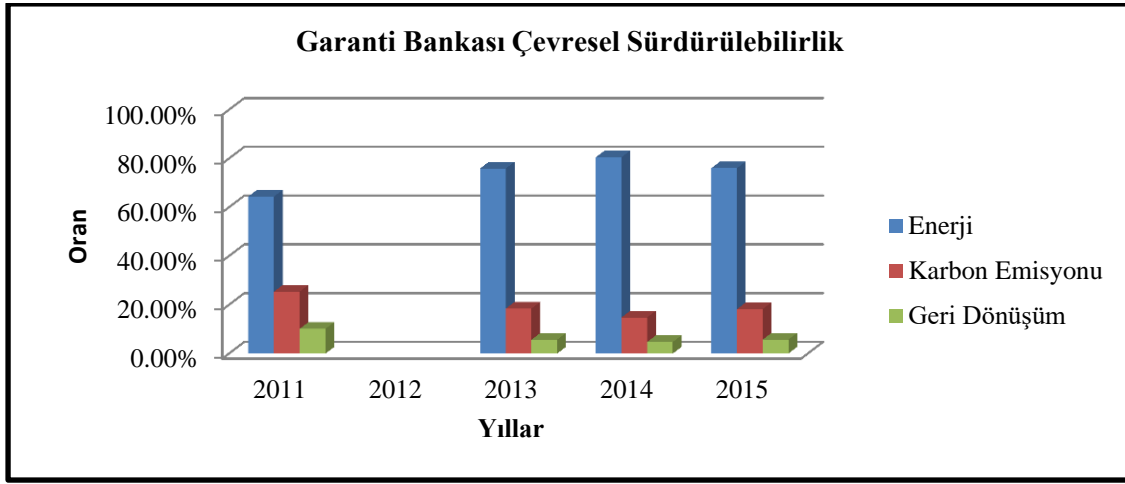
Grafik 7. Türkiye İş Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Bulgulardan görüleceği üzere, Türkiye İş Bankasının 2011-2015 sürdürülebilirlik raporlarında çevresel sürdürülebilirlik kategorisinde %85,02'lik açıklanma düzeyiyle enerji kategorisi birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada karbon emisyonu üçüncü sırada ise geri dönüşüm kategorisi yer almaktadır.

Tablo 10. Garanti Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	76	-	107	136	146	465
	(%)*	64,41	-	75,89	80,47	76,04	75,00
Karbon Emisyonu	(f)	30	-	26	25	35	116
	(%)*	25,42	-	18,44	14,79	18,23	18,71
Geri Dönüşüm	(f)	12	-	8	8	11	39
	(%)*	10,17	-	5,67	4,73	5,73	6,29
Toplam	(f)	118	-	141	169	192	620
	(%)**	100,00	-	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

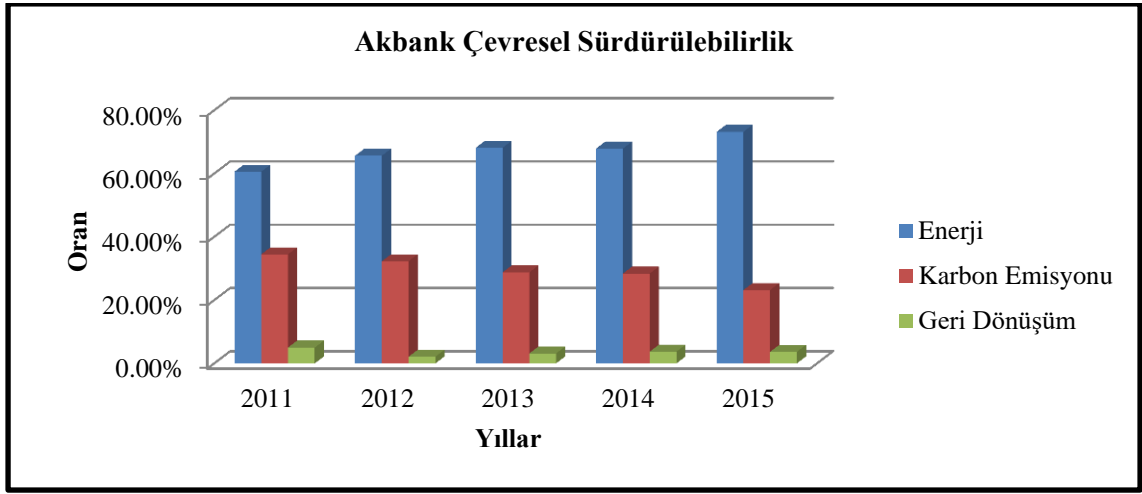
Grafik 8. Garanti Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Garanti Bankasında enerji kategorisi %75,00'lik oranla birinci sırada yer almaktadır. %18,71'lik oranla karbon emisyonu ikinci sırada yer alırken üçüncü olarak geri dönüşüm kategorisi yer almaktadır.

Tablo 11. Akbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	109	124	109	110	120	572
	(%)*	60,56	65,61	68,13	67,90	73,17	66,90
Karbon Emisyonu	(f)	62	61	46	46	38	253
	(%)*	34,44	32,28	28,75	28,40	23,17	29,59
Geri Dönüşüm	(f)	9	4	5	6	6	30
	(%)*	5,00	2,12	3,13	3,70	3,66	3,51
Toplam	(f)	180	189	160	162	164	855
	(%)**	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

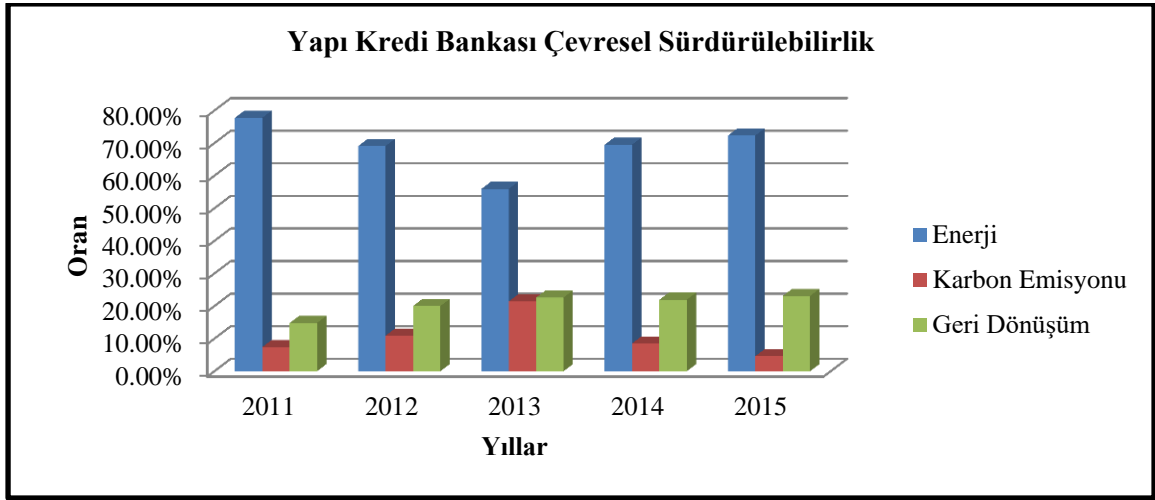
Grafik 9. Akbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Akbank'da her yıl içeriği artarak devam eden enerji kategorisi, %66,90'lık açıklanma düzeyiyle birinci sırada yer almaktadır. %29,59'luk oranla karbon emisyonu ve %3,51'lik oranla geri dönüşüm kategorisi yer almaktadır.

Tablo 12. Yapı Kredi Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	42	38	47	57	47	231
	(%)*	77,78	69,09	55,95	69,51	72,31	67,94
Karbon Emisyonu	(f)	4	6	18	7	3	38
	(%)*	7,41	10,91	21,43	8,54	4,62	11,18
Geri Dönüşüm	(f)	8	11	19	18	15	71
	(%)*	14,81	20,00	22,62	21,95	23,08	20,88
Toplam	(f)	54	55	84	82	65	340
	(%)**	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

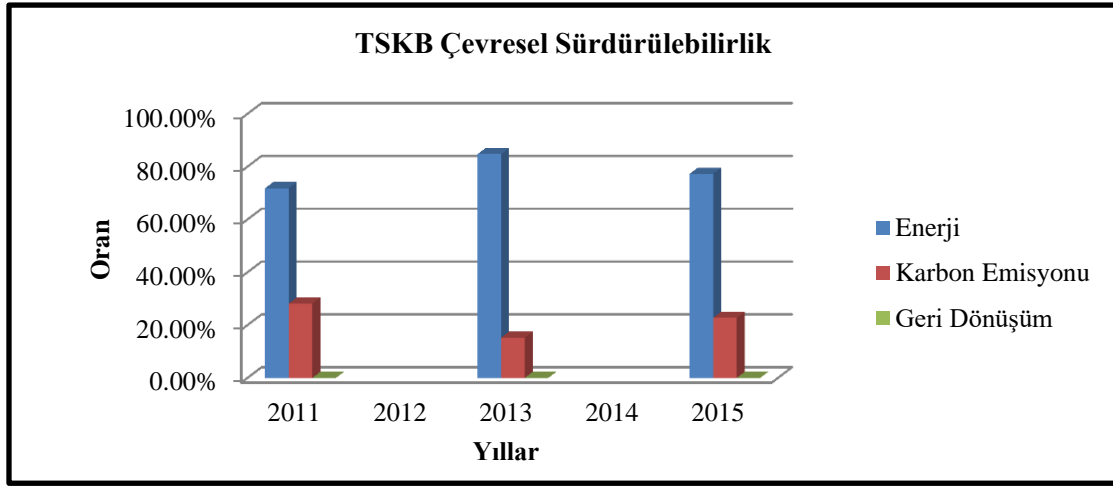
Grafik 10. Yapı Kredi Bankası Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Yapı Kredi Bankasının her yıl yayınlanan raporlarında en fazla içeriğe sahip olan enerji kategorisi %67,94'lük açıklanma düzeyine sahiptir. İkinci olarak %20,88'lik oranla geri dönüşüm kategorisi ve üçüncü olarak ise %11,18'lik oranla karbon emisyonu yer almaktadır.

Tablo 13. TSKB Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	74	-	150	-	119	343
	(%)*	71,84	-	84,75	-	77,27	79,03
Karbon Emisyonu	(f)	29	-	27	-	35	91
	(%)*	28,16	-	15,25	-	22,73	20,97
Geri Dönüşüm	(f)	0	-	0	-	0	0
	(%)*	0,00	-	0,00	-	0,00	0,00
Toplam	(f)	103	-	177	-	154	434
	(%)**	100,00	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

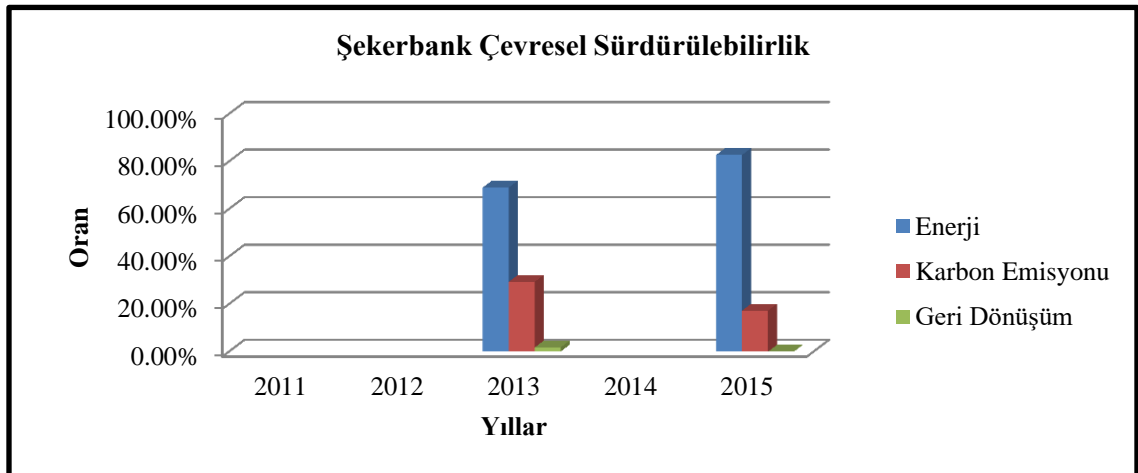
Grafik 11. TSKB Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Bulgulardan görüleceği üzere, TSKB çevresel sürdürülebilirlik faaliyetleriyle ilgili açıklamalarında %79,84 enerji kategorisine, %20,97 karbon emisyonuna yer vermektedir. Geri dönüşümle ilgili herhangi bir açıklamada bulunmamıştır.

Tablo 14. Şekerbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

Kategoriler	f, %	2011	2012	2013	2014	2015	Toplam
Enerji	(f)	-	-	80	-	139	219
	(%)*	-	-	68,97	-	82,74	77,11
Karbon Emisyonu	(f)	-	-	34	-	29	63
	(%)*	-	-	29,31	-	17,26	22,18
Geri Dönüşüm	(f)	-	-	2	-	0	2
	(%)*	-	-	1,72	-	0,00	0,70
Toplam	(f)	-	-	116	-	168	284
	(%)**	-	-	100,00	-	100,00	100,00

Açıklama: f: İlgili kategorinin banka sürdürülebilirlik raporunda yer alma sıklığı, (*): Çevresel sürdürülebilirlik ana kategorisi, (**): Alt kategori frekansı/Ana kategori frekans toplamı

Grafik 12. Şekerbank Çevresel Sürdürülebilirlik Alt Kategorilerinin Yıllara Göre Dağılımı

2013 yılında rapor yayınlamaya başlayan Şekerbank çevresel sürdürülebilirlikle ilgili olarak enerji kategorisinde %77,11, karbon emisyonu kategorisinde %22,18 yer verirken, geri dönüşümle ilgili açıklamalar yok denecek kadar (%0,70) azdır.

6.3. İstatistiksel Analizlere İlişkin Bulgular

Çalışma hipotezlerinin test edilebilmesi için elde edilen verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıda Tablo 15 ve 16'da sunulmuştur.

Tablo 15. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

		Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Eğitim ve Öğretim	İSR	61	175	105,00	45,343
	SSR	53	177	128,67	52,343
Kadın	İSR	7	57	24,50	17,410
	SSR	17	142	62,33	49,690
İş Sağlığı ve Güvenliği	İSR	0	7	2,17	2,639
	SSR	8	19	13,33	4,033
Kültür	İSR	3	112	52,00	38,460
	SSR	13	79	39,17	25,404
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	İSR	93	264	183,67	70,701
	SSR	83	349	226,83	88,312

Her bir bankanın ilk ve son sürdürülebilirlik raporlarında yer alan ana ve alt kategori açıklama düzeylerinden oluşan veri setine ilişkin tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, bankaların İSR'de eğitim ve öğretim kategorisinin minimum açıklama düzeyinin 61, maksimum açıklama düzeyinin 175 olduğu, örnekleme teşkil eden toplam 6 bankanın İSR'nda eğitim-öğretim açıklama düzeyinin ortalama 105 olduğu görülmektedir. Bankaların SSR'nda eğitim-öğretim kategorisine ilişkin açıklama düzeyinin ise; minimum 53, maksimum 177 olmak üzere ortalama 128 şeklinde olduğu dolayısıyla bankaların ortalama eğitim-öğretim açıklama düzeylerinin arttığı görülebilmektedir.

Tablo 16. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

		Min.	Max.	Ort.	Std. Sapma
Enerji	İSR	42	109	81,33	24,720
	SSR	47	146	106,17	40,336
Karbon Emisyonu	İSR	1	62	26,67	22,322
	SSR	3	38	25,17	14,593
Geri Dönüşüm	İSR	0	12	5,67	4,676
	SSR	0	11	4,00	4,427
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	İSR	54	180	113,67	40,262
	SSR	65	192	137,67	51,189

Bankaların İSR'de enerji kategorisinin minimum açıklama düzeyinin 42, maksimum açıklama düzeyinin 109 olduğu, örnekleme teşkil eden toplam 6 bankanın İSR'nde enerji kategorisinin açıklama düzeyinin ortalama 81 olduğu görülmektedir. Bankaların SSR'nde enerji kategorisine ilişkin açıklama düzeyinin ise; minimum 47, maksimum 146 olmak üzere ortalama 106 şeklinde olduğu dolayısıyla bankaların ortalama enerji kategorisinin açıklama düzeylerinin arttığı görülebilmektedir.

Örneklemin normal dağılım testlerine ilişkin sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Tablo 17. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorilerine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Fark (SSR-İSR)	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	sig	statistic	df	sig
Eğitim ve Öğretim	0,189	6	0,200	0,932	6	0,598
Kadın	0,205	6	0,200	0,888	6	0,306
İş Sağlığı ve Güvenliği	0,222	6	0,200	0,943	6	0,681
Kültür – Sanat ve Spor	0,164	6	0,200	0,947	6	0,716
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	0,249	6	0,200	0,901	6	0,382

Tablo 18. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Fark (SSR-İSR)	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	sig	statistic	df	Sig
Enerji	0,187	6	0,200	0,939	6	0,654
Karbon Emisyonu	0,221	6	0,200	0,866	6	0,211
Geri Dönüşüm	0,178	6	0,200	0,979	6	0,949
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	0,244	6	0,200	0,917	6	0,482

Tablo 17 ve 18'den her bir örneklem grubunun normal dağılım gösterdiği görülmektedir (sig. > 0,05). Çalışmanın hipotezlerini test eden bağımlı iki örneklem t-testi sonuçları aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Tablo 19. Sosyal Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorileri Bağımlı İki Örneklem t-testi Sonuçları

Kategoriler	Ort.	Std. Sapma	t	sig. (2 yönlü)
Eğitim ve Öğretim	23,667	53,939	1,075	0,332
Kadın	37,833	41,581	2,229	0,076*
İş Sağlığı ve Güvenliği	11,167	5,981	4,574	0,006***
Kültür – Sanat ve Spor	-12,833	25,872	-1,215	0,279
SOSYAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	43,167	66,961	1,579	0,175

Açıklama: *, ** ve ***, sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.

Tablo 19'dan görüleceği üzere kültür-sanat ve spor alt kategorisi hariç diğer kategorilerin ve sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisinin açıklanma düzeylerinde artış görülmüştür. İSR'nde ve SSR'nde kadın kategorisinin açıklanma düzeyindeki artış %10 düzeyinde, iş sağlığı ve güvenliği kategorisinin açıklanma düzeyindeki artış %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Eğitim-öğretim kategorisi ile sosyal sürdürülebilirlik ana kategorisinin açıklanma düzeyinde gerçekleşen artışlar istatistiksel olarak anlamlı değildir. Aynı şekilde kültür-sanat ve spor kategorisinin açıklanma düzeyinde gözlenen düşüş de istatistiksel olarak anlamlılığa sahip değildir.

Tablo 20. Çevresel Sürdürülebilirlik Ana ve Alt Kategorileri Bağımlı İki Örneklem t-testi Sonuçları

Kategoriler	Ort.	Std. Sapma	t	sig.(2 yönlü)
Enerji	24,833	41,311	1,472	0,201
Karbon Emisyonu	-1,500	12,243	-0,300	0,776
Geri Dönüşüm	-1,667	3,327	-1,227	0,274
ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	24,000	41,197	1,427	0,213

Çevresel sürdürülebilirlik ana ve alt kategorilerinin İSR'nde ve SSR'nde açıklanma düzeylerinde gerçekleşen değişiklikler istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, bankaların enerji tasarrufu ile ilgili açıklamalarının arttığını, karbon emisyonu ve geri dönüşüm kategorilerinin açıklanma düzeyinin azaldığını söylemek mümkündür.

7. SONUÇ

Çalışmada, bankacılık sektöründe 2011-2015 yılları arasında yayımlanan sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Raporlarda yer alan sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik faaliyetleri alt kategorilere ayrılarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma sonucunda, Türkiye'de

bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik faaliyetlerinin yıllar itibariyle izlediği trendler ortaya konmuştur. İncelenen raporlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; "kadın", "iş sağlığı ve güvenliği", "eğitim-öğretim" ve "enerji" kategorilerinin açıklanma düzeylerinde artış gözlenmiştir. Ancak yalnızca; "kadın" ve "iş sağlığı ve güvenliği" kategorilerindeki artış istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur. Özellikle son yıllarda ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği hakkında yapılan yasal düzenlemelerin bu artışta etkili olduğu düşünülmektedir. "Kültür-sanat ve spor", "karbon emisyonu" ve "geri dönüşüm" kategorilerinin açıklanma düzeyinde görülen azalışlar, istatistiksel olarak anlamlı olmasa bile dikkat çekicidir. Sonuç olarak, bankaların sürdürülebilirlik faaliyetlerine daha fazla ağırlık vermeleri gerektiği söylenebilir. Ayrıca düzenleyici ve denetleyici otoriteler tarafından sürdürülebilirlik raporlamasının teşvik edilmesi ya da zorunlu hale getirilmesi, bu faaliyetlerin artmasına katkı sağlayacaktır.

Raporlarda yer alan bilgilerin denetimden geçmemiş olmaları bu bilgilerin gerçeği tam olarak yansıtmayı yansıtmadığı konusunda önemli bir kısıt oluşturmaktadır. Bankacılık sektöründe sürdürülebilirlik raporlamasının çok yeni bir uygulama olması, raporlamanın gönüllülük esasına dayanması, mevcut rapor sayısının azlığı, referans alınan raporlama ilke ve standartlarının farklı olması, yayınlama döngülerinin farklılığı çalışmanın diğer kısıtlarıdır. İlerleyen zamanda çalışmanın bankacılık sektöründe daha uzun bir çalışma dönemiyle tekrarlanması düşünülebilir. Farklı sektörler için benzer ya da başka kategoriler kullanılarak yapılacak çalışmalar ile Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasına ilişkin trendler ortaya konması, mevcut durum analizi ve gelecek projeksiyonu açısından literatüre ve uygulayıcılara katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ada, A. A. ve Z. Kılıç. 2014. "Sürdürülebilir Kalkınma ve Sürdürülebilir Bankacılık: AB ve Türkiye’deki Uygulamalar", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (42).
- Akarçay, Ç. 2014. "Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu", Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, 11 (42).
- Aksoy, Ç. 2013. Sürdürülebilirlik Performansının Değerlendirilmesine Yönelik Ölçek Önerisi ve Türkiye’deki İşletmelerde Uygulanması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- Alpagut, Y. 2010. "Sürdürülebilirlik Kavramı ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7 (14).
- Altınay, A. 2016. "Entegre Raporlama ve Sürdürülebilirlik Muhasebesi", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (25).
- Aras, G. ve G. U. Sarıoğlu. 2015. "Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama", Tüsiad Yayınları, İstanbul.
- Arıcı, N. D. ve M. Karğın. 2017. "Muhasebe Bilgilerinin Kalitesini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Literatür İncelemesi", Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 24 (1).
- Aydın, S. 2015. "Kurumsal Raporlamanın Evrilme Sürecine İlişkin Bir İrdeleme", Mali Çözüm Dergisi, (130).
- Bonson, E. ve M. Bednarova. 2015. "CSR Reporting Practices of Eurozone Companies", Spanish Accounting Review, 18 (2).
- Büdeyri, T. ve A. Kısa. 2016. "Entegre Raporlama(ER): Literatür Araştırması", Proceedings of SOCINT 2016, 3rd International Conference on Education, Social Sciences and Humanities, 23-25 Mayıs 2016, İstanbul.
- Çokgezen, J. 2007. "Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye", Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 23 (2).
- Eccles, R.G. ve G. Serafeim. 2014. "Corporate and Integrated Reporting : A Functional Perspective", Harvard Business School (<http://ssrn.com/abstract=2388716>).
- Fidan, Z. ve Z. A. Şentürk. 2017. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Çalışmalarında İşbirliği: Akbank, Garanti Bankası ve Türkiye İş Bankası Üzerine Bir İnceleme", Selçuk İletişim Dergisi, 9 (4).
- Giddings, B., B. Hopwood ve G. O'Brien. 2002. "Environment, Economy and Society: Fitting them together into Sustainable Development", Sustainable Development, (10).
- Global Reporting Initiative (GRI). 2013. 2013 Global Conference on Sustainability and Reporting, <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/2013-GRI-Global-Conference-in-Review.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.05.2017).

- HABİTAT II- Zirveler Zirvesi – İnşaat Mühendisleri Odası. <http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/1163.pdf> (Erişim Tarihi: 21.11.2017).
- Hoşnut, S. 2015. "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarında Söylem", İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (40).
- Karğın, S., H. Arıcı. ve H. Aktaş. 2013. "Entegre Raporlama: Yeni Bir Raporlama Perspektifi", Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 6 (1).
- Kaypak, Ş. 2011. "Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13 (20).
- KPMG. 2015. Kurumsal Sorumluluk Raporlaması Araştırması: Değişen Akımlar, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/tr/pdf/2016/11/tr-kpmg-2015-kurumsal-sorumluluk-raporlamasi-arastirmasi.pdf> (Erişim Tarihi: 02.05.2017).
- Özcan, A. 2016. "Sürdürülebilirlik Ekseninde Yeni Çevresel Haklar Deneyimi ve Eko-Politik Bir Analiz: Güneş ve Rüzgar Hakları", Alternatif Politika, 8 (1).
- Özçelik, F. ve B. A. Öztürk. 2014. "Evaluation of Banks Sustainability Performance in Turkey with Grey Relational Analysis", Muhasebe ve Finansman Dergisi, (63).
- Özdamar, K. 2009. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, 7. Baskı, Kaan Kitabevi, Eskişehir.
- Özdemir, M. 2010. "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(1).
- Özmehmet, E. 2010. "Dünyada ve Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları", Journal of Yaşar University, 3 (12).
- Parlakkaya, R., H. Akmeşe ve K. Akmeşe. 2016. "Türk Bankacılık Sektöründe Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması Farkındalık Düzeyi", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 18 (1).
- Sarıkkaya, M. ve F. Z. Kara. 2007. "Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık", Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 14 (2).
- Seydioğulları, H. S. 2013. "Sürdürülebilir Kalkınma için Yenilenebilir Enerji", Planlama Dergisi, 23 (1).

Tek, N. ve Y. Gümüş. 2006. "Finansal Hizmetler Sektöründe Finansal Olmayan Performans Ölçümlemesi: Japon Bankaları Örneği", Muhasebe ve Denetime Bakış, 19.

Tıraş, H. 2012. "Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2 (2).

Türkiye HABITAT III Ulusal Raporu https://www.csb.gov.tr/db/mpgm/editordosya_/file/HABITAT/HABITAT%20III%20ULUSAL%20RAPOR_TR_FINAL_V2.pdf (21.11.2017).

UN (United Nations) Reports of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (Erişim Tarihi: Kasım 2017)

Ünal, S. ve E. Dımışkı. 1999. "UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi", Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16 (17).

Yangil, F.M. 2015. "Kurumsal Sürdürülebilirlik Kapsamında Sürdürülebilirlik Raporlarına Yönelik İçerik Analizi: Türkiye’deki En Büyük 100 Sanayi İşletmesi", İşletme Araştırmaları Dergisi, 7(3).

www.kurumsalsurdurulebilirlik.com (Erişim Tarihi: 30.07. 2017)

STRATEGIC PLANNING AS A TOOL FOR ACCOUNTABILITY IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION*

Dr. Ahmet TANER**

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 608-628

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate and identify the role and significance of strategic planning in ensuring public accountability through examining the performance audit reports prepared by Turkish Court of Accounts. As an impact of New Public Management on public administration, there has been increasing concern on strategic planning and performance management to ensure effectiveness and accountability in public sector. In line with recent trends in the world, Turkish public administration has experienced a similar change with Law No.5018, which entered into force in the year of 2006. The public entities are entrusted with preparing strategic plan, performance program and accountability report. However, the performance audit reports by Turkish Court of Accounts reveal that there exist some notable obstacles that pose a threat to strategic management system in Turkish public administration.

Keywords: Strategic Planning, Public Accountability, Performance Based Budget, Turkish Court of Accounts

JEL Classification: H83, D73, H11

TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KAMUSAL HESAP VEREBİLİRLİĞİN ARACI OLARAK STRATEJİK PLANLAMA

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türk Sayıştay tarafından hazırlanan performans denetim raporları üzerinden, kamusal hesap verebilirliğin gerçekleşmesinde stratejik planlamanın önem ve rolünü incelemektir. Yeni Kamu İşletmecilik yaklaşımının etkisiyle, son yıllarda kamu sektöründe, etkinlik ve hesap verebilirlik için

* This essay is based on the paper presented at 14 th MODAV Conference (International Conference on Auditing Development and Sustainability) held in 11-13 October 2017, Tirana-Albanian, Date of submission: 28.10.2017; date of acceptance: 01.09.2018

** Principal Auditor, Turkish Court of Accounts, ahmet_taner@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-1925-795X

stratejik planlama ve performans yönetimine yönelik artan bir ilgi söz konusudur. Dünyadaki bu değişim trendine paralel olarak, 2016 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile birlikte, Türk kamu yönetim sisteminde de benzer bir değişim gözlenmektedir. Ne var ki, Sayıştay tarafından hazırlanan performans denetim raporları kamu kurumlarında, stratejik yönetim sisteminin işleyişinde kimi önemli eksiklikler olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Stratejik Planlama, Kamusal Hesap Verebilirlik, Performans Esaslı Bütçeleme, Türk Sayıştay

JEL Sınıflandırması: H83, D73, H11

1. INTRODUCTION

With the advent of New Public Management (NPM) approaches, which refers to reaction towards basic tenets of the traditional public administration, new management techniques and methods such as performance management and strategic planning have been widely adopted in public sector to overcome the limitations of traditional approaches. The basic assumption behind performance or strategic management reforms is that new techniques of management will increase effectiveness and improve accountability and responsiveness of public administration to public and parliament. There has been increasing recognition that old public administration, which rooted in the concept of citizenship of representative democracy, hierarchy and stability, fails to meet the needs and expectations of society over public accountability.

One of the impacts of NPM on public accountability is growing importance of democratic control/accountability, which entails the existence of a direct relationship between public administration and the society - a relationship in which the society is not only a passive object of the administrative action, but rather it adopts an active role (Cendon 2011, 22). This emerging trend in public accountability places a strong value on popular participation in ensuring public accountability and embraces the notion of democratic control and activism rather than official process or audit by public body. In line with recent developments, Turkish public management system has experienced a change over accountability. The Law numbered 5018 stipulates the mechanism, which aims to involve public, along with formal audit process by relevant public bodies in evaluating the performance of public entities. The law sets forth that public institutions shall determine their strategic goals and measurable objectives, measure

performances towards pre-defined indicators, monitor this process, at the end of the year, and report their performance against their objectives and indicators under their accountability reports (TCA 2014). As well as relevant documents in related to strategic management process, the audit reports need to be published on website for review of public for the purpose of promoting transparency and accountability. The purpose of this study is to investigate and identify the role of strategic planning and performance based budget in ensuring public accountability through examining the performance audit reports prepared by Turkish Court of Accounts (TCA).

2. NPM AND INCREASING SIGNIFICANCE OF STRATEGIC MANAGEMENT IN PUBLIC SECTOR

Since 1980s, the public management systems have been undergoing reform or restructure process as an impact of wave of globalization on the state or government. The reform and reconstruction efforts in public sector have aimed to design bureaucracy, namely the management apparatus of government, along with the role and functions of the state. As a part of sweeping reforms felt in all the World, the main purpose of reforms or reconstruction polices has been to reinvent the government let alone to improve the governmental functions as to compete actors of market or resist to threats or risks incurred by globalization.

The main assumption of NPM reforms has been based on the need for paradigm change from the bureaucratic government towards an entrepreneurial government, which is both competitive and customer- driven (Osborne & Gaebler 1992). For NPM approach, the traditional public administrations no longer live up to the expectations or the needs of public. In contrast to the traditional public administration, which is built on inputs, hierarchy and rules, permanence and stability, equality, New Public Administration, which has been broadly used for defining the changes and transformations in the realm of government and the state (Hughes 1998, 154-155), is predicated on outcomes and outputs, performance management, strategic planning, and multi-level governance etc.

The uncertainty of the budgeting and planning process, combined with the simple fact that there are not enough resources to meet legitimate needs of the population, makes trying to manage these economies and societies very difficult for even the most capable administrator (Peters 2001, 373) The need for using resources economically and efficiently makes it necessary

for governments to embrace management models available to private sector. One of implications of NPM for public administration systems is that the governments are forced to adopt the contemporary models of management such as performance management, strategic planning, and performance-based budget in order to compete or resist emerging developments in the world. “The essence of new public management is to achieve results. The place of strategy within the model is to try to specify what the results should be for the organisation and to set out how any achievements aggregate into its purpose or mission. Therefore, a key part of the managerial programme is to determine overall strategy and set objectives, not just by governments (Hughes 1998, 149).

The need for using resources efficiently, ensuring accountability all the levels of public administration requires the public managers to adopt long-term perspectives, and focus on the outputs rather than inputs. For proponents of NPM, the traditional model of administration was unlikely to be successful in efficiently fulfilling its responsibility of providing public goods due to its inward focus and short-term perspective. In this respect, it can be stated that there are a few drivers for emerging trends to strategic management in public sector: (1) The change in mandate or scope of governments, (2) the changed expectation or needs of services user or public, (3) the views from internal audit, external audit or other supervisory institution, (4) the need to reconstruct institutional frameworks of public organization, and (5) the demands for increased accountability or transparency.

As a contemporary management model, strategic management concerns with conducting situation analysis, setting medium and long term objectives, defining actions to be taken and controlling or observing all process. In this sense, it can be argued that strategic management is associated with performance management. However, these models differ in that “whereas strategic management focuses on taking actions now to position the organization to move into the future, performance management is largely concerned with managing ongoing programs and operations at present” (Poister 2010, 248). In public sector, the performance management usually refers to engaging in strategic planning to establish a direction and major goals, setting specific goals, perhaps targets at national levels in organization and then using performance measurement to help focus on achieving them” (Poister, Pasha and Edwards 2013, 625). For public sector, strategic management means improving institutional capacity and constant striving toward development, growth, and advancement.

Since 1990s, there has been increasing concern on the implementation of strategic management or performance management for public sector in many developed or developing countries. The main expected or achieved benefits from these reforms can be enumerated as follow, (1) Improving the setting of objectives: These reforms aim to provide a mechanism that enables politicians to clarify objectives; (2) Improving the monitoring of performance: if successfully implemented, strategic management model can provide more information on government goals and priorities; (3) Greater emphasis on planning: The introduction of performance management has resulted in the implementation of strategic plan, greater emphasis on planning in management and budgeting, and a move towards outcome focus in policy design and delivery; (4) Improving management: The management models of performance is most often used by ministries and agencies to manage programmes; and (5) Improving transparency: These reforms have improved transparency by increasing amount of information provided to the legislature and to the public on the performance of the public sector (Curristine, Lonti and Joumard 2007, 18-21). In addition to focusing on the actual results in public sectors, performance information of public policies can also be used to improve effectiveness of government policies in future through the auditing and reviewing mechanism.

The increasing significance of strategic management in public sector is related to the need for governments to adjust their policies to changing environment. As actor operating in competitive environment, the governments are expected to embrace a dynamic perspective not static for delivering public goods. The emerging trends on strategic management in public sector have impelled the governments to introduce performance- or results- based budgeting, management and reporting. Not only do governments but also public seek to have performance information (goals, targets, indicators and measures) of budget to assess the results achieved. The increasing significance of performance information has also changed audit methodology employed in public sector.

3. NEW PUBLIC MANAGEMENT REFORM IN TURKISH PUBLIC ADMINISTRATION

In line with developments in the world, over recent decades, Turkish public administration has been undergoing a profound change with impacts on the realm of government of New

Public Management. The implications of NPM for Turkish public administration can be stated as downsizing of the state, privatization, the decentralization of public services, subsidiarity, deregulation, performance management. In the early of 2000s, the main factors entail the change in the realm of government have been diagnosed as strategic gap, budget gap, performance gap, confidence gap (The Republic of Turkey Prime Ministry 2003). In order to address these challenges, The Fundamental Law on Public Administration, which prescribes comprehensive and profound administrative reforms, was prepared by government. Despite it was approved by parliament, the draft law was not put into practice due to objections of the former president. Although the Law could not be put into practice, some of key components of public administration reform were enacted with various laws, especially by Law no 5018. The main purpose of Law No 5018, which was enacted in 2003 but put into practice in 2006, is to regulate structure and functioning of the public financial management in order to ensure accountability, transparency and the effective, economic, efficient collection and utilization of public resources (Kapucu and Palabıyık 2008, 244). The key concepts or principles of NPM, such as performance and result-orientation, transparency, accountability strategic planning, performance-based budget, participation have been included in Law No 5018.

In addition to Law No 5018, other legal regulations have been enacted to regulate central and local administrative structure in accordance with new public management's basic tenets (Demirkaya 2015, 18-19). Some of them are Metropolitan Municipality Law, 2004; Special Provincial Administration Law, 2005; Municipality Law, 2005; Law on Unions of Local Authorities, 2005; Law on the Establishment of Districts within the Boundaries of Metropolitan Municipalities and on the Amendment of Certain Laws, 2008; Law on the Allocation of Shares to Special Provincial Administrations and Municipalities from the General Budget Tax Revenues, 2008; Law no. 6360, 2012. Law no 6085, 2010 (Kapucu and Palabıyık 2008, 244).

According to article 9 of Law No 5018, the public administrations are required to prepare strategic plan which covers medium and long-term objectives, core values and policies, goals and priorities, and performance indicators of public administrations as well as the methods followed to achieve those and resource allocation (Barca ve Balcı 2006, 36). Strategic plans define the current and desired position of organisations as well as the way to close the gap between the two. Law No 5018 has brought profound change in the budget system along with other fields of public finance system. The programme-budgeting system has been replaced by

performance-based budgeting system. In accordance with Law No 5018, public administrations need to prepare their programme/project-based resource allocation and budgets on the basis of their strategic plans, objectives and performance indicators (Çatak and Çilingir 2010, 3). Strategic targets need to be taken into account while allocating budget resources; and every public administration has to explain to what extent it accomplished its targets and the reasons for failure, if any, at the end of year (Akyel 2016, 2). Thus, it can be concluded that one of remarkable changes introduced by Law No 5018 was the attempt to establish ties between strategic plan and budget by means of performance program and accountability report in public sector.

The shift of public administration into public management resulted in change in the mechanisms of public accountability and control. As the result-based approach in NPM has made it significant for public entities to measure their performance, by extension, external audit institutions began to deploy new audit methodologies such as performance (information) audit to provide reliable and straight information about the extent to which public entities accomplished their targets and the reasons for failure to public. In Turkish public administration, as an impact of market-oriented trend, the top managers have been held responsible for defining their strategic goals for five years period in line with higher-level policy documents as well as preparing performance program, which involves performance targets on a yearly basis. The main purpose of accountability reports is to provide information about resources used for targets in performance programme and the reasons for any deviation regarding the budget targets and realisations. “The recent developments in accountability have given rise to increasing importance of performance information, which provide necessary information to politicians and public” (Çelebi ve Kovancılar 2012, 6). The new public accountability model requires the public to be involved actively in strategic planning process and results of implementation. In this respect, external audit reports by Supreme Audit Institutions play crucial role in ensuring public accountability over strategic planning process.

4. CHANGING ROLE OF TURKISH COURT OF ACCOUNTS IN PUBLIC FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM

In accordance with reconstructing of public finance management and control system by Law No 5018, the duties and audit scope of Turkish Court of Accounts (TCA) have been enhanced with Law No 6085, which prescribes the duty of TCA as compliance audit, financial audit, and performance (information) audit. TCA undertakes a significant task in the performance-based budgeting system, by providing reliable information to the Parliament on the outcomes of the activities of public institutions with its performance audits. Performance audit intends to measure the activity results related to the objectives and indicators determined by administrations. In other words, the purpose of performance audit is to evaluate the performance information generated by public administrations and to assess the reliability of performance information system through examining performance targets or indicators in Strategic Plan, Performance Program, and Accountability Report (TCA 2014).

For measuring the activity results related to the objectives and indicators determined by the administrations, TCA has been conducting performance (information) audit since 2014. Within the framework of this audit methodology, for each public institution, strategic plan is examined whether the public institution has complied with the regulations and whether appropriate objectives and targets have been formulated. According to annual performance programme, it is examined whether appropriate targets have been formulated consistent with the strategic plan. Finally, accountability reports are scrutinized whether performance is adequately reported on the objectives stated in the annual performance programme including explanation of deviations in performance (Akyel 2016, 87). The performance (information) audit guide prescribes various criterias to evaluate all phases of strategic management model process in public sector. The audit objective, criteria and their definitions can be seen on table below.

Table 1. Audit Criteria of Performance Audit

Audit Criteria for Relevant Documents in Performance (Information) Audit					
Audit objective	Audit Criteria	Definition	Relevant Document		
			Strategic Plan	Performance Program	Accountability Report
Ensure compliance with reporting requirements	Existence	Preparation of the relevant documents by the auditee according to legal arrangements	✓	✓	✓
	Timeliness	Reporting of the performance information within the statutory period	✓	✓	✓
	Presentation	Reporting of Information in line with the regulatory guidelines	✓	✓	✓
Quality of the Content of Performance Information	Measurability	Measurability of objectives in the performance plans by means of indicators	✓	✓	
	Relevance	Existence of a logical link between the objectives and the indicators	✓	✓	
	Well-defined	A clear and unambiguous definition of indicators	✓	✓	
	Consistency	The consistent use of the objectives (including indicators and objectives) in the auditee's planning and reporting documents			✓
	Verifiability	Traceability of the reported performance information back to its source			✓
	Plausibility	The extent to which any deviations between planned and reported performance is being addressed by the auditee and whether the reasons explaining the deviation are credible			✓

Source: The table is prepared on the base of Information of Performance Audit Guide by author

4. CHALLENGES IN IMPLEMENTATION OF STRATEGIC MANAGEMENT MODEL IN TURKISH PUBLIC FINANCE SYSTEM

4.1. Method

The research is based on the method of convenience sampling, which is a type of non-probability sampling method that relies on data collection from population members who are conveniently available. To evaluate effectiveness of the performance of strategic plan model in Turkish Public Finance Management System, as a sample, 9 performance audit reports prepared

by TCA, have been selected according to budget type. In selecting sample, public administrations have been divided into three groups: General budget institutions, special budget institutions and local governments. Three audits from each group have been selected.

4.2. Data Collection

TCA has been conducting performance audit for last four years. Since the audit findings on strategic plans were mostly involved in 2014 audit reports, as first year of performance audit. This research is constructed on the findings of 2014 performance audit reports. Pursuant to the requirements on reporting Law No.6085 (Law on Turkish Court of Accounts), 2012 onwards, all audit reports including performance audit reports have been available at the website of TCA (www.sayistay.gov.tr). In selecting performance reports, a few determinants have been taken into account: (1) the size of budget, (2) effectiveness of financial management and internal control system, and (3) the inherent and control risk embedded. The audit findings have been classified according to audit criteria prescribed in Audit of Performance Information Manual of TCA. Furthermore, the audit findings have been evaluated separately for strategic plan, performance program and accountability report. It is noted that each public administration is named with letters of A, B or C in order not to reveal the names of public administration.

4.3. Findings

Table 2. Findings on Strategic Action Plans (SAP)

Public Administration	Audit Criteria					
	Existence	Timeliness	Presentation	Measurability	Relevance	Well-defined
A Metropolitan Municipality				- The too many strategic objectives to be achieved in SAP, - The unmeasurability of some performance indicators	- The irrelevance of some performance targets to performance objectives	- The failure to define some performance indicators
B Provincial Municipality		-The failure to prepare of SAP on the time	-The deficiencies in SWOT Analysis	- The lack of costing table in SAP	-The irrelevance of some performance indicators	

C Sub-provincial Municipality			-Incomformity of strategic goals with corporate mission	- The too many strategic objectives to be achieved in SAP -The lack of predicted table of cost for five years and resources table, - The unmeasurability of some performance indicators	-Irrelavance of strategic goals to corporate mission	- Input-oriented performance indicators
A The Ministry				-The unmeasurability of some performance indicators		
B The Ministry			- The lack of information on current state for each strategic goal, - The lack of information on targeted achievement by years			-The failure to define performance indicators
C The Ministry		-The failure to prepare of SAP on the time	-The lack of information on current state for each strategic goal, -The lack of information on targeted achievement by years			
A Special Budget Institution	The non-existence of SAP					
B Special Budget Institution			-The lack of situation analysis, -The lack of corporate strategies, -The lack of internal and external stakeholder analysis			

C Special Budget Institution		-The failure to prepare of SAP on the time	-The lack of information on targeted achievement by years	-The unmeasurability of some performance indicators		
------------------------------	--	--	---	---	--	--

Source: The table is prepared on the base of findings in audit reports by author

Although, the Law No 5018 was put into force in 2006, a small number of public entities was held responsible for preparing SAP of 2006, as first year of Strategic Action Plans (SAP). The number of public entities required to prepare SAP increased year by year in accordance with schedule defined in the regulation. Thus, since 2010, all public entities have been, excepting those are excused from this obligation, under in charge of preparation and implementation of SAP.

When examined the table 2, it can be seen that almost all administrations have fulfilled the requirement of preparation of Strategic Plan, namely, the criteria of existence has been met, yet, some of them have not published their plan on the time, which indicates falling back behind schedule which was determined in Regulation on Strategic Plan. From the table 2, it can be understood that, as compared to other administrations, public administration with general budgets (ministries) are better at fullfilling the requirements of strategic planning with the exception of failing to define measurable performance indicators. The findings also demonstrate that the municipalities fall short of establishing and operating the performance management tools such as strategic planning. It may be argued that poor performance of strategic planning in municipalities result from corporate and structural problems, deficiencies in internal control systems, and insufficient awareness of strategic management in local administration as compared to public entities in central government.

The information in the table 2 reveal that the almost none of public entities succeeded in meeting the requirements about presentation. It seems that the public entities did not report any information on corporate strategies, internal and external analysis contrary to Guideline or Regulation on Strategic Plan. It follows that SAPs were not based on sound and proper situation analysis. In relation to this finding, another noticeable point is that public entities have too many goals to achieve in strategic document. In accordance with the basic principles of strategic management model, the strategic goals need to be compatible with public entity's competency and capacity for ensuring their implementation. However, the current data in the table 2

indicates that the public entities did not commit to this basic principle, which is a result of poor analysis on current situation (such as SWOT or stakeholder analysis).

One of the purposes of Law No 5018 is to establish ties among institutional strategic plans, budgets and higher-level policy documents such as development plans, medium term program etc. From the table 2, it can be concluded that strategic plans have been prepared in line with priorities in higher-level policy documents, since there is not any findings about it in audit reports. Nonetheless, the findings suggest that the establishment of ties between strategic plan and institutional budgets can not be achieved properly. The lack of information or poor information on current state for each strategic goal or explanation on targeted achievement by years is also related to the weak tie between strategic plan and budget.

The involvement of supervisor administrations in preparation of strategic plans seems to have positive impact on the success in ensuring ties between strategic plans and higher-level policy. In accordance with Regulation on Strategic Planning, the public administrations are required to submit their plans to The Ministry of Finance and The Ministry of Development for reviewing. It seems that the assessments of related ministries on strategic plan have been taken into consideration by public administrations. However, the findings suggest that public administration has not achieved the same success in establishing connection strategic plan and budgets due to poor external supervision or control.

Table 3. Findings on Performance Programs (PP)

Public Administration	Audit Criteria					
	Existence	Timeliness	Presentation	Measurability	Relevance	Well-defined
A Metropolitan Municipality				- The unmeasurability of some performance indicators	-The irrelevance of some performance indicators	

B Provincial Municipality				<ul style="list-style-type: none"> - Incomformity of Performance indicators in SAP with those in Performance Programme, -The lack of explanation and information for each performance indicator. - The unmeasurability of some performance targets 	<ul style="list-style-type: none"> - The irrelavance of some performance targets to performance objectives 	<ul style="list-style-type: none"> - Too many performance targets and indicators to achieve in PP - Input or activity-oriented performance indicators
C Sub-provincial municipality				<ul style="list-style-type: none"> - The failure to define indicators for Performance targets 	<ul style="list-style-type: none"> -The irrelevance of some indicators to performance targets. 	<ul style="list-style-type: none"> - The failure to define performance indicators
A The Ministry				<ul style="list-style-type: none"> - The unmeasurability of some performance indicators 	<ul style="list-style-type: none"> -The irrelevance of some performance targets in PP to strategic goals or targets 	<ul style="list-style-type: none"> - The existence of input or oriented Performance indicators
B The Ministry			<ul style="list-style-type: none"> -The poor explanation for performance indicators 		<ul style="list-style-type: none"> - The irrelevance of some performance targets to performance objectives 	<ul style="list-style-type: none"> -The exsistence of activities not specific to performance targets
C The Ministry			<ul style="list-style-type: none"> -The non-compliance of Performance Programme with Guide 			<ul style="list-style-type: none"> -The non-compliance of performance targets in PP with those in SAP
A- Special Budget Institution	<ul style="list-style-type: none"> -The non-existence of PP 					

B- Special Budget Institution	-The non-existence of PP					
C Special Budget Institution		- The failure to prepare of PP on the time		- The poor ties between PP and Budget		- Input or activity-oriented performance targets and indicators

Source:The table is prepared on the base of findings in audit reports by author

The performance targets are result-oriented targets to be achieved in programme period. In practice, performance indicators are identified in order to measure and evaluate the extent to which the performance objectives are achieved. It is evident that a sound performance measurement requires to set right performance targets and measurable indicators. In this respect, the audit findings on performance programme offer significant information on implementing of strategic planning in Turkish public administration.

Firstly, it is observed that that almost all administrations have same problem: failure to define performance targets and indicators properly. Since the propely defined performance targets constitute the foundation of a sound strategic management, any defect in determining performance target and indicator can impair the whole system of performance management. When all findings are considered together, it can be concluded that almost all public bodies reviewed face the risk of establishing strategic planning on improper or unmeasurable targets. It can be stated that other findings on performance programme are closely related to this challenge. The shortcomings in identifying performance targets and indicators are result of the poor or lack of links between strategic objectives and performance targets defined for programme period. This is mainly due to the fact that the public bodies have challenges in comprehending relationship between strategic plan and performance programme.

Among the audit findings, the most remarkable one is the lack of link between performance programme and institution budget. With Law No 5018, the performance-oriented budget system has been come into force in public sector. As mentioned above, despite being one of purposes of Law no 5018, the resource allocation in budgets can not be made in conformity with

performance targets in performance programme, namely, as audit findings confirm that, there is no any link between budget and performance programme.

Despite the fact that Law No 5018 prescribes performance budget based on strategic plan for public sector, the implementation results are far from satisfaction. The main reason for poor or the lack of relation between strategic plan and budget is that the performance budget process is conducted on two different documents (performance programme and budget), which is, in practice, obstacle to tie institutional budgets with performance programmes. The regulation and guide on performance programme prescribe the budget allowance to be appropriated for performance targets. However, as the findings of audit reveal, the public organizations have challenge in perceiving the significance of preparing two documents with each other. In legal regulations, Performance programme is intended to promote the public administration to adopt strategic management as a comprehensive tool of management, comprising allocation in budget. Nevertheless, in practice, the performance program began to be conceived as document prepared for the sake of formality or fulfilling legal responsibility.

There is a need for efficient control and coordination among related supervisory bodies (The Ministry of Finance, The Ministry of Development). However, it is not possible to talk about a strong mechanism between the Ministry of Development, and Ministry of Finance. A superstructure is needed to be directly responsible for the effective functioning of the public administration system in terms of the application and implementation of strategic plan and performance program (Demirkaya 2015, 27).

The proper implementation of performance-based budget in line with objectives determined in Development Plans and Law No 5018 requires public administrations to establish a sound performance information system and operate it efficiently. In performance-based budget, the purpose of performance targets is to be basis for appropriating in budget. In this respect, there is a need for a sound and reliable performance information system to provide significant data for setting targets and evaluating the results of budget implementation (Taner 2011, 21). However, none of the public entities have this system. Accordingly, it seems that findings on the criteria of measurability, relevance and well-defined are closely related to deficiencies in performance information system.

Table 4. Audit Findings on Accountability Reports (AR)

Public Administration	Audit Criteria					
	Existence		Existence		Existence	
A Metropolitan Municipality						-The poor or lack of explaining for deviation from targets
B Municipality						-The lack of explaining for deviation from targets
C Municipality	- The lack of Performance Data Recording and Assesment System				-Non-comformity between performance indicators as numeric value in PP and those in AR	-The lack of explaining for level of achievement for performance targets.
A The Ministry	- The failure of AP to include all activities undertaken by Ministry					
B The Ministry				- Inconsistency among statistical data expressed in different part of AR - The existence of unreal Performance indicators or number in AR	-Non-comformity between performance indicators in PP and those in AR	-The lack of ties between budget and performance programme -The lack of explaining for level of achievement for performance targets.
C The Ministry						-The lack of subtitles stipulated in Regulation on Accountability Report
B Special Budget Institution		-The failure to prepare of AR on the time				

C Special Budget Institution		-The failure to prepare of AR on the time			-Non-comformity between performance indicators as numeric value in PP and those in AR	
------------------------------	--	---	--	--	---	--

Source: The table is prepared on the base of findings in audit reports by author

In accordance with the basic principles of performance management, in pursuit of disbursing funds allocated for performance targets, the public administrations are required to monitor and evaluate the the results of budget use. In public sector, accountability reports play significant role both in ensuring self-monitoring/assesment and in fulfilling accountability about public resources to parliament and public. Within the framework of accountability, Law No 5018 entrust public entities with preparing accountability report which aims to provide information about resources used for targets in performance programme and the reasons for any deviation regarding the budget targets and realisations.

As a final stage of strategic management process, the accountability report is intended to measure the degree to which relevant public entity achieved performance targets, accordingly, strategic objectives in relevant year. The performance audit reports, which have been reviewed, provide remarkable information on the accountability reports. As seen in the table 4, all administrations have fulfilled the responsibility of preparing accountability reports, which means meeting the criteria of existence, timeliness and presentation. However, accountability report process has some deficiencies, which may impair entire performance management process.

The joint finding in almost all reports is the poor or lack of explainig for deviation from performance targets. This finding means for relevant public authorities to fail to meet the plausibility criterion which refers to the extent to which any deviations from targets is being addressed and explained by the auditee. It can be inferred from this finding that public entities do not have corporate capacity to monitor and evaluate their performance, which is mainly due to the poor or the lack of Data Recording and Assesment System on performance information in public entities.

One of the noticable findings appeared in the audit reports of Special Budget Institutions is that they failed to prepare and announce the accountability reports timely. Law no 5018 sets

forth that the top managers are responsible for preparing and publicizing the administration accountability reports timely on the basis of unit accountability reports prepared by authorizing officers. The audit findings indicate that the spending units mostly underestimate the responsibility of preparing unit accountability report since public administration lacks of sound financial management and control system.

Another significant finding related to accountability report is non-comformity between performance indicators as numeric value in PP and those in AR, which poses serious threat to performance management process prescribed in Law no 5018. It seems that the main reason for disparity among performance targets is due to the lack of data recording and assessment system and comprehension on the relationship of performance programme to accountability report.

5. CONCLUSION

As strategic planning is the initial stage and foundation of strategic management, the success in strategic management process depends on proper and effective planning. The audit findings reveal that there exist obstacles that pose threat to strategic management system in Turkish public administration.

All public entities have strategic plan performance program and accountability report, which refer to meet the criteria of existence. However, some of them failed to prepare relevant documents timely. From overall findings, it is to be noted that there is lack of proper perception pertaining to strategic management model in public sector. The Law sets forth that strategic plan, performance program and accountability report are closely related to each other. However, the public entities tend to consider each stage as separately from other, which is a reason for failure to establish relationship among relevant documents. The audit reports also suggest that there is lack of tie between strategic plans and budgets. Namely, contrary to Law No 5018, the public entities define their budget allocations without taking into accounts performance targets.

In order to implement strategic planning process properly, there is a need for efficient internal control system apart from monitoring by supervisory bodies (The Ministry of Finance and The Ministry of Development). The findings also indicate that the shortcomings in implementation of strategic management model arise from corporate and structural problems, as well as from deficiencies in internal control systems in public sector. The efficient

implementation of performance-oriented budget based on strategic plan entails a robust performance information recording and assessment system. However, none of public entities have such a system or pre-defined procedures. The findings also reveal that accountability reports fall short of explaining for deviation from performance targets.

From all audit findings, it can be concluded that despite legally in effect for over ten years in public sector that strategic planning process has serious deficiencies, and does not perform effectively, due to corporate and structural problems, and insufficient awareness of strategic management, as well as defects in internal control systems and poor control mechanisms in public sector.

REFERENCES

- Akyel, R. 2016. *Supreme Audit Matters: The Practice of the Turkish Court of Accounts*, The Press of TCA, Ankara.
- Barca, M. ve A. Balcı. 2006. "Kamu Politikalarına Nasıl Stratejik Yaklaşılabılır", *Amme İdaresi Dergisi*, 39 (2).
- Cendon, A. B. 2011. "Accountability and Public Administration: Concepts, Dimensions, Developments", <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/nispacee/unpan006506.pdf> (Erişim Tarihi: 02. 02. 2011).
- Currstine T., Z. Lonti and I. Joumard. 2007. "Improving Public Sector Efficiency: Challenges and Opportunities", *OECD Journal on Budgeting*, 7 (1).
- Çatak, S. and C. Çilingir. 2010. "Performance Budgeting in Turkey", *OECD Journal on Budgeting*, 3.
- Çelebi, A. K. ve B. Kovancılar. 2012. "Performans Esaslı Bütçeleme Sisteminin Teorik ve Pratik Sorunları", *Yönetim Ve Ekonomi*, 19 (1).
- Çetin, Z. Ö. 2015. "The Reflections of New Public Management on Local Government Laws in Turkey", *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6 (4).
- DPT. 2016. *Guidance on The Preparation of Strategic Plan For Public Sector*, 2th Version, The Primeministry, Ankara.

- Demirkaya, Y. 2015. "Strategic Planning in The Turkish Public Sector", *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, Special Issue.
- Hughe, O. E. 1998. *Public Management and Administration*, Macmillan Press Ltd, Newyork.
- Kapucu, N. and H. Palabıyık. 2008. *Turkish Public Administration: from Tradition to Modern Age*, International Strategic Research Organization, Ankara.
- Osborne, D. and T. Gaebler. 1992. *Reinventing Government: How The Entrepreneurial Spirit Is Transforming the Public Sector*. Reading, Mass.: Addison-Wesley.
- Peters, B. G. 2001. *The Politics of Bureaucracy*, Fifth Edition, Routledge, London and Newyork.
- Poister, T., H. Obed, Q. Pasha and L. H. Edwards. 2013. "Does Performance Management Lead to Better Outcomes?" *Public Administration Review*, 73(4).
- Poister, Y. 2010. "The Future of Strategic Planning in the Public Sector: Linking Strategic Management and Performance", *Public Administration Review*, December.
- Taner, A. 2011. "Kamuda Hesap Verme Sorumluluğunun Aracı Olarak Performans Esaslı Bütçeleme", *Sayıştay Dergisi*, 83.
- The Republic of Turkey Prime Ministry. 2003. *Change in Public Administration for Managing Change*, prepared by Ömer Dinçer and Cevdet Yılmaz, Ankara.
- Turkish Court of Accounts (TCA). 2014. *Performance Audit Manual*, Ankara.

A DESCRIPTIVE RESEARCH ON TURKISH LISTED MANUFACTURING COMPANIES' INDEPENDENT AUDIT CHARACTERISTICS*

Dr. Gökberk CAN**

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 650-678

ABSTRACT

650

Due to its necessity of analytical thinking and knowledge of business sciences, the accounting profession definitely requires a powerful brain. Also, the variety of clients create an industry and firm-specific specific expertise. The auditor can't operate as a sole entity and requires a league of staff to execute the profession. On the other hand, the client may prefer not to work with the auditor and rotate the engagement auditor or the audit firm. This research was designed as a tool to present a detail about Turkish listed companies' independent audit. Using a sample of 1,668 firm*year observations between 2005 and 2015, this research serves an insight to the audit characteristics of manufacturing companies listed on Borsa İstanbul. Descriptive statistics are presented as the opinion, audit firm type, engagement auditor gender, audit firm and engagement auditor rotations and using cross-variable analyses between "audit opinion and audit firm", "audit firm and auditor gender" and "auditor gender and audit opinion".

Keywords: Audit characteristics, audit opinion, auditor rotation, auditor gender.

JEL Classification: M40, M41, M42.

HALKA AÇIK ÜRETİM ŞİRKETLERİNİN BAĞIMSIZ DENETİM KARAKTERİSTİĞİ ÜSTÜNE DESKRİPTİF BİR ARAŞTIRMA

ÖZ

Analitik düşünme ve işletme bilimleri bilgisi gereklilikleri sebebiyle, muhasebe bilimi kas gücünden ziyade kuvvetli bir beyine ihtiyaç duyar. Ayrıca, müşteri çeşitliliği, onların endüstri ve işletmeye özel uzmanlık gereksinimleri nedeniyle, denetçi kendi başına faaliyetini yürütemez ve mesleğini devam ettirebilmek için ekibe ihtiyaç duyar. Diğer taraftan, müşteri işletme denetçi veya denetim firması ile çalışmayı tercih etmeyebilir ve denetçiyi veya denetim firmasını değiştirebilir. Bu değişkenleri göz önüne çalışma ülkemizde halka açık üretim işletmelerinin denetim karakteristiğini ortaya için hazırlanmıştır. Bu

* Date of submission: 20.02.2018; date of acceptance: 09.09.2018.

** American University of Middle East, College of Business Administration, Accounting Department, gc@gokberkcan.com, orcid.org/0000-0003-2158-7253.

çalışma 2005 ile 2015 yılları arasında 1.668 şirket-yıl örneklemini kullanarak, Borsa İstanbul'a kote üretim şirketlerinin denetim karakteristiğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Deskriptif istatistik kullanarak denetim görüşü, denetim şirketi türü, sorumlu ortak baş denetçi cinsiyeti, denetim şirketi ve sorumlu ortak baş denetçi rotasyonları sunulmuştur. Ayrıca değişkenlerarası analizler ile "denetim görüşü ve denetim şirketi", "denetim şirketi ve denetçi cinsiyeti" ve "denetçi cinsiyeti ve denetim görüşü" aralarındaki ilişki ortaya konmuştur..

Anahtar Kelimeler: Denetim Karakteristiği, Denetim Görüşü, Denetçi Rotasyonu, Denetçi Cinsiyeti

JEL Sınıflandırması: M40, M41, M42.

1. INTRODUCTION

Whether in a free market (capitalist economic system) or government-controlled (socialist economic system), all economics activities require information which increases depending on the development and where accounting has its importance by providing the framework in which information is presented (Stiglitz 2010; Tracy 2008). Firms provide information disclosure through generally accepted accounting principles regulated set of statements (including the financial statements, footnotes, management discussion and analysis, and other regulatory filings) to public for their needs of financial data (Healy and Palepu 2001). In many respects, the financial statement is a starting point of providing the information as it is the primary way of communicating firm value and performance to shareholders and other stakeholders (Thomsett 2005; Yaping 2005).

Audits play an important role in serving the public interest in two ways, first it increases the managers' accountability and as second, it enforces trust and confidence in the financial statements (Liu et al. 2011). Although financial statements' credibility depends on auditing services, they are not only required by the preparer; the need arises to facilitate dealing among the interested parties and to verify the validity of financial reports with reducing information asymmetries with the verifications and certifications of the auditors; in other words, the independent audit is intended to enhance the credibility of the internally prepared financial statements in the sake of outsiders (Agrawal and Chadha 2005; Arrunada 2000; Becker et al. 1998; Lin and Hwang 2010).

In a well-functioning capital market's central component is high-quality independent auditing which creates investment and lending opportunities in the national economy by providing reliable financial information and depending on this definition, audit process can be described in the social terms constituting a social mechanism of control (Gul et al. 2013; Richard 2006; Skinner and Srinivasan 2012). Independent auditors constitute the first line of defense against financial manipulation that creates a public concern on capital markets and shareholder rights, and trust in the financial information encourage the development of equity markets but after too many financial reporting crises, a debate is going on among academics, regulators, and professionals to restore public faith (Abdel-Meguid et al. 2013; Fischbacher and Stefani 2007; La Porta et al. 2000). The higher quality of audit is a stronger assurance to the investors and lenders that the financial statements are free from material errors and it lessens the likelihood of audit failures with a return of reducing litigation risk and it can impact the entities' cash flows directly with influencing the cost of capital at which the cash flows are discounted (Barton 2005; Bushman and Smith 2003; Cenker and Nagy 2008).

This research contributes to the accounting literature by providing a detailed perspective on the audit structure of an emerging market. Using a sample of 1,668 firm*year observations between 2005 and 2015, this research serves an insight to the audit characteristics of manufacturing companies listed on Borsa İstanbul. Descriptive statistics are presented as the opinion, audit firm type, engagement auditor gender, audit firm and engagement auditor rotations and using cross-variable analyses between “audit opinion and audit firm”, “audit firm and auditor gender” and “auditor gender and audit opinion”.

2. AUDIT REPORT

The unobservable audit process begins with the agreement and ends with its outcome, the audit report, which is the only external communication tool between the auditors and stakeholders and for beneficiaries, it is the public evidence of the audit process and expression of the auditor's opinion on company's financial statements (Geiger and Raghunandan 2002; Sikka 2009). The auditor's opinions are based on the disclosed information's legitimacy, rationality and consistency, and it tells the auditor's findings to market participants to address warnings to financial report users of impending going concern problems and provide strong

signals to investors/debt holders warning of firms' default probability (DeFond et al. 2002; Ting et al. 2008; Zhu and Sun 2012).

The auditor shall express an unmodified opinion when the auditor concludes that the financial statements are prepared, in all material respects, in accordance with the applicable financial reporting framework and if the auditor is unable to provide an unqualified (as known as unmodified) opinion, the auditor can issue a modified opinion in accordance with ISA 705, articles 7th (qualified), 8th (adverse) and 9th (disclaimer of opinion) (International Auditing and Assurance Standards Board, 2009a, 2009b, 2009c). A modified opinion not only benefits to the financial statement reader, it also protects the auditor from the regulatory punishments (C. Chen, Martin and Wang 2013; Firth et al. 2014; Mong and Roebuck, 2005) and going-concern problem is signaled from audit reports in many different ways (Arnedo et al. 2008; Chong and Pflugrath 2008; Christensen et al. 2014; Czerney et al. 2014; Vermeer et al. 2013).

This research reviews 1,668 audit reports have been and Table 1 shows that Turkish manufacturing companies' have three adverse opinions during the period between 2005 and 2015, the engagement partners disclaimed 27 audit reports during the same period and only in 2005, there has been no modified opinion and more than 81% of the audit reports have been stated with unmodified opinion for the manufacturing companies.

Table 1. Frequency of Audit Opinion Categories as Quantity and Percentage

Distribution of Opinions	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Unqualified	139	135	134	127	126	130	135	134	142	137	139
Qualified	0	3	10	16	17	14	13	17	21	24	25
Adverse	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	1	1	2	2	3	3	3	2	5	5
<i>Grand Total</i>	<i>139</i>	<i>141</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>147</i>	<i>151</i>	<i>155</i>	<i>165</i>	<i>166</i>	<i>169</i>
Distribution of Opinions	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Unqualified	100	96	92	88	87	88	89	86	86	83	82

Qualified	0	2	7	11	12	10	9	11	13	14	15
Adverse	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	1	1	1	1	2	2	2	1	3	3
<i>Grand Total</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

3. AUDIT FIRM

The auditor is the person with enough qualifications to understand and check client's documents and the process but the audit is not a one-man-job considering the time limit, the number of documents to review and departments to visit. The auditor requires a league of qualified staff who know the accounting basics and have the training so the partner can plan the audit, allocate the duties and watch over them. Also, regarding the number of the clients in varying industries and their differentiating needs, one auditor will never be enough to deal with all of the clients so there will be a need of partners who have expertise on different industries and sub-topics of accounting and business such as taxation, banking, IT and so on. Under these conditions there must be a legal entity which gathers the qualified people under a single roof which is called the audit firm that provides the labor, service and knowledge. Auditing may be viewed as a public service to protect the wealth but it doesn't take away the audit firm partners' commercial concerns and audit firms can provide consulting and accounting outsource services to companies unless those services are provided to an audit client (Griffin et al. 2009). Regulators and public concern about the lower quality of audit if the firm receives more income from a specific client, at some point they will lose independence and skepticism on the audit process (Robinson 2008). A correct definition is made by Behn, Carcello, Hermanson and Hermanson (1999) in which they define the audit profession's intense and increasing competition as a "Darwinian jungle".

Table 2 shows the number of audits performed by the audit firms. It is clear that Big-4 have an undeniable and unchanging leadership on holding the Turkish audit market of the manufacturing companies with the number of clients. As the total quantity (varies from 68-91), percentage in total (fluctuates from 48% to 57%) and client per audit firm (17 clients per one of Big-4), the market leadership is clear in the listed manufacturing clients. Audit firms with an

international membership have the second place and the third belongs to the local audit firms which have no international memberships. Other global audit firms (classified as Big 5-8) have the less clients than other audit firms.

Table 2. Frequency of Audit Firm Brand Categories as Quantity and Percentage

Distribution of Audit Firms	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Big 4	68	68	76	74	75	82	86	89	91	86	86
Big 5-8	18	15	16	12	12	10	10	10	8	12	11
Intl. Membership	25	33	31	33	32	29	36	40	54	56	60
Local Audit Firms	28	25	22	26	26	26	19	16	12	12	12
<i>Grand Total</i>	<i>139</i>	<i>141</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>147</i>	<i>151</i>	<i>155</i>	<i>165</i>	<i>166</i>	<i>169</i>
Distribution of Audit Firms	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Big 4	49	48	52	51	52	56	57	57	55	52	51
Big 5-8	13	11	11	8	8	7	7	6	5	7	7
Intl. Membership	18	23	21	23	22	20	24	26	33	34	36
Local Audit Firms	20	18	15	18	18	18	13	10	7	7	7
<i>Grand Total</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

A detailed perspective is presented on Table 3 on two characteristics (audit opinion and audit firm) to demonstrate the distribution of the audit opinions among the audit companies. During the period from 2005 to 2015, Big-4 in Turkey never issued an adverse opinion or disclaimed an opinion. One of the most popular research is the difference in audit quality between Big-N and other audit firms. A general belief is audit reports provided by the Big N are more reliable than the ones provided by the smaller audit firms due to the belief of Big N (Al-Ajmi 2009; Azizkhani et al. 2010; Barton 2005; Boone et al. 2010; Carson et al. 2012; Cassell et al. 2013; C.J.P. Chen et al. 2010; J.-H. Choi et al. 2010; J.H. Choi and Lee 2014; Comprix and Huang

2015; Ding and Jia 2012; Eshleman and Guo 2014; J.R. Francis and Wang 2008; J.R. Francis and Yu 2009; Gul et al. 2013; Kim et al. 2003; López et al. 2013; Weber et al. 2008; Zerni 2012) but on the other hand, the accounting history and literature prove quite the contrary (Albring et al. 2007; Che-Ahmad and Houghton 1996; J.R. Francis et al. 2013; Knechel et al. 2007; Reheul et al. 2013). Marnet (2008) criticizes the “reputation” term that is used equivalent of Big N for the success or the purpose that creates the “reputation”.

Table 3. Frequency of Opinion Per Audit Firm As Quantity

Opinion per Firm	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Big 4	68	68	76	74	75	82	86	89	91	86	86
Unqualified	68	66	71	69	72	81	82	87	83	77	78
Qualified	0	2	5	5	3	1	4	2	8	9	8
Adverse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Big 5-8	18	15	16	12	12	10	10	10	8	12	11
Unqualified	18	13	15	10	11	9	7	6	7	10	10
Qualified	0	0	0	1	0	1	2	3	1	2	1
Adverse	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	1	1	1	1	0	1	1	0	0	0
Intl. Membership	25	33	31	33	32	29	36	40	54	56	60
Unqualified	25	32	28	26	24	18	29	27	44	42	43
Qualified	0	0	3	6	7	9	6	10	8	11	14
Adverse	0	1	0	0	0	2	1	1	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	0	0	1	1	0	0	2	2	3	3
Local Audit Firms	28	25	22	26	26	26	19	16	12	12	12

Unqualified	28	24	20	22	19	22	17	14	8	8	8
Qualified	0	1	2	4	7	3	1	2	4	2	2
Adverse	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	2
<i>Grand Total</i>	<i>139</i>	<i>141</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>147</i>	<i>151</i>	<i>155</i>	<i>165</i>	<i>166</i>	<i>169</i>

4. AUDITOR GENDER

Due to its necessity of analytical thinking and knowledge of business sciences, the accounting profession doesn't require muscle strength but definitely requires a powerful brain. Under these circumstances gender has no effect on being an auditor. In countries where women have social rights equal to men, *theoretically*, a woman can achieve any success that a man can do. As emphasized, gender-equally success is still a level that any country has never reached. Tietz and State (2007) show that gender stereotypes and gender role stratification in the US society are reinforced and replicated throughout the sampled introductory level accounting textbooks via the homework items, pictures, and stories. Considering this issue, accounting scholars take gender differences into account to check if the gender has effect on the company performance and audit quality.

Table 4 shows the distribution of male and female auditors in the independent audit of the Turkish listed manufacturing companies. In the total population of manufacturing company audit, the average percentage of female auditor changes from 10% to 22% with the lowest female partner is 14 in 2007 and the highest in 2012. It is shown that the portion of female auditors in the manufacturing companies has never reached the level of 30%.

Table 4. Frequency of Auditor Gender Categories as Quantity and Percentage

Distribution of Auditor Gender	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Male	111	112	131	120	118	114	121	116	138	139	141
Female	28	29	14	25	27	33	30	39	27	27	28

<i>Grand Total</i>	139	141	145	145	145	147	151	155	165	166	169
Distribution of Auditor Gender	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Male	80	79	90	83	81	78	80	75	84	84	83
Female	20	21	10	17	19	22	20	25	16	16	17
<i>Grand Total</i>	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Different than Table 4, Table 5 shows the number of male and female engagement auditors who are partners in different audit firms. As one can see from the table, the number of female auditor varies through time but Big-4 have never female engagement partners less than 10 in the manufacturing industry auditing during the aforementioned periods and it is never zero for second tier audit firms but in many years auditors firms with international audit firms and local audit firms have no female engagement auditors in the manufacturing industry auditing.

Table 5. Frequency of Auditor Gender Per Audit Firm as Quantity

Gender per Firm	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Big 4	68	68	76	74	75	82	86	89	91	86	86
Male	50	46	66	57	54	62	64	57	65	60	64
Female	18	22	10	17	21	20	22	32	26	26	22
Big 5-8	18	15	16	12	12	10	10	10	8	12	11
Male	13	12	12	10	9	5	4	8	7	11	10
Female	5	3	4	2	3	5	6	2	1	1	1
Intl. Membership	25	33	31	33	32	29	36	40	54	56	60
Male	23	29	31	29	30	24	34	37	54	56	56
Female	2	4	0	4	2	5	2	3	0	0	4
Local Audit Firms	28	25	22	26	26	26	19	16	12	12	12
Male	25	25	22	24	25	23	19	14	12	12	11

Female	3	0	0	2	1	3	0	2	0	0	1
<i>Grand Total</i>	<i>139</i>	<i>141</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>147</i>	<i>151</i>	<i>155</i>	<i>165</i>	<i>166</i>	<i>169</i>

On the other hand, some researches prove that there are no difference between genders (Arun et al. 2015; Collin et al. 2007; Francoeur et al. 2007; Gold et al. 2009; Krishnan and Parsons 2007; Ruiz Castro 2012; Sun et al. 2010)

Table 6 shows the type of audit opinions issued by the different genders. Compared to their male counterparts, female engagement auditors issued less of modified opinions especially disclaimer of opinion. There are many studies in the accounting proving that female directors, board members and auditors create a positive difference on financial issues such as stock performance, corporate governance, audit quality, company performance, and cost of capital (Breesch and Branson 2009; Campbell and Mínguez-Vera 2007; Collin et al. 2007; Dalton et al. 2014; B. Francis et al. 2013; Gul et al. 2013; Ittonen et al. 2013; Srinidhi et al. 2011; Terjesen et al. 2009; Torchia et al. 2011; Vahamaa 2014) There are not many studies in Turkish accounting literature but Ocak and Can (2017) revealed that female engagement partners have a negative effect on the absolute value of discretionary accruals.

Table 6. Frequency of Audit Opinion Per Gender as Quantity

Opinion per Gender	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Male	111	112	131	120	118	114	121	116	138	139	141
Unqualified	111	109	122	105	102	100	109	96	117	110	115
Qualified	0	1	9	13	15	11	10	16	19	18	21
Adverse	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	1	0	2	1	3	2	3	2	5	5
Female	28	29	14	25	27	33	30	39	27	27	28
Unqualified	28	26	12	22	24	30	26	38	25	23	24
Qualified	0	2	1	3	2	3	3	1	2	4	4
Adverse	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Disclaimer of Opinion	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0

<i>Grand Total</i>	139	141	145	145	145	147	151	155	165	166	169
--------------------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

5. AUDITOR ROTATION

The audit agreement creates a relationship between the reporting entity and the audit firm staff which may go beyond business that might turn into a friendship that may continue as long as possible but the company might have to change the auditor or the firm for a wide variety of reasons which ends with two actions as dismissal or resignation of the current firm and the company can either change the audit firm or the audit partner in the same firm (Bamber and Bamber 2009; Blouin et al. 2007; Wallace III et al. 2006). The client may dismiss the auditor before the reporting period ends and appoint a new auditor to get the clean opinion which may result from management's desire to manipulate earnings and changing the auditor to obtain a desired opinion is also called 'opinion shopping' in the accounting literature (Gray and Ratzinger 2010; Wallace III et al. 2006). Myers, Myers, and Omer (2003) highlight for and against opinions in mandatory auditor rotation as a decrease in earnings quality is associated with an extended auditor but on the other hand in a longer tenure, auditors can have a firm-specific expertise that helps them to understand the business and let them rely less on management estimates. A research based on survey and interview by Ewelt-Knauer, Gold, and Pott (2013) showed that regulators are standing on the side of mandatory rotation that they believe as a cure for problems created by excessive tenure. Conversely, audit firms criticize and draw attention to the loss of client knowledge and expertise.

The proponents of mandatory rotation are concerned with a deterioration of auditor independence defending that lengthily tenure will cause problems for the financial statement users; the auditor will be sympathetic towards the management, lose his fair view and 'turns a blind eye' to fraudulent behavior. Also, audited financial reports are perceived as less reliable if users of financial reports view lengthy tenure as having an adverse effect on auditor independence and audit quality (Bauer 2011; S. Choi et al. 2015; Fairchild 2008; Geiger and Raghunandan 2002; Ghosh and Moon, 2005; González-Díaz et al. 2015; Lee et al. 2009; Lennox et al. 2014; Marnet 2008).

It cannot be said this argument is accepted by the entire accounting scholars. Although mandatory rotation increases auditor independence, on the expense side for the auditors, she/he loses client-specific experience but if the firm is rotated this will lead to client-specific knowledge loss (Daugherty et al. 2012; Firth et al. 2012). Depending on the duration of business relation between the auditor and the entity, the auditor will have experience and knowledge about the company's internal control, organizational structure, business ethics and information system but in the case of rotation, client will face the start-up costs for the auditor due to the new audit engagement (Bamber and Bamber 2009; Bandyopadhyay et al. 2014; Blouin et al. 2007; Cameran et al. 2013; García Blandón and Argilés Bosch 2013; Jenkins and Velury 2012; Johnson et al. 2002; Kwon et al. 2014).

Table 7 shows how many Turkish listed manufacturing companies rotated their audit firm during the financial reporting period. Highest turnover occurred in 2010, 2013 and 2014 with over 80 which resulted more than 50 percent of the total audit firm rotations.

Table 7. Frequency of Audit Firm Rotation as Quantity and Percentage

Distribution of Audit Firm Rotation	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Audit Firm not Rotated	127	125	119	91	118	59	125	124	78	82	107
Audit Firm Rotated	12	16	26	54	27	88	26	31	87	84	62
<i>Grand Total</i>	<i>139</i>	<i>141</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>145</i>	<i>147</i>	<i>151</i>	<i>155</i>	<i>165</i>	<i>166</i>	<i>169</i>
Distribution of Audit Firm Rotation	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Audit Firm not Rotated	91	89	82	63	81	40	83	80	47	49	68
Audit Firm Rotated	9	11	18	37	19	60	17	20	53	51	39
<i>Grand Total</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

Different than the previous tables' grand total, Table 8's grand total equals to the "Audit Firm not Rotated" row of Table 7 because rotating the audit firm automatically results as rotating the engagement partner. The reporting entity can rotate the engagement auditor if they keep cooperating with the current audit firm and Table 8 shows how many times the reporting entity didn't rotate the audit firm but the engagement partner.

Table 8. Frequency of Partner Rotation as Quantity and Percentage

Distribution of Partner Rotation	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Partner not Rotated	108	104	85	91	101	45	101	93	65	49	76
Partner Rotated	19	21	34	16	17	14	24	31	13	33	31
<i>Grand Total</i>	<i>127</i>	<i>125</i>	<i>119</i>	<i>107</i>	<i>118</i>	<i>59</i>	<i>125</i>	<i>124</i>	<i>78</i>	<i>82</i>	<i>107</i>
Distribution of Partner Rotation	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Partner not Rotated	85	83	71	85	86	76	81	75	83	60	71
Partner Rotated	15	17	29	15	14	24	19	25	17	40	29
<i>Grand Total</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>

6. CONCLUSION

This study shows the general context of the audit characteristics in the Turkish listed manufacturing companies using a total sample of 1,668 firm*year observations between 2005 and 2015. In the research, audit characteristics are defined as the opinion, audit firm type, engagement auditor gender, audit firm and engagement auditor rotations. Also cross-analyses were run for the relationships between “audit opinion and audit firm”, “audit firm and auditor gender” and “auditor gender and audit opinion”. The descriptive of the data shows that Turkish female engagement partners never signed more than 30% of the audit reports of the manufacturing companies and their modified opinion rate is far less than their male counterparts. There are not many researches in Turkish accounting literature analyzing the effect of the engagement auditor's gender.

Limitations of this research must be clarified. First of all, this descriptive research is not based a regression model or any hypothesis to provide a proof on an issue. It serves to provide an insight about Turkish listed manufacturing companies' characteristics. Second, Borsa Istanbul was established in 1986 as Istanbul Stock Exchange and the research period begins from 2005 which can be extended to the earlier periods. The third limitation is audit firm transparency report became mandatory for Turkish audit firms in 2008 for those who had the permission of auditing insurance firms and it became for all of the audit firms in 2012. To keep the consistency of the analyses, data based on the transparency reports such as audit firm revenue, training hours, variety of the clients and many other data were kept out of the research. For a future study, the research can be extended to the other industries and the effect of rotation to or from Big-4 audit firms and female engagement auditors can be tested on the audit opinions and financial reporting quality. Also, measuring the audit firms' ranking in the market can be an useful research in emerging and frontier markets.

REFERENCES

- Abdel-Meguid, A.M., S. Duellman and A.S. Ahmed. 2013. Auditor Independence, “Corporate Governance and Aggressive Financial Reporting: An Empirical Analysis”, *Journal of Management and Governance*, 17 (2).
- Agrawal, A. and S. Chadha. 2005. “Corporate Governance and Accounting Scandals”, *The Journal of Law and Economics*, 48 (October).
- Al-Ajmi, J. 2009. “Audit Firm, Corporate Governance, and Audit Quality: Evidence from Bahrain”, *Advances in Accounting*, 25 (1).
- Albring, S. M., R. J. Elder and J. Zhou. 2007. “IPO Underpricing and Audit Quality Differentiation within Non-Big 5 Firms”, *International Journal of Auditing*, 11 (2).
- Arnedo, L., F. Lizarraga and S. Sánchez. 2008. “Going-concern Uncertainties in Pre-bankrupt Audit Reports: New Evidence Regarding Discretionary Accruals and Wording Ambiguity”, *International Journal of Auditing*, 12 (1).
- Arrunada, B. (2000). “Audit Quality: Attributes, Private Safeguards and the Role Of Regulation”, *European Accounting Review*, 9 (2).
- Arun, T.G., Y.E. Almahrog and Z. Ali-Aribi. 2015. “Female Directors and Earnings Management: Evidence from UK Companies”, *International Review of Financial Analysis*.
- Azizkhani, M., G.S. Monroe and G. Shailer. 2010. “The value of Big 4 audits in Australia”, *Accounting and Finance*, 50 (4).
- Bamber, E.M. and L. S. Bamber. 2009. Discussion of “Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Quality, and Market Perception: Evidence from Taiwan”, *Contemporary Accounting Research*, 26 (2).
- Bandyopadhyay, S. P., C. Chen and Y. Yu. 2014. “Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Market Concentration, and Audit Quality: Evidence from China”, *Advances in Accounting*, 30 (1).
- Barton, J. 2005. “Who Cares about Auditor Reputation?”, *Contemporary Accounting Research*, 22 (3).

- Bauer, T. 2011. "The Effects of Situated Client Identity and Professional Identity Salience on Auditor Judgments", *The Accounting Review*, 90 (1).
- Becker, C. L., M. L. Defond, J. Jiambalvo and K. R. Subramanyam. 1998. "The Effect of Audit Quality on Earnings Management", *Contemporary Accounting Research*, 15 (1).
- Behn, B.K., J.V. Carcello, D. R. Hermanson and R. H. Hermanson. 1999. "Client Satisfaction and Big 6 Audit Fees", *Contemporary Accounting Research*, 16 (4).
- Blouin, J., B. M. Grein and B. R. Rountree. 2007. "An Analysis of Forced Auditor Change: The Case of Former Arthur Andersen Clients", *The Accounting Review*, 82 (3).
- Boone, J. P., I. K. Khurana and K. K. Raman. 2010. "Do the Big 4 and the Second-Tier Firms Provide Audits of Similar Quality?", *Journal of Accounting and Public Policy*, 29 (4).
- Breesch, D. and J. Branson. 2009. "The Effects of Auditor Gender on Audit Quality", *The IUP Journal of Accounting Research and Audit Practices*, 8 (3/4).
- Bushman, R. M. and A. J. Smith. 2003. "Transparency, Financial Accounting Information, and Corporate Governance", *FRBNY Economic Policy Review*, 9 (1).
- Cameran, M., J. R. Francis, A. Marra and A. K. Pettinicchio. 2013. "Are There Adverse Consequences of Mandatory Auditor Rotation? Evidence from the Italian Experience", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 34 (1).
- Campbell, K. and A. Mínguez-Vera. 2007. "Gender Diversity in the Boardroom and Firm Financial Performance", *Journal of Business Ethics*, 83 (3).
- Carson, E., R. Simnett, B. S. Soo and A. M. Wright. 2012. "Changes in Audit Market Competition and the Big N Premium", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 31 (3).
- Cassell, C. A., G. Giroux, L. A. Myers and T. C. Omer. 2013. "The Emergence of Second-Tier Auditors in the US: Evidence from Investor Perceptions of Financial Reporting Credibility", *Journal of Business Finance and Accounting*, 40 (3/4).
- Center, W. J. and A. L. Nagy. 2008. "Auditor Resignations and Auditor Industry Specialization", *Accounting Horizons*, 22 (3).

- Che-Ahmad, A. and K. A. Houghton. 1996. "Audit Fee Premiums of Big Eight Firms : Evidence from the Market for Medium-Size UK Auditees", *Journal of International Accounting and Taxation*, 5 (1).
- Chen, C. J. P., X. Su and X. Wu. 2010. "Auditor Changes Following a Big 4 Merger with a Local Chinese Firm: A Case Study", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 29 (1).
- Chen, C., X. Martin and X. Wang. 2013. "Insider Trading, Litigation Concerns, and Auditor Going-Concern Opinions", *Accounting Review*, 88 (2).
- Choi, J.-H., C. Kim (Francis), J. B. Kim and Y. Zang. 2010. "Audit Office Size, Audit Quality, and Audit Pricing", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 29 (1).
- Choi, J. H., and W. J. Lee. 2014. "Association Between Big 4 Auditor Choice and Cost of Equity Capital for Multiple-Segment Firms", *Accounting and Finance*, 54 (1).
- Choi, S., Y. S. Choi, F. Gul and W. J. Lee. 2015. "The Impact of Mandatory Versus Voluntary Auditor Switches on Stock Liquidity: Some Korean Evidence", *The British Accounting Review*, 47 (1).
- Chong, K. and G. Pflugrath. 2008. "Do Different Audit Report Formats Affect Shareholders' and Auditors' Perceptions?", *International Journal of Auditing* 1, 12 (3).
- Christensen, B. E., S. M. Glover and C. J. Wolfe. 2014. "Do Critical Audit Matter Paragraphs in the Audit Report Change Nonprofessional Investors' Decision to Invest?", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 33 (4).
- Collin, S.-O. Y., K. Jonnergård, P. Qvick, B. Silfverberg and S. Zabit. 2007. "Gendered Career Rein: A Gender Analysis of the Certification Process of Auditors in Sweden", *International Journal of Auditing*, 11 (1).
- Comprix, J. and H. Huang. 2015. "Does auditor size matter? Evidence from Small Audit Firms", *Advances in Accounting*.
- Czerney, K., J. J. Schmidt and A. M. Thompson. 2014. "Does Auditor Explanatory Language in Unqualified Audit Reports Indicate Increased Financial Misstatement Risk?", *The Accounting Review*, 89 (6).

- Dalton, D. W., J. R. Cohen, N. L. Harp and J. J. McMillan. 2014. "Antecedents and Consequences of Perceived Gender Discrimination in the Audit Profession", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 33 (3).
- Daugherty, B. E., D. Dickins, R. C. Hatfield and J. L. Higgs. 2012. "An Examination of Partner Perceptions of Partner Rotation: Direct and Indirect Consequences to Audit Quality", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 31 (1).
- DeFond, M. L., K. Raghunandan and K. R. Subramanyam. 2002. "Do Non-Audit Service Fees Impair Auditor Independence? Evidence from Going Concern Audit Opinions", *Journal of Accounting Research*, 40 (4).
- Ding, R. and Y. Jia. 2012. "Auditor Mergers, Audit Quality And Audit Fees: Evidence from the Pricewaterhouse Coopers merger in the UK", *Journal of Accounting and Public Policy*, 31 (1).
- Eshleman, J. D. and P. Guo. 2014. "Do Big 4 Auditors Provide Higher Audit Quality after Controlling for the Endogenous Choice of Auditor?", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 33 (4).
- Ewelt-Knauer, C., A. Gold ve C. Pott. 2013. "Mandatory Audit Firm Rotation: A Review of Stakeholder Perspectives and Prior Research", *Accounting in Europe*, 10 (1).
- Fairchild, R. 2008. "Auditor Tenure, Managerial Fraud And Report Qualification: A Behavioural Game-Theoretic Approach", *International Journal of Behavioural Accounting and Finance*, 1 (1).
- Firth, M. A., P. L. L. Mo and R. M. K. Wong. 2014. "Auditors' Reporting Conservatism after Regulatory Sanctions: Evidence from China", *Journal of International Accounting Research*, 13 (2).
- Firth, M., O. Rui and X. Wu. 2012. "How Do Various Forms of Auditor Rotation Affect Audit Quality? Evidence from China", *The International Journal of Accounting*, 47 (1).
- Fischbacher, U. and U. Stefani. 2007. "Strategic Errors and Audit Quality: An Experimental Investigation", *The Accounting Review*, 82 (3).

- Francis, B., I. Hasan and Q. Wu. 2013. The Impact of CFO Gender on Bank Loan Contracting, *Journal of Accounting, Auditing and Finance*, 28 (1).
- Francis, J. R. and D. Wang. 2008. "The Joint Effect of Investor Protection and Big 4 Audits on Earnings Quality around the World", *Contemporary Accounting Research*, 25 (1).
- Francis, J. R. and M. D. Yu. 2009. "Big 4 Office Size and Audit Quality", *The Accounting Review*, 84 (5).
- Francis, J. R., M. D. Yu and W. Georgia. 2013. "Office Size of Big 4 Auditors and Client Restatements", *Contemporary Accounting Research*, 30 (4).
- Francoeur, C., R. Labelle and B. Sinclair-Desgagné. 2007. "Gender Diversity in Corporate Governance and Top Management", *Journal of Business Ethics*, 81 (1).
- García Blandón, J. and J. M. Argilés Bosch. 2013. "Audit Firm Tenure And Qualified Opinions: New Evidence from Spain", *Spanish Accounting Review*, 16 (2).
- Geiger, M. A. and K. Raghunandan. 2002. "Auditor Tenure and Audit Reporting Failures", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 21 (1).
- Ghosh, A. and D. Moon. 2005. "Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality", *The Accounting Review*, 80 (2).
- Gold, A., J. E. Hunton and M. I. Gomaa. 2009. "The Impact of Client and Auditor Gender on Auditors' Judgments", *Accounting Horizons*, 23 (1).
- González-Díaz, B., R. García-Fernández and A. López-Díaz. 2015. "Auditor Tenure And Audit Quality in Spanish State-Owned Foundations", *Spanish Accounting Review*, 18 (2).
- Gray, G. L. and N. V. S. Ratzinger. 2010. "Perceptions of Preparers, Users and Auditors Regarding Financial Statement Audits Conducted by Big 4 Accounting Firms", *International Journal of Disclosure and Governance*, 7 (4).
- Griffin, P. A., D. H. Lont and Y. Sun 2009. "Governance Regulatory Changes, International Financial Reporting Standards adoption and New Zealand Audit and Non-Audit Fees : Empirical Evidence", *Accounting and Finance*, 49 (April).

- Gul, F. A., M. Hutchinson and K. M. Y. Lai. 2013. "Gender-Diverse Boards and Properties of Analyst Earnings Forecasts", *Accounting Horizons*, 27 (3).
- Gul, F. A., G. Stephen Zhou and X. Kevin Zhu. 2013. "Investor Protection, Firm Informational Problems, Big N Auditors, and Cost of Debt around the World", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 32 (3).
- Healy, P. M. and K. G. Palepu. 2001. "Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature", *Journal of Accounting and Economics*, 31 (1–3).
- International Auditing and Assurance Standards Board. Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements, Pub. L. No. International Standard on Auditing 700, 653 (2009a).
- International Auditing and Assurance Standards Board. Going Concern, Pub. L. No. International Standard on Auditing 570 (2009b).
- International Auditing and Assurance Standards Board. Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report, Pub. L. No. International Standard on Auditing 705, 682 (2009c).
- Ittonen, K., E. Vähämaa and S. Vähämaa. 2013. "Female Auditors and Accruals Quality", *Accounting Horizons*, 27 (2).
- Jenkins, D. S. and U. K. Velury. 2012. Auditor Tenure and The Pricing of Discretionary Accruals In The Post-SOX Era", *Accounting and the Public Interest*, 12 (1).
- Johnson, V. E., I. K. Khurana and J. K. Reynold. 2002. "Audit-Firm Tenure and the Quality of Financial Reports", *Contemporary Accounting Research*, 19 (4).
- Kim, J.-B., R. Chung and M. Firth. 2003. "Auditor Conservatism, Asymmetric Monitoring, and Earnings Management", *Contemporary Accounting Research*, 20 (2).
- Knechel, W. R., V. Naiker and G. Pacheco. 2007. "Does Auditor Industry Specialization Matter? Evidence from Market Reaction to Auditor Switches", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 26 (1).
- Krishnan, G. V and L. M. Parsons. 2007. "Getting to the Bottom Line: An Exploration of Gender and Earnings Quality", *Journal of Business Ethics*, 78 (1–2).

- Kwon, S. Y., Y. D. Lim, Y. D. and R. Simnett. 2014. "Mandatory Audit Firm Rotation and Audit Quality: Evidence from the Korean Audit Market", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 33 (4).
- La Porta, R., F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer and R. Vishny. 2000. "Investor Protection and Corporate Governance", *Journal of Financial Economics*, 58 (1–2).
- Lee, H.-Y., V. Mande and M. Son. 2009. "Do Lengthy Auditor Tenure and the Provision of Non-Audit Services by the External Auditor Reduce Audit Report Lags?", *International Journal of Auditing*, 13 (2).
- Lennox, C. S., X. Wu and T. Zhang. 2014. "Does Mandatory Rotation of Audit Partners Improve Audit Quality?", *The Accounting Review*, 89 (5).
- Lin, J. W. and M. I. Hwang. 2010. "Audit Quality, Corporate Governance, and Earnings Management: A Meta-Analysis", *International Journal of Auditing*, 14 (1).
- Liu, J., Y. Wang and L. Wu. 2011. "The Effect of Guanxi on Audit Quality in China", *Journal of Business Ethics*, 103 (4).
- López, D. M., K. T. Rich and P. C. Smith. 2013. "Auditor Size and Internal Control Reporting Differences in Nonprofit Healthcare Organizations, *Journal of Public Budgeting*", *Accounting and Financial Management*, 25 (1).
- Marnet, O. 2008. *Behaviour and Rationality in Corporate Governance*, New York, NY, USA: Routledge.
- Mong, S. and P. Roebuck. 2005. "Effect of Audit Report Disclosure on Auditor Litigation Risk", *Accounting and Finance*, 45 (1).
- Myers, J. N., L. A. Myers and T. C. Omer. 2003. "Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings: A Case for Mandatory Auditor Rotation?", *The Accounting Review*, 78 (3).
- Ocak, M. and G. Can. 2017. *Engagement Partners Attributes and Earnings Quality: Evidence from Borsa İstanbul*.

Reheul, A.-M., T. Van Caneghem and S. Verbruggen. 2013. "Auditor Performance, Client Satisfaction and Client Loyalty: Evidence from Belgian Non-Profits", *International Journal of Auditing*, 17 (1).

Richard, C. 2006. "Why an Auditor can't be Competent and Independent: A French Case Study", *European Accounting Review*, 15 (2).

Robinson, D. 2008. "Auditor Independence and Auditor-Provided Tax Service: Evidence from Going-Concern Audit Opinions Prior to Bankruptcy Filings", *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 27 (2).

Ruiz Castro, M. 2012. "Time Demands and Gender Roles: The Case of a Big Four Firm in Mexico", *Gender, Work and Organization*, 19 (5).

Sikka, P. 2009. "Financial Crisis and The Silence of The Auditors", *Accounting, Organizations and Society*, 34 (6-7).

Skinner, D. J. and S. Srinivasan. 2012. "Audit Quality and Auditor Reputation: Evidence from Japan", *The Accounting Review*, 87 (5).

Srinidhi, B., F. A. Gul and J. Tsui. 2011. "Female Directors and Earnings Quality", *Contemporary Accounting Research*, 28 (5).

Stiglitz, J. E. (2010). *The Financial Crisis of 2007-8 and its Macroeconomic Consequences*. In S. Griffith-Jones, J. A. Ocampo and J. E. Stiglitz (Eds.), *Time for a Visible Hand* (1st ed., pp. 19-50), Oxford, UK: Oxford University Press.

Sun, J., G. Liu and G. Lan. 2010. "Does Female Directorship on Independent Audit Committees Constrain Earnings Management?", *Journal of Business Ethics*, 99 (3).

Terjesen, S., R. Sealy and V. Singh. 2009. "Women Directors on Corporate Boards: A Review and Research Agenda", *Corporate Governance: An International Review*, 17 (3).

Thomsett, M. C. 2005. *Getting Started in Fundamental Analysis*, New Jersey, NJ, USA: John Wiley and Sons.

Tietz, W. M. and K. State. 2007. "Women and Men in Accounting Textbooks: Exploring the Hidden Curriculum", *Issues in Accounting Education*, 22 (3).

- Ting, W., S. H. Yen and C. L. Chiu. 2008. "The Influence of Qualified Foreign Institutional Investors on the Association between Default Risk and Audit Opinions: Evidence from the Chinese Stock Market", *Corporate Governance: An International Review*, 16 (5).
- Torchia, M., A. Calabrò, A. and M. Huse. 2011. "Women Directors on Corporate Boards: From Tokenism to Critical Mass", *Journal of Business Ethics*, 102 (2).
- Tracy, J. A. 2008. *Accounting for Dummies*, Hoboken, NJ, USA: John Wiley and Sons, Inc.
- Vahamaa, E. 2014. "Executive Turnover, Gender, and Earnings Management: An Exploratory Analysis", *Accounting Perspectives*, 13 (2).
- Vermeer, T. E., K. Raghunandan and D. A. Forgione. 2013. "Going-Concern Modified Audit Opinions for Non-Profit Organizations", *Journal of Public Budgeting, Accounting and Financial Management*, 25 (1).
- Wallace III, N. D., P. Jiraporn, P. and P. DaDalt. 2006. "Causes and Consequences of Audit Shopping: An Analysis of Auditor Opinions, Earnings Management, and Auditor Changes", *Quarterly Journal of Business and Economics*, 45 (1/2).
- Weber, J., M. Willenborg and J. Zhang. 2008. "Does Auditor Reputation Matter? The Case of KPMG Germany and ComROAD AG", *Journal of Accounting Research*, 46 (4).
- Yaping, N. 2005. "The Theoretical Framework of Earnings Management", *Canadian Social Science*, 1 (3).
- Zerni, M. 2012. "Audit Partner Specialization and Audit Fees: Some Evidence from Sweden", *Contemporary Accounting Research*, 29 (1).
- Zhu, K., and Sun, H. 2012. *The Reform of Accounting Standards and Audit Pricing*, *China Journal of Accounting Research*, 5 (2).

APPENDIX 1 – LIST OF DISCLAIMER OF OPINION

TICKER	COMPANY	YEAR
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2006
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2007
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2008
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2009
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2010
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2011
DARDL	DARDANEL ÖNENTAŞ GIDA SANAYİ A.Ş.	2012
EPLAS	EGEPLAST EGE PLASTİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	2010
EPLAS	EGEPLAST EGE PLASTİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	2011
EPLAS	EGEPLAST EGE PLASTİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	2012
EPLAS	EGEPLAST EGE PLASTİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	2013
EPLAS	EGEPLAST EGE PLASTİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	2014
EPLAS	EGEPLAST EGE PLASTİK TİCARET VE SANAYİ A.Ş.	2015
FENIS	FENİŞ ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.	2013
FENIS	FENİŞ ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.	2014
FENIS	FENİŞ ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.	2015
GEDIZ	GİMSAN GEDİZ İPLİK VE MENSUCAT SANAYİİ A.Ş.	2009
GEDIZ	GİMSAN GEDİZ İPLİK VE MENSUCAT SANAYİİ A.Ş.	2010
GEDIZ	GİMSAN GEDİZ İPLİK VE MENSUCAT SANAYİİ A.Ş.	2011
IDAS	İDAŞ İSTANBUL DÖŞEME A.Ş.	2014
IDAS	İDAŞ İSTANBUL DÖŞEME A.Ş.	2015
MANGO	MANGO GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2014
MANGO	MANGO GIDA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2015
MRTGG	MERT GIDA GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2014
SKPLC	ŞEKER PİLİÇ VE YEM SANAYİ TİCARET A.Ş.	2012

TARAF	TARAF GAZETECİLİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	2015
UZEL	UZEL MAKİNE SANAYİ AŞ	2008

APPENDIX 2 – AUDIT FIRM CLASSIFICATIONS

The lists are in alphabetical order.

BIG-4

Akis Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

Başaran Nas Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

Drt Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

Güney Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

SECOND TIER

BDO Denet Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.

Denge Ankara Bağımsız Denetim Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Denge Bağımsız Denetim Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

Engin Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebecilik Mali Müşavirlik A.Ş.

Eren Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik Anonim Şirketi

MBK Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

AUDIT FIRMS WITH INTERNATIONAL NETWORK MEMBERSHIP

AC İstanbul Uluslararası Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.

Aday Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.

Arılar Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Arkan Ergin Uluslararası Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.

Artı Değer Uluslararası Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

As Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.

Ata Uluslararası Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.
Bilgili Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.
Birleşik Uzmanlar Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.
Birleşim Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.
Consulta Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Crowe Horwath Olgu Bağımsız Denetim ve YMM A.Ş.
Değer Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Ege Bağımsız Denetim A.Ş.
Güçbir Bağımsız Denetim A.Ş.
Güncel Bağımsız Denetim Danışmanlık ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Gürel Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.
HLB Saygın Bağımsız Denetim A.Ş.
Karar Bağımsız Denetim Danışmanlık Smmm A.Ş.
Karma Bağımsız Denetim A.Ş.
Kavram Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
MGI Bağımsız Denetim A.Ş.
RSM Turkey Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Ser-Berker Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Sun Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Yeditepe Bağımsız Denetim A.Ş.
Yöntem Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

LOCAL AUDIT FIRMS

A-1 Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

AAC Bağımsız Denetim Danışmanlık ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Adalya Uluslararası Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.

ADM Bağımsız Denetim A.Ş.

AG Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

Ak Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.

Ak Denetim Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

Akademik Bağımsız Denetim Danışmanlık ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Aksis Uluslararası Bağımsız Denetim Anonim Şirketi

Akt Bağımsız Denetim A.Ş.

Aktan Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Alternatif Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Analiz Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A. Ş.

Anıl Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

Aren Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş.

Avrasya Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Ayk Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.

Bakış Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

Ban-Den Bağımsız Denetim Hizmetleri A.Ş.

Batı Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş.

BD Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

BDD Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.

Bilgi Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

Birleşik Ekol Bağımsız Denetim A.Ş.

CPA Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.

Cpaturk Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Elit Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
İrfan Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Mercek Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
MOD Bağımsız Denetim Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.
Oluşum Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.
Pür Bağımsız Denetim Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Rasyonel Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Referans Bağımsız Denetim ve Danışmanlık A.Ş.
Rehber Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Report Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.
Türkmen Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
Ulusal Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.
YKY Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş.

BAĞIMSIZ DENETİM FİRMALARININ BULUT BİLİŞİM UYGULAMALARINI BENİMSEME DÜZEYLERİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ*

Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül CİĞER**

Öğr. Gör. Bülent KINAY ***

Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi Eylül 2018; 20(3); 629-649

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Antalya ilinde faaliyet gösteren bağımsız denetim firmalarının bulut tabanlı bilişim teknolojilerini benimseme düzeylerini belirlemektir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak nitel araştırma türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Ulaşılabilirlik durumuna göre Antalya’da faaliyet gösteren Kamu Gözetim Kurumunda yetkili 8 bağımsız denetim firmasından 6’sı ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda denetim firmalarının bulut bilişim uygulamalarını tercih etme nedenlerinin verilerin güvende tutulması /arşivlenmesi ve büyük boyutlu dosyaların gönderilmesi olduğu tespit edilmiştir. Veri güvenliği ve gizlilik endişesi ile bulut sistemini tanımamaları, firmaların bulut bilişim uygulamalarını tercih etmeme nedenlerinde öne çıkan faktörlerdir. Diğer taraftan tüm firmalar denetim faaliyetlerinde Excel programını kullanırken, yeminli mali müşavirlik hizmeti veren denetim firmalarının genel yazılım programları kullandıkları; sadece bağımsız denetim faaliyetlerini yürüten firmaların ise özel yazılım programları kullandıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bulut Bilişim, Denetim, Denetim Firmaları

JEL Sınıflandırması: M41, O33

AUDIT FIRMS’ ADOPTION LEVEL OF CLOUD COMPUTING: A QUALITATIVE RESEARCH IN ANTALYA

ABSTRACT

The aim of the study is to measure the level of adoption of cloud computing by audit firms in Antalya and examine audit firms’ perceptions of the reasons why audit firms do or do not adopt cloud computing. Semi-structured interview technique was used as qualitative research types as data collection method in

* Makale gönderim tarihi: 20.10.2017; kabul tarihi: 11.06.2018

** Akdeniz Üniversitesi aysegulc@akdeniz.edu.tr, orcid.org/0000-0001-9128-4974

*** Akdeniz Üniversitesi, bulentkinay@akdeniz.edu.tr, orcid.org/0000-0001-9550-3193

the research. Accordingly, an in-depth interview was conducted with 6 of 8 audit firms authorized in the Public Oversight Authority in Antalya, according to their availability. As a result of the study, audit firms' reasons for choosing cloud computing applications revealed in the data backup security and the sending of large files. Data security and privacy concerns and lack of knowledge about cloud system are factors that stand out in firms' reasons of not choosing. On the other hand, all firms use Microsoft Excel in audit activities; audit firms that provide sworn financial consultancy services use general software programs; only independent audit firms use special software programs.

Keywords: Cloud Computing, Auditing, Audit Firms

JEL Classification: M41, O33

1. GİRİŞ

Son dönemlerde internet ve mobil teknolojilerin hızla yaygınlaşması, bulut bilişimin bilgi teknolojilerinde öne çıkan bir uygulama olmasına neden olmuştur. Bulut Bilişim (BB) uygulamaları, işletmelerin iş yapma biçimlerini önemli derecede etkilemiş olup, bu etki her geçen gün artmaya devam etmektedir.

Bulut bilişim kısaca, kullanıcının internet aracılığı ile yazılım uygulamalarına, donanıma, veriye ve işlem gücüne erişmesini sağlayan bir teknoloji olarak tanımlanabilmektedir. Kullanıcılar, BB'nin sağladığı üç temel hizmet modeli ile uygulamalarını gerçekleştirmektedirler. Bu hizmetler, altyapı hizmeti (IaaS), platform hizmeti (PaaS) ve yazılım hizmetidir (SaaS) (Techartget Network 2016). İşletmeler, bilişim hizmetlerini (hizmet modelleri vb.), kendi bulut sisteminde çalıştırabildiği gibi bir genel bulut sisteminden de kiralayarak kullanabilmektedir ya da hem kendi özel hem de genel bulut uygulamasının kullandığı hibrit (melez) bulut sisteminden faydalanabilmektedir. İşletmeler, dağıtım modelleri olarak adlandırılan özel bulut, genel bulut veya hibrit(melez) bulut seçimini teknik ve finansal fırsatlar ve risk durumuna göre belirlemektedir (Pazowski ve Pastuszak 2013, 861).

Bilgi Teknolojilerinde (BT) önemli bir yenilik olan BB'nin, tercih edilmesinde ve benimsenmesinde öne çıkan özellikleri; erişilebilirlik, çok kullanıcı olma, zaman ve maliyet tasarrufu, otomatik güncelleştirmeler, felaket kurtarma ve yedekleme yetenekleri, esneklik ve ölçeklenebilirlik ve daha iyi iş kararları olarak özetlenebilmektedir. Ancak BB'nin yeni gelişim sürecinde olması, sağladığı faydaların yanı sıra bir takım riskleri ve zorlukları da taşımasına

neden olmaktadır. Bunların en önemlileri, veri güvenliği ve gizliliği, kötü internet bağlantısı, kontrolün kullanıcıda olmaması ve hizmet sağlayıcıya bağımlılık, hizmetin kesintiye uğraması ve yasal düzenlemelerdir (Aytekin ve diğerleri 2016, 12-13). Öte yandan, son yıllarda siber saldırıların artması, BB hizmetlerinin güvenliğini tehdit edici bir risk unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

BB'nin siber saldırı, veri güvenliği ve gizliliği gibi önemli risk unsurları olsa da; Gartner Inc., 2020 yılına kadar bilgi teknolojileri (BT) harcamaları içinde buluta geçiş harcamalarının 1 trilyon dolardan fazla olacağını (Stamford 2016); Uluslararası Veri Şirketi (IDC), 2020'ye kadar BB benimsemesinin çarpıcı bir şekilde gelişeceğini; Bain&Company'nin raporu da bulut BT pazarı gelirlerinin 390 milyar dolar ciroya ulaşacağını öngörmektedir (Brinda ve Heric 2017). Diğer taraftan 2010 yılının sonunda yapılan bir araştırmada, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ)'in yaklaşık % 40'ının önümüzdeki üç yıl içerisinde, üç veya daha fazla bulut hizmeti kullanmayı planladıkları ve verilerini buluta taşımayı düşündükleri ortaya çıkmıştır (Kazarian ve Hanlon 2011).

İşletmelerin verilerini BB'ye taşımaları ve bulut tabanlı denetim yazılımlarının ortaya çıkması denetim şirketlerini de BB'nin kullanımı yönünde motive etmektedir. BB, denetim şirketlerini iki şekilde etkilemektedir. Birincisi, BB kullanan işletmelerin denetimi, bilişim sistemlerinin denetimini de gerekli kılmaktadır. Seçilen hizmet ve dağıtım modeline göre riskler ve buna ilişkin kontroller değişeceğinden, denetim yaklaşımı da değişecektir. İkincisi de kendi denetim uygulamalarını bulut ortamına taşımalarıdır. Denetçiler, internet erişiminin olduğu her yerde, BB kullanarak kaynaklara erişimlerini etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirebileceklerdir (Yıldız 2009, 6-7).

Örneğin dünyanın önde gelen denetim, vergi ve danışmanlık hizmetleri sunan firmalarından biri olan KPMG, küresel iş tecrübesini Microsoft ile işbirliği yaparak Microsoft Azure akıllı bulut sistemleri ve yapay zeka teknolojisiyle, kalite, tutarlılık ve etkinliği artıracak ve dijital kapasitesini genişletecek olan yeni akıllı denetim platformu KPMG Clara'nın Microsoft Azure'a dahil edilmesini planlamaktadır. Böylece şirketlerin finansal tablo denetimlerini kapsamlı ve bulut temelli bir platform olan Azure'u kullanarak gerçekleştireceğini açıklamıştır (KPMG 2017). Böylece denetçiler, internet erişimi olan her yerden denetim faaliyetlerini yürütebilmekte, denetim kalitesini artırmakta, detaylı ve gerçek zamanlı denetim yapabilmekte,

rekabet avantajı sağlamak ve veri hazırlama ve teslim etme konusunda müşterilerin yükünü hafifletmektedir.

Diğer taraftan, 2012 yılında Türk Ticaret Kanunu (TTK)'nin yürürlüğe girmesi ile sermaye şirketlerinin tamamı bağımsız denetim kapsamına alınmıştır. Ancak, bir düzenleme ile bağımsız denetime tabi olacak olan şirketlerin kapsamı 23 Ocak 2013 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2012/4213 sayılı karar ile belirlenmiş ve denetime tabi olacak şirket sayısının kapsamı, şirketlerin aktif toplamı, yıllık net satış hasılatı ve çalışan sayısı olmak üzere 3 kriter ile sınırlandırılmıştır. Daha sonra bu kriterlerin genişletilmesiyle birlikte, denetime tabi olacak şirket sayısında da önemli bir artış olması beklenmektedir. 27-28 Eylül 2017 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen "İktisadi Gelişimde Muhasebe ve Denetimin Önemi konulu Muhasebe ve Denetim Sempozyumu"nda bağımsız denetimden geçmiş şirket sayısının 2013 yılında 3.081 olduğu ve bu sayının 2016 yılında 2 katından fazla artarak 6.256'ya ulaştığı belirtilmiştir.

Bağımsız denetimin gün geçtikçe daha fazla firmayı kapsamaması sonucunda -muhasebe ve diğer işletme disiplinlerinde dönüşüm ve değişim başlattığı düşünülen- bulut teknolojisinin benimsenmesi ve kabulü, ampirik bir zemin üzerine inşa edilerek tartışmaya açılması ilgi çeken bir konu olarak görülmektedir. Bu nedenle, mevcut çalışma Antalya ilinde faaliyet gösteren Kamu Gözetim Kurumunda (KGK) yetkili bağımsız denetim firmalarının BB uygulamalarına bakış açısının belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacını taşımaktadır. Bu amaçla çalışmanın temel sorunsalı "Antalya ilindeki KGK yetkili bağımsız denetim firmalarının bulut bilişim uygulamalarını tercih etme/etmeme nedenleri ve bilgi teknolojileri kullanımında mevcut durumları nelerdir?" şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu temel sorunsal doğrultusunda amaçlanan araştırma ile cevaplanması istenilen soruları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

- 1) Firmanızda kullanılan bilgisayar destekli denetim araçları nelerdir?
- 2) Firmanızda web tabanlı (bulut tabanlı) program kullanıyor musunuz?
 - 2.1) Bulut bilişimi tercih etme nedenleriniz nelerdir?
 - 2.2) Bulut bilişim ile ilgili herhangi bir sorun yaşadınız mı? Yaşadıysanız neler yaşadınız?

2.3) Sizce bulut bilişimin taşıdığı riskler var mıdır? Varsa söz konusu riskler nelerdir? Bu riskler nasıl giderilebilir?

2.4) Sizce bulut bilişimin denetim uygulamaları açısından etkileri nelerdir?

Çalışmanın temel araştırma sorusu ve tamamlayıcı soruları, araştırmaya katılan kişilerin algılarının ve tecrübelerinin ortaya çıkarılmasını sağlayan sorulardır. Bu nedenle çalışmada öznel bir araştırma yöntemi olan nitel araştırma yönteminin kullanılması gerekmektedir (Yıldırım 1999, 12).

2. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Çalışmanın amacı ve önemine uygun olarak seçilen çalışmalar Tablo 1’de özetlenmiştir. Literatür incelemesinde, işletmelerin ve muhasebe ve denetim firmalarının BB benimseme düzeylerinde farklı görüşlerin olup olmadığını ortaya koymak amacı ile işletmelere yönelik yapılan araştırmalar da bu çalışmaya dahil edilmiştir.

Tablo 1. Denetim ve Muhasebe Firmaları ile İşletmelerin BB Benimseme Düzeylerine Yönelik Yapılan Çalışmalar

	Çalışma	Bulgular	Yöntem, Örnek
Muhasebe ve Denetim Firmalarına Yönelik Çalışmalar	Ciğer ve Kınay 2017	“Bulut Tabanlı Muhasebe Uygulamalarının Meslek Mensupları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması” adındaki bir çalışmada web (bulut) tabanlı muhasebe programını tercih etme nedenlerinin temel faktörleri; verilerin güvende tutulması ve arşivlenmesi ile erişilebilirlik ve otomatik güncellemeler olup, tercih etmeme nedenleri ise mevcut programdan memnuniyet/ihtiyaç olmaması ve bulut bilişim ile ilgili bilgi sahibi olunmaması olarak belirlenmiştir. Masaüstü muhasebe programı kullanan SMMM’lerin bulut bilişim ile ilgili bilgi sahibi olmadığı ortaya çıkmıştır. En dikkat çeken nokta da web tabanlı muhasebe programı kullanan SMMM’lerin kullandıkları programın bulut tabanlı olduğunun farkında olmamaları olmuştur.	Nicel, 297 muhasebe bürosu, Antalya

Yigitbasioglu 2015	“Dış denetçilerin Avustralya'daki bulut bilgi işlemi benimseme düzeyleri” adındaki çalışmada, birçok denetim firmasının, verilerin güvenliği ve gizliliği açısından genel bulut yerine özel ya da karma çözümleri tercih ettiğini belirlenmiştir. Kritik verileri içeren uygulamaların firmada veya özel kiralanmış bir sunucuda tutulduğu, kritik olmayan kamu verilerinin ise deniz aşırı bir yere taşınabildiği tespit edilmiştir. BB hizmetlerini benimseme niyetlerini etkileyen, örneğin BT maliyet yönetimi ve BT çevikliğindeki gelişmeler gibi çeşitli avantajlar da tespit edilmiştir. BB ile ilgili genel inancın aksine, görüşülen kişiler için fiziksel veya ağ güvenliğinin temel bir endişe kaynağı olmadığı ortaya çıkmıştır.	Nitel, 8 muhasebe firması (9 BT uzmanı ve 6 adli muhasebe uzmanı) Avustralya
Denone 2014	“Bulut bilgi işleminin yerel denetim firmaları tarafından benimsenmesi” adındaki çalışmada, BB olgusunun devam etmesinin kaçınılmaz olduğu ve benimsenmesinin yerel denetim firmaları açısından büyük fayda sağladığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, temel sorunun, kilit yönetim personelinin kültür ve algılamalarındaki bilgi eksikliğinden kaynaklandığı ve yerel denetim firmalarının konuyla ilgili gerekli yönergeler ve bilgilerin sağlaması durumunda, bulut bilgi işleminin yerel denetim firmaları için önemli ölçüde maliyet tasarrufu sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.	Nitel, 14 yerel denetim firması, Malta
Tarmidia ve diğerleri 2014	“Malezya'daki muhasebeciler arasındaki BB'nin bilinci ve benimsenmesi” adlı bir çalışmada, BB teknolojisinin tanınmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca çoğunlukla iş nedeniyle kullanılmasına rağmen, BB'nin normal yazılımlara kıyasla daha düşük edinim ve bakım maliyeti sağladığı da ortaya çıkmıştır.	Nicel, 329 muhasebe firması, Malezya
Cloud Accounting Institute 2014	Cloud Accounting Institute tarafından yapılan bulut çözümlerinin benimsenmesi ile ilgili yapılan çalışmada, düşük maliyet, basit yazılım yönetimi, uygulamada hızın artmasının öncelikli olduğunu; güvenlik endişeleri, edinim maliyet endişeleri ve diğer uygulamalarla entegrasyon zorlukları da tercih etmede engeller olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır.	Nicel, finans ve muhasebe uzmanları† ABD

† Çalışmada sayı belirtilmemiştir.

	Shkurti ve Muça 2014	“Arnavutluk’ta Muhasebe Endüstrisi’nde BB’nin Rolü ve Analizi” adındaki bir çalışmada, algılanan en büyük faydaların donanımda maliyet tasarrufu ve yeni ürün/hizmetler geliştirme kabiliyeti olduğu tespit edilmiştir. Bilgi güvenliği, mevcut sistemlerle entegrasyon ve yüksek maliyetler de engeller olarak ortaya çıkmıştır.	Nicel, 66 muhasebeci ve denetçi, Arnavutluk
	CCH WoltersKluwer Business 2013	Çalışma, işletme ve muhasebecilerin çoğunluğunun bulut sistemlerini kullanmadıklarını, ancak önümüzde ki yıllarda kullanmayı düşündüklerini ortaya koymuştur. Muhasebeciler BB’yi kullanmanın en büyük faydasının erişilebilirlik olduğunu ifade etmelerine karşın; kullanılmamasının en önemli nedenlerinin ise bir çalışma sistemine sahip olmaları ve güvenlik endişesi olarak açıklamışlardır.	Nicel, 1.018 işletme ve 212 muhasebe firması, Avustralya
	Defelice 2010	Çalışmada, yaklaşık 10 yıl içinde geleneksel modele dayalı hiçbir yazılım uygulamasının kalmayacağını ve firmaların web tabanlı uygulamalarını 6 ile 18 ay içinde artırmayı planladıklarını ortaya çıkarmıştır.	Nicel, 1000’den fazla muhasebe firması, ABD
İşletmelere Yönelik Yapılan Çalışmalar	Lee 2017	“Bulut Bilişimin Firma Düzeyinde Benimsenme Düzeyi” adındaki bir çalışmada, çeşitli risk boyutlarının etkisine odaklanılmıştır. BB’nin benimsenme niyetini, algılanan finansal risk, güvenlik riski, teknik risk ve kullanıcı riskinin olumsuz etkilediği; performans riski, karar riski, zaman riski ve imaj/itibar riskinin, önceki araştırmalardan farklı olarak benimseme niyetini önemli ölçüde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.	Nicel, 228 işletme yetkilisi veya BT sorumlusu, Tayvan
	Arvanitis ve diğerleri, 2017	“Firmalar neden bulut bilişimi benimsiyor? Güney ve Kuzey Avrupa firma verilerine göre karşılaştırmalı bir analiz” adlı bir çalışmada maliyet tasarrufu en önemli bulgu olarak ortaya çıkmıştır.	Nicel, 556 işletme, Avrupa’daki farklı ülkeler
	Darshinee ve diğerleri, 2017	“Hindistan’daki KOBİ’lerin Bulut Bilişim Benimseme” düzeyleri konulu bir çalışmada “güvenlik ve gizlilik”, “Örgütsel Risk”, “Paylaşım ve İşbirliği”, “Gizlilik” ve “Bütünlük” kavramlarının BB’nin benimsenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.	Nicel, 110 KOBİ, Hindistan
	HarveyNash/KPMG, 2016	HarveyNash/KPMG 2016 CIO araştırma raporunda, rekabette kalmak için kuruluşların pazardaki değişikliklere ve müşteri talebine hızlı bir şekilde cevap verebilmesi ve ürün geliştirme/yeniliği hızlandırmak BB’nin benimsenmesinde tercih edilen nedenler;	Nicel, 3.352 BT yöneticileri, 82 ülke

		mevcut sistemle entegrasyon, veri kaybı ve gizlilik riskleri (sınır ötesi konular dahil) ve yasal ve düzenleyici uyum sorunları da engeller olarak ortaya çıkmıştır.	
	Strauss ve diğerleri, 2016	“BB'nin yönetim muhasebesi ve karar verme üzerine etkileri” adındaki çalışmada; KOBİ'lerin bulut teknolojisini benimseme ve maliyet tasarrufu olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.	Nicel, 139 KOBİ, Almanya
	Sharma ve diğerleri 2016	“Gelişmekte Olan Ülke Perspektifinden Bulut Bilişim Benimseme Motivasyonlarını Öngörme” adındaki bir çalışmada, bulut bilişim hizmetlerinin benimsemesinde, iş fırsatı oluşturma ve güven en önemli belirleyiciler olarak ortaya çıkmıştır.	Nicel, 101 BT Uzmanı, Umman
	KPMG, 2014	KPMG'nin bulut araştırma raporunda, işletme performansının geliştirilmesi ve düşük maliyetin BB uygulamasında öncelikli olduğu; veri kaybı ve gizlilik riskinin öncelikli endişe kaynakları olduğu ortaya konmuştur.	Nicel, 500 Global Yönetici, farklı ülkeler
	Bedward ve Fokum 2014	“Jamaika Kurumları İçin Bulut Bilişim Benimseme Yaklaşımları” adındaki bir çalışmada, birçok işletme BB kullanmaya üç yıl içinde hazır olduğu ve daha çok özel bulut tercih edildiği tespit edilmiştir. Güvenlik endişeleri ve verilerinin güvenliği de engelleyici nitelikte olduğu ortaya çıkmıştır.	Nitel ve Nicel, 20Borsa'ya (JSE) kayıtlı işletme ve 2 BB sağlayıcı işletme, Jamaika
	Gupta ve diğerleri, 2013	Bu çalışmada, kullanım kolaylığı ve rahatlık, KOBİ'lerin BB'yi benimsemelerinde önemli faktör olarak belirlenmiştir. İkinci faktör, geliştirilmiş güvenlik ve gizliliğidir. BB kullanılması ve benimsenmesindeki üçüncü faktör ise maliyeti azaltmasıdır.	Nicel, 211 KOBİ, Singapur, Malezya ve Hindistan

Denetim firmaları, muhasebeciler ve işletme yöneticilerine yönelik olarak BB'nin benimsenmesi ile ilgili farklı ülkelerde yapılan birçok çalışmada, ülkeler arasında benimsenme düzeylerinde belirgin şekilde bir farkın olmadığı görülmüştür. Benimsenme düzeyleri ile ilgili yürütülen çalışmaların ortak sonuçlarında BB'nin öne çıkan avantajları erişilebilirlik, maliyet yönetimi, çabukluk, kullanım kolaylığı ve rahatlık, iş olanakları, geliştirilmiş güvenlik ve gizlilik iken; riskler ise güvenlik endişesi ve BB'nin tanınmaması olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmaların sonucu olarak muhasebeci ve işletme yöneticilerinin BB'yi benimseme düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilmektedir.

Ayrıca, diğer çalışmalardan farklı olarak işletme düzeyinde yapılan bir çalışmada, önceki belirtilen risklere ilave olarak, imaj/itibar riski, teknik risk ve karar riskleri de ele alınmıştır (Lee 2017, 8).

BB'nin dezavantajlarından güvenlik endişesi olarak bilinen, fiziksel veya ağ güvenliğinin büyük ölçekli denetim firmalarında temel bir endişe kaynağı olmadığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çalışmada şirketlerin, verilerin bilgi güvenliği ve gizlilik bakımından genel bulut yerine özel ya da karma çözümleri tercih ettiği belirlenmiştir (Yiğitbasioglu 2015, 57-58).

3. ARAŞTIRMA TASARIMI

Yaklaşım kapsamında yanıtları aranan sorular, yaşanan dünyadan elde edilen veriler ışığında yanıtlanması mümkün olan sorulardır. Bu yöndeki çabalar ilgili yaklaşım dahilinde yapılan araştırmaların ampirik bir tartışma zemini üzerine inşa edilmesini, bağlamın içerden keşfini ve konu ile ilgili betimsel ve gerçekçi bir resmin ortaya konulmasını gerekli kılmaktadır.

Araştırmanın tasarımı ile bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Tasarımı

Araştırma Deseni	:Durum Çalışması
Araştırmanın Veri Kaynağı (Analiz Birimi)	:İnsanlar/Birincil Kaynaklar
Araştırmanın Evreni	:Antalya ilinde faaliyet gösteren Kamu Gözetim Kurumu (KGK)'na kayıtlı 8 bağımsız denetim firması.
Araştırma Örnekleme	:8 tane bağımsız denetim firmasından 2 tanesinin pasif konumda olması nedeniyle ulaşılabilir 6 firma olduğu tespit edilmiştir. İlgili firmalar araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.
Veri Toplama Yöntemi	: Yarı Yapılandırılmış Görüşme
Veri Toplama Aracı	: Görüşme Formu
Veri Analizi	: Betimsel Analiz

Görüşmeler iki öğretim elemanı tarafından ve tamamı katılımcıların çalışma ortamlarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık 45-60 dakika sürmüştü ve katılımcılardan izin alınarak kayıt altına alınmıştır, ancak sadece 2 firma sahibinin görüşmelerin kayıt altına alınmasından duyduğu endişe ve rahatsızlık nedeniyle görüşmeler “not alma” yoluyla kayıt altına alınmıştır. Daha sonra bu kayıtlar deşifre edilerek metine dönüştürülmüştür. Araştırmaya katılan her bir katılımcının birbirinden ayırt edilebilmesi ve ifadelerinin düzgün bir şekilde aktarılabilmesi için

firma kodlaması yapılmıştır. Toplam 7 görüşme yapılmıştır. Bunun nedeni aynı firmada konu ile ilgili 2 kişi olmasından kaynaklanmaktadır. Firma ve katılımcı bilgileri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Firma ve Katılımcı Bilgileri

Firma*	Müşteri Sayısı	Sunulan Hizmetler	Katılımcı Sayısı	Katılımcının Meslek Ünvanı
A	12	Bağımsız Denetim	2	Sorumlu Denetçi, Denetçi
B	12	Bağımsız Denetim	1	Sorumlu Denetçi
C	15	Bağımsız Denetim	1	Denetçi Yardımcısı
D	3	Bağımsız Denetim	1	Denetçi
E	-	Bağımsız Denetim	1	Sorumlu Denetçi
F	14	Bağımsız Denetim	1	Denetçi Yardımcısı

Görüşmenin ilk bölümünde, katılımcılar ve firmalar hakkındaki genel bilgiler öğrenilmeye odaklanılırken, ikinci bölümde katılımcıların kullandıkları bilgisayar destekli denetim araçları ve bulut bilişimle ilgili bakış açılarını belirlenmesi üzerine odaklanılmıştır.

Yürütülen çalışma sonucunda elde edilen veriler kategorize edilmiş ve veriler üç tema altında düzenlenmiştir. Oluşan tema ve alt temalar Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Tema ve Alt Temalar

Ana Temalar	Alt Temalar
Kullanılan Bilgisayar Destekli Denetim Araçları	Kullanılan Programlar
	Programları Kullanma Nedeni
Bulut Bilişim Benimseme ve Kabul	Bulut Bilişimi Kullanma Amacı
	Bulut Bilişimi Tercih Etme Nedenleri
	Bulut Bilişime Geçme Niyeti
	Bulut Bilişimi Tercih Etmeme Nedenleri
Bulut Bilişim Riskler ve Zorluklar	Riskler
	Zorluklar

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmaya katılan bağımsız denetim firmalarının 4 tanesi aynı zamanda Yeminli Mali Müşavirlik (YMM) hizmetleri yapmaktadır. Görüşmede denetim firmalarının sundukları hizmetlerle ilgili bilgi vermeleri istenildiğinde YMM hizmeti sunan firmalar;

*Firmaların kimliğinin açığa çıkarma niteliği taşıması gerekçesiyle kuruluş yılı ve çalışan kişi sayısı parametreleri özellikle verilmemiştir.

- ✓ Kendi müşterilerinin bağımsız denetim istediğini ve müşteriye kaybetmemek için bu şekilde yaptıklarını,
- ✓ Meslekte gelecek gördükleri için bağımsız denetime yatırım yaptıklarını,
- ✓ YMM'lerin bağımsız denetim hizmetini kullanarak müşteri firmanın farklı işlerini yerine getirerek (danışmanlık, vergisel işler vb.) kazanç sağladıklarını vurgulamışlardır.

Sunulan hizmetlere ait alıntıların bir kısmı aşağıdaki gibidir.

“Kendi firmalarımız denetim isteyince yatırım yaptık. Yeni gelen firmaları ne kadar tanıyorsun? Zor. Sıfırdan firma gelse denetimini yapamam. Müşteriler olduğu için firmaları tanıyoruz. Zor iş. Gerçekten çok dikkat edilmesi gereken bir şey. Çalışma kağıtlarını falan ortaya koyabilmeniz gerek (D).”

“Dünyada bağımsız denetim firmalarının gelirlerinin %30'u denetim. Başka şeylerden kazanıyorlar. Danışmanlıktan kazanıyor... Örneğin denetim firması otelin bağımsız denetimini yapıyor...Bağımsız denetim diye girmiş şirketin içine.“Truva atı” gibi görüyor. Bir sürü danışmanlık veriyor. Market ekmekten para kazanmaz da bulundurur ya onun gibi. Bu işte istikbal gördüğüm için kurdum ama şu an yerlerde...Devletin bu konuda düzenleme yapması gerek... Bağımsız denetimi promosyon olarak yapıyor YMM'ler. Temel sorun, fiyatlar yerlerde, müşteri az...Bağımsız denetim raporu var mı var; buna bakıyor işin kalitesine bakmıyor. Denetime tabi firma sayısının 2,5 katına yakın bağımsız denetim firması var. Zorunlu denetime tabi firma sayısının artması gerekiyor (E).”

“İlk iki dönem TFRS kapsamında bağımsız denetim yaptık. Bu sene 4 firma haricinde MSUGT ihtiyari hakkımız kullandık. Çünkü organize sanayi bölgesinde 4 büyüklerden biri KGK bastırıyor, maddi duran varlıkları değerlendirme yaptırmamız gerekiyor diyor. Değerleme firması 30 bin lira istemiş. Zaten bağımsız denetimden alınan para aşağı yukarı bu fiyatta. Çok büyük maliyete giriyor. İstanbul değil burası taşra ödemek istemiyorlar. Bizde herşey vergiye dayalı (F).”

Araştırmaya katılan denetim firmalarının hiçbirinde BT bütçesi bulunmamaktadır. Denetim firmalarının 2 tanesi BT ile ilgili kararları kendi içinde verirken, 3 tanesi düzenli olarak BT hizmeti aldıklarını ve danıştıklarını belirtmiştir.

Konu ile ilgili alıntı aşağıdaki gibidir.

“Dışarıdan sürekli bilgi işlem desteği alınıyor. Bulutu tavsiye etti. Bilgi işlemcinin güven vermesi, tavsiye vermesi bizim için yeterli, yönlendirmesi yeterli (C).”

4.1. Kullanılan Bilgisayar Destekli Denetim Araçları

Çalışmaya katılan denetim firmalardan biri hariç tamamı raporlama ve detaylı hesaplamalar için yardımcı programlar olarak Word ve Excel kullandıklarını belirtmişlerdir.

Denetim firmalarının bir kısmının;

- ✓ Bağımsız denetim faaliyetine yeni başlamaları ve bağımsız denetimi tam olarak bilmemeleri,
- ✓ Genel programların rehber niteliğinde olması,
- ✓ YMM işlerinin yoğun olması nedeniyle genel program tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Bir kısmının ise;

- ✓ Genel programların yetersiz olması,
- ✓ Denetçilerin farklı bakış açılarına sahip olması,
- ✓ Tecrübe arttıkça ve öğrendikçe kendi yazılımlarına ihtiyaç duymaları nedeniyle özel program kullanmayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılan denetim firmalarının kullandıkları bilgisayar destekli denetim araçlarına ait alıntılarının bazıları aşağıda verilmiştir.

“Ofis programları olmadan denetim şansı olmaz. Excel yetersiz.. Yazılıma dökmek gerek. Genel programlar yetersiz, yeniden hesaplama modülü yok, faiz, kıdem tazminatı ve aktüerya hesaplamaları yok. Doğruluğu test edemiyorsun. Denetime yeni başladıysa bir şey bilmiyorsa genel kullanır. Öğrendikçe kendi yazılım programına geçer. Yazılım programımızı sürekli geliştiriyoruz (A).”

“Genel programlar sağlıklı değil. Demo denedim. Başarılı değil. Denetçi firma sayısı az. Programı yazdınız kime satacaksınız? O yüzden denetim programları pahalı ve güncel değil. Dört büyükler kendi yapmış. Muhasebe paket programları çıkar. Çünkü mali müşavir sayısı ve mükellef sayısı fazla..Denetimi standardize edemediğinizden genel program kullanamazsınız. Herkesin yoğurt yiyişi ayrıdır. Denetimde manuellik olmak zorunda. Denetçi açıklama yapmak zorunda. Her denetim şirketinin kendi denetim rehberi ve çalışma kağıtları var. Olmaz genel yazılım. Her şirketin kendine özgü durumu var. Binlerce otomatik açıklama getirmek zorunda. Genel yazılımlar o da olmaz. Kendi yazılımımız var (B).”

“Denetimde Excel kullanmıyorum. Program daha sağlıklı. Exceli sağlıklı bulmuyorum. Genel program işe yeni başladıysanız daha sağlıklı oluyor. Excel geçmiş yıllardan taşıma yaptığınız için güvenli

değil, formül bozulursa sıkıntı. Program çok pahalı. Daha önce tecrübem olmadığı için program almayı uygun gördüm. Program yönlendiriyor sizi. Diğer türlü nereden başlayacağınızı bilemiyorsunuz (D).”

“Herşeyimiz Excel. Makrolar, pivotlar yapıyoruz. Veri aktarmada da kullanıyoruz Exceli (F).”

4.2. Bulut Bilişim Benimseme ve Kabul

Katılımcıların bulut bilişim kullanım amacı, tercih etme/etmeme nedenleri ve bulut bilişime geçme niyetleri ile ilgili bakış açılarına ait bulgular aşağıda verilmiştir.

4.2.1. Bulut Bilişimin Kullanıldığı Alanlar

Örneklem kapsamındaki 6 bağımsız denetim firması da bulut tabanlı denetim yazılım programı kullanmamaktadır. Görüşmenin yapıldığı tarih itibariyle de piyasada bulut tabanlı denetim yazılım programı olmadığı belirlenmiştir. Diğer taraftan görüşmeler sonucunda katılımcıların bulut bilişimi yedekleme, depolama ve veri alışverişi amacıyla kullandıkları ortaya çıkmıştır.

Söz konusu kullanım amacı ile ilgili alıntılarının bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Bulut tabanlı mega diye bir program kullanıyoruz...Yedeklemeleri orada yapıyoruz.Yurtdışı yazılım. Ayrıca kendimiz de yedekeyoruz (A1).”

“Drive kullanıyoruz. Verilerin sağlıklı alınabileceği, verilerin yedeklenmesi (verilerin kaybolması durumunda) ve büyük dosyaları alma ve göndermede... (C).”

“Onedrive Microsoft kullanıyoruz. Dosyaların depolanması, paylaşımı. Gittiğim her yerden giriyorum. Bilgisayarda gibi yapıyorum. Aylık 4 lira ödüyorum. Kendim kurdum sistemi.. (E).”

4.2.2. Tercih Etme Nedenleri

Bulut bilişimi kullanan ve geçme niyetinde olan katılımcılar aşağıdaki nedenlerden dolayı bulut bilişimi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

- ✓ Güvenlik
- ✓ Senkronizasyon
- ✓ Düşük donanım maliyeti
- ✓ Erişim kolaylığı
- ✓ Yüksek kota
- ✓ Hızlı veri akışı.

Söz konusu tercih etme nedenlerine ait alıntılarının bir kısmı aşağıdaki gibidir.

“Eskiden 3-4 yedek alıyorduk çalınacak mı? Doldu mu? Tereddütler var. Verilerin fazla olması, maliyet avantajı. Server alsam daha pahalı. Yedekleme avantajı var. Tüm veriler yedekleniyor. Senkronizasyonu çok iyi. Daha iyi seçenekler olursa kullanırım (A1).”

“Mega yedekleme kullanıyoruz. Neden? Bilgi güvenliği şirketi olduğu için. Kotası daha yüksek, senkronizasyon iyi çalışıyor. Ücretsiz. Gizlilik sözleşmesi var. Daha güvenli; fiziksel sunucuda eskime ve çalınma riski var. Bulut bu riski üstleniyor. Herkesin kendi erişimi var. 50 GB yetti. Aşılmadı. Yapılabilirse bulut tabanlı çalışma kağıtları olmalı. (Şu anda böyle bir program yok)..En güzel kendini bulutunu yapmak ama pahalı (A2).”

“...zaman avantajı sağlıyor. İşleyişin daha hızlı olmasını sağlıyor. İki işlem yapmamış oluyoruz. (teslim ve yedekleme olarak) 2013 yılından itibaren Google drive kullanıyoruz. BT uzmanı tavsiye etti. Hard diskler var. Yedekleme yapılıyor. Server da var aynı bilgileri orada da yedekliyoruz. KGK ayrıca yedeklenmesini istiyor. Bulutta veri olarak yükler. Biten çalışmaların yedekleri alınıyor. Harici diskte daha yüksek kapasitede olması daha iyi çalışıyor. İnternetin olmadığı yerlerde ulaşabiliyoruz. Güvenli yerde saklıyoruz. Bilgi işlemcinin güven vermesi, tavsiye vermesi bizim için yeterli yönlendirmesi yeterli (C).”

“Server kalmadı artık. Fiziki serverlar’ı güvenli bulmuyorum. Verileri kaybetme olayı yaşayınca bunu işe tahsis ettim. Önceden kendim kullanıyordum. Bulut çok rahat. Tabletten telefondan ulaş. Son derece güvenli. Ben o kadar güvenli yapamam. Yangın olur yanar. Biri alır gider. Personel kızar alır götürür bilgisayarını. Bağımsız denetim işinde mobilsin zaten. Ofiste çalışacağım bir program işini görmez. Web tabanlı programlar sürekli güncel. Değişiklikleri hissetmiyorsun bile... Denetim uygulamalarını kolaylaştırır, hızlandırır(E).”

BB’yi tercih etme nedenleri ile ilgili elde edilen bulgular, yapılan diğer çalışmalarla uyumludur (Ciğer ve Kınay 2017, 115; Arvantis ve diğerleri 2017,1322; Darshinee ve diğerleri 2017, 237-240; Strauss ve diğerleri 2016, 7; Yiğitbaşoğlu 2015, 57; Tarmidia ve diğerleri 2014, 573-574; Cloud Accounting Institute 2014, 8; Shkurti ve Muça 2014; CCH Wolters Kluwer Business 2013; KPMG 2014, 4; Gupta ve diğerleri 2013, 861). Bununla birlikte BB’nin benimsenmesi üzerine yapılan bazı çalışmalarda farklı bulgular da elde edilmiştir. Harvey Nash / KPMG (2016, 34) araştırma raporunda BB’nin benimsenmesinde, rekabeti devam ettirebilmek için işletmelerin pazardaki değişikliklere ve müşteri talebine hızlı cevap verebilmesi, ürün geliştirme/yeniliği hızlandırma nedenlerinin öncelikli olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde Shkurti ve Muça (2014, 219) yaptıkları bir çalışmada yeni ürün/hizmet geliştirmenin BB’nin

tercih edilmesinde önemli bir faktör olduğunu belirlemiştir. Sharma ve diğerleri (2016, 61) yeni iş fırsatları yaratma olanağının BB'nin benimsenmesinde önemli bir belirleyici olduğunu ortaya çıkarmıştır.

4.2.3. Bulut Bilişime Geçme Niyeti

Bulut bilişim kullanmayı geçme niyetinde olan ve farklı uygulamalar da kullanmayı düşünen katılımcılar, 1-2 yıl içinde platform kiralayıp denetim program yazma ve bilgi işlemci tavsiyesine göre farklı uygulamalara geçme niyetinde olduklarını belirtmişlerdir.

Konuya ait alıntı aşağıdaki gibidir.

“Bulut kullanmıyoruz. Hedefimde var. Birkaç yazılımcıyla görüşüyorum.- 2-3 yılda ..yazılım bize ait olacak platform kiralayıp yazmayı düşünüyoruz. Güvenlikten dolayı tercih ediyorum. Personel vereceksin flaşla herkesin eline geçecek formüller bozacak. Herkes istediği yerden girsin. Güvenlik ve erişim kolaylığı var (B).”

“Bulut tabanlı programı kullanmayı düşünüyorum. Tercih muhasebe programında çok olumlu referans var (E).”

Defelice (2010) ve CCH WoltersKluwer Business (2013) çalışmalarında da BB kullanmayan işletmelerin ve muhasebecilerin gelecek yıllarda BB uygulamalarına geçme niyetinde olduklarını tespit etmiştir.

4.2.4. Tercih Etmeme Nedenleri

Bulut bilişimi kullanmayı tercih etmeyen firmalar, bilgi eksikliği, bulut bilişimi tanımama, müşteri sayısının az olması, başka teknolojilere ihtiyaç duymama, güvenlik endişesi ve gelenekçi bakış açısının neden olarak vurgulamışlardır.

Söz konusu temaya ait alıntılarının bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Bulut bilişim duydum ama tam bilmiyorum. Uzaktan masaüstü. Yedekleme ile ilgili bir sıkıntı yok. Müşteri sayımız az olduğu için başka teknolojiye ihtiyaç duymuyoruz (D).”

“Bulut tabanlı program kullanmıyoruz. Şu an ihtiyacımız yok. Denetime gittiğimiz şirketin kablosuz internetine bile bağlanmadık. Güvenlik endişesi..Ona dahi bağlanmadık. Çünkü sorumluluk var. Aynı zamanda tam tasdik müşterimiz. Otelin bile kablosuz internetini kullanmadık. Genelde datayı alıp geliyoruz. Mail pek kullanmıyoruz. Kendi sunucularımızın daha güvenli olduğunu düşünüyoruz. Patron

gelenekçi. İnternet bankacılığı bile kullanmaz. Teknolojinin ne kadar güvenilir olduğu tartışılır...Her an her şey olabilir...Güvenlik dışında tercih etmeme nedenim yok. Ben de tercih etmem (F).”

Denetim firmalarının tercih etmeme nedenlerine ait ortaya çıkan bulgular, diğer çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Çiğer ve Kınay 2017, 115; Denone 2014; Cloud Accounting Institute 2014, 9; Shkurti ve Muça 2014, 219; CCH Wolters Kluwer Business 2013). Ancak Cloud Accounting Institute (2014, 9), Shkurti ve Muça (2014, 219) ve Harvey Nash / KPMG (2016, 34) çalışmalarında mevcut sisteme entegrasyondaki zorluk faktörünün BB'nin benimsenmesinde önemli bir engel olduğunu tespit etmiştir. Diğer taraftan Yiğitbaşoğlu (2015,58) gizlik ve güvenlik endişesi taşıyan denetim firmalarının genel bulut yerine özel ya da hibrit bulut çözümleri tercih ettiğini belirlemiştir. Müşteri sayısının az olması faktörü, çalışmada diğer çalışmalardan farklı bir bulgu olarak ortaya konmuştur.

4.3. Bulut Bilişim Riskleri ve Zorlukları

Bulut bilişim kullanan katılımcılar mevcut durumda herhangi bir zorluk ve problemle karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak görüşme formunda yer alan karşılaşılabilecek riskler ve endişelere ait düşünceleri sorulduğunda, devlet politikaları, hizmette kesinti riski, güvenlik endişesi ve personel suistimali durumlarının ortaya çıkma ihtimallerini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, bulut sağlayıcının taahhüdü ve güvenli şifreleme ile risklerin engellenebileceğini de belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra güvenlik endişesi, katılımcıların BB'yi tercih etmeme nedenlerinde ortaya çıktığı gibi BB risklerinde de önemli bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Söz konusu risklere ait alıntılarının bir kısmı aşağıda verilmiştir.

“Mesela devlet politikalarından Wikipedia gibi..Uluslararası ilişkilerden dolayı sıkıntı yaşanabilir. Tüm yedekler orada.Devlet kapatabilir sistemi. Yedek alıyorum yine de(A1).”

“Hizmette kesinti riski, verilerin bilgi güvenlik endişesi. Türkiye’de sadece BDDK kapsamındaki bankalar denetleniyor(A2).”

“Bulut sağlayıcıdan taahhüt istiyorum(B).”

“Riskler var mı? En büyük risk buradan çıkan personel şifreyi bilir, kızar siler gider. Şifrenin periyodik aralıklarla değiştireceksin personel çıktığında(E).”

“Hiçbir riskle karşılaşmıyoruz. Verileri rahatlıkla alabiliyoruz. Geçmiş yıl verilerimizi rahatlıkla görüntüleyebiliyoruz. Şifreleme önemli(C).”

Bulut sistemin taşıdığı riskler neler, şifrenin kırılması olabilir..Şifrenin kırılması herkesin kişisel hesabı olabilir. Cari dosyalar mutabakat ana dosyada yer alan senetler falan sınırlı sayıda kişide olması gerek. Kimin niyetinin ne olduğunu bilemezsiniz. Suistimal etme olanağı bunda daha fazla(F).”

KPMG (2014, 12) ve Harvey Nash / KPMG (2016, 34) çalışmalarında veri kaybı ve gizlilik riskinin BB'nin kullanımında ciddi bir risk unsuru olduğunu ortaya koyarken; yasal ve düzenleyici uyum sorunlarını (Harvey Nash / KPMG 2016, 34) da zorluk olarak tespit etmiştir. Bu çalışmada personel suistimali farklı bir risk unsuru olarak ortaya çıkmıştır.

5. SONUÇ

Bu çalışmanın amacı, görüşme yöntemi ile Antalya ilinde faaliyet gösteren denetim firmalarının BB uygulamalarını benimseme düzeylerini, kabul durumlarını ve karşılaştıkları zorluklar hakkında görüşlerini belirlemektir. BB uygulamaları ile ilgili birçok araştırmacının üzerinde durdukları noktaları belirlemek için bir literatür çalışması yapılmış ve çalışmalar incelenmiştir. Sonuçları özetlenmiştir.

Bu çalışma çerçevesinde Antalya ilinde faaliyet gösteren 8 bağımsız denetim firmasından 6 tanesi ile toplam 7 görüşme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmış ve toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre bu çalışmada yer alan ve ana faaliyeti sadece bağımsız denetim olan katılımcıların BB ile ilgili farkındalığının, YMM hizmeti ve bağımsız denetimi birlikte yürüten katılımcılara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca denetim faaliyetinde tecrübeleri arttıkça ve daha fazla öğrendikçe kendi yazılım programlarını kullandıkları; genel programların bağımsız denetim konusunda yetersiz kaldığı ve önümüzdeki 5 yıl içinde kendi bulutlarını (özel bulut) inşa etme niyetinde oldukları ortaya çıkmıştır.

BB kullanan katılımcıların; yedekleme/depolama ve veri alışverişi için BB kullandıkları ortaya çıkmış ve katılımcılar bu uygulamalar için ücret ödememektedir. Uygulamaları tercih etme nedenleri ise önem sırasına göre güvenlik, senkronizasyon, düşük donanım maliyeti, erişim kolaylığı, yüksek kota ve hızlı veri akışı olarak belirlenmiştir. Tercih etmeme

nedenlerinin de BB'yi tanımama, müşteri sayısının az olması nedeniyle başka teknolojilere ihtiyaç duymama, güvenlik endişesi ve firma sahibinin gelenekçi bakışı olduğu görülmüştür.

Örneklem kapsamındaki katılımcıların BB uygulamalarında herhangi bir zorlukla karşılaşmadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, devlet politikalarının, hizmette kesinti riskinin, güvenlik endişesinin ve personel suistimalinin BB uygulamalarındaki riskler olabileceğini belirtirken; bulut sağlayıcının taahhüdünün ve güvenli şifrelemenin riskleri azaltabileceğini vurgulamışlardır.

BB alanında gelişmelerin ve yatırımların artarak devam edeceği görülmektedir. Denetim firmaları da bulut bilişime yatırım yaparak asıl işlerine daha fazla odaklanabilir; işlerini daha hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleştirebilir. Ancak Türkiye'de henüz bulut bilişim ile ilgili gelişmelerin yavaş olduğu bu konuda denetim firmalarının çok fazla bilgiye sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca denetim firmalarının BT ile ilgili güncel danışmanlık hizmetleri almaları veya BT konusunda bilgi sahibi denetim elemanları çalıştırmaları, firmaların yeniliklere adaptasyonunu kolaylaştırabildiği gibi rekabet avantajı elde etmelerine ve müşteri ihtiyaçlarına daha hızlı cevap vermelerine de imkan sağlayabilmektedir. Denetim firmalarının söz konusu faktörleri uygulayamamasının nedeni, denetim firmalarının fazla müşterisinin olmaması ve işe yeni başlamış olmalarının olduğu söylenebilir. Müşteri sayısının artmasıyla ve denetim işinde uzmanlaşmalarıyla birlikte BT yatırımlarının artması gerekmektedir. Nitekim önümüzdeki yıllarda KGK'ya kayıtlı bağımsız denetim firmalarının ve zorunlu denetimi yapılacak işletme sayısının artması beklenmektedir. Bu nedenle bağımsız denetim firmalarının rekabet edebilmesi için yeni teknolojilere hızla uyum sağlamaları zorunlu hale gelmektedir.

Bu çalışmanın katkısı, hem denetim firmalarının BB'ye bakış açılarını etkileyecek hem de bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara karşılaştırma yapma imkanı tanıyacaktır. Ayrıca Türkiye'de yerel denetim firmalarının BB'yi benimsemesi konusunda yapılan ilk çalışmadır. Çalışma bulguların sonuçları dikkate alındığında literatüre uyum sağlamanın yanı sıra konu ile ilgili gerçek bir resim ortaya koymaktadır.

Antalya'da faaliyet gösteren bağımsız denetim firmalarının çoğu aynı zamanda YMM faaliyetini de yürütmekte ve müşteri sayısı azdır. Çalışmanın sadece bağımsız denetime odaklanan büyük denetim firmalarına ve uzun zamandır faaliyet gösteren denetim firmalarına yapılması, BB dağıtım modelleri ve farklı hizmet kullanımları ile ilgili bulgular elde edilmesine

neden olabilmektedir. Ayrıca BB'den dolayı ortaya çıkabilecek risk algılamalarını da farklılaştırabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Arvanitis, S., N. Kyriakou ve E.N.Loukis. 2017. "Why Do Firms Adopt Cloud Computing? A Comparative Analysis Based on South and North Europe Firm Data", *Telematics and Informatics*, 34 (7).
- Aytekin, A.,Y.Erdoğan ve K.Kavalcı. 2016. "Yeni Bir İş Modeli: Muhasebe Alanında Bulut Bilişim", *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16 (Özel Sayı).
- Bedward, R. ve D. T. Fokum. 2014. "A Cloud Computing Adoption Approach for Jamaican Institutions", *SOUTHEASTCON 2014*, IEEE, <https://ieeexplore.ieee.org/document/6950693/#full-text-section> (Erişim Tarihi: 10. 05. 2017).
- Brinda, M. ve M. Heric. 2017. "The Changing Faces of the Cloud", <https://www.bain.com/insights/the-changing-faces-of-the-cloud> (Erişim Tarihi: 16. 05. 2017).
- CCH Wolters Kluwer Business. 2013. "Cloud Computing - A matter of Survival for The Accounting Industry?", A National Research Study Commission EDBY CCH.
- Ciğer, A. ve B. Kınay. 2017. "Bulut Tabanlı Muhasebe Uygulamalarının Meslek Mensupları Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Alan Araştırması", *Global Business Research Congress*.
- Cloud Accounting Institute. 2014. "Cloud Accounting Solutions Best Practices 2014 Benchmark Study", <http://www.trustantial.com/wp-content/uploads/2014/11/Cloud-Solutions-Best-Practices-2014-Benchmark-Study.pdf> (Erişim Tarihi: 10. 05. 2017).
- Defelice, A. 2010. "Cloud Computing: What Accountants Need to Know", <https://www.Journalofaccountancy.com/issues/2010/oct/20102519.html> (Erişim Tarihi: 10. 05. 2017).
- Denone, 2014. "The Adoption of Cloud Computing by The Local Audit Firms", <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/10076> (Erişim Tarihi: 10. 07. 2017).

- HarveyNash/KPMG, 2016. “CIO Survey”, <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/xx/pdf/2016/09/harvey-nash-kpmg-cio-survey-2016.pdf> (Erişim Tarihi: 15. 05. 2017).
- Gupta, P. ve A. Seetharamana ve J.R., Raj. 2013. “The Usage and Adoption of Cloud Computing by Small and Medium Businesses”, *International Journal of Information Management*, 33 (5).
- Kazarian, B., ve B. Hanlon. 2011. “SMB Cloud Adoption Study Dec 2010 - Global Report What Will Be The Impact of Cloud Service Son SMBs In The Next 3 Years?”, <https://news.microsoft.com/download/presskits/smb/docs/SMBStudy032011.pdf> (Erişim Tarihi: 12. 05. 2017).
- KPMG Cloud Survey Report, 2014.“Elevating business in the cloud”, [http://www.kpmginfo.com/EnablingBusinessInTheCloud/downloads/2014 KPMG Cloud Survey Report - Final 12-10-14.pdf](http://www.kpmginfo.com/EnablingBusinessInTheCloud/downloads/2014%20KPMG%20Cloud%20Survey%20Report%20-%20Final%2012-10-14.pdf), (Erişim Tarihi: 15. 05. 2017).
- KPMG. 2017. “Microsoft ve KPMG’den Yeni Dijital Çözüm Merkezi”, <https://home.kpmg.com/tr/tr/home/media/press-releases/2017/07/microsoft-ve-kpmgden-yeni-dijital-cozum-merkezi.html> (Erişim Tarihi: 15.07.2017).Lee, Y.C. 2017. “Adoption Intention of Cloud Computing at the Firm Level”, *Journal of Computer Information Systems*, 57.
- Pazowski, P. ve Z. Pastuszak. 2013. “Cloud Computing – A Case Study for The New Ideal of the Is/It Implementation, Management, Knowledge and Learning”, *International Conference, Zadar, Croatia*.
- Priyadarshinee, P., R.D. Raut, M.K. Jha ve S.S. Kamble. 2017. “A Cloud Computing Adoption in Indian SMEs: Scale Development”, *Journal of High Technology Management Research and validation approach*, 28 (2).
- Sahandi, R., A. Alkhalil ve J. Opara-Martins. 2013.” Cloud Computing from SMES Perspective: A Survey Based Investigation”, *Journal of Information Technology Management*, 24 (1).
- Senarathna, I., W. Yeoh, M. Warren ve S. Salzman. 2016. “Security and Privacy Concerns for Australian SMEs Cloud Adoption: Empirical Study of Metropolitan Vs Regional SMEs”, *Australasian Journal of Information Systems*, 20, Research Article.

- Sharma, S. K., A.H. Al-Badi, S.M. Govindaluri ve M. H. Al-Kharusi. 2016. “Predicting Motivators of Cloud Computing a Doption: A Developing Country Perspective”, *Computers in Human Behavior*, 62.
- Shkurti, R. ve E. Muça. 2014. “An Analysis of Cloud Computing and Its Role in Accounting Industry in Albania”, *Journal of Information Systems& Operations Management*, 8.
- Stamford, C. 2016. “Gartner Says by 2020 Cloud Shift Will Affect More Than \$1 Trillion in IT Spending”, <https://www.gartner.com/newsroom/id/3384720%20> (Erişim Tarihi: 15. 05. 2017).
- Strauss, E.,G. Kristandl ve M. Quinn, 2016. “The Effects Of Cloud Technology on Management Accounting and Decision Making”, *CIMA Research executive summary series*, 10 (6).
- Tarmidia, M., S. Z. A. Rasid, B. Alrazia ve R. A. Roni. 2014. “Cloud Computing Awareness and Adoption Among Accounting Practitioners in Malaysia”, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 164.
- Techtarget Network. Cloud Computing, [https://searchcloudcomputing .techtarget . com / de finition/cloud-computing](https://searchcloudcomputing .techtarget . com / definition/cloud-computing) (Erişim Tarihi: 15. 05. 2017).
- Yıldırım, A. 1999. “Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi”, *Eğitim ve Bilim*, 23.
- Yıldız, Ö. R. 2009. “Bilişim Dünyasının Yeni Modeli: Bulut Bilişim (Cloud Computing) ve Denetim”, *Sayıştay Dergisi*, 74-75.
- Yigitbasioglu, O. M. 2015. “External auditors' perceptions of cloud computing adoption in Australia”, *International Journal of Accounting Information Systems*, 18.

FAALİYET TABANLI MALİYETLEME VE BİR HASTANE İŞLETMESİNDE UYGULAMA*

Doç. Dr. İlhan EGE**

Öğr. Gör. Murat KURTLAR***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 679-704

ÖZ

Gelişen teknolojiye cevap verebilecek maliyet stratejilerinin geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur. Ürünlerin maliyetinin tespitinde kullanılan, geleneksel maliyetleme, maliyetler ile mamul arasında direkt bir ilişki kurmaya çalışır. Geçmişte, direkt işçilik ve direkt hammadde giderlerine kıyasla, genel üretim giderlerinin üretim maliyeti içerisindeki payı çok azdı; ancak teknolojideki gelişmelerle birlikte, genel üretim giderlerinin çeşitlenmesine dolayısıyla üretim maliyeti içerisindeki payının artmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler geleneksel maliyetlemeye alternatif olarak, faaliyet tabanlı maliyetlemenin gelişmesine yol açmıştır. Bu maliyetleme, faaliyetlerin maliyetleri, mamullerinde faaliyetleri tükettiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çalışmada, faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımının bir hastane işletmesinde uygulanması ve sonuçların geleneksel maliyetleme ile karşılaştırılması ve faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımının geleneksel maliyetlemeye tercih edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Faaliyet Tabanlı Maliyetleme, Genel Üretim Giderleri, Geleneksel Maliyetleme

JEL Sınıflandırması: M41

ACTIVITY BASED COSTING AND AN APPLICATION IN A HOSPITAL COMPANY

ABSTRACT

The development of cost strategies that can respond to developing technology has become inevitable. Traditional costing, used to determine the cost of products, tries to establish a direct relationship between costs and product. In the past, compared to direct labor and direct raw material costs, the share of production overheads in production cost was very small; but with technological advances, the production

* Makale gönderim tarihi: 22.02.2018; kabul tarihi: 23.05.2018

** Mersin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, ilhanege@mersin.edu.tr, orcid.org/0000-0002-5765-1926

*** Mersin Üniversitesi, Mustafa Baysan MYO, Muhasebe ve Vergi Bölümü, muratkurtlar@mersin.edu.tr, orcid.org/0000-0002-3266-275X

overheads have diversified and thus the share of production overheads has increased. These developments have led to the development of cost-based costing as an alternative to traditional costing. This costing focuses on the costs of the activities, the activities consumed in their products. In this study, it was emphasized that the activity-based costing method should be applied in a hospital company and there results should be compared with traditional costing and the activity-based costing method should be preferred to the traditional costing method.

Keywords: Activity Based Costing, Production Overheads, Traditional Costing

JEL Classification: M41

1. FAALİYET TABANLI MALİYETLEME

Faaliyet tabanlı maliyet saptama terimi yeni icat edilmemesine rağmen kökeni 1983-1984'e dayanmaktadır. FTM, faaliyetler üzerine yoğunlaşan ve faaliyetlerin kaynak kullanımlarını temel alarak kaynak maliyetlerini faaliyetlere yükleyen, maliyet taşıyıcılarının faaliyet kullanımlarını göz önüne alarak faaliyet maliyetlerini maliyet taşıyıcılarına yükleyen bir yaklaşımdır (Atmaca ve Terzi 2007, 368).

Faaliyet tabanlı maliyetleme, toplam mamul maliyetini oluşturan endirekt unsurların, diğer bir ifadeyle de genel üretim maliyetlerinin (GÜM) mamullere yüklenmesiyle ilgili olarak ortaya çıkmıştır.

Bu yaklaşıma göre, kârlılığa ulaşmada ideal yol faaliyetlerin yönetimidir. Faaliyetlerin yönetilmesi amacı ise, faaliyet tabanlı bilgilere olan gereksinmeyi ortaya çıkartır (Hacırüstemoğlu ve Şakrak 2002, 25).

Geleneksel maliyetleme yaklaşımında genel üretim giderlerinin ürünlere yüklenmesinde üretim hacmine dayalı anahtarlar(direkt işçilik saatleri, makine saatleri vb.) kullanılır. Hacim tabanlı anahtarlar nedeniyle ortaya çıkan hataların giderilebilmesi, faaliyet tabanlı maliyetlemenin temel amacını oluşturmaktadır.

Bu temel amaç kapsamında; FTM sürecinde dört temel amacın ön plana çıktığı vurgulanır Hacırüstemoğlu ve Şakrak 2002, 30-31):

- Düşük katma değere sahip, diğer bir ifadeyle de, üretimde değer yaratmayan faaliyetlere ait maliyetleri ortadan kaldırmak ya da en düşük düzeye indirmek;

- Kârlılığı artırmak üzere gerçekleştirilen katma değeri yüksek faaliyetlerin kolaylaştırılmasında, etkin ve verimli bir bilgi tabanı sağlamak;
- Problemlerin temel nedenlerinin saptanmasını ve bu etkenlerin düzeltilmesini sağlamak; (Maliyetler, sorunlara ait önemli belirtilerdir)
- Zayıf varsayımlar ve yetersiz maliyet dağıtımından kaynaklanan yanlışlıkları ortadan kaldırmak.

Günümüzde geleneksel maliyet muhasebesi sistemleri eleştirilere açıktır, çünkü bunlar yetersiz kalmaktadır ve bu koşullar altında yeni maliyet muhasebesi yöntemlerinden biri olan faaliyet tabanlı maliyetleme yöntemi farklı bir alternatif yöntem olarak düşünülebilir (Ege ve diğerleri 2009, 384).

1. 1. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yaklaşımının Kavramları

1. 1. 1. Faaliyet

Faaliyetler, işletme kaynaklarının tüketilmesine neden olan ve bir organizasyonda yerine getirilen işlerdir. Hastanın ameliyata hazırlanması, anestezi uygulaması, ameliyat esnasında yapılan cerrahi müdahaleler, laboratuvar incelemeleri faaliyetlere örnek olarak verilebilir. Faaliyetlerin belirlenmesinde; hastanenin organizasyon şeması, iş akış şeması veya yerleşim planından yararlanılabilir (Erkol ve Ağırbaş 2011, 88).

Bir faaliyet tabanlı maliyet dağıtımı, departmanlar yerine iş faaliyetleri üzerine odaklanır ve maliyetleri mamullere, bu mamuller için icra edilen faaliyetlere göre yükler.

Bu yaklaşım, maliyetleme sürecinde mamullerde odaklaşan geleneksel maliyetleme yaklaşımından farklı olarak faaliyetlerde odaklaşır (Parlakkaya 2004, 232).

Faaliyet tabanlı maliyetleme, üretim sürecindeki faaliyetler genel düzeyleri itibariyle dört grupta toplanabilirler. Bunlar (Erden 2004, 183-184);

- **Mamul birimleri düzeyindeki faaliyetler:** Bir birim mamul üretiminin her defasında gerçekleştirilen faaliyetlerdir.
- **Mamul partileri düzeyindeki faaliyetler:** Bir mamul partisinin her üretiminde gerçekleştirilen faaliyetlerdir.

- **Mamul düzeyindeki faaliyetler:** Her bir farklı türden mamulün üretimini desteklemek için gerektiğinde gerçekleştirilen faaliyetlerdir.

- **Üretim yeri düzeyindeki faaliyetler:** Bir üretim yerindeki genel üretim sürecini destekleyen faaliyetlerdir.

1. 1. 2. Kaynak

Faaliyetlere gerçekleştirmek için gereken üretim faktörleridir. Bazı hastane kaynakları, işgücü, teknoloji, ilaç ve maddi girdiler (örneğin, ilaçlar, hastanede kullanılan klinik olmayan diğer klinik maddeler) içerir (Yereli 2009, 575).

1. 1. 3. Maliyet Havuzu

Faaliyetlerin tükettiği kaynakların toplam tutarının faaliyetler itibariyle belirlenmesi işlemidir. Maliyet havuzunun sağlıklı oluşturulabilmesi için temel şart, işletmenin faaliyetlerinin, alt faaliyetlerinin ve bunların tükettiği kaynakların neler olduğunun iyi belirlenmesidir (Arzova 2002, 26).

1. 1. 4. Maliyet Sürücüsü

Maliyet sürücüsü, faaliyetlerin maliyetlerini hizmetlere aktarmak için kullanılır. Bir faaliyetin veya bir faaliyet zincirinin neden gerçekleştirildiğini açıklar. Maliyetleri doğru bir şekilde değerlendirmek için maliyet sürücülerini çeşitli aşamalarda belirlenir. İlk aşamada belirlenen maliyet sürücülerini genellikle genel giderleri belirleyen faktörlerdir. Örneğin, ekipmanın finansman harcamaları (yani, medikal ekipmanın miktarı) ve dolaylı işgücü (yani, çalışanların sayısı) ilk aşama maliyet sürücüleridir. İkinci aşamada tespit edilen faaliyet sürücülerini ise, hastane hizmetleri tarafından tüketilen faaliyet kaynaklarının miktarını değerlendirmek için kullanılan faktörlerdir. Örneğin, hasta bakım faaliyeti havuzuna uygun olan ikinci aşama maliyet sürücüsü, günlük hasta sayısı kadar olabilir (Yereli 2009, 575-576).

1. 1. 5. Maliyet Öznesi

Bir faaliyetin icra edilme sebebidir. Mamuller, hizmetler, müşteriler, projeler ve sözleşmeler maliyet objesini oluştururlar. Maliyet objesi için maliyet taşıyıcısı kavramı da kullanılabilir. Maliyet taşıyıcısı, işletmenin ürettiği mal ve hizmetlerdir. Bu kavram yalnız satış için değil, işletmenin kendisi için ürettiği mamulleri de kapsayan geniş bir kavramdır. Kurumda oluşan

masraflar, başka bir deyişle, işletmede üretim için oluşan maliyetler, doğrudan yada dolaylı yoldan üretilen mal ve hizmetlere yüklenir. İşte, bu maliyetleri yüklenen ekonomik mal ve hizmetlere, maliyeti hesaplamada maliyet taşıyıcısı denir (Arzova 2002, 28).

1. 2. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Niçin Tercih Edilmeli?

Üretim teknolojisindeki gelişme ve rekabetin sonucu maliyetlerin objektif bir şekilde belirlenmesi son derece önemli hale gelmiştir. Geleneksel maliyetlemede, genel üretim giderlerinin ürünlere yüklenmesinde kullanılan gider dağıtım tablosu ve dağıtım anahtarlarının ürün maliyetlerini objektif şekilde belirlediği yönünde kuşkular oluşmuştur.

Otomasyona dayalı üretim sistemlerinin artması, direkt işçilik maliyetlerinin düşmesine aynı oranda da genel üretim giderlerinin artmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda direkt işçilik maliyetlerinde tasarruf yerine genel üretim giderlerinde tasarrufa gidilmesinin önemi artmıştır. bu durum, geleneksel maliyetlemenin hatalarını arttırmış ve yeni maliyet belirleme yaklaşımlarının gelişmesine yol açmıştır. Bunlardan biri de faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımıdır.

Faaliyet tabanlı maliyetleme, faaliyetler üzerinde yoğunlaşarak “faaliyetlerin maliyetleri, mamullerin ise faaliyetleri tükettiği” felsefesinden hareketle birçok endirekt gideri, faaliyetler ve faaliyet içerisindeki maliyet havuzlarına dağıtır. Daha sonra her faaliyet veya maliyet havuzu için uygun taşıyıcılar seçerek maliyet objelerine yükler (Eker 2002, 239).

Kanaatimizce FTM ile aşağıdaki sorulara cevap bulunabilir (Ülker ve İskender 2005, 192-193):

- Faaliyet ve süreç maliyetlerinin yanında bir ürün veya hizmetin maliyeti nedir?
- Maliyeti etkileyen katma değeri olmayan faaliyetler ve bunların maliyeti nedir?
- Dağıtım kanalı karsız ise firmayı karlı kılmak için maliyetler nasıl düşürülebilir?
- Firma karsız ürünleri elimine ederse ne kadar maliyet tasarrufu sağlar ve satış miktarını artırmak için ürün fiyatını düşürürse bu durum birim maliyete nasıl yansır?
- Ürünün tasarım ve mühendisliği esnasında gereksiz maliyetlerden nasıl kaçınılır?

Birbirinden farklı birçok faaliyet gerçekleştiren ve ürün üreten, üretim sürecinde yüksek miktarlarda endirekt kaynak kullanan, elde edilen maliyet verilerinden kuşku duyulan ve

gelişmiş bilgisayar teknolojisine sahip olan işletmelerde faaliyet tabanlı maliyetleme uygulanabilir.

1.3. Faaliyet Tabanlı Maliyetlemenin Faydaları Ve Yöneltilen Eleştiriler

Faaliyet tabanlı maliyetlemenin sağladığı yararlar şu şekilde belirtilebilir (Arzova 2002, 80-82):

- Daha sağlıklı mamul maliyetlerinin belirlenmesi,
- İşletmede gerçekleştirilen faaliyetlerin açık bir şekilde ortaya konması,
- İşletmenin geleceği ile ilgili doğru kararların alınmasına yardımcı olma,
- Mamul karlılığının doğru belirlenmesi,
- Personel ile iletişimi kolaylaştırması,
- Dağıtımı, esnek olan ve üretimin durdurulmasına ya da tekrar tasarlanmasına çabukça cevap veren maliyetleri bünyesinde barındırır,
- Mamul tasarımında kullanılacak hazır bir veri bankası sağlaması.
- Yavaş yavaş baskın maliyet muhasebesi metodu haline gelmektedir; bu geleneksel metotlara kıyasla daha iyi maliyet muhasebesi bilgisi verdiği inandırılması.

Bütün bu yararların yanında faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımına yöneltilen eleştiriler de mevcuttur. Bunlar;

- Yaklaşımın kullanılması ve uygulanmasındaki zorluklar
- İyi işlediğine inanılan bir sistemden vazgeçme tutuculuğundan dolayı bu yaklaşıma soğuk bakılması
- Hesaplanan birim maliyetlerin, geleneksel muhasebeden farklı ağırlıkları kullanan bir ağırlıklı ortalama maliyet olduğu ve ağırlıklar çeşitli kavramsal yargulamalara göre seçileceğinden, tek bir doğru ağırlıklı ortalama olmayacağı ve bu yüzden de FTM yaklaşımı ile elde edilen birim maliyetlerin en iyi birim maliyetler olmadığıdır.

2. HASTANELERDE FAALİYET TABANLI MALİYETLEME YAKLAŞIMI

Sağlık kuruluşlarında sunulan hizmetlerin bir çıktı şeklinde tanımlanabilmesi oldukça güçtür. Çünkü aynı poliklinik içinde verilen bir tedavi yönteminin bile hastadan hastaya değişmesi söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, sanayi işletmelerinde ortaya çıkan ortak gider niteliğindeki harcamaların gerek departmanlar gerekse de üretilen ürünler ile ilişkisinin kurulması çok daha kolay olmaktadır. Oysa sağlık kuruluşlarında bu tür giderlerin oranı, toplam maliyetler içinde oldukça yüksek olduğundan verilen hizmetlerle ilişkilendirilmesi zor olmaktadır (İldır 2008, 57).

Hastane işletmelerinin istenilen düzeyde faaliyet göstermemesi maliyetlerde istenmeyen artışlara neden olmaktadır. Özellikle talebin yüksek olduğu ve tek vardiya sistemi ile çalışan hastanelerde muayene, tetkik ve tedavi süreleri maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Maliyetlerin tam olarak hesaplanabilmesi için geleneksel yöntemlerle sistematik yaklaşımlardan uzak maliyet hesaplamaları yerine etkin maliyet bilgisini verecek sistematik yaklaşımların kullanılması gerekmektedir (Karasioğlu ve Çam 2008, 18).

Hastanelerde faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımı hastalar veya benzer hasta gruplarının maliyetlerini belirleme yaklaşımıdır.

Bir hastane departmanında, faaliyet tabanlı maliyetleme aşağıdaki gibi uygulanabilir (Helmi ve Tanju 1991, 95):

1. Adım: Departmanın tüm önemli faaliyetleri tanımlanır.

2. Adım: Katma değerli hizmetler sağlayacak faaliyetleri tanımlamak için anahtar faaliyetlerin akış şeması oluşturulur. Katma değer sağlamayan faaliyetler elimine edilir ya da en aza indirilir.

3. Adım: Birinci adımda tanımlanan faaliyetlerin maliyet kategorileri oluşturulur. Bazı maliyetler doğrudan faaliyetlere yüklenebilirken, diğerleri uygun maliyet yönlendiricileri kullanılarak dağıtılır. Bulunan maliyet rakamları departman faaliyetlerinin maliyetini gösterir.

4. Adım: Departmanların maliyetleri hastalara yüklenir. Mesela solunum cihazı tedavisi, hastalara bağlanma sayısı ile ve hasta kayıtlarının bakımı, tedavi sayısı ile yüklenebilir.

5. Adım: Faaliyet maliyetlerinin dağıtımı hastalara direkt olarak yüklenmez. Örneğin, denetim maliyetleri en uygun bir dağıtım anahtarı ile (alınan tedavi saati, hasta günü sayısı veya direkt maliyetin bir yüzdesi gibi) dağıtılır.

3. FAALİYET TABANLI MALİYETLEME YAKLAŞIMININ BİR HASTANE İŞLETMESİNDE UYGULAMANMASI

Uygulama Mersin’de faaliyet gösteren bir hastanede yapılmıştır. Hastanede; dahili ve cerrahi branşlar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Dahili branşlar, cildiye, dahiliye, enfeksiyon hastalıkları, fizik tedavi, gastroenteroloji, göğüs hastalıkları, kardiyoloji, nefroloji, nöroloji, nükleer tıp, radyoloji, romatoloji, psikiyatri, tıbbi onkoloji; cerrahi branşlar, beyin cerrahi, genel cerrahi, göğüs cerrahi, göz hastalıkları, kalp damar cerrahi, KBB, ortopedi, plastik cerrahi, üroloji kliniklerinden oluşmaktadır. Kalp damar hastalıkları için anjiyo cihazı ile birlikte eko, efor, holter sistemleri mevcuttur.

Bu çalışma ile Kardiyolojik Vasküler Cerrahi (KVC) departmanının ameliyat maliyetlerini, faaliyet tabanlı maliyetleme ve geleneksel maliyetlemeye göre hesaplamak ve söz konusu yaklaşımların karşılaştırılması amaçlanmıştır. Uygulamada, hastanenin 2016 yılına ait temel mali tabloları kullanılmış, hastanenin muhasebe departmanı ve satın alma departmanı yöneticileri, KVC departman görevlileri ve doktorları ile bire bir görüşmeler yapılmıştır.

3. 1. Direkt Departman Maliyetleri

Kardiyolojik Vasküler Cerrahi(KVC) departmanına ait direkt maliyetler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1. KVC Departmanının Direkt Maliyetleri

Gider Çeşidi	Tutar (TL)
Direkt ilk madde ve malzeme giderleri	479.980
Direkt işçilik giderleri	1.231.786,87
Direkt amortisman gideri	140.351,53
Toplam	1.852.118,4

Direkt ilk madde ve malzeme giderleri; ilaçlar, farmakolojik ürünler, biyokimyasallar ve gaz maddeleri içeren kimyasallar, medikal malzemelere ilişkin giderlerden oluşmaktadır.

3. 2. Departmanın Geleneksel Maliyetlemeye Göre 1. ve 2. Aşama Maliyet Dağıtım Sonuçları

Tablo 2. Geleneksel Maliyetlemeye Göre 1. ve 2. Aşama Maliyet Dağıtımı

	Gider Çeşitleri	KVC'ye Düşen Pay(TL)	
	1.Dağıtımdan	Yiyecek giderler	35.129
Endirekt işçilik giderleri		85.530,91	
Yakacak giderleri		27.701,42	
Temizlik giderleri		191.640,28	
Akaryakıt giderleri		7.363,67	
Elektrik ve su giderleri		104.705,12	
Amortisman		2.195,39	
Tamir ve bakım giderleri		13.172,94	
Bilgisayar yazılım kirası		6.586,47	
Haberleşme giderleri		7.100,12	
Hasta yemek giderleri		263.467,5	
Kırtasiye giderleri		11.143,97	
Çalışan Tekstil giderleri		4.743,62	
Kira giderleri		11.351,38	
		1.Dağıtımdan	771.831,79
2.Dağıtımdan		Genel yönetimden gelen pay	365.290
	Eczane gider yerinden gelen pay	11.659,20	
	Direkt amortisman gideri	140.351,53	
	2.Dağıtımdan	517.300,73	
	TOPLAM ENDİREKT MALİYET	1.289.132,52	

3. 3. Üçüncü Dağıtımın Yapılması

Üçüncü dağıtımda KVC departmanında toplanan endirekt maliyetler KVC departmanının çıktısı olarak değerlendirilen ameliyatlara dağıtılacaktır. Departmandaki ameliyatların neler olduğu, bu ameliyatların sayıları, ortalama süreleri ve toplam ameliyat süreleri (yaklaşık olarak) aşağı Tablo 3'de olduğu gibidir.

Tablo 3. Ameliyatlar Türleri ve Ortalama Ameliyat Süreleri

Ameliyat Türü	Ortalama Ameliyat Süresi (1 Ameliyat)	Ameliyat Sayısı	Toplam Ameliyat Süresi
Kalp kapak hastalıkları	3 saat	87	261
Doğumsal kalp hastalıkları	2 saat	77	154
Periferik damar hastalıkları	2,5 saat	111	277,5
Koroner bypass	2,5 saat	304	760

Anjiyografi	0,5 saat	1431	715,5
Toplam		2010	2168

Bu bilgilerden hareketle dağıtım oranı aşağıdaki gibi hesaplanır.

$$\text{Dağıtım oranı} = \frac{\text{Toplam Departman GHÜM}}{\text{Toplam Ameliyat Süresi}} = \frac{1.289.132,52 \text{ TL}}{2.168 \text{ saat}} = 594,6183$$

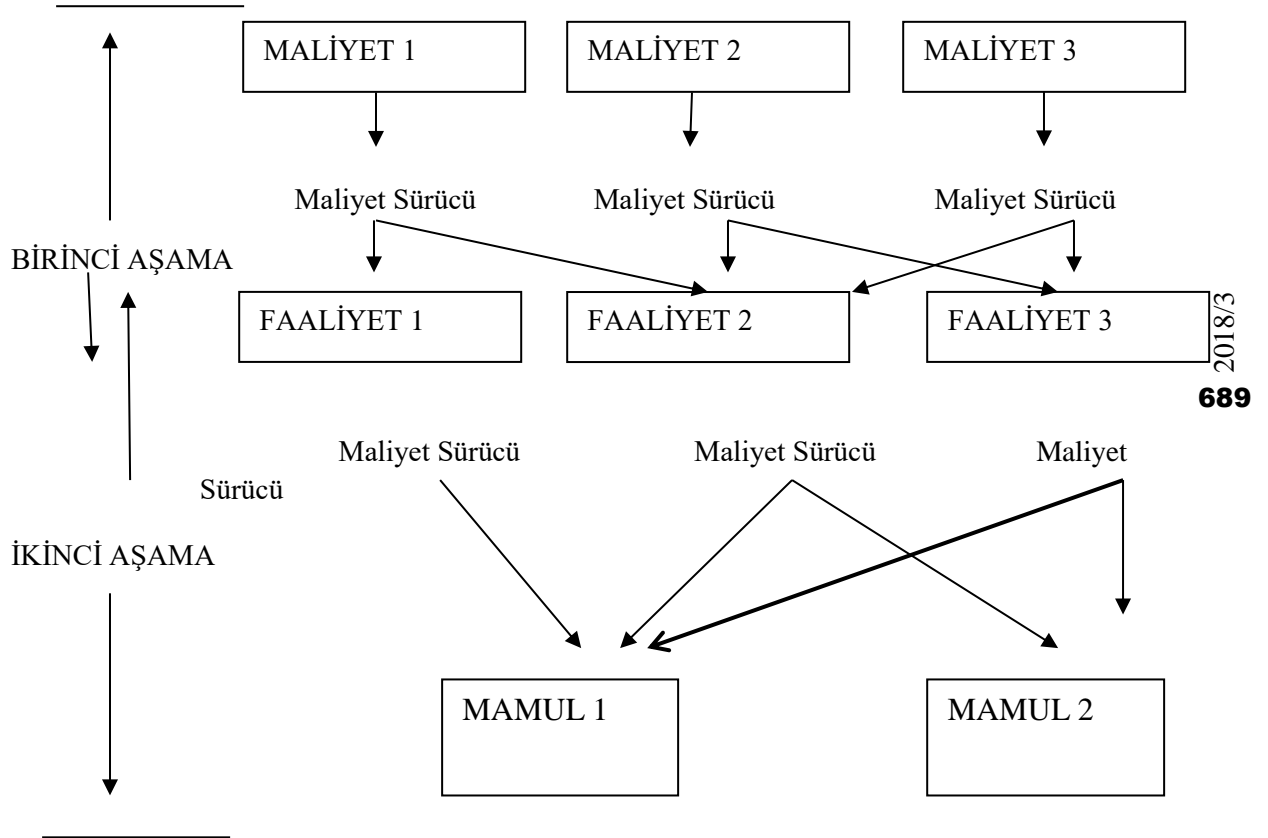
$$\text{Toplam Ameliyat Süresi} = 2.168 \text{ saat}$$

Tablo 4. Geleneksel Maliyetlemeye Göre Birim Genel Hizmet Üretim Maliyetlerinin Hesaplanması

Ameliyat Türü	Ortalama Ameliyat Süresi (1 Ameliyat) (1)	Ameliyat Sayısı (2)	Toplam Ameliyat Süresi (1)X(2)=(3)	Dağıtım Oranı (4)	Toplam GHÜM (TL) (3)x(4)=(5)	Birim GHÜM (TL) (5): (2)
Kalp kapak hastalıkları	3 saat	87	261	594,6183	155.195,37	1.783,85
Doğumsal kalp hastalıkları	2 saat	77	154	594,6183	91.571,22	1.189,24
Periferik damar hastalıkları	2,5 saat	111	277,5	594,6183	165.006,58	1.486,55
Koroner bypass	2,5 saat	304	760	594,6183	451.909,90	1.486,55
Anjiyografi	0,5 saat	1431	715,5	594,6183	425.449,45	297,30
Toplam		2010	2168		1.289.132,52	

3. 4. Kardiyo Vasküler Cerrahi (KVC) Departmanında Faaliyet Tabanlı Maliyetlemenin Uygulanması

KVC’de faaliyet tabanlı maliyetleme uygulamasında, birinci aşamada, genel hizmet üretim maliyetleri maliyet sürücüleri kullanılarak faaliyetlere dağıtılmakta ve her bir faaliyetin toplam maliyeti elde edilmektedir. İkinci aşamada ise, faaliyet maliyetleri ikinci aşama maliyet sürücüleri kullanılarak ameliyat maliyetlerine ulaşılmaktadır. Faaliyet tabanlı maliyetleme uygulamasının görünümü aşağıdaki gibidir (Arzova 2002, 19):

Şekil 1. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yaklaşımının Uygulama Süreci

3. 4. 1. Faaliyetlerin Saptanması

Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımının ilk aşaması faaliyetlerin tanımlanmasıdır. Faaliyetleri tanımlamak için ilgili departmanın iş akış diyagramından faydalanılabilir. İş akış diyagramından hareketle KVC departman faaliyetlerini aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz:

1. Hasta kabul → Faaliyet 1 (F1)
2. Ameliyat öncesi bakım → Faaliyet 2 (F2)
3. Anestezi → Faaliyet 3 (F3)
4. Ameliyat → Faaliyet 4 (F4)
5. Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım → Faaliyet 5 (F5)

3. 4. 2. Maliyet Sürücülerinin Tespit Edilmesi

Bilindiği gibi faaliyet tabanlı maliyetlemede faaliyetler kaynakları tüketir. Faaliyetlerin ne kadar kaynak tükettiğini hesaplamak için ise maliyet yönlendiricileri kullanılmalıdır. Aşağıdaki bu işlemi yapmak için seçilen maliyet yönlendiricileri Tablo 5’de gösterilmiştir.

Tablo 5. 1. Aşama Maliyet Sürücülerini

Gider Türleri	Maliyet Sürücülerini
Kırtasiye giderleri	Hasta sayısı
Hasta yemek giderleri	Yatan hasta sayısı
Personel yemek giderleri	Personel sayısı
Endirekt işçilik giderleri	Personel sayısı
Çalışan Tekstil giderleri	Personel sayısı
Yakacak giderleri	m ²
Akaryakıt giderleri	m ²
Temizlik giderleri	m ²
Elektrik ve su giderleri	m ²
Amortisman giderleri	m ²
Tamir ve bakım giderleri	m ²
Kira giderleri	m ²
Bilgisayar yazılım kirası	Departman sayısı
Haberleşme giderleri	Hasta sayısı

3. 4. 3. Faaliyet Maliyetlerinin Bulunması

Bu aşamada Tablo 5’deki maliyet yönlendiricileri kullanılarak daha önce belirlenen faaliyetlerin maliyetleri hesaplanacaktır:

3. 4. 3. 1. Kırtasiye Giderlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Departmanın kırtasiye giderleri 11.143,97 TL’dir. Kırtasiye giderleri faaliyetlere hasta sayısına göre dağıtılacaktır.

$$\text{Maliyet yükleme oranı} = \frac{\text{Toplam Kırtasiye Gideri}}{\text{Hasta sayısı}} = \frac{11.143,97 \text{ TL}}{58.290 \text{ hasta}} = 0,1912 \text{ TL/hasta}$$

Tablo 6. Kırtasiye Giderlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Hasta Sayısı	Maliyet Yükleme Oranı	Faaliyet Maliyeti (TL)
Hasta kabul	50.250	0,1912	9.606,80
Ameliyat öncesi bakım	2010	0,1912	384,30
Anestezi	2010	0,1912	384,29
Ameliyat	2010	0,1912	384,29
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	2010	0,1912	384,29
Toplam	58.290		11.143,97

3. 4. 3. 2. Hasta Yemek Giderlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Hasta yiyecek giderleri Tablo 2'den 263.467,5 TL olarak alınmıştır. Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım faaliyetinin dışında diğer faaliyetlerin bu giderleri hiç tüketmediği varsayılacak ve söz konusu giderlerin tamamı F5 faaliyetine yüklenecektir.

Tablo 7. Hasta Yemek Giderlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Faaliyet Maliyeti(TL)
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	263.467,5
Toplam	263.467,5

3. 4. 3. 3. Personel Sayısına Göre Maliyetlerin Faaliyetlere Yüklenmesi

Maliyet yönlendiricisi olarak personel sayısı kullanılacak giderler:

Personel yemek giderleri: 35.129 TL

Endirekt işçilik giderleri : 85.530,91 TL

Çalışan tekstil giderleri : 4.743,62 TL

Toplam : 125.403,53 TL

Maliyet yükleme oranı = $\frac{125.403,53 \text{ TL}}{121 \text{ personel}} = 1.036,3928 \text{ TL/personel sayısı}$

Tablo 8. Personel Sayısına Göre Faaliyet Maliyetlerinin Bulunması

Faaliyetler	Personel Sayısı	Maliyet Yükleme Oranı	Faaliyet Maliyeti(TL)
Hasta kabul	12	1.036,3928	12.436,71
Ameliyat öncesi bakım	32	1.036,3928	33.164,56
Anestezi	24	1.036,3928	24.873,42
Ameliyat	35	1.036,3928	36.273,75
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	18	1.036,3928	18.655,09
Toplam	121		125.403,53

3. 4. 3. 4. Yüzölçümüne Göre Maliyetlerin Faaliyetlere Yüklenmesi

Maliyet sürücü olarak yüzölçümü kullanılacak giderler aşağıdaki gibidir:

Yakacak giderleri : 27.701,42 TL

Akaryakıt giderleri : 7.363,67 TL

Temizlik giderleri : 191.640,28 TL

Elektrik ve su giderleri : 104.705,12 TL

Amortisman giderleri : 2.195,39 TL

Tamir ve bakım giderleri : 13.172,94 TL

Kira giderleri : 11.351,38 TL

Toplam 358.130,20 TL

$$\text{Maliyet yükleme oranı} = \frac{358.130,20 \text{ TL}}{1.254 \text{ m}^2} = 285,5903 \text{ TL/m}^2$$

Tablo 9. Yüzölçümüne Göre Faaliyet Maliyetlerinin Bulunması

Faaliyetler	Alan (m ²)	Maliyet Yükleme Oranı	Faaliyet Maliyeti(TL)
Hasta kabul	76	285,5903	21.704,86
Ameliyat öncesi bakım	400	285,5903	114.236,12
Anestezi	318	285,5903	90.817,72
Ameliyat	320	285,5903	91.388,90
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	140	285,5903	39.982,60
Toplam	1.254		358.130,20

3. 4. 3. 5. Bilgisayar Yazılım Kirasının Faaliyetlere Yüklenmesi

Bilgisayar yazılım kirasını sadece hasta kabul faaliyetinin tükettiği varsayılmıştır.

Tablo 10. Bilgisayar Yazılım Kirasının Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Faaliyet Maliyeti(TL)
Hasta kabul	6.586,47
Toplam	6.586,47

3. 4. 3. 6. Haberleşme Giderlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

$$\text{Maliyet yükleme oranı} = \frac{7.100,12 \text{ TL}}{58.290 \text{ hasta sayısı}} = 0,1218 \text{ TL/Hasta sayısı}$$

Tablo 11. Haberleşme Giderlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Hasta Sayısı	Maliyet Yükleme Oranı	Faaliyet Maliyeti(TL)
Hasta kabul	50.250	0,1218	6.120,8
Ameliyat öncesi bakım	2010	0,1218	244,83
Anestezi	2010	0,1218	244,83
Ameliyat	2010	0,1218	244,83
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	2010	0,1218	244,83
Toplam	58.290		7.100,12

3. 4. 3. 7. Departmanın Direkt Amortisman Maliyetinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Departmanın direkt amortisman maliyetini oluşturan duran varlıklar yalnızca KVC departmanında kullanılan varlıklardır. Hasta-kabul faaliyetinin (F1) bu maliyeti hiç tüketmediği ve bu faaliyetin dışındaki diğer faaliyetlerin aynı oranda departmanın direkt amortisman maliyetini tükettiği varsayılmıştır. Departmanın direkt amortisman maliyeti 140.351,53 TL'dir.

Tablo 12. Direkt Amortisman Giderinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Faaliyet Maliyeti(TL)
Hasta kabul	-
Ameliyat öncesi bakım	35.087,88
Anestezi	35.087,88
Ameliyat	35.087,88
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	35.087,89
Toplam	140.351,53

3. 4. 3. 8. Genel Yönetim Gider Yeri Maliyetlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Genel yönetimden ikinci dağıtımla KVC departmanına gelen pay 365.290 TL'dir. Bu maliyetler faaliyetlere faaliyetlerdeki personel sayısına göre dağıtılacaktır.

$$\text{Maliyet yükleme oranı} = \frac{365.290 \text{ TL}}{121 \text{ personel sayısı}} = 3.018,9256 \text{ TL/Personel sayısı}$$

Tablo 13. Genel Yönetim Gider Yeri Maliyetinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Personel Sayısı	Maliyet Yükleme Oranı	Faaliyet Maliyeti (TL)
Hasta kabul	12	3.018,9256	36.227,10
Ameliyat öncesi bakım	32	3.018,9256	96.605,62
Anestezi	24	3.018,9256	72.454,21
Ameliyat	35	3.018,9256	105.662,40
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	18	3.018,9256	54.340,67
Toplam	121		365.290

3. 4. 3. 9. Eczane Gider Yeri Maliyetlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Eczane gider yerinden gelen maliyetleri yalnızca F5 yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım faaliyetinin tükettiği varsayılacaktır.

Tablo 14. Eczane Gider Yeri Maliyetlerinin Faaliyetlere Yüklenmesi

Faaliyetler	Faaliyet Maliyeti(TL)
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	11.659,20
Toplam	11.659,20

3. 4. 3. 10. Toplam Faaliyet Maliyetlerinin Bulunması

Bundan sonra her faaliyetin toplam maliyeti bulunacaktır. Bunu yapabilmek için Tablo 6'dan başlayarak Tablo 14'e kadar hesaplanan maliyetler bir araya getirilecektir.

Tablo 15. Toplam Faaliyet Maliyetlerinin Bulunması

Faaliyetler	Hasta Kabul	Ameliyat Öncesi Bakım	Anestezi	Ameliyat	Yoğun Bakım-Ameliyat Sonrası Bakım	Toplam
Tablo 6'dan	9.606,8	384,3	384,29	384,29	384,29	11.143,97
Tablo 7'den	-	-	-	-	263.467,5	263.467,5
Tablo 8'den	12.436,71	33.164,56	24.873,42	36.273,75	18.655,09	125.403,53
Tablo 9'dan	21.704,86	114.236,12	90.817,72	91.388,90	39.982,60	358.130,20
Tablo 10'dan	6.586,47	-	-	-	-	6.586,47
Tablo 11'den	6.120,80	244,83	244,83	244,83	244,83	7.100,12
Tablo 12'den	-	35.087,88	35.087,88	35.087,88	35.087,89	140.351,53
Tablo 13'ten	36.227,10	96.605,62	72.454,21	105.662,40	54.340,67	365.290
Tablo 14'ten	-	-	-	-	11.659,2	11.659,2
Toplam	92.682,76	279.723,31	223.862,35	269.042,04	423.822,06	1.289.132,52

3. 4. 4. İkinci Aşama Maliyet Sürücülerinin Belirlenmesi

KVC Departmanının faaliyet maliyetlerinin bulunmasından sonraki adım bu maliyetlerin maliyet hedeflerine yönlendirilmesidir. Bu uygulamada kullanılacak ikinci aşama maliyet sürücülerini aşağıdaki gibi tespit edilmiştir:

Tablo 16. İkinci Aşama Maliyet Sürücülerini

Ameliyat Türü	Ameliyat Sayısı	Süre (Saat)	Laboratuvar Test Çeşitleri	Ameliyat Sonrası Bakım (Gün)
Kalp kapak hastalıkları	87	3	9	5
Doğumsal kalp hastalıkları	77	2	11	5
Periferik damar hastalıkları	111	2,5	7	5

Koroner bypass	304	2,5	11	5
Anjiyografi	1.431	0,5	5	1
Toplam	2.010		43	21

3.4.5. Faaliyet Maliyetlerinin Maliyet Hedeflerine Yüklenmesi

Buraya kadar yapılan işlemler KVC departmanının genel hizmet üretim maliyetlerinin birinci aşama maliyet sürücüleri ile faaliyetlere dağıtılması ve faaliyet maliyetlerinin bulunmasıdır. Bu son aşama; maliyet sürücüleri kullanılarak, maliyet hedeflerinin bu faaliyetleri ne miktarda tükettiğinin hesabına dayanır.

3.4.5.1. F1 Hasta Kabul Faaliyet Maliyetlerinin Maliyet Hedeflerine Yüklenmesi

F1	Toplam Maliyet (TL)
Hasta kabul	92.682,76

$$\begin{aligned} \text{Maliyet yükleme oranı} &= \text{Hasta Kabul Faaliyeti} / \text{Ameliyatlı hasta sayısı} \\ &= 92.682,76 / 2.010 \\ &= 46,1108 \end{aligned}$$

Tablo 17. F1 Hasta Kabul Faaliyetlerinin Ameliyatlara Yüklenmesi

Ameliyat Türü	Ameliyat Sayısı	Maliyet Yükleme Oranı	Tutar
Kalp kapak hastalıkları	87	46,1108	4.011,64
Doğumsal kalp hastalıkları	77	46,1108	3.550,53
Periferik damar hastalıkları	111	46,1108	5.118,30
Koroner bypass	304	46,1108	14.017,68
Anjiyografi	1.431	46,1108	65.984,55
Toplam	2.010		92.682,76

3. 4. 5. 2. F2 Ameliyat Öncesi Bakım Faaliyet Maliyetlerinin Maliyet Hedeflerine Yüklenmesi

Ameliyat öncesi bakım faaliyetleri arasında, hastanın yatış işlemlerinin yapılmasının ardından ameliyat öncesi bir takım ön tetkiklerin yapılması vardır. Bu nedenle yükleme laboratuvar test sayılarına göre yapılacaktır.

F2	Tutar (TL)
Ameliyat öncesi bakım	279.723,31

Söz konusu faaliyet maliyetlerinin ameliyatlara yüklenmesi için maliyet sürücüsü olarak laboratuvar test sayıları kullanılacak ve maliyet yükleme oranının hesaplanması aşağıdaki gibi olacaktır:

$$\begin{aligned} \text{Maliyet yükleme oranı} &= \text{Ameliyat öncesi bakım} / \text{Test sayısı} \\ &= 279.723,31 / 12.906 \\ &= 21,6739 \end{aligned}$$

Tablo 18. Ameliyat Öncesi Bakım Maliyetlerinin Ameliyatlara Yüklenmesi

Ameliyat Türü	Laboratuvar Test Çeşitleri (1)	Hasta Sayısı (2)	Test Sayısı (1)X(2)=(3)	Maliyet Yükleme Oranı (4)	Tutar (3)x(4)=(5)
Kalp kapak hastalıkları	9	87	783	21,6739	16.970,65
Doğumsal kalp hastalıkları	11	77	847	21,6739	18.357,78
Periferik damar hastalıkları	7	111	777	21,6739	16.840,61
Koroner bypass	11	304	3.344	21,6739	72.477,51
Anjiyografi	5	1.431	7.155	21,6739	155.076,75
Toplam	43	2.010	12.906		279.723,31

3. 4. 5. 3. F3 Anestezi Faaliyet Maliyetlerinin Maliyet Hedeflerine Yüklenmesi

Anestezi faaliyetinin maliyetleri ameliyatlara anestezi ilaç maliyetlerine göre dağıtılacaktır. Ancak anestezi maliyetleri ameliyatlara yüklenirken anjiyografiye her hangi bir maliyet yüklenmeyecektir. Zira anestezi uzmanı doktorlar ile yapılan görüşmelerde anjiyografi işleminde yalnızca kasıktan ilaç verildiğini, bunun da anestezi olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Ayrıca aynı doktorlardan alınan bilgiler ışığında her ameliyat türü için kullanılan ilaçların maliyetlerinin tutarı öğrenilmiştir. İlaç maliyetleri esas alınarak yapılan hesaplama sonunda ameliyat türlerine, kullanılan ilaç maliyetleri ile orantılı olarak katsayılar verilmiştir.

Anestezi maliyet tutarı aşağıdaki gibidir.

F3	Maliyet (TL)
Anestezi	223.862,35

$$\begin{aligned} \text{Maliyet yükleme oranı} &= \text{Anestezi Faaliyet Maliyeti} / \text{Kullanım Katsayısı} \\ &= 223.862,35 / 1.368,4 \\ &= 163,5942 \end{aligned}$$

Tablo 19. F3 Anestezi Maliyetlerinin Ameliyatlara Yüklenmesi

Ameliyat Türü	Anestezi İçin Maliyete Dayalı Kullanım Katsayısı (1)	Hasta Sayısı (2)	Katsayı X Hasta Sayısı (1)X(2)=(3)	Maliyet Yükleme Oranı (4)	Tutar (3)x(4)=(5)
Kalp kapak hastalıkları	2,2	87	191,4	163,5942	31.311,94
Doğumsal kalp hastalıkları	2	77	154	163,5942	25.193,52
Periferik damar hastalıkları	1	111	111	163,5942	18.158,97
Koroner bypass	3	304	912	163,5942	149.197,92
Anjiyografi	-	1.431	-	163,5942	-
Toplam		2.010	1.368,4		223.862,35

3.4.5.4. F4 Ameliyat Faaliyet Maliyetlerinin Maliyet Hedeflerine Yüklenmesi

Bu faaliyetin maliyetlerinin ameliyatlara yüklenmesinde, her bir ameliyatın ortalama ameliyat süresi esas alınmıştır. Ameliyat faaliyetinin toplam maliyetleri aşağıda gösterilmiştir.

F4	Toplam Maliyet (TL)
Ameliyat	269.042,04

$$\begin{aligned} \text{Maliyet yükleme oranı} &= \text{Ameliyat Faaliyet Maliyeti} / \text{Toplam Ameliyat Süresi} \\ &= 269.042,04 / 2.168 \\ &= 124,0968 \end{aligned}$$

Tablo 20. F4 Ameliyat Maliyetlerinin Ameliyatlara Yüklenmesi

Ameliyat Türü	Ortalama Birim Ameliyat Süresi (Saat) (1)	Ameliyat Sayısı (2)	Toplam Ameliyat Süresi (1)X(2)=(3)	Maliyet Yükleme Oranı (4)	Tutar (3)X(4)
Kalp kapak hastalıkları	3	87	261	124,0968	32.389,30
Doğumsal kalp hastalıkları	2	77	154	124,0968	19.110,94
Periferik damar hastalıkları	2,5	111	277,5	124,0968	34.436,90
Koroner bypass	2,5	304	760	124,0968	94.313,60
Anjiyografi	0,5	1.431	715,5	124,0968	88.791,30
Toplam		2.010	2.168		269.042,04

3. 4. 5. 5. F5 Yoğun-Bakım Ve Ameliyat Sonrası Faaliyet Maliyetlerinin Dağılımı

Bu faaliyet ameliyat sonrası hastaların yoğun-bakım ve ameliyat sonrası bakım sürecini içerir. Bu yüzden, bu faaliyetlere ilişkin maliyetler ameliyatlara hastanede kalınan gün sayısına göre dağıtılacaktır. Aşağıda söz konusu faaliyet maliyetlerinin tutarı verilmiştir.

F5	Toplam Maliyet (TL)
Yoğun bakım-ameliyat sonrası bakım	423.822,06

KVC hastaları hastanede toplam 4.326 gün kalmıştır. Buna göre maliyet yükleme oranı aşağıdaki gibi hesaplanacaktır:

$$\begin{aligned}
 \text{Maliyet yükleme oranı} &= \text{Ameliyat Faaliyet Maliyeti} / \text{Hastanede Kalınan Gün Sayısı} \\
 &= 423.822,06 / 4.326 \\
 &= 97,9708
 \end{aligned}$$

Tablo 21. F5 Yoğun Bakım ve Ameliyat Sonrası Bakım Faaliyet Maliyetlerinin Ameliyatlara Yüklenmesi

Ameliyat Türü	Hastanede Kalınan Gün Sayısı (1)	Ameliyat Sayısı (2)	Kalınan Gün Sayısı X Ameliyat Sayısı (1)X(2)=(3)	Maliyet Yükleme Oranı (4)	Tutar (3)X(4)=(5)
Kalp kapak hastalıkları	5	87	435	97,9708	42.617,33
Doğumsal kalp hastalıkları	5	77	385	97,9708	37.718,80
Periferik damar hastalıkları	5	111	555	97,9708	54.373,84
Koroner bypass	5	304	1.520	97,9708	148.915,76
Anjiyografi	1	1.431	1.431	97,9708	140.196,33
Toplam		2.010	4.326		423.822,06

2018/3
699**3. 4. 5. 6. Toplam Ameliyat Maliyetlerinin Bulunması**

Toplam ameliyat maliyetlerinin bulunması için ameliyatlara ilişkin tüm faaliyetlerin maliyetleri bir araya getirilir.

Tablo 22. Ameliyatların Toplam Genel Hizmet Üretim Maliyetlerinin Bulunması

Ameliyatlar / Faaliyetler	Kalp Kapak Hastalıkları	Doğumsal Kalp Hastalıkları	Periferik Damar Hastalıkları	Koroner Bypass	Anjiyografi	Toplam
Hasta kabul	4.011,64	3.550,53	5.118,30	14.017,68	65.984,55	92.682,70
Ameliyat öncesi bakım	16.970,65	18.357,78	16.840,61	72.477,51	155.076,75	279.723,30
Anestezi	31.311,94	25.193,52	18.158,97	149.197,92	0,00	223.862,35
Ameliyat	32.389,30	19.110,94	34.436,90	94.313,60	88.791,30	269.042,04
Yoğun bakım- ameliyat sonrası bakım	42.617,33	37.718,80	54.373,84	148.915,76	140.196,33	423.822,06
Toplam	127.300,86	103.931,57	128.928,62	478.922,47	450.048,93	1.289.132,52

3. 4. 6. Toplam Genel Hizmet Üretim Maliyetlerinin Geleneksel Maliyetleme ve Faaliyet Tabanlı Maliyetlemeye Göre Karşılaştırılması

Geleneksel maliyetleme ve faaliyet tabanlı maliyetlemede, direkt ilk madde ve malzeme ile direkt işçilik maliyetleri mamule doğrudan yüklenmektedir. Dolayısı ile toplam maliyetler açısından, her iki yaklaşım arasında farklılığı oluşturan genel hizmet üretim maliyetleridir.

Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımına göre ameliyatlarda toplam genel hizmet üretim maliyetleri hesaplandıktan sonra geleneksel maliyetlemeye göre hesaplanan toplam genel hizmet üretim maliyetleri kıyaslanacaktır.

Tablo 23. Geleneksel Maliyetlemeye ve Faaliyet Tabanlı Maliyetlemeye Göre Toplam Genel Hizmet Üretim Maliyetlerinin Karşılaştırılması

Ameliyat Türü	Ameliyat Sayısı	Geleneksel Maliyetlemeye Göre Toplam GHÜM (TL)	Faaliyet Tabanlı Maliyetlemeye Göre Toplam GHÜM (TL)	Fark (TL)
Kalp kapak hastalıkları	87	155.195,37	127.300,86	(27.894,51)
Doğumsal kalp hastalıkları	77	91.571,22	103.931,57	12.360,35
Periferik damar hastalıkları	111	165.006,58	128.928,62	(36.077,96)
Koroner bypass	304	451.909,90	478.922,47	27.012,57
Anjiyografi	1.431	425.449,45	450.048,93	24.599,53
Toplam	2.010	1.289.132,52	1.289.132,52	

Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımında geleneksel maliyetlemeye göre; doğumsal kalp ameliyatına **12.360,35TL**, koroner bypass ameliyatına **27.012,57 TL**, anjiyografiye **24.599,53 TL** fazla yükleme yapılmıştır. Kalp kapak hastalıklarına **27.894,51TL** ve periferik damar hastalıklarına **36.077,96TL** eksik yükleme yapılmıştır.

3. 4. 7. Faaliyet Tabanlı Maliyetlemeye Göre Birim Genel Hizmet Üretim Maliyetlerinin Hesaplanması

Faaliyet tabanlı maliyetlemeye göre birim genel hizmet üretim maliyetlerinin hesaplanması aşağıdaki gibi olacaktır:

Tablo 24. Faaliyet Tabanlı Maliyetlemeye Göre Birim Genel Hizmet Üretim Maliyetlerinin Hesaplanması

Ameliyat Türü	Genel Hizmet Üretim Maliyetleri (TL) (tablo 23) (1)	Toplam Ameliyat Süresi (saat) (2)	Bir Saatlik Ameliyat Maliyeti (1)÷(2)=(3)	Ortalama Ameliyat Süresi (Bir Ameliyat) (4)	Birim GHÜM (TL) (3) x (4)=(5)
Kalp kapak hastalıkları	127.300,86	261	487,74	3	1.463,22
Doğumsal kalp hastalıkları	103.931,57	154	674,88	2	1.349,76
Periferik damar hastalıkları	128.928,62	277,5	464,61	2,5	1.161,53
Koroner bypass	478.922,47	760	630,16	2,5	1.575,40
Anjiyografi	450.048,93	715,5	629,00	0,5	314,50
Toplam	1.289.132,52	2.168			

3. 4. 8. Birim GHÜM'lerinin Karşılaştırması

KVC departmanının birim ameliyat maliyetleri hem faaliyet tabanlı maliyetlemeye hem de geleneksel maliyetlemeye göre aşağıdaki gibi gösterilebilir:

Tablo 25. Birim GHÜM'lerinin Karşılaştırılması

Ameliyat Türü	Ameliyat Sayısı (1)	Geleneksel Maliyetleme (TL) (2)	Faaliyet Tabanlı Maliyetleme (TL)	Fark (TL) (2)-(3)=(4)
Kalp kapak hastalıkları	87	1.783,85	1.463,22	(320,63)
Doğumsal kalp hastalıkları	77	1.189,24	1.349,76	160,52
Periferik damar hastalıkları	111	1.486,55	1.161,53	(325,02)
Koroner bypass	304	1.486,55	1.575,40	88,85

Anjiyografi	1.431	297,30	314,50	17,20
Toplam	2.010			

Tablodan görüldüğü gibi, geleneksel maliyetlemede periferik damar hastalıkları ile koroner bypass ameliyatlarının birim maliyetleri aynıdır. Faaliyet tabanlı maliyetleme ise koroner bypass ameliyatının birim maliyetini 1.575,40 TL; periferik damar hastalıklarının birim maliyetini ise 1.161,53 TL olarak hesaplamıştır. Geleneksel maliyetlemeye göre, en yüksek birim maliyet 1.783,85 TL ile kalp kapak hastalıkları olurken, faaliyet tabanlı maliyetleme de, 1.575,40 TL ile koroner bypass olmuştur. Her iki yaklaşımda da en az birim maliyet anjiyografiye aittir. Ancak faaliyet tabanlı maliyetleme 17,20 TL fazla yüklemeye yapmıştır.

Geleneksel maliyetlemeye göre, genel hizmet üretim maliyetleri, Kardiyovasküler Cerrahi departmanına direkt dağıtım yöntemi ile dağıtılmıştır. Maliyet sürücüsü olarak sadece direkt işçilik saati yani toplam ameliyat süresi kullanılmıştır. Sadece tek bir maliyet sürücüsü kullanılmasından dolayı sağlıklı bir birim maliyet elde edilemeyeceğini düşünmekteyiz. Oysa faaliyet tabanlı maliyetleme faaliyetlere odaklanmakta, her bir faaliyetin maliyetleri tükettiğini ve bunun sonucunda her bir faaliyetin maliyetinin ürünlere (ameliyatlara) yüklenmesinde belirlenen faaliyetlere ilişkin maliyet sürücüsü belirlenmiştir.

Maliyetler birinci aşama maliyet sürücüleri aracılığıyla belirlenen faaliyetlere yüklendikten sonra faaliyet maliyetleri ikinci aşama maliyet sürücüleri aracılığıyla ameliyatlara yüklenmiştir.

4. SONUÇ

Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımı, geleneksel maliyetleme yaklaşımından farklı olarak genel üretim giderlerinin dağıtılmasında homojen maliyet gruplarını ve çoklu faaliyet ölçütlerini kullanır. Geleneksel maliyetleme ise, gider yerlerini ve tek bir dağıtım anahtarı kullanmaktadır.

Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımı, işletme yönetiminin ihtiyaç duyduğu maliyet bilgilerini ve üretilen mamul ya da hizmetin maliyetini faaliyetleri esas olarak oluşturmakta ve geleneksel maliyetlemeye göre daha sağlıklı maliyet bilgileri sunmaktadır. Bunun sonucunda, işletmenin rekabet gücü sektördeki diğer işletmelere göre artmaktadır. Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımının uygulamasının en önemli sonuçları, doğru ürün maliyetlerinin

saptanması, maliyet bilgilerinin üretilmesine yardımcı olması ve en düşük maliyetle en doğru bilginin elde edilmesini sağlanmasıdır.

Faaliyet tabanlı maliyetleme yaklaşımında mamullerin üretilmesi için faaliyetlerin kaynakları tükettiği, mamullerin ise faaliyetleri tükettiği kabul edilmektedir. Sonuç olarak, faaliyet tabanlı maliyet yaklaşımının teoride kalması yerine uygulanmasının ülkemizde yaygınlaşması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Arzova, B. S. 2002. Faaliyet Tabanlı Maliyet Yönetimi, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- Atmaca M., Terzi S. (2007). “Zaman Etkenli Faaliyet Tabanlı Maliyet Saptama”, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kmusekad/article/view/5000134494> (Erişim Tarihi: 21. 02. 2018)
- Ege İ., A. Esmeray ve M. Esmeray. 2009. Activity Based Costing(ABC) Method Applications in Hospitals: Case of Private Hospital in Kayseri, Turkey, Global Business and Technology Association Eleventh International Conference Readings Book.
- Eker, Ç. M. 2002. “Genel Üretim Giderlerinin Faaliyete Dayalı Maliyet Yöntemine Göre Dağıtımı ve Muhasebeleştirilmesinde 8 Nolu Ana Hesap Grubunun Kullanımı”, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 21(1).
- Erden, A. S. 2004. Üretim Ortamları Maliyet Yönetim Sistemleri İlişkisi ve Stratejik Maliyet Yönetimi, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Erkol, Ü., İ. Ağırbaş. 2011. Hastanelerde Maliyet Analizi ve Faaliyet Tabanlı Maliyetleme, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 64 (02).
- Hacırüstemoğlu, R. ve M. Şakrak. 2002. Maliyet Muhasebesinde Güncel Yaklaşımlar, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Helmi, M. A.ve M. N. Tanju. 1991. “Activity-Based Costing May Reduce Costs, Aid Planning”, Healthcare Financial Management: Journal of The Healthcare Financial Management Association, 45 (11).

- Ildır, A. 2008. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme ile Sağlık İşletmelerinde Maliyet Analizi ve Performans Yönetimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Karasioğlu, F., A. V. Çam. 2008. “Sağlık İşletmelerinde Maliyet Analizi: Karaman Devlet Hastanesinde Birim Muayene Maliyetlerinin Hesaplanması”, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 1 (1).
- Parlakkaya, R. 2004. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Ortamında Esnek Bütçeleme ve Sapma Analizi, SDÜ İİBF, 9 (1).
- Ülker, Y. ve H. İskender. 2005. “Doğru Maliyet Hesaplamada Güvenilir Bir Sistem: Faaliyet Tabanlı Maliyetleme ve John Deere Örneği”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 (13).
- Yereli, A. N. 2009. “Activity-Based Costing and Its Application in a Turkish University Hospital, AORN Journal, 89 (3).

NAKİT AKIŞI İLE KARLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİ: TAŞIT ARAÇLARI SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA *

Doç. Dr. Hasan UYGURTÜRK**

Dr. Öğretim Üyesi Hakan VARGÜN***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2018; 20(3); 705-727

ÖZ

İşletme faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde nakit akışı önem taşımaktadır. İşletmelerin nakit giriş ve çıkışlarına ait unsurlar nakit akış tablosunda gösterilmektedir. Nakit akış tablosu işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışı, yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akışı ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışı olmak üzere üç ana kategoriden oluşmaktadır. Nakit esasına dayalı olarak hazırlanan nakit akış tablosu, dönem sonu itibarıyla işletmenin net nakit varlığının düzeyi hakkında bilgi vermektedir. Bu çalışmada pay senetleri Borsa İstanbul'da işlem gören taşıt araçları sanayii işletmelerinin nakit akış tablolarında yer alan ana nakit akış unsurlarının işletme karlılığı üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda analiz kapsamına alınan işletmelerin mali tablolarındaki bilgilerden yararlanılarak çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiş ve daha sonra ulaşılan sonuçlar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nakit akışı, Borsa İstanbul, taşıt araçları sektörü, çoklu regresyon

JEL Sınıflandırması: M41, C32

THE RELATIONSHIP BETWEEN CASH FLOW AND PROFITABILITY: A RESEARCH ON VEHICLES SECTOR

ABSTRACT

Cash flow is important to maintained effectively of business activities. The components of the cash inflows and outflows of the businesses are shown in the cash flow statement. The cash flow statement consists of three main categories: cash flows from operating activities, cash flows from investing activities and cash flows from financing activities. Cash flow statement based on cash basis provides

* Bu çalışma, 07-09 Eylül 2017 tarihlerinde, Zonguldak'ta düzenlenen Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Kongresinde sunulan bildirinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş halidir. Makale gönderim tarihi: 26.01.2018; kabul tarihi: 21.05.2018.

** Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Girişimcilik Bölümü, hasanuygurturk@karabuk.edu.tr, orcid.org/0000 0002 9252 0155

*** Karabük Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İşletmecilik Bölümü, haka_vargun@karabuk.edu.tr, orcid.org/0000 0002 7781 0912

information about the level of the business' net cash position at the end of the period. In this study, the aimed to determine the effect of the main cash flow elements in the cash flow statements on business profitability of the vehicle sector companies whose shares are traded in Borsa Istanbul. For this purpose, multiple regression analyzes were carried out by using the information in the financial statement of the businesses included in the scope of the analysis and then the results were interpreted.

Keywords: Cash flow, Borsa Istanbul, vehicle sector, multiple regression.

JEL Classification: M41, C32

1. GİRİŞ

İşletmelerin mali yapılarının güçlenmesi ve karlılıklarının önceki faaliyet dönemlerine göre artması rekabet açısından oldukça önemlidir. Ancak mali yapı ve karlılık analizi işletmelerin performansını finansal açıdan daha dengeli bir şekilde ölçmek ve işletmelerin sürekliliğinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek açısından tam olarak ihtiyaca cevap verememektedir. Bu durum özellikle rekabetin ve sermaye maliyetinin giderek arttığı pazar ortamında işletmelerin finansal performanslarını sürekli olarak gözden geçirme zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu amaçla işletme yöneticilerinin finansal performans ölçümünde sadece karlılığı değil aynı zamanda işletmelerin nakit sağlama potansiyellerini de değerlendirmeleri önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla yöneticilerin bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosu ile birlikte nakit akış tablosunun da doğru bir şekilde düzenlenip analiz edilmesi gerekmektedir.

İşletmelerin amaçlarına ulaşabilmeleri ve rekabette üstünlük sağlayabilmeleri için faaliyetlerin etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Bu çerçevede katma değer yaratan faaliyetlerin geliştirilmesi ve katma değer yaratmayan faaliyetlerin ortadan kaldırılarak faaliyet riskinin azaltılması sağlanmalıdır. Ancak katma değer yaratan faaliyetlerin karlılık üzerindeki etkisi değerlendirilirken nakit sağlamadaki etkinliği de dikkate alınmalıdır. Diğer bir ifadeyle katma değer yaratan faaliyetlerin nakit sağlayıp sağlamadıkları ve önceki dönemlere göre söz konusu faaliyetlerin nakit sağlamadaki başarı düzeylerinin de incelenmesi gerekmektedir. Bu bakış açısı işletmede gerçekleştirilen faaliyetlerin hem karlılık hem de nakit sağlama açısından birlikte ele alınarak faaliyetler hakkında daha doğru değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır. Söz konusu değerlendirme ile finansal performansın dengeli bir şekilde

ölçülmesine de katkı sağlanmış olmaktadır. Özellikle işletme faaliyetlerinin dönem karlılığı üzerindeki etkisini entegre şekilde incelemek finansal performansa ilişkin kapsamlı bilgi sağlanması bakımından önem arz etmektedir.

İşletme sürekliliği açısından önceki faaliyet dönemlerine göre cari dönemde karlılıkta artış sağlanması önemlidir. Ancak karlılıkta artış yaşanması veya sürekli kar elde edilmesi finansal performansın değerlendirilmesinde tek başına yeterli bir ölçüt değildir. Karlılığın yanı sıra kısa vadeli yükümlülüklerin karşılanma yeterliliği de işletmelerin sürekliliğinin sağlanması açısından hayati önem taşımaktadır. Likidite yetersizliği ve beraberinde finansman kaynaklarının bulunmaması veya yüksek maliyetli finansman kaynağı ile likidite yaratma stratejileri sonucu ortaya çıkan başarısızlıklar iflaslarla sonuçlanabilmektedir. Dolayısıyla finansal performansın daha doğru bir şekilde ölçülmesi ve geleceğe yönelik kararlarda ortaya çıkabilecek sapmaların azaltılması amacıyla işletmelerin nakit akışlarını dikkate almaları zorunluluk haline gelmektedir. İşletmelerin sürekliliği açısından kilit rol oynayan nakit hareketleri işletmelere geçmiş faaliyet dönemleri hakkında bilgi verdiği gibi gelecek faaliyet dönemlerinde hazırlanacak nakit bütçesi hakkında da yararlı bilgiler sağlamaktadır. Varlıkların daha etkin ve verimli kullanılmasında da kritik öneme sahip olan nakit akışları işletme yöneticilerine hangi faaliyetlerden sağlanan nakitlerin işletme başarısına katkı sağladığını göstermesi bakımından önemlidir. Bu amaçla işletmelerde likidite düzeylerinin belirlenmesinde ve gelecekteki nakit varlıkların arttırılmasında nakit akış tablosu ön planda tutulmaktadır. Nakit akış tablosu aracılığıyla işletmeler tarafından gerçekleştirilen faaliyetler işletme, yatırım ve finansman faaliyetleri olmak üzere üç ana grupta ele alınmaktadır. Nakit akış tablosu aracılığıyla söz konusu ana faaliyetlere ilişkin nakit giriş ve çıkışları ile net nakit düzeyi hakkında bilgiler sağlanmaktadır.

Bu çalışmada, taşıt araçları sektöründe faaliyet gösteren ve pay senetleri Borsa İstanbul'da (BİST) işlem gören işletmelerin 2005-2015 dönemine ilişkin nakit akış tablolarında yer alan işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının işletmelerin dönem karı/zararına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda analiz kapsamına alınan işletmelerin 2005-2015 dönemindeki mali tablolarındaki bilgilerden yararlanılarak çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiş ve daha sonra ulaşılan sonuçlar yorumlanmıştır.

2. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Finansal performans ölçümünde nakit akış tablosunun kullanım düzeyi ile ilgili olarak yapılmış olan ulusal ve uluslararası çalışmalarda genellikle nakit akış oranlarının hesaplandığı ve bu çerçevede nakit akış bazlı analiz ile geleneksel finansal analizin karşılaştırıldığını söylemek mümkündür. Ancak nakit akış tablosunda yer alan faaliyetlere ilişkin nakit akışları ile işletme karlılığı arasındaki ilişki düzeyinin belirlenmesine yönelik çalışma sayısı ise oldukça sınırlıdır. Söz konusu çalışmalara yönelik bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Aktaş ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışmada, halka açık olan işletmelerin TMS7'ye göre düzenledikleri nakit akış tablolarındaki üç ana kalemin yönü “Nakit Akışlarının Sağlandığı Faaliyetler Yöntemi”ne göre incelenmiştir. Bu çerçevede işletmelerin nakit akışlarının yıl, sektör ve aktif büyüklüğü temelinde başarılı işletme, büyüyen işletme ve hızlı büyüyen-genç işletme profillerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Guda (2013) tarafından yapılan çalışmada, Nairobi kentinde faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin karlılıkları ile nakit akışları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmaya temel olan veriler işletmelerin mali tablolarından elde edilerek regresyon yöntemi aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin karlılıkları ile nakit akışları arasında önemli bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Çakır (2013) tarafından yapılan çalışmada, nakit döngüsünün firmaların karlılıkları üzerinde etkisinin olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Araştırmaya göre imalat sanayinde işletmelerin nakit dönüşüm süresini arttırarak karlılıklarını arttırabilecekleri buna karşın kimya ve taş alt sektöründe ise karlılık ile nakit dönüşüm süresi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Frank ve James (2014) tarafından yapılan çalışmada, nakit akışları ile işletme performansı arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Nijerya Borsası'na kayıtlı olan yiyecek ve içecek sektöründeki işletmelerin yıllık mali raporları incelenmiştir. Elde edilen veriler ile çoklu regresyon analizi yapılmış olup, araştırma sonucunda işletme ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışları ile işletme performansı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu; buna karşın yatırım faaliyetleri ile işletme performansı arasında önemli seviyede negatif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Vakılıfard ve Shahmoradi (2014) tarafından yapılan çalışmada, serbest nakit akışları, öz kaynak karlılığı ve onu etkileyen unsurlar arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Analiz

sonuçlarına göre, serbest nakit akışları ile öz kaynak karlılığı arasında güçlü bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ikechukwu (2015) tarafından yapılan çalışmada, Nijerya’da faaliyet gösteren üç bankanın nakit akış tablosundaki unsurların bankaların karlılığı üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu amaçla söz konusu bankaların 2009-2013 yıllarındaki yıllık mali raporları baz alınarak çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, işletme faaliyetleri ile finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının bankaların karlılığı üzerinde olumlu etkisi bulunmasına karşın, yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının bankaların karlılığı üzerinde olumsuz etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir.

Amah ve diğerleri (2016) tarafından yapılan çalışmada Nijerya’da faaliyet gösteren bankaların nakit akışları ile performansları arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışma sonucunda işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışları ile bankaların performansı arasında önemli ve güçlü pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ancak yatırım ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının bankaların performansı üzerinde zayıf ve negatif bir yönde ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Yılmaz ve İçten (2017) tarafından yapılan çalışmada BİST’de işlem göre Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının on yıllık döneme ilişkin nakit akış odaklı finansal performansı TOPSIS yöntemi kullanılarak incelenmiş ve sektör performansının gelişimi analiz edilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre sektörün nakit yaratma yeteneğinin 2009 yılında zirvede olduğu ancak 2010 yılından itibaren nakit yaratma performansının giderek azaldığı ve buna rağmen 2015 yılı itibariyle toparlanma dönemine girildiği üzerinde durulmuştur.

3. NAKİT AKIŞ TABLOSU

TMS7 Nakit Akış Tabloları Standardı çerçevesinde bir işletmenin nakit akışları ile ilgili olan bilgiler finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararlar üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda bu standardın amacı işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden faaliyet dönemi boyunca sağlanan nakit akışlarını sınıflandıran nakit akış tablosu aracılığıyla, bir işletmenin nakit ve nakit benzerlerindeki tarihsel değişikliklere ilişkin bilgilerin sağlanmasıdır (TMS7).

İşletmelerin faaliyet türlerine göre hazırlanan nakit akış tablosu, işletmelerin likidite durumu, karlılık düzeyi ve değer yaratma yeterliliği hakkında kapsamlı bilgileri gösteren önemli bir mali tablo olma özelliği taşımaktadır (Erol 1988, 37). Nakit akış tablosunun temel amacı, bir

işletmenin bir faaliyet dönemi boyunca nakit girişleri ile nakit çıkışları hakkında bilgi sunmaktır. Nakit akış tablosunda nakit akışları işletme, yatırım ve finansman faaliyetleri olmak üzere üç grupta izlenmektedir. Söz konusu faaliyetleri kısaca aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Gaughan ve diğerleri 1995, 14);

- **İşletme Faaliyetleri:** Mal ve hizmet satışlarından elde edilen nakitler, satın alma ve çalışanlar için yapılan nakit ödemeler gibi nakit düzeyinde değişim yaratan işlemlere ilişkin nakit hareketlerini yansıtır. TMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardı uyarınca işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarına aşağıdakileri örnek vermek mümkündür.

- a. Satılan mallardan ve verilen hizmetlerden (satışlardan) elde edilen nakit girişleri,
- b. Royalti, ücret, komisyon ve diğer hasılatla ilgili nakit girişleri,
- c. Mal ve hizmetler için yapılan ödemelerden kaynaklanan nakit çıkışları,
- d. Çalışanlara ve çalışanlar adına yapılan ödemelerden kaynaklanan nakit çıkışları,
- e. Sigorta şirketlerinin aldığı veya ödediği primler, tazminatlar, yıllık ödemeler ve poliçeyle ilgili diğer yükümlülükler nedeniyle oluşan nakit giriş ve çıkışları,
- f. Finansman veya yatırım faaliyeti ile doğrudan ilgili olmadığı sürece kurum kazancı üzerinden hesaplanan diğer vergiler ile ilgili nakit çıkışları veya söz konusu vergiler kapsamında alınan vergi iadeleri ile ilgili nakit girişleri,
- g. Alım satım amaçlı elde bulundurulmuş sözleşmelerle ilgili nakit girişleri ve çıkışları.

- **Yatırım Faaliyetleri:** Genellikle uzun dönemli varlıklarla ilişkili olarak borçlanma, elden çıkarmak ve almak gibi işlemlerden dolayı ortaya çıkan nakit hareketlerini yansıtır. TMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardı uyarınca yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarına aşağıdakileri örnek vermek mümkündür.

- a. Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ve diğer uzun vadeli varlıkların alımı ile ilgili nakit çıkışları,
- b. Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ve diğer uzun vadeli varlıkların satışı ile ilgili nakit girişleri,
- c. Nakit benzeri veya alım satım amacıyla elde tutulan araçlarla ilgili olmadığı sürece, başka bir işletmeye iştirak etmek veya o işletmenin borçlanma aracını satın almak için ve müşterek yönetime tabi teşebbüse katılmak için yapılan nakit çıkışları

d. Nakit benzeri veya alım satım amacıyla elde tutulan araçlarla ilgili olmadığı sürece, başka bir işletmenin hisse senedinin veya borçlanma aracının veya işletmenin bir müşterek yönetime tabi teşebbüsteki payının satılması sonucu elde edilen nakit girişleri,

e. Finansal kurumların yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, işletmeler tarafından üçüncü kişilere verilen avans ve borçlara ilişkin nakit çıkışları,

f. Finansal kurumların yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, işletmelerin üçüncü kişilere verdikleri avans, kredilerden yapılan tahsilatlar,

g. Alım satım amacıyla yapılanlar ve finansman faaliyetleriyle ilgili olanlar hariç, vadeli işlem veya forward sözleşmesi, opsiyon sözleşmeleri ve swap sözleşmelerine ilişkin nakit giriş ve çıkışları.

- **Finansman Faaliyetleri:** Yükümlülük ve öz kaynak kalemlerine ilişkin olarak kredi verenlerden sağlanan nakitler, borçlanmaya ilişkin olarak geri ödeme tutarları, işletme sahip ve ortakları tarafından sağlanan nakit sermaye girişleri ve nakit alınan kar payları gibi işlemlere ilişkin nakit hareketlerini yansıtır. TMS 7 Nakit Akış Tabloları Standardı uyarınca yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarına aşağıdakileri örnek vermek mümkündür.

a. Hisse senedi ve diğer öz sermaye araçlarının ihracından sağlanan nakit girişleri,

b. Sermayenin azaltılması veya işletmenin kendi hisse senetlerini almasıyla ilgili nakit çıkışları,

c. Borçlanma araçları ihracı ve diğer uzun ve kısa vadeli krediler ile sağlanan nakit girişleri,

d. Borç ödemelerine ilişkin nakit çıkışları,

e. Finansal kiralama sözleşmelerinden kaynaklanan borç ödemelerine ilişkin nakit çıkışları.

Nakit akış tablosunun faaliyetler temelinde sınıflandırılmasındaki amaç, söz konusu faaliyetlerin işletmenin finansal durumu ve nakit akışı üzerindeki etkisinin hangi düzeyde olduğunu ortaya koymaktır. Bundan dolayıdır ki nakit akış tablosundaki bilgilere en fazla ihtiyaç duyan bilgi kullanıcıları işletmenin yöneticileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylelikle işletme yöneticileri işletmenin mevcut nakit yaratma potansiyelini belirleyerek rakip işletmelere göre likidite başarısı açısından da bir karşılaştırma imkânı elde etmektedir. Bu durum aynı zamanda işletmelerin gelecekteki nakit akışlarının da daha doğru bir şekilde tahmin edilmesini

sağlayarak etkin bir nakit yönetiminin de oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Etkin bir nakit yönetiminin sonucunda ise likidite riski kontrol altına alınarak karlılığın yükselmesi söz konusu olmaktadır (Yıldırım ve diğerleri 2016, 11).

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından kabul edilen ve uygulama birliğinin sağlanmasına zemin hazırlaması açısından oldukça önemli olan nakit akış tablosu örneği aşağıda gösterilmektedir.

NAKİT AKIŞ TABLOSU (.....TL)	Cari	Önceki
	Dönem	Dönem

A. İŞLETME FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI

1. Esas Faaliyet Gelirlerinden Sağlanan Nakit Girişleri (+)

(a) Satışlardan sağlanan nakit girişleri (+)

(b) Gelirlerden sağlanan nakit girişleri (+)

2. Esas Faaliyet Giderlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-)

(a) Satılan mal ve hizmet maliyetleri ve stok değişimlerine ilişkin nakit çıkışları (+)

(b) Faaliyet Giderlerine İlişkin Nakit Çıkışları (+)

Esas Faaliyet Sonucu Sağlanan Net Nakit Akışı (1-2)

3. Diğer Gelir ve Karlardan Sağlanan Nakit Girişleri (+)

4. Diğer Gider ve Zararlardan Kaynaklanan Nakit Çıkışları (-)

5. Finansman Giderlerinden Kaynaklanan Nakit Çıkışları (-)

6. İşletme Faaliyetleriyle İlgili Varlık ve Yabancı Kaynaklardaki Değişikliklere İlişkin Nakit Akışları (+) (-)

(a) Varlık Artışları (-)

(b) Varlık Azalışları (+)

(c) Yabancı Kaynak Artışları (+)

(d) Yabancı Kaynak Azalışları (-)

7. Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yükümlülüklerle İlişkin Nakit Çıkışları (-)

(a) Önceki Dönem Karından Ödenen (+)

(b) Geçici Vergiler (+)

B. YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI

1. Yatırım Faaliyetinden Sağlanan Nakit Girişleri (+)

(a) Mali Duran Varlık Satışlarından Sağlanan Nakit Girişleri (+)

(b) Maddi Duran Varlık Satışlarından Sağlanan Nakit Girişleri (+)

(c) Diğer Duran Varlık Satışlarından Sağlanan Nakit Girişleri (+)

(d) Mali Duran Varlıklarla İlgili Alınan Temettülden Sağlanan Nakit Girişleri (+)

(e) Yatırım Faaliyetleriyle İlgili Faizlerden Sağlanan Nakit Girişleri (+)

2. Yatırım Faaliyetlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-)

(a) Mali Duran Varlık Alışları (+)

(b) Maddi Duran Varlık Alışları (+)

(c) Maddi Olmayan Duran Varlık Artışları (+)

(d) Özel Tükenmeye Tabi Varlıklardaki Artışlar (+)

(e) Diğer Duran Varlık Artışları (+)

C. FİNANSMAN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI

1. Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Girişleri

(a) Kısa Vadeli Mali Borçlardan Sağlanan Nakit (+)

(b) Uzun Vadeli Mali Borçlardan Sağlanan Nakit (+)

(c) Sermaye Artırımından Sağlanan Nakit (+)

(d) Hisse Senedi İhraç Primlerinden Sağlanan Nakit (+)

(e) Diğer Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Nakit Girişleri (+)

2. Finansman Faaliyetlerine İlişkin Nakit Çıkışları (-)

- (a) Kısa Vadeli Mali Borç Ödemeleri (-)
- (b) Uzun Vadeli Mali Borç Ödemeleri (-)
- (c) Ödenen Temettüleri (-)
- (d) Sermayenin Azaltılması (-)
- (e) Diğer Finansman Faaliyetlerine ilişkin Nakit Çıkışları (-)

D. KUR FARKLARININ NAKİT VE NAKİT BENZERLERİNE ETKİLERİ (+), (-)

**E. NAKİT VE NAKİT BENZERLERİNDE MEYDANA GELEN NET ARTIŞ (+)
(AZALIŞ) (-)**

F. DÖNEM BAŞI NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ MEVCUDU

G. DÖNEM SONU NAKİT VE NAKİT BENZERLERİ MEVCUDU

Nakit yönetimde başarısız olunması işletmelerin telafisi mümkün olmayan zararlarla karşılaşmasına neden olmaktadır. Faaliyet risklerinin her zaman var olabileceği ihtimali doğrultusunda rekabetin artması ve yaşanan ekonomik krizlerin sonuçları işletme yöneticilerini daha dikkatli olmaya ve karar alma süreçlerinde her türlü yönetsel araçtan etkin bir şekilde faydalanmaya yöneltmektedir (Sakarya 2008, 228).

Etkin bir performans ölçümü ve yönetimi için işletmelerin karlılıkları ile nakit akışı düzeyleri arasında bağ kurulmalıdır. Bunun en önemli nedeni ise günümüzde işletmelerin karlı olmasının ve karlılıklarını sürdürülebilmesinin finansal başarının ölçülmesinde tek başına yeterli olmaması gerçeğidir. Çünkü sürekli kar eden bir işletmenin de iflas durumuyla karşılaşabileceği muhtemeldir. Dolayısıyla işletmelerin nakit akışlarının hangi düzeyde olduğu ve gelecekteki nakit akışının hangi yönde gerçekleşeceği tahmini gittikçe önemli hale gelmektedir. Bu açıdan çok boyutlu bir performans değerlendirmesi yapılırken işletme karlılığının yanı sıra işletmenin nakit yaratma yetkinliğinin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle nakit akış tablosunda yer alan işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit varlıklar ile işletmenin dönem karı/zararı arasında ilişki kurulması, bir taraftan yöneticilerin hangi faaliyetlerin karlılık üzerinde etkisi olduğunu anlamalarına yardımcı olacak diğer taraftan ise, karlılık üzerinde etkili olacak faaliyetlere ilişkin daha etkili yönetsel kararlar alınmasına zemin hazırlayacaktır.

Finansal performansın değerlendirilmesinde nakit akışı ile dönem karlılığı arasında ilişki kurulması aynı zamanda diğer finansal bilgi kullanıcılarının alacakları kararları da önemli ölçüde etkileyebilecektir. Bu çerçevede işletmeye kredi sağlayan finansal kuruluşlar Basel kriterleri çerçevesinde işletmelerin finansal durumunu daha gerçekçi bir şekilde ele alarak daha doğru bir finansal risk ölçümü gerçekleştirmiş olacaktırlar. Aynı şekilde yatırımcılar yaptıkları yatırımlara ilişkin temettü ödemeleri, sağlanan nakitlerin verimli kullanılıp kullanılmadığı ve nakit akışı ile karlılık arasındaki ilişkinin hangi yönde olduğu gibi konularda daha fazla finansal bilgiye ihtiyaç duymaktadırlar.

Bu bağlamda gerçekleştirilen akademik çalışmalar ele alındığında yatırımcıların ekonomik ortamda temelde iki unsuru dikkate aldığı görülmektedir. Bunlardan ilki işletmelerin ömürleri boyunca sağlaması beklenen nakit akışları, ikincisi ise söz konusu nakit akışlarının riskleridir (Ertuğrul 2009, 22).

4. ÇALIŞMANIN KAPSAMI, VERİ SETİ VE YÖNTEMİ

Nakit akışı, işletme faaliyetlerinin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmada taşıt araçları sanayii işletmelerinin nakit akış tablolarında yer alan ana nakit akış unsurlarının işletme karlılığı üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışmaya pay senetleri Borsa İstanbul'da işlem gören taşıt araçları sanayii işletmeleri dahil edilmiştir. Borsa İstanbul'da 13 adet taşıt araçları sanayii işletmesinin pay senetleri işlem görmesine karşın analiz kapsamına bu işletmelerden 10'u dahil edilebilmiştir. Analiz döneminin 2005-2015 yılları arasındaki dönemi kapsaması ve 3 adet işletmenin analiz dönemi başlangıcında Borsa İstanbul'da işlem görmemesi nedeniyle söz konusu işletmeler kapsam dışı bırakılmıştır. Çalışma kapsamına alınan firmalar Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Kapsamına Alınan Taşıt Araçları Sanayii İşletmeleri

BİST Kodu	İşletme Adı
ASUZU	Anadolu Isuzu Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş.
BFREN	Bosch Fren Sistemleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.
DITAS	Ditaş Doğan Yedek Parça İmalat ve Teknik A.Ş.
EGEEN	Ege Endüstri ve Ticaret A.Ş.
FMIZP	Federal-Mogul İzmit Piston ve Pim Üretim Tesisleri A.Ş.
FROTO	Ford Otomotiv Sanayi A.Ş.

KARSN	Karsan Otomotiv Sanayii ve Ticaret A.Ş.
OTKAR	Otokar Otomotiv ve Savunma Sanayi A.Ş.
PARSN	Parsan Makina Parçaları Sanayii A.Ş.
TOASO	Tofaş Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.

Çalışmada 2005-2015 yılları arasındaki dönem analiz dönemi olarak belirlenmiştir. Zaman diliminin tespitinde analizde kullanılacak işletme ve bu işletmelere ait veri miktarının mümkün olabildiğince fazla olması dikkate alınmıştır. Verilerin elde edilmesinde Tablo 1’de yer alan işletmelerin 2005-2015 dönemindeki her bir yıl içinde ilan ettiği 3 aylık mali tablolardan yararlanılmıştır. Bu doğrultuda analiz dönemi 11 yılı kapsamakta ve 44 alt dönemden oluşmaktadır. İşletmelere ait veriler Kamuyu Aydınlatma Platformu’nun (KAP) ve Borsa İstanbul’un resmi internet sitelerinden elde edilmiştir (KAP 2017; BİST 2017).

Nakit akış tablosunda yer alan, işletme faaliyetlerinden sağlanan nakit akışı, yatırım faaliyetlerinden sağlanan nakit akışı ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışı üç ana kategoriyi oluşturmaktadır. Çalışmada söz konusu üç ana nakit akış unsurunun işletmenin karlılığı üzerinde etkisi bulunup bulunmadığı regresyon analizi ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Regresyon analizi bir bağımlı değişken ile bir veya daha fazla sayıda bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla kullanılan istatistikî bir yöntemdir. Analizde tek bir bağımsız değişken kullanılıyorsa analiz işlemi *tek değişkenli regresyon analizi*, birden fazla bağımsız değişken kullanılıyorsa analiz işlemi *çok değişkenli regresyon analizi* olarak adlandırılmaktadır (Altunışık ve diğerleri 2005, 203). Regresyon analizinde bağımlı değişken (Y), bağımsız değişken ise (X) sembolleri ile ifade edilmektedir.

İkiden fazla bağımsız değişkenin yer aldığı doğrusal regresyon modeli genel olarak denklem 1’deki gibi gösterilmektedir (Güriş ve diğerleri 2013, 164).

$$Y_i = \beta_1 + \beta_2 X_{i2} + \beta_3 X_{i3} + \dots + \beta_k X_{ik} + \varepsilon_i \quad (1)$$

Burada β ’lar parametrelerdir. Modelde (k-1) sayıda bağımsız değişken, k sayıda değişken ve tahmin edilecek k sayıda parametre vardır. β_1 sabit parametredir ve tüm bağımsız değişkenler (X’ler) sıfır olduğunda Y’nin alacağı değeri gösterir. Her bir β ilgili X değişkenindeki bir birimlik artış veya azalışın bağımlı değişken Y’yi ne kadar etkileyeceğini, değiştireceğini göstermektedir.

Çalışmada işletme karlılığı ile işletmenin nakit akış tablosunda yer alan ana nakit akış unsurları arasındaki ilişki çok değişkenli doğrusal regresyon modeli ile belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda işletmenin bağımlı değişken olarak belirlenen dönem karlılığı (Y) üzerinde, (X_1) işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının, (X_2) yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının ve (X_3) finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının etkisi ölçülmeye çalışılmıştır.

5. BULGULAR

Çalışmada analizlerin gerçekleştirilmesinde Eviews 6.0 paket programından yararlanılmıştır. Analizler gerçekleştirilmeden önce serilerin durağan olup olmadıkları birim kök testi ile araştırılmıştır.

Zaman serileri kullanılarak gerçekleştirilen tahminlerde ortaya çıkabilecek en önemli sorunlardan biri serilerin durağan olmamasıdır. Durağan olmayan seriler ile yapılacak tahminlerde sahte regresyon sorunu ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla durağan olmayan seriler, farkları alınarak durağan hale getirilerek analizlerde kullanılmaktadır (Başar ve Temurlenk 2007, 7). Serilerin durağanlık düzeylerinin belirlenmesinde çeşitli yöntemler kullanılmakla birlikte Dickey-Fuller ve Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) testleri durağanlık için en çok bilinenlerdir. Regresyonun gerçek bir ilişkiyi yansıtmadığı zaman serilerinin durağan olmasıyla yakından ilişkili olduğundan bu çalışmada analize dahil edilen zaman serilerinin durağanlık analizi “Genişletilmiş Dickey-Fuller” (ADF) birim kök testi kullanılarak gerçekleştirilmiş ve sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Birim Kök Testi Sonuçları

	Değişkenler	ADF İstatistiği	McKinon Kritik Değerleri		
			%1	%5	%10
ASUZU	DK	-5,9997*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-3,6184*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-6,7076*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	F	-4,4039*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
BFREN	DK	-3,6790*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-6,7055*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-5,1642*	-3,5924	-2,9314	-2,6039

	Değişkenler	ADF İstatistiği	McKinon Kritik Değerleri		
			%1	%5	%10
	F	-6,1532*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
DİTAŞ	DK	-3,0359**	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-5,4219*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-3,5735**	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	F	-6,0331*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
EGEEN	DK	-5,0426*	-3,6055	-2,9369	-2,6068
	I	-9,5065*	-3,6009	-2,9350	-2,6058
	Y	-10,3324*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	F	-7,3982*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
FMIZP	DK	-6,7561*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-7,2554*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-6,6642*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	F	-7,4158*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
FROTO	DK	-4,1150*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-5,4394*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-4,4158*	-3,6329	-2,9484	-2,6128
	F	-7,5663*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
KRSAN	DK	-4,5721*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-6,4381*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-3,5943*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	F	-4,7288*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
OTKAR	DK	-4,7872*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	I	-8,3074*	-3,5966	-2,9331	-2,6048
	Y	-4,9481*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	F	-7,2316*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
PARSN	DK	-3,9601**	-4,1985	-3,5236	-3,1929
	I	-8,0946*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-11,0710*	-3,5966	-2,9331	-2,6048

	Değişkenler	ADF İstatistiği	McKinon Kritik Değerleri		
			%1	%5	%10
	F	-6,6518*	-3,6009	-2,9350	-2,6058
TOASO	DK	-3,9601**	-4,1985	-3,5236	-3,1929
	I	-7,2613*	-3,5924	-2,9314	-2,6039
	Y	-7,7516*	-3,6009	-2,9350	-2,6058
	F	-7,7640*	-3,5924	-2,9314	-2,6039

DK: Dönem Karı, **I:** işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı, **Y:** yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı, **F:** finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışını ifade etmektedir.

*, ** serilerin sırasıyla %1 ve %5 önem düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2'deki birim kök testi sonuçlarına göre DİTAŞ'ın DK ve Y değişkenleri, PARSN'ın DK değişkeni ile TOASO'nun DK değişkeni %5 önem düzeyinde, diğer değişkenler %1 önem düzeyinde durağan olarak elde edilmiştir. Ayrıca EGEEN'in DK ve I değişkenlerinin, FROTO'nun Y değişkeninin, PARSN'ın Y ve F değişkenlerinin, TOASO'nun Y değişkeninin birinci farkları durağan çıkmıştır.

Regresyon analizi için kullanılan işletmelere ait verilerin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Tanımlayıcı İstatistikler

Firma	Değişken	Ortalama	Standart Sapma	N
ASUZU	DK	7333437,70	27454580,85	44
	I	-765032,50	22808206,82	44
	Y	-231028,68	28961967,58	44
	F	1749001,18	23963561,71	44
BFREN	DK	947348,61	4004890,53	44
	I	1097022,91	4412891,77	44
	Y	-436757,32	6277197,78	44
	F	-63387,14	5825702,50	44
DİTAŞ	DK	133407,1591	1096867,08	44
	I	401999,6136	1420514,29	44
	Y	-449005,7955	1319066,74	44
	F	159757,3636	2097377,06	44
EGEEN	DK	5794419,795	7939945,92	44
	I	5018562,182	13142296,53	44
	Y	-1268244,77	2764003,50	44

Firma	Değişken	Ortalama	Standart Sapma	N
	F	-1040609,02	11566338,55	44
FMIZP	DK	1881367,34	2113412,62	44
	I	1269827,05	4669480,82	44
	Y	162606,13	3016792,85	44
	F	-1037278,31	2790075,16	44
FROTO	DK	138025004,27	53250772,77	44
	I	192452678,45	208587510,80	44
	Y	-103561455,18	107665182,34	44
	F	-75544836,59	172994842,95	44
KRSAN	DK	-10953538,40	12280551,52	44
	I	-7836842,11	33092120,31	44
	Y	-14795688,59	20909496,47	44
	F	23417344,72	43922823,97	44
OTKAR	DK	12679661,93	13148350,08	44
	I	12676801,43	69769421,62	44
	Y	-9872089,45	10193326,77	44
	F	-1581139,81	55163686,93	44
PARSN	DK	92764,00	74272,15	44
	I	3956201,38	12626571,79	44
	Y	-7424929,59	21804945,29	44
	F	4964851,50	13328220,59	44
TOASO	DK	92764,00	74272,15	44
	I	122787,81	200333,94	44
	Y	-97602,31	148016,05	44
	F	22036,25	223568,11	44

Tablo 3’de yer alan bilgilere göre KRSAN dışındaki tüm işletmelerin dönem karı (DK) ortalaması pozitif olarak tespit edilmiştir. İşletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışlarının (I) ortalama değerleri ASUZU ve KRSAN için negatif hesaplanırken diğer işletmeler için söz konusu değer pozitif olarak tespit edilmiştir. Yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı (Y) ortalaması sadece FMIZP işletmesi için pozitif olarak hesaplanmıştır. Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı (F) ortalaması ise analiz kapsamına alınan işletmelerden ASUZU, DİTAŞ, KRSAN ve TOASO için pozitif değerli olarak tespit edilmiştir.

Analiz döneminde tüm değişkenlerin ortalama değerlerinin pozitif olarak hesaplandığı bir işletme bulunmamaktadır.

Analiz kapsamına alınan her bir işletmelerin 2005-2015 dönemindeki dönem karlılığı ile işletmelerin nakit akış tablosunda yer alan ana nakit akış unsurları arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4. İşletmelerin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF	
	ASU ZU	Sabit	7565369,903	1437130,240		5,264	,000	
I		-,023	,082	-,019	-,275	,785	1,669	
Y		,892	,053	,941	16,972	,000	1,102	
F		-,025	,079	-,022	-,311	,757	1,724	
R=0,943		R²=0,889	Adj. R²=0,880	F değeri=106,254	p=0,000			
BFR EN	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF	
	Sabit	859193,358	426817,613		2,013	,051		
	I	,308	,125	,339	2,455	,019	1,774	
	Y	,549	,118	,861	4,663	,000	3,165	
	F	,154	,143	,224	1,076	,288	4,034	
	R=0,754		R²=0,569	Adj. R²=0,537	F değeri=17,606	p=0,000		
DİT AŞ	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF	
	Sabit	-2541,183	153735,174		-,017	,987		
	I	,337	,110	,436	3,049	,004	1,179	
	Y	-,063	,139	-,076	-,456	,651	1,607	
	F	-,174	,082	-,333	-2,114	,041	1,434	
	R=0,553		R²=0,306	Adj. R²=0,254	F değeri=5,876	p=0,002		
EGE EN	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF	
	Sabit	4125422,559	1219074,859		3,384	,002		
	I	,328	,082	,543	4,001	,000	1,037	
	Y	-,093	,383	-,032	-,242	,810	1,001	
	F	,093	,093	,135	,993	,327	1,036	
	R=0,537		R²=0,288	Adj. R²=0,235	F değeri=5,393	p=0,003		
FMI	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF	

ZP	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF
	Sabit	1679321,846	264941,966		6,338	,000	
I	,119	,073	,264	1,638	,109	2,141	
Y	,618	,112	,882	5,501	,000	2,126	
F	,048	,084	,064	,575	,568	1,010	
R=0,718		R²=0,516	Adj. R²=0,480	F değeri=14,206	p=0,000		
FRO TO	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF
	Sabit	105936298,31	12494517,62		8,479	,000	
I	,027	,040	,106	,672	,506	1,275	
Y	-,226	,077	-,456	-2,938	,005	1,235	
F	-,046	,051	-,151	-,902	,372	1,426	
R=0,468		R²=0,219	Adj. R²=0,160	F değeri=3,731	p=0,019		
KRS AN	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF
	Sabit	-9875344,895	2323615,424		-4,250	,000	
I	,173	,129	,466	1,342	,187	5,271	
Y	,243	,129	,414	1,893	,066	2,097	
F	,166	,104	,592	1,591	,120	6,063	
R=0,293		R²=0,086	Adj. R²=0,017	F değeri=1,255	p=0,303		
OTK AR	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF
	Sabit	9361181,097	2738960,658		3,418	,001	
I	,012	,042	,065	,288	,775	2,251	
Y	-,328	,199	-,254	-1,652	,106	1,055	
F	,047	,054	,199	,881	,383	2,265	
R=0,319		R²=0,102	Adj. R²=0,035	F değeri=1,514	p=0,226		
PAR SN	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF
	Sabit	67639,509	7945,887		8,513	,000	
I	,004	,001	,643	4,039	,000	2,722	
Y	,000	,001	-,084	-,408	,685	4,562	
F	,002	,001	,290	1,844	,073	2,657	
R=0,792		R²=0,627	Adj. R²=0,599	F değeri=22,436	p=0,000		
TOA	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF

SO	Değişkenler	B	Std. Hata	Beta	t	p	VIF
	Sabit	49658,875	12224,644		4,062	,000	
I	,185	,064	,498	2,882	,006	2,051	
Y	-,189	,067	-,377	-2,810	,008	1,236	
F	,090	,053	,272	1,703	,096	1,751	
R=0,647	R²=0,418	Adj. R²=0,375	F değeri=9,583	p=0,000			

Tablo 4'den görüldüğü üzere analiz kapsamına alınan işletmeler için gerçekleştirilen regresyon analizlerindeki değişkenlerin hepsinin VIF (Variance Inflation Factor) değerleri 10'dan küçüktür. Dolayısıyla bu durum çoklu doğrusal bağlantının olmadığını göstermektedir.

Tablo 4'deki bilgilere göre analiz döneminde ASUZU işletmesinin dönem karlılığı ile nakit akış tablosu unsurları arasında kurulan model anlamlı olarak (F değeri=106,54 p=0,000) tespit edilmiştir. ASUZU işletmesi için hesaplanan işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı, yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ASUZU işletmesinin dönem karındaki değişimin 0,88'lik kısmını (Adj. R²=0,880) açıklayabilmektedir. Modeldeki bağımsız değişkenler dikkate alındığında ise sadece (Y) yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının %5 anlamlılık düzeyinde (t=16,972 p=0,000) anlamlı olduğu görülmektedir. Yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının katsayısının pozitif olması bir birimlik nakit artışının dönem karında 0,892 birimlik bir artışa neden olacağını ifade etmektedir. BFREN işletmesi için hesaplanan 17,606'lık F değeri ve 0,000'lık p değeri kurulan modelin ilgili işletme içinde anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayılarına göre (Beta) bağımsız değişkenlerin dönem karı üzerindeki göreceli önem derecesi sırasıyla yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı, işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı şeklindedir. Söz konusu bağımsız değişkenlerin regresyon katsayıları incelendiğinde ise işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ile yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının dönem karı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4'deki bilgilerden DİTAŞ ve EGEEN işletmeleri için kurulan çoklu regresyon modellerinin F değerlerinin anlamlı (p<0,05) olduğu, ancak modellerdeki bağımsız değişkenlerin her iki işletmenin dönem karındaki değişimi yüksek oranda açıklamada (Adj. R²) yetersiz kaldığı görülmektedir. DİTAŞ işletmesinin dönem karı üzerinde işletme

faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının pozitif ve anlamlı, finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının ise negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiştir. EGEEN işletmesinin dönem karı üzerinde ise sadece işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının pozitif ve anlamlı bir etkisi bulunmaktadır.

FMIZP ve FROTO işletmelerinin F değerlerinin sırasıyla 14,206 ve 3,731 anlamlı olarak ($p < 0,05$) hesaplanması ilgili işletmeler için de kurulan çoklu regresyon modellerinin anlamlılığına işaret etmektedir. Her iki işletme içinde kurulan modellerde işletmelerin dönem karlılığı üzerinde sadece yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışının etkisi anlamlı olarak tespit edilmiştir. Buna göre yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı FMIZP işletmesinin dönem karı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahipken, FROTO işletmesinin dönem karı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahiptir.

Regresyon modelinin bir bütün olarak anlamlılığını belirleyen F değeri KRSAN ve OTKAR işletmelerinin çoklu regresyon modellerine ilişkin olarak hesaplanmış ve anlamsız olarak ($p > 0,05$) tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu işletmelerin çoklu regresyon modellerinde kullanılan bağımsız değişkenlerin t testi sonuçları da anlamsız olarak saptanmıştır.

Tablo 4'e göre PARSN ve TOASO işletmelerinin analiz dönemindeki dönem karlılığı ile nakit akış tablosu unsurları arasında kurulan çoklu regresyon modellerinin F değerleri anlamlı olarak tespit edilmiştir. PARSN işletmesinin dönem karındaki değişimin 0,599'u, TOASO işletmesinin dönem karındaki değişimin de 0,375'i modele dahil edilen işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı, yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı değişkenleri tarafından açıklanmaktadır. PARSN işletmesinin dönem karı üzerinde sadece işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı anlamlı bir etkiye sahipken, TOASO işletmesinin dönem karı üzerinde işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ile yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı anlamlı bir etkiye sahiptir.

6. SONUÇ

Finansal bilgi kullanıcılarının işletmelerin finansal durumu hakkında daha gerçekçi bilgiler edinebilmeleri ve işletmelerin daha etkin ve verimli bir ekonomik ortamda faaliyetlerine yön verebilmeleri açısından nakit akışları ile karlılık arasındaki ilişkinin dikkate alınması ve bu ilişki

düzeyinin analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada pay senetleri Borsa İstanbul'da (BİST) işlem gören taşıt araçları sektörü işletmelerinin 2005-2015 dönemine ilişkin nakit akış tablolarında yer alan işletme, yatırım ve finansman faaliyetlerinden sağlanan nakit akışlarının ilgili işletmelerin dönem karı/zararına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda analiz kapsamına alınan işletmelerin mali tablolarındaki bilgiler yardımıyla çoklu regresyon analizleri gerçekleştirilmiş ve sonrasında elde edilen sonuçlar yorumlanmıştır.

Çalışma sonucunda analiz kapsamına alınan işletmelerden ASUZU, BFREN, DİTAŞ, EGEEN, FMIZP, FROTO, PRSAN ve TOASO işletmelerinin çoklu regresyon modelleri bir bütün olarak istatistiki açıdan anlamlı bulunurken, KARSN ve OTKAR işletmelerinin çoklu regresyon modelleri istatistiki olarak anlamlı bulunmamıştır. Regresyon analizi sonuçlarına göre işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı BFREN, DİTAŞ, EGEEN, PARSN ve TOASO işletmelerinin dönem karı üzerinde pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ASUZU, BFREN ve FMIZP işletmelerinin dönem karı üzerinde pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olurken, FROTO ve TOASO işletmelerinin dönem karı üzerinde negatif ve istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı ise sadece DİTAŞ işletmesinin dönem karı üzerinde negatif ve istatistiki olarak anlamlı bir etkiye sahip olmuştur. Regresyon analizinde kullanılan bağımsız değişkenlerin işletmelerin dönem karındaki değişimi (Adj. R²) en yüksek düzeyde 0,880 ile ASUZU işletmesinde açıkladıkları tespit edilmiştir. ASUZU işletmesini sırasıyla 0,599 ile PARSN ve 0,537 ile BFREN takip etmiştir.

Çalışmada kullanılan bağımsız değişken sayısının artırılması veya azaltılması durumu ile farklı zaman dilimi tercihinin araştırma sonuçları üzerinde etkili olabileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Aktaş, R., S. Karğın ve M. Karğın. 2012. "Nakit Akışlarının Sağlandığı Faaliyetler Yöntemi İle İşletmelerin Nakit Akış Profillerinin İncelenmesi", Muhasebe ve Finansman Dergisi, 56.

Altunışık, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım. 2005. Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri- SPSS Uygulamalı, 4. Baskı, Sakarya Kitabevi, Adapazarı.

Amah, K. O., M. C. Ekwe and I. J. Uzoma. 2016. “Relationship of Cash Flow Ratios and Financial Performance of Listed Banks in Emerging Economies – Nigeria Example”, European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research, 4 (4).

Başar, S. ve M. S. Temurlenk. 2007. “Çevreye Uyarlanmış Kuznets Eğrisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”, Atatürk üniversitesi İİBF Dergisi, 21(1).

BİST. 2017. Mali Tablolar Arşiv, www.borsaistanbul.com/veriler/verileralt/mali-tablolar-arsiv (Erişim Tarihi: 12.08.2017).

Çakır, H. M. 2013. “Nakit Döngüsünün Firma Karlılığına Etkisinin Sektörel Analizi”, Journal of Yaşar University, 30 (8).

Erol, C. 1988. “İşletmelerin Finansal Başarımlarının Ölçülenmesinde Faaliyetel Yapıya Göre Hazırlanmış Nakit Akış Tablosu ve Rasyolarının Kullanımı”, İ. Ü. İşletme Fakültesi Dergisi, 17 (1).

Ertuğrul, M. 2009. “Finansal Performans Ölçümünde Dönüşümlerin Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1).

Frank, B. P. ve O. K. James. 2014. “Cash Flow and Corporate Performance: A Study of Selected Food and Beverages Companies in Nigeria”, European Journal of Accounting Auditing and Finance Research, 2 (7).

Gaughan, P. A., H. Fuentes ve L. Bonanomi. 1995. “Cash Flow vs. Net Income in Commercial Litigation”, Litigation Economics Digest, 1 (1).

Guda, D. O. 2013. “The Relationship Between Cash Flow and Profitability of Small and Medium Enterprises in Nairobi Country”, A Research Project Presented in Partial Fulfilment of the Requirement for The Award of the Degree of Master of Business Administration, University of Nairobi.

Güriş, S., E. Çağlayan ve B. Güriş. 2013. E-Views ile Temel Ekonometri, Der Yayınları, İstanbul.

Ikechukwu, O. 2015. “The Effect of Cash Flow Statement on Companies Profitability (A Study of Some Selected Banks in Nigeria)”, African Journal of Basic & Applied Sciences, 7 (6).

KAP. 2017. Finansal Tablolar, www.kap.org.tr (Erişim Tarihi: 12.08.2017).

- Sakarya, Ş. 2008. “Nakit Yönetiminde Nakit Dönüş Süresi Analizinin Kullanılması: İMKB’deki KOBİ’ler Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 13 (2).
- TMS. 2018. Türkiye Muhasebe Standartları, www.kgk.gov.tr (Erişim Tarihi: 14.04.2018).
- Vakılıfard, H. R. ve N. Shahmoradi. 2014. “Investigating The Effects of Stable Profitability and Free Cash Flow on Stock Returns of Companies Listed in Tehran Stock Exchange”, International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences, 4 (3).
- Yıldırım, F., B. I. Yıldırım ve S. Alkaya. 2016. “Cash Flow Ratios in Financial Statements: An Application for Stone and Land Based Industry Sector”, International Journal of Innovative Research in Education, 3 (1).
- Yılmaz, M. K. ve O. İçten. 2017. “Borsa İstanbul’da İşlem Gören Gayrimenkul Yatırım Ortaklıklarının Nakit Akışı Odaklı Finansal Performans Analizi (2007-2016)”, Balıkesir Üniversitesi Uluslararası Katılımlı 21. Finans Sempozyumu.

YAYIN KOŞULLARI VE

YAZIM KURALLARI

I. BİÇİM

1. Bütün metinler; Times New Roman, 11 punto ve 1,5 satır aralığı ile yazılmalıdır.
 2. Metinler genellikle 7000 kelimeyi geçmeyecek şekilde ve konu ile araştırma metodunun izin verdiği ölçüde öz olmalıdır. Giriş, metin, sonuç ve kaynakça dahil olmak üzere **tüm başlıklar numaralandırılmalı ve koyu olmalıdır**. Birinci derecedeki başlıkların “**tümü büyük harf**”, diğerlerinde “**sadece ilk harf büyük**” şeklinde olmalıdır.
 3. Üst, alt 3cm, sağ sol 2.5 cm olmalıdır.
 4. Tarafsız bir değerlendirme yapılabilmesi için yazarlar metinde veya başvuru dahilindeki deneysel test araçlarında kendilerini doğrudan veya dolaylı biçimde belli edecek şekilde davranmamalıdır. Tek çalışma yapanlar “biz” şeklinde vurgu yapmamalıdır.
 5. Çalışmanın başlığı, yazarın adı, ünvanı ve bağlı olduğu kuruluş ve e-mail adresini içeren bir **kapak sayfası** oluşturulmalıdır.
- Sayfa numaralandırma:** Tablolar, ekler ve kaynakça da dahil olmak üzere bütün sayfalar sıralı biçimde numaralandırılmalıdır.

II. İÇERİK

Makale Türkçe ve İngilizce başlığı taşınmalıdır. Türkçe başlık ve isimler 11 punto olmalıdır.

ÖZ'den itibaren giriş'e kadar 10 punto olmalıdır.

İngilizce başlık 10 punto olmalıdır.

Girişten itibaren metin sonuna kadar 11 punto olmalıdır.

ÖZ/ABSTRACT (10 punto)

Ortalama 70 kelimedenden oluşan, 10 satırı geçmeyen ve 10 punto ile Türkçe ve İngilizce abstract, özet (ÖZ adı ile) metin öncesinde ayrı bir sayfada yer almalıdır. Öz okuyucuyu metnin başlığı, metodu, kullanılan istatistik yöntem ve bulguları hakkında kısaca bilgilendirmelidir. Anahtar Kelimeler (Keywords) ve JEL Sınıflandırması özü takip etmelidir.

GİRİŞ (11 punto)

Çalışmanın amacı, metodolojisi ve bulguları hakkında daha fazla detay sağlayan kısım. Literatür taraması burada da olabilir.

METİN KISMI (11 punto)

Çalışma metni. Bu kısım literatür taraması da dahil olmak üzere işlenen konu hakkında öz ve yeterli bilgi vermelidir. Bu kısım konunun işlenişine göre nümerik olarak sınıflandırılabilir.

METİN İÇİNDE ATIFTA BULUNMA

Kaynakçada belirtilen çalışmalara bağlı olunmalı ve atıfta bulunulacak çalışma için “yazar tarih” sistemi kullanılmalıdır. Alınan çalışmanın ilgili sayfa numaralarının belirtilmesine çalışılmalıdır.

1. Metin içinde atıflar şu şekilde yapılmalıdır: yazarın soyadı ve tarih, virgül konulmadan ve parantez içerisinde (Akdoğan 2005), sayfa no varsa (Akdoğan 2005, 145); iki yazar olursa (Akdoğan ve Sevilengül 2007, 58), ikiden fazla yazar varsa (Karacabey ve diğerleri 2006, 124). İki çalışmadan alıntı yapılırsa (Karan 2003, 54; Karacabey 2001, 27); aynı yazarın iki veya daha fazla çalışmasından alıntı yapılırsa (Karatepe 2003, 2006).

2. Kaynakçada aynı yazarın aynı yıl içerisinde yayınlanmış birden fazla çalışması olduğu durumlarda a,b, ek olarak yılın sonuna yazılmalıdır. (Sayılğan 2002a, 37)

3. Bir yazarın adının metin içerisinde geçmesi halinde atıfta tekrar isim belirtmeye gerek yoktur. Örneğin: “Çelik (1999, 67) diyor ki...”

4. Kurumlar adına yapılan çalışmalarda imkan varsa kısaltma veya kısa başlıklar kullanılmalıdır (SPK Aylık Bülteni Ocak 2007).

5. Eğer hukuki mevzuat, yasal anlaşma veya mahkeme kararlarına atıfta bulunulacaksa hukuk çalışmaları ile ilgili atıfta bulunma kuralları kullanılmalıdır.

6. İnternet kaynakları www.borsaistanbul.com şeklinde olmalıdır.

METİN ALTINDA DİPNOTLAR: Dipnotlar atıf yapmak için kullanılmamalıdır. Ancak metin içerisinde kullanıldığı takdirde metnin bütünlüğünü bozacak nitelikteki bilgiler dipnot olarak kullanılmalı ve metinden daha uzun olmamalıdır. Dipnotlar metin boyunca üst simge şeklinde numaralandırılarak ilerlemelidir. Dipnot metni tek satır aralığıyla sayfa altında yer almalıdır.

III. TABLO VE ŞEKİLLER (10 punto)

1. Her tablo ve şekil bir numaraya ve içeriği tam olarak belirten bir başlığa sahip olmalı ve tüm kenarlıkları çerçeve ile sabitlenmelidir.

2. Tablo adı tablonun üstünde yer almalıdır. Tablo adı ilk harfleri büyük olmak üzere koyu yazılmalıdır. Tablo numaralandırılması **Tablo 1.** şeklinde olmalıdır.

3. Grafik adı grafiğin altında olmalıdır. Grafik adı ilk harfleri büyük olmak üzere koyu yazılmalıdır. Grafik numaralandırılması **Grafik 1.** şeklinde olmalıdır.

4. Şeklin adı şeklin altında olmalı ve **Şekil 1. Şekil adı** şeklinde yazılmalıdır. Şekil adı ilk harfleri büyük olmak üzere koyu yazılmalıdır.

5. Tablo, şekil ve grafiklerin kaynağının olması durumunda kaynakların tablo, şekil ve grafiklerin altına yazılması gerekmektedir.

IV. SONUÇ

Çalışmanın sonuçları ve öneriler/gelecek çalışmalar hakkında bilgi vermelidir.

V. KAYNAKÇA

Kaynakçaya numara verilmemelidir.

Çalışmada sadece atıfta bulunulan çalışmaları içeren bir kaynak listesi bulunmalı ve aşağıdaki bilgileri içermelidir:

1. Kaynaklar ilk yazarın soyadı veya kurumun adına göre alfabetik biçimde sıraya konulmalıdır.
2. Yazarların tam adı yerine ismin baş harfleri kullanılmalıdır.
3. Yazarın adının hemen arkasından yayının tarihi yer almalıdır.
4. Dergi başlıkları kısaltılmış olmamalıdır.
5. Aynı yazarların aynı yıl içerisindeki çalışmaları yılın arkasından harf verilecek şekilde belirtilmelidir.
6. Kaynakçada hiçbir yerde koyu renk kullanılmamalıdır.

Örnek kaynak gösterimleri:

Akdoğan, N. ve O. Sevilengül. 2007. Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması, Yenilenmiş ve Genişletilmiş 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.

Demsky, J.S. ve D.E.M. Sappington. 1989. "Hierarchical Structure and Responsibility Accounting", Journal of Accounting Research, 27 (Spring).

Sermaye Piyasası Kurumu (SPK). www.spk.gov.tr (Erişim Tarihi: 15.03.2005).

BDDK Çalışma Raporları. 2002. Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri, No: 2002/4, Haziran.

VI. METİNLERİN TESLİMİ

Yazarlar şu kurallara dikkat etmelidir:

1. Başka bir dergi tarafından değerlendirilmediği çalışmalar gönderilmemelidir. Yazar çalışmanın başka bir yerde yayınlanmadığı veya değerlendirme altında olmadığını ve telif hakkı talep etmeyeceğini açıkça belirtmelidir. Yazar adları, çalıştığı kurum, cep telefonu ve e-posta adreslerini belirttiği ayrı bir dosya oluşturmalıdır. Çalışmanın olduğu kısımda yazar bilgileri yer almamalıdır.

2. Saha çalışması veya deneye dayalı çalışmalarda çalışmanın dayandığı araç (anket, görüşme planı vs.) yazarın kimliğini belli etmeyecek şekilde çalışmada yer almalı ve bütün çalışmalar modavdergi@gmail.com adresine gönderilmelidir.

3. Yazar metnin bir kopyasını elinde tutmalıdır.

EDITORIAL POLICY AND STYLE INFORMATION

MANUSCRIPT PREPARATION AND STYLE

I. FORMAT

1. All manuscripts have to be typed in 11-point font and be 1.5linespaced, except for indented quotations.

2. Manuscripts have to be as concise as the subject and research method permit, generally not to exceed 7,000 words. All titles including the introduction, text, conclusion, and bibliography have to be **numbered** and be **bold**. Main headings have to be written using **capital letters** but the first letter of subheadings has to be a **capital letter**.

3. Margins of at least one inch from top, bottom, and sides should facilitate editing and duplication.

4. To promote anonymous review, authors should not identify themselves directly or indirectly in their papers or in experimental test instruments included with the submission. Single authors should not use the editorial "we."

5. A cover page must show the title of the paper, the author's name, title and affiliation, and email address.

Pagination: All pages, including tables, appendices and references, should be serially numbered.

II. CONTENT

The article has to own Turkish and English title. Turkish title and the name of author(s) should be typed in 11-point font. From abstract to "I. Introduction", 10-point font should be used.

English title must be 10-point font. From "I. Introduction" to the end of article, 11-point font must be used.

The Turkish and English abstract of about 70 words must be 10 lines, typed 10-point font and presented on a separate page immediately preceding the text. The Abstract should concisely inform the reader of the manuscript's topic, its methods, and its findings. Keywords and JEL classification must follow the Abstract.

INTRODUCTION (11-point font)

This section provides more details about the paper's purpose, motivation, methodology, and findings. Literature review can be done in this section as well.

MAIN TEXT (BODY) (11-point font)

In addition to literature review, this section should give clear and concise information to inform the reader about the manuscript's contribution. This section can be divided into subheadings and those subheadings have to be classified numerically.

CITATIONS WITHIN THE TEXT

Work cited should use the "author-date system" keyed to a list of works in the reference list. Authors should make an effort to include the relevant page numbers in the cited works.

1. **In the text, works are cited as follows:** authors' last name and date, without comma, in parentheses: for example, (Jones 1987); with two authors: (Jones and Freeman 1973); with more than two: (Jones et al. 1985); with more than one source cited together (Jones 1987; Freeman 1986); with two or more Works by one author: (Jones 1985, 1987).

2. When the reference list contains more than one work of an author published in the same year, the suffix a, b, etc. follows the date in the text citation: for example, (Jones 1987a) or (Jones 1987a; Freeman 1985b).

3. If an author's name is mentioned in the text, it need not be repeated in the citation; for example, "Jones (1987, 115) says..."

4. Citations to institutional works should use acronyms or short titles where practicable; for example, (AAA ASOBAT 1966); (AICPA Cohen Commission Report 1977). Where brief, the full title of an institutional work might be shown in a citation: for example, (ICAEW The Corporate Report 1975).

5. If the manuscript refers to statutes, legal treatises or court cases, citations acceptable in law reviews should be used.

6. If internet based resources are used, related website should be stated such as www.borsaistanbul.com

FOOTNOTES: Footnotes are not used for citation. Textual footnotes must be used only for extensions and useful excursions of information that if included in the body of the text might disrupt its continuity. Footnotes must be consecutively numbered throughout the manuscript with superscript Arabic numerals. Footnote text must be single-spaced and placed at the end of the page.

III. TABLES AND FIGURES (10-point font)

The author must note the following general requirements:

1. Each table and figure has to bear a number and a complete title indicating the exact contents of the table or figure and be framed.

2. The title has to be above the table. The title of each table has to be typed in bold and the first letter of the title has to be a capital letter. The table has to be numbered such as **Table 1**.

3. The title of the graphic has to be below the graphic. The title of the graphic has to be typed in bold and the first letter of the title has to be a capital letter. The graphic has to be numbered such as **Graphic 1**.

4. The title of the figure has to be below the figure. The title of the figure has to be typed in bold and the first letter of the title has to be a capital letter. The figure has to be numbered such as **Figure 1**.

5. If tables, figures and graphics are taken from other sources, those sources have to be stated under the related tables, figures and graphics.

IV. CONCLUSION

The results of the study, any suggestions related to findings and further research issues have to be stated in this section.

V. REFERENCE

References will not be numbered. Every manuscript must include a list of references containing only those works cited and must include the information mentioned below:

1. Arrange citations in alphabetical order according to surname of the first author or the name of the institution responsible for the citation.
2. Use author's initials instead of proper names.
3. Date of publication must be placed immediately after author's name.
4. Titles of journals should not be abbreviated.
5. Multiple works by the same author(s) in the same year are distinguished by letters after the date.
6. None of the words will be typed in bold in the References.

Sample entries are as follows:

American Accounting Association, Committee on Concepts and Standards for External Financial Reports. 1977. Statement on Accounting Theory and Theory Acceptance, Sarasota, FL: AAA.

Demski, J. S., and D. E. M. Sappington. 1989. Hierarchical Structure and Responsibility.

Capital Markets Board (CMB). www.spk.gov.tr (Access Date: 15.03.2005).

BRSA Working Reports. 2002. Determinants of Profitability in Turkish Banking Sector, No: 2002/4 June.

VI. SUBMISSION OF MANUSCRIPTS

Authors should note the following guidelines for submitting manuscripts:

1. Manuscripts currently under consideration by another journal or publisher should not be submitted. The author must state that the work is not submitted or published elsewhere and he/she will not demand copyright. A separate Word file has to be prepared to state the author's

name, institution, cell phone and e-mail. Information about the author should not be stated in the article.

2. Manuscripts reporting on field surveys or experiments(questionnaire, case, interview plan or the like) should not indicate the identity of the author and all manuscripts must be sent to modavdergi@gmail.com .

3. The author should retain a copy of the paper.

MUHASEBE BİLİM DÜNYASI DERGİSİ

Cilt/Volume:20 Sayı/Issue:3 Eylül/September 2018

UFRS 9 – BEKLENEN KREDİ ZARARLARI MODELİ UYGULAMASININ AVRUPA VE TÜRKİYE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNDEKİ OLASI ETKİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ Dr. Banu SULTANOĞLU.....	476
IPSAŞ VS. ULUSAL GAAP: ARNAVUTLUK KAMU SEKTÖRÜ İLE UYGULANAN ULUSLARARASI KAMU SEKTÖRÜ MUHASEBE YÖNETMELİKLERİ ARASINDAKİ FARKLILIKLARI VE ZORLUKLARI Ph.D. Dritan FINO Ph.D. Keşjana HALILI Ph.D. Erisa RODHANI.....	507
ORTAK KONTROLE TABİ İŞLETME BİRLEŞMELERİNDEKİ FİNANSAL RAPORLAMA FARKLILIKLARINA İLİŞKİN BIST 100 VE KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNİN İNCELEMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN Samet BÜLBÜL.....	531
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇIKLAMALARI KAPSAMINDA KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUĞUN KARLILIK ÜZERİNE ETKİSİ: BIST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE BİR ARAŞTIRMA Prof. Dr. Azzem ÖZKAN Doç. Dr. Şükran GÜNGÖR TANÇ Bahşende TAŞDEMİR.....	560
FİNANSAL HİZMETLER SEKTÖRÜNDE FİNANSAL OLMAYAN BİLGİLERİN RAPORLANMASI: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLARI ÜZERİNE AMPİRİK BİR ARAŞTIRMA Dr. Öğretim Üyesi Nuray DEMİREL ARICI Arş. Gör. Nihal ALTUN.....	578
TÜRK KAMU YÖNETİMİNDE KAMUSAL HESAP VEREBİLİRLİĞİN ARACI OLARAK STRATEJİK PLANLAMA Dr. Ahmet TANER.....	608
BAĞIMSIZ DENETİM FİRMALARININ BULUT BİLİŞİM UYGULAMALARINI BENİMSEME DÜZEYLERİNE YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA: ANTALYA İLİ ÖRNEĞİ Dr. Öğretim Üyesi Ayşegül CİĞER Öğr. Gör. Bülent KINAY.....	629
HALKA AÇIK ÜRETİM ŞİRKETLERİNİN BAĞIMSIZ DENETİM KARAKTERİSTİĞİ ÜSTÜNE DESKRİPTİF BİR ARAŞTIRMA Dr. Gökberk CAN.....	650
FAALİYET TABANLI MALİYETLEME VE BİR HASTANE İŞLETMESİNDE UYGULAMA Doç. Dr. İlhan EGE Öğr. Gör. Murat KURLAR.....	679
NAKİT AKIŞI İLE KARLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİ: TAŞIT ARAÇLARI SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA Doç. Dr. Hasan UYGURTÜRK Dr. Öğretim Üyesi Hakan VARGÜN.....	705